

Dr. Andrei Kostriukov

**Sfântul Serafim din Sofia,
ocrotitorul elevilor
și al studenților**

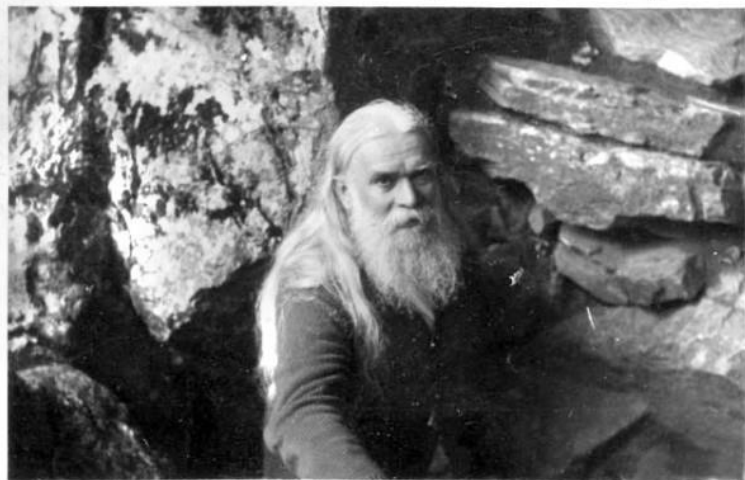

Foto: Sfântul Serafim Sobolev

Editura Areopag mulțumește lui Andrei Kostriukov, autorul acestei cărți, doctor docent în științe istorice (de la Universitatea Sfântul Tihon din Moscova), care ne-a acordat gratuit dreptul de tipărire în limba română a acestei cărți, traducătoarei Ligia Popa, pentru efortul depus, precum și jurnalistului Anghel Boncev, care ne-a pus la dispoziție icoanele pentru copertă și fotografiile cu Sfântul Serafim.

© Pentru ediția de față, Editura Areopag
I.S.B.N. 978-606-9678-04-6

Dr. Andrei Kostriukov

**Sfântul Serafim din Sofia,
ocrotitorul elevilor
și al studenților**

Traducere de Ligia Popa

Editura Areopag
București, 2020

Introducere

Notă la ediția în limba română:

Sfântul Serafim Sobolev, deși a fost cel mai mare făcător de minuni din Bulgaria secolului XX, este relativ puțin cunoscut în România. Scrierile sale au avut parte de o receptare mult mai reținută decât au avut-o, de exemplu, scrierile unuia dintre ucenicii săi, părintele Serafim Alexiev. Această carte a fost scrisă cu cinci ani înainte ca Sfântul Serafim să fie canonizat de Biserica Ortodoxă Rusă și de Biserica Ortodoxă Bulgară în anul 2016. Am preferat ca la ediția în limba română să așezăm la începutul cărții, după introducere, capitolele despre minunile făcute de sfânt și amintirile despre el, tocmai pentru a favoriza receptarea volumului. Acest sfânt a primit două mari harisme de la Dumnezeu, de a-i converti la dreapta credință pe cei rătăciți și de a-i ajuta pe elevii și studenții care au examene. Sperăm că prin tipărirea acestei cărți vom contribui la răspândirea cinstirii acestui mare sfânt în țara noastră...

Soarta multor arhierei ruși instalați în scaunul episcopal înainte de revoluție sau în anii războiului civil din Rusia 1917-1922 a evoluat în așa fel încât marea lor majoritate nu au reușit să se manifeste în mod deosebit în viața civilă. Iar arhieriei pe umerii cărora a căzut slujirea pastorală în perioada anilor 1920-1930 au depus toate eforturile pentru apărarea Bisericii și, de regulă, au primit moarte mucenicească. Prin urmare, este foarte interesantă soarta acelor arhierei care, datorită împrejurărilor, au ajuns în afara sferei de influență a statului bolșevic și li s-a oferit posibilitatea de a-și păstori turma în condiții de emigrare. Printre acești episcopi se numără și bine-

cunoscutul ascet, arhiepiscopul Serafim Sobolev 1880-1950, a cărui viață în exil a fost asociată cu slujirea din Bulgaria. Timp de 29 de ani, arhiepiscopul a păstorit parohiile rusești din această țară, mai întâi sub jurisdicția Sinodului Arhieresc ROCOR, până în 1945, apoi a Patriarhiei Moscovei. În Bulgaria, arhiepiscopului i se păstrează o frumoasă amintire, numele său nefiind uitat niciodată. Ierarhul a dobândit darul facerii de minuni încă în timpul vieții. Curând după moartea arhiepiscopului, mormântul său a devenit loc de pelerinaj, lucru pe care nici măcar autoritățile Bulgariei comuniste nu l-au putut împiedica.

În Rusia, interesul pentru arhiepiscopul Serafim a apărut la începutul anilor '90, când au început să fie publicate atât studiile sale asupra abaterilor de la credința ortodoxă, cât și scrierile sale privind ideologia statului rus. Au început să apară și biografiile arhiepiscopului Serafim, care au stârnit interesul pentru ierarh nu numai ca teolog și patriot, ci și ca sfânt făcător de minuni. Totuși, oricine ar răsfoi biografiile arhiepiscopului Serafim ar ajunge la concluzia că toate se bazează pe unul și același text, și anume *Cuvântul memorialistic* al ucenicului ierarhului, arhimandritul Pantelimon Starițki. Nu este de mirare că arhimandritul Pantelimon a încercat să sublinieze sfințenia arhiepiscopului și să evite, în același timp, orice evaluare critică. Amintirile altui ucenic al său, Arhimandritul Serafim Alexiev, precum și *O scurtă biografie* în limba bulgară, publicată în revista *Cuvântul ortodox*, sunt de aceeași natură.

Moștenirea Arhiepiscopului Serafim continuă să rămână de actualitate și în ziua de azi. Acest lucru se datorează, în primul rând, prezentării raportului dintre Biserică și stat. Aici, scrierile arhiepiscopului

Serafim pot fi de mare ajutor. În plus, moștenirea arhiepiscopului este importantă și în rezolvarea problemelor cu care se confruntă Biserica. Acest lucru este valabil și pentru unele învățături criticate de arhiepiscopul Serafim, și pentru problema ecumenismului, care încă este controversată în comunitatea bisericească. În lucrarea de față s-a încercat, pe baza informațiilor existente, cercetarea personalității și operei arhiepiscopului Serafim din diferite unghiuri. Acest studiu s-a bazat atât pe biografiile arhiepiscopului Serafim publicate anterior, cât și pe surse nepublicate prealabil. Acestea sunt materiale din Arhiva de Stat a Federației Ruse GARF și arhiva Departamentului pentru relații bisericești externe din Patriarhia Moscovei - Arhiva DECR. Ca sursă suplimentară, au fost utilizate materiale din alte arhive, și anume arhiva Metocului din Sofia al Bisericii Ortodoxe Ruse, precum și arhiva Seminarului Teologic Sfânta Treime din Jordanville. Au fost folosite și materialele presei periodice: ziarele rusești pre-revoluționare, presa din emigrație *Știri bisericești*, *Viața Bisericii*, *Rusia ortodoxă*, precum și periodice bisericești bulgare, în primul rând organul oficial al Bisericii Bulgare *Тserkovnii vestnic* (*Mesagerul bisericesc*).

De asemenea, s-au folosit și memorii, atât ale fiilor duhovnicești ai arhiepiscopului Serafim, cât și ale prigonitorilor săi. Toate acestea luate împreună fac posibilă o mai bună înțelegere a acțiunilor arhiepiscopului Serafim, pentru a evalua însemnătatea personalității sale pentru Biserică și pentru Rusia.

Mărturii despre minunile și ajutorul haric al arhiepiscopului Serafim Sobolev

Salvare de la execuție

O nefericită mamă a primit, pe neașteptate, un ajutor minunat de la arhiepiscopul Serafim, despre care nu știusese nimic înainte, deoarece în acea vreme încă nu credea în Dumnezeu. Era profesoară de gimnaziu și locuia cu singurul ei fiu în Sliven. În iarna anului 1952, fiul ei, P., își îndeplinea serviciul militar la granița de sud a Bulgariei. Iarna din acel an a fost foarte aspră, cu multă zăpadă și rece. Odată, când tânărul era la postul său, obosit și înghețat, a căzut în zăpadă și a adormit adânc. În acest moment, a avut loc un raid al unui grup de diversioniști, care căutau să treacă granița. Din fericire, soldații detașamentului lui P. au reușit să-i respingă și să-i neutralizeze. Dar, când au început să caute santinela, l-au găsit pe P. adormit la post, l-au arestat și l-au trimis la tribunalul militar din Sofia. Din cauza circumstanțelor politice nefavorabile la acea vreme, pentru a băga frica în soldați, ca învățătură de minte, instanța a emis cea mai grea sentință: execuția prin împușcare! Nu exista nicio modalitate de recurs... Mama zdrobită de durere nu putea decât să ceară trupul fiului ei mort și să nu i se ia și mângâierea de a merge la mormântul său. A venit la Sofia și în fiecare dimineață, cu groază, suna la închisoare pentru a afla dacă pedeapsa fusese deja executată.

Într-o astfel de așteptare deznădăjduită, într-o noapte a ațipit. Dintr-o dată, i-a apărut în față un stareț cu chip de sfânt și i-a spus: „Maică îndurerată,

vino la mine la biserica rusă și te voi ajuta!” Înainte de zori, a alergat acolo, în întuneric, crezând că a văzut în vis chipul unui sfânt, a cărui icoană făcătoare de minuni se află în acea biserică. Când a ocolit toate icoanele din biserică și nu a găsit chipul din vis, dezamăgită s-a întors acasă, gândindu-se că a avut o halucinație. Dar, în noaptea următoare, același stareț cu chip de sfânt i-a apărut din nou și i-a spus: „Ai fost în biserica rusă, dar nu ai coborât până la mine. Coboară până jos la mine și te voi ajuta”.

Femeia surprinsă și-a dat deja seama că aceasta nu era o halucinație. S-a dus din nou la biserica rusă și a întrebat dacă în subsolul bisericii se păstrează cumva icoane făcătoare de minuni. Când a coborât la subsol, ochii i-au căzut brusc asupra portretului arhiepiscopului Serafim. Ea a recunoscut în el pe starețul cu chip de sfânt care în vis îi promisese că o va ajuta și a început să i se roage fierbinte. După o rugăciune lungă, plină de lacrimi, a părăsit cripta. Ieșind din biserică, s-a întâlnit pe neașteptate cu un vechi coleg de studenție al răposatului ei soț, pe care nu-l mai văzuse de multă vreme. În acel moment, acest bărbat era cel mai cunoscut avocat din Sofia. Când a aflat despre nenorocirea ei, imediat, fără a pierde timpul, a mers cu ea la Ministerul Apărării, la procurorul militar general. Procurorul l-a sunat imediat pe premierul de atunci V. Cervenkov, care a acceptat anularea sentinței cu moartea, înlocuind-o cu condamnarea la închisoare pe viață. Și câteva luni mai târziu, odată cu prima amnistie, tânărul a fost eliberat!

Mama lui P., care până atunci fusese atee, a crezut din tot sufletul în Dumnezeu. În semn de recunoștință pentru Domnul, ea a organizat o agapă bogată în curtea bisericii rusești și ea a spus tuturor

despre ajutorul minunat pe care îl primise de la Vlădica Serafim.

Scăparea de acuzații nedrepte

Funcționara E. K. povestește: „Când o rudă a mea apropiată, o femeie cu credință profundă, mi-a vorbit despre salvarea miraculoasă de la moarte a unui tânăr soldat, nici nu mă așteptam ca în același an, 1952, să dau de un mare necaz și să primesc, în cea mai grea clipă din viața mea, ajutorul minunat din partea arhiepiscopului Serafim. Iată ce mi s-a întâmplat.

Pe la mijlocul lunii iulie a anului 1952 eram bolnavă. Dintr-o dată, am primit un mesaj de la Institutul de Asigurări, unde lucram ca încasatoare, pentru a mă prezenta în legătură cu un control, care a fost făcut în absența mea. Am mers imediat la instituția mea. Inspectorul mi-a spus că verificarea fusese deja finalizată și că sunt acuzată de abuz în serviciu, pentru suma de 4.800.000 de leva. Rămăsese doar să se întocmească actul de revizie și control, pe care urma să-l semnez și eu. Când am auzit acest lucru, mi s-a făcut rău de supărare. Inspectorul a propus, cu un caracter nepăsător, întâi să mâncăm, apoi să semnăm actul de revizie, pe care el însuși îl va întocmi după prânz.

Am ieșit de acolo clătinându-mă, neputincioasă și zdrobită. În disperarea mea, m-am îndreptat spre centrul orașului, cu intenția de a mă arunca sub un tramvai. Deodată, în acest moment fatal, mi-am amintit clar minunea Vlădiciei Serafim cu tânărul soldat. Înlăuntrul meu s-a înfiripat nădejdea că el mă va ajuta și pe mine. M-am grăbit spre biserica rusă, am

rugat să mă lase în criptă și acolo m-am rugat mult timp, cu lacrimi, cerând Vlădiciei Serafim să îmi vădească nevinovăția. Pe la trei după-amiaza am mers din nou la institut, cu mare teamă. Dar revizorul, nu se știe din ce motiv, nu a mai apărut nici în acea zi, nici în ziua următoare. Apoi am aflat că în timpul mesei de prânz i s-a făcut rău și fusese dus de urgență la spital, unde a murit brusc.

În locul său a fost trimis un nou revizor, în vârstă și cu multă experiență. Nu a vrut să semneze un act de revizie străin, ci a dorit să verifice singur totul din nou. După o verificare amănunțită, a descoperit că se făcuse un fals deliberat. S-a dovedit că documentele celorlalți doi casieri, care delapidaseră suma de 4.800.000 leva, au fost înlocuite și atribuite mie. Așa s-a întâmplat, că în curând au murit și aceștia subit! Ulterior, am aflat că primul revizor băgase la închisoare mulți încasatori și cei mai mulți dintre ei fuseseră nevinovați.”

E.K. își încheie povestea cu cuvintele: „Slavă lui Dumnezeu și sfântului Său, arhiepiscopul Serafim, cu ale cărui rugăciuni Domnul prin adevărul Său Dumnezeuiesc a învins nelegiuirea umană!”

„Botează-te și postește!”

Se știe că mormântul Vlădiciei Serafim este vizitat mai ales de studenți și elevi. Ei se roagă lui pentru reușită la examene și primesc ajutor minunat, care se reflectă favorabil și în sufletele lor.

Un student la medicină, anul doi, vizita deseori cripta Vlădiciei Serafim și se ruga pentru ajutor la examene. Studentul provenea dintr-o familie atee și nu fusese botezat. Odată s-a rugat din nou acolo, ca de

obicei. Când și-a terminat rugăciunea, a sărutat mormântul din marmură și s-a ridicat din genunchi în picioare. Și deodată... l-a văzut pe arhiepiscopul Serafim în fața lui, ca viu. Vlădica l-a binecuvântat și i-a zis: „Botează-te și postește!” Apoi a dispărut. Studentul a fost zguduit până în adâncul sufletului de cele întâmplate. Și-a chemat imediat din provincie matusa, care era credincioasă, și a rugat-o să devină nașa lui. A fost botezat în Biserica Sfântului Mare Mucenic Pantelimon într-o casă de bătrâni din districtul Kneajevo.

După această minunată întâmplare, studentul le spunea tuturor că, chiar dacă ar fi dat la chinuri până la moarte, acestea nu i-ar putea clinti credința în existența vieții de apoi.

Ajutor miraculos la examen

M.P., studentă la Facultatea de Studii Orientale, urma să susțină în iunie 1988 un examen foarte dificil la literatura turcă. Fiind credincioasă, i-a mărturisit îngrijorarea unei călugărițe pe care o cunoștea. Pentru a o încuraja, călugărița i-a povestit cum Vlădica Serafim, cu ajutorul minunat al lui Dumnezeu, a trecut cu bine examenele de intrare la Academia Teologică din Sankt Petersburg. M.P. povestește: „Cu mare dificultate, am învățat bine o întrebare, care mi s-a părut mai ușoară. Înainte de examen, m-am dus la biserica rusă și m-am rugat fierbinte la mormântul Arhiepiscopului Serafim. Când am intrat cu frică în sala de examen, profesorul mi-a întins câteva bilete. L-am luat pe cel care era mai aproape de mine. S-a dovedit a fi chiar întrebarea pe care o știam cel mai

bine. Profesorul meu a fost foarte mulțumit și chiar m-a lăudat că sunt bine pregătită ”.

După ceva timp, M.P. a trebuit să se prezinte la un alt examen. De data aceasta, ea a decis, cu nechibzuință, că nu este nevoie prea mult să învețe, ci doar să se roage stăruitor la mormântul Vlădiciei Serafim. Dar a picat examenul! „De atunci, spune M.P., mai întâi încerc să mă pregătesc cât mai bine pentru examenele mele, apoi mă rog Vlădiciei Serafim, și atunci primesc de la el ajutor în chip minunat!”

Ajutor în greutăți de toate zilele

L. S., profesoară de pian din Sofia, în toate dificultățile prin care trecea se ruga cu credință la mormântul Vlădicăi Serafim. Nici ea, nici cele două fiice ale ei, împreună cu care locuia, nu se descurcau prea bine în treburile cotidiene. Odată, cu banii economisiți, au cumpărat o mașină de spălat automată. Când au adus-o acasă și i-au făcut proba, au constatat, spre marea lor mâhnire, că mașina de spălat nu funcționa. S-au gândit că cei de la magazin au observat naivitatea lor și le-au dat o mașină de spălat stricată, urmând să o returneze a doua zi. Pentru a se consola în nenorocirea lor, s-au dus să se roage la mormântul Vlădiciei Serafim. Când s-au întors acasă, au văzut, spre marea lor mirare și bucurie, că mașina de spălat mergea singură!

Vindecarea de o boală gravă

Doctorița P. îl cinstea foarte mult pe Arhiepiscopul Serafim și, când trecea pe lângă biserica rusă, intra mereu să se roage la mormântul său. Și, când se

întâmpla să iasă în oraș cu soțul ei, care era necredincios, îl lăsa pe bulevard și ea cobora în criptă să se roage. Odată, fiul lor s-a îmbolnăvit grav, chiar și-a pierdut cunoștința. Medicii se întrebau nedumeriți ce diagnostic să-i pună: meningită sau altă boală. Mama și-a invitat colegii acasă la fiul bolnav pentru o consultație, iar ea a alergat să se roage la Vlădica Serafim, pentru ca acesta să-i înțelepțească pe medici și să-i salveze fiul. Și s-a întâmplat o minune! Când s-a întors acasă, și-a găsit fiul stând pe pat, pe deplin conștient. El i-a spus: „Mamă, unde ai fost? Dă-mi să mănânc, mi-e foame...”

Dăruirea unui prunc

Familia I. și M.T., din Sofia, și-au pierdut într-un accident pe singurul lor fiu - un băiat de 14 ani. Mama s-a scufundat în nemângâiata ei durere, iar tatăl, aflând despre Arhiepiscopul Serafim, grabnicul ajutor al celor îndurerați, a început să meargă la mormântul său și să se roage acolo. Durerea lor a fost agravată și de faptul că, potrivit medicilor, M. nu mai putea avea copii. Dar soțul ei a crezut în puterea rugăciunilor Arhiepiscopului Serafim atât de mult, încât cu mare nădejde a început să-l roage să ceară și pentru ei un copil de la Dumnezeu. Și nădejdea nu l-a înșelat. Spre marea surpriză a medicilor, M. a născut în mod miraculos un băiat și l-a numit Serafim. Tânărul are acum (în 1990) 18 ani și crește spre bucuria părinților săi. Tatăl fericit spune adesea: „Vlădica m-a ajutat atât de mult și continuă să mă ajute, încât nu-mi pot imagina existența fără el”.

Vindecarea cancerului de stomac

R., soția doctorului K. Ia. din Nova Zagora, s-a îmbolnăvit de cancer la stomac. Soțul ei, fiind medic, a avut grijă să i se facă toate investigațiile și, după stabilirea unui diagnostic, a trimis-o la operație în capitală. Ajunsă la Sofia, R. a mers mai întâi la mormântul Vlădicii Serafim, pe care îl cinstea de mult timp, și s-a rugat îndelung pentru ca operația să decurgă cu bine. Apoi a mers la spital. Înainte de operație, toate analizele au fost făcute din nou. Și, minune! S-a constatat că nu are cancer! Femeia fericită a ieșit din spital și a alergat înainte de toate să-i mulțumească minunatului ei doctor, Vlădica Serafim.

Doctorul necredincios caută ajutor ceresc

Fiica acestei familii din Nova Zagora, D., își dorea cu tot dinadinsul să devină medic, la fel ca și tatăl ei. Dar, din cauza lipsei de locuri libere, a trebuit să meargă la Facultatea de stomatologie. La aflarea acestui lucru, tatăl ei a mers la Sofia pentru a-și folosi cunoștințele și a o transfera pe D. la Facultatea de medicină. După lungi și nereușite drumuri pe la diverse instituții și cunoscuți cu influență, doctorul și-a amintit brusc de credința soției sale în mijlocirea rugătoare a Vlădicii Serafim și vindecarea ei miraculoasă. În ciuda faptului că era un necredincios, a decis să încerce și acest mijloc și a mers la mormântul său. Ieșind afară după rugăciune, s-a întâlnit din întâmplare cu un coleg, care l-a ajutat foarte curând să o transfere pe D. la Facultatea de medicină.

O femeie săracă primește apartament

Un bărbat era foarte îngrijorat de sora sa, care locuia într-un apartament întunecat și umed și chiar se îmbolnăvisese din cauza umezelii de acolo. În mahnirea lui, s-a dus să se roage la Vlădica Serafim și, când a ieșit din criptă, a întâlnit o veche cunoștință, căreia i-a povestit despre îngrijorarea sa. S-a dovedit că prietenul său se ocupa cu repartizarea apartamentelor pentru cei nevoiași. Curând, femeia cea săracă a primit un apartament frumos și luminos.

O fată își găsește un partener de viață

Văduva unui preot suferea foarte mult pentru că fiica ei nu se putea căsători. Aflând despre minunile Vlădiciei Serafim, ea s-a dus împreună cu fiica ei la mormântul său, unde s-au rugat cu credință. Când au plecat de acolo, au întâlnit un tânăr cunoscut, pe care nu-l mai văzuseră de mult. El a fost foarte încântat de întâlnire și la scurt timp după aceea s-a căsătorit cu fiica preotesei.

Un alt caz de dăruire a unui copil

O femeie, șofer de taxi, povestește că mulți ani nu a avut copii, deși își dorea. Odată a visat că în mașina ei se află un bebeluș, care plânge. Se întreba nedumerită, de unde luase acest copil. Deodată, a auzit în vis răspunsul: „De pe strada Țarul Eliberator, nr. 3.” Dimineata, femeia a mers să vadă ce se află la această adresă. A fost foarte surprinsă când și-a dat seama că aceasta este adresa bisericii ruse din Sofia. Intrând în biserică, ea le-a povestit visul său ciudat slujitorilor bisericii, care au sfătuit-o să coboare în

criptă și să se roage la mormântul Arhiepiscopului Serafim. În curând a rămas însărcinată și L-a slăvit pe Dumnezeu și pe Vlădica Serafim.

Medicul credincios scapă de răuvoitori

Doctorul T.Z., medic veterinar din Sofia, avea mari probleme la serviciu. Niște oameni pizmași râvneau să-i ia locul. În acest scop, în 1983, ei au provocat un control neașteptat, care a durat douăzeci de zile. L-au amenințat de mai multe ori, spunându-i că vor fi cele mai grave consecințe. Alarmat, medicul mergea în fiecare zi să se roage la mormântul Vlădiciei Serafim, în a cărui mijlocire nădăjduia. Și credința lui s-a adevărat. Controlul s-a încheiat cu bine, iar el a rămas la locul lui. „Întotdeauna, în toate necazurile mele, alerg la Vlădica Serafim, iar a doua zi totul se rezolvă”, spunea doctorul T.Z.

Prevenire înainte de nuntă

V.T., fiica aceluiași medic, T.Z., aștepta cu nerăbdare ziua nunții sale. Totul era gata. Dar, în noaptea dinaintea nunții, văzut în vis pe Arhiepiscopul Serafim, care a avertizat-o să nu încheie această căsătorie, căci altfel va fi foarte nefericită. V. le-a povestit părinților ei despre acest lucru, dar nu a acordat atenția cuvenită visului prevestitor și s-a măritat. Ulterior, a regretat amar. Căsătoria ei s-a dovedit a fi extrem de nereușită. Curând, V. s-a despărțit de soțul ei.

Înainte de a doua căsătorie, V. l-a văzut din nou în vis pe Vlădica Serafim. El a promis că o va ajuta să depășească toate dificultățile. Cu adevărat, viața ei s-a schimbat în chip minunat! A doua căsătorie s-a

dovedit a fi extrem de favorabilă și toate treburile ei lumești au mers perfect. Ea a povestit toate acestea cu lacrimi în ochi.

Convertire la credință

I.P., asistent la o instituție de învățământ superior din Sofia, un om profund credincios, s-a logodit cu M., o tânără ai cărei părinți erau necredincioși, ca și ea. În iarna anului 1989, M. căuta cu tot dinadinsul să-și cumpere o pereche de cizmulite roșii, dar nu putea găsi nicăieri. I.P., care aștepta de mult o ocazie de a-și converti mireasa la credință, a adus-o la mormântul Arhiepiscopului Serafim, la care el alerga mereu, și i-a spus: „Dacă te vei ruga lui cu ardoare, îți va ajuta imediat să-ți găsești cizmulitele mult dorite!” Fata a ascultat de logodnicul ei și s-a rugat din inimă. Când au ieșit din criptă, în primul magazin pe care l-au întâlnit în cale, au găsit exact cizmulitele pe care M. le visase. Datorită acestei întâmplări, ea a dobândit o credință atât de puternică în mijlocirea rugăciunii Arhiepiscopului Serafim, încât după căsătoria sa cu I.P., și-a botezat primul său copil cu numele de Serafim! De atunci, ea mereu a căutat ajutorul lui plin de milă.

Autobuzul s-a reparat „de la sine”

K.P., un cunoscut critic de artă din Sofia a călătorit împreună cu un grup de artiști cu un mic autobuz spre Veliko Târnovo, unde urmau să participe la lucrările unei comisii de artă. Din păcate, pe drum, într-o zonă nelocuită, s-a defectat ceva la o piesă de la motor. Șoferul a oprit autobuzul de nenumărate ori, a coborât și a încercat cumva să remedieze această defecțiune, astfel încât să poată ajunge măcar la prima așezare locuită. Totul a fost în zadar. Îngrijorată, K.P.

și-a amintit de Vlădica Serafim, care o ajutase în repetate rânduri în momentele dificile și a început să i se roage în taină cu fervoare, cerându-i să remedieze defectiunea. Și, într-adevăr, după rugăciunea ei, autobuzul a pornit și nu s-a mai oprit până când au ajuns în siguranță în Veliko Târnovo. Chiar la intrarea în oraș, șoferul a dat jos călătorii din autobuz și s-a dus imediat la un atelier de reparații auto. Ulterior, el, surprins de cele întâmplute, povestea tuturor că, atunci când au examinat piesa defectă, s-a dovedit că se sudase „de la sine” atât de strâns, încât a fost dificil chiar și să o spargă!

Vindecarea cancerului galopant

Iată ce povestește un corist al bisericii ruse, I.I.: „Odată, mă rugam în cripta Arhiepiscopului Serafim. Acolo a intrat și o femeie în vârstă, care părea inteligentă. Ea a povestit că în 1988 îi apăruse în gură o umflătură, care a început să crească rapid. Curând, ajunsese să vorbească cu dificultate și nu putea nici să mănânce, din cauza durerilor severe. A apelat la diverși medici pentru ajutor, unul dintre aceștia fiind un cunoscut al său, profesor oncolog. După examinarea, el i-a spus deschis că are cancer galopant al limbii și că medicina era deja neputincioasă să o ajute, din moment ce boala avansase: cancerul se extinsese aproape în întreaga cavitate bucală.

Nefericita femeie care, odată, chiar în orașul ei natal Plovdiv, auzise despre cazurile neobișnuite de vindecare de la mormântul Vlădiciei Serafim, a început să meargă în fiecare zi la biserica rusă și să se roage timp îndelungat la mormântul său. În ziua a șasea, ea stătea singură lângă mormânt. Deodată, a auzit o vo-

ce: „Înmoaie lumânarea pe care o ții în mână în candelă de deasupra mea și unge cu ulei locul dureros”. Cuprinsă de uimire și bucurie de acest răspuns minunat la rugăciunea ei, bolnava a făcut tot ce i s-a spus. Spre marea ei surpriză, durerea insuportabilă i-a trecut imediat. Zilele următoare, a continuat să ungă locul dureros; tumoarea a început treptat să se micșoreze și după o săptămână a dispărut complet!

Femeia a mers apoi la profesorul ei. După examinare, el, emoționat, a început să o roage să-i spună cum a fost tratată și cine a vindecat-o. Atunci, femeia i-a spus în detaliu tot ce i s-a întâmplat. Doctorul i-a răspuns că a găsit cea mai potrivită metodă de tratament și a exclamat cu bucurie: „Slavă Domnului și Sfântului Vlădică Serafim!”

Vindecarea cancerului de sân

*Povestea părintelui N. N., preot din satul Tetovo,
lângă orașul Ruse*

În august 1984, soția mea, preoteasa Marina A., a descoperit o tumoare la sânul stâng. După prima examinare din satul nostru, medicul a trimis-o la Ruse, unde a fost examinată. Rezultatele biopsiei au stabilit: cancer de sân. Cu o senzație apăsătoare, ne-am dus în orașul Sofia, pentru o întâlnire cu profesorul K. și cu doctorul D., pe care pacienții l-au poreclit „Bisturiul de aur!” Reproșându-ne că am apelat la ei atât de târziu, medicii au stabilit ziua operației. Când bolnavii ne-au văzut în secție, au început să spună: „Dacă până și preotul și-a adus soția la noi, înseamnă că nu există Dumnezeu”.

După examenul medical, ne-am plimbat mult timp prin orașul Sofia, realizând că nu ne rămâne de-

cât să sperăm la o minune. Ne-am rugat în Catedrala Sfântul Alexandru Nevski și nu ne-am dat bine seama cum am ajuns în apropierea bisericii rusești a Sfântului Nicolae, Făcătorul de Minuni. Fiind încă seminarist, am auzit multe despre minunile arhiepiscopului Serafim și știam că el le spusese fiilor săi duhovnicești: „Veniți la mormântul meu și eu vă voi ajuta”.

În cripta vlădiciei, am aprins lumânări și ne-am rugat mult timp. Am pus un bilet pe mormânt: „Părinte, ai milă de preoteasa Marina și ajută-o”. După aceea, am uns fruntea preotesei și locul bolnav cu ulei de la candela mormântului.

Operația a fost programată de urgență. În aceea zi erau prevăzute trei astfel de operații. Prima a fost operată preoteasa Marina. Țesutul tumoral a fost trimis imediat pentru examinare. Și, minune! Analizele au arătat că nu exista niciun semn de cancer. Apoi au urmat operațiile celorlalte două femei tinere. Dar nici la ele nu a fost găsit cancer. Uimirea medicilor nu avea limite: „Cum este posibil, aceasta este o adevărată minune!” Au fost și exclamații de bucurie: „Există Dumnezeu! Există Dumnezeu!” Adevărat, există Dumnezeu! Există, slavă Domnului, și Vlădica Serafim, care ne-a auzit rugăciunile și ne-a ajutat. Și de nouă ani, draga mea preoteasă, este în viață și e bine!

Un ajutor minunat în stabilirea unei familii de emigranți

Povestea lui L. V. A., un emigrant rus
din Sevastopol

În 1950, tatăl lui L. V. A. a murit. În luna decembrie a aceluiași an, ea, dimpreună cu bătrâna sa mamă, bolnavă de scleroză, au fost expulzate din Iu-

goslavia, hotărând să plece în Bulgaria. Au ajuns în orașul Sofia seara, la ora 22.30. La gară, autoritățile le-au arestat imediat. Au petrecut noaptea la miliție, pe o bancă, cerându-li-se să scrie o notă explicativă. Dimineața au fost duse la Clubul rusesc. Pe drum, L.V. nu a fost în stare să o țină pe mama ei, care era neputincioasă, iar aceasta a căzut și și-a spart capul. Au fost duse la un spital rusesc, dar nu au fost primite acolo, deoarece L. V. nu putea să plătească pentru tratament. Din fericire, un felcer a avut milă de ele, a bandajat-o pe mama și le-a sfătuit să ceară ajutor la Clubul rusesc. Acolo le-au ajutat și L.V. a reușit să o interneze pe mama ei la spital timp de două săptămâni: s-a constatat că în timpul căderii suferise o comotie cerebrală.

L.V. avea grijă de mama ei și de alți pacienți din secție în timpul zilei, iar noaptea și-o petrecea într-un fotoliu lângă ei. Când, două săptămâni mai târziu, ea și mama ei au ieșit din spital, nu aveau unde să-și pună capul. La acea vreme, emigranților din Iugoslavia li s-a interzis să trăiască în orașele mari - Sofia, Plovdiv, Varna. Iar în provincie, L.V., cu o mamă bolnavă, nu putea merge. Era atât de disperată, încât avea gânduri de sinucidere.

La spital, L.V. a întâlnit o rusoaică, mama unei călugărițe, care la un moment dat fusese fiică duhovnicească a arhiepiscopului Serafim. Această femeie i-a povestit despre Vlădica Serafim și despre Casa rusească a invalizilor din Kneajevo, sfătuind-o să meargă acolo cu rugămintea ca ea să fie angajată, iar mama ei primită în acel loc. Pentru aceasta era necesar în primul rând să obțină aprobarea miliției pentru a locui în orașul Sofia, ceea ce se considera aproape imposibil.

L.V. nu avea la cine să apeleze după ajutor. Amintindu-și brusc cele povestite de cunoștința sa de la spital despre puterea rugăciunilor mijlocitoare ale Vlădiciei Serafim, ea a decis să meargă la biserica rusă. Rugându-se la mormântul vlădiciei, a lăsat acolo și un bilețel: „Vlădică sfânt, ajută-mă să rămân aici și să-mi găsesc și un tovarăș de viață!”.

La miliție, unde s-a dus pentru aprobare, i s-a spus că pentru document trebuia să apeleze la șeful M., despre care toată lumea spunea că este o „adevărată fiară”. Încercarea ei de a obține hârtia de la un alt șef nu a reușit, ea fiind din nou trimisă la M. Ea a intrat la el cu mare teamă, rugându-se în inimă Sfântului Nicolae și Vlădiciei Serafim. M. a citit petiția ei și a întrebat-o brusc dacă are fotografiile necesare.

– Chiar vom putea rămâne?, s-a mirat ea.

– Veți putea, veți putea, a răspuns M. Dar aveți fotografii la dumneavoastră?

Dar nu avea fotografiile. Și nu avea nici bani cu ce să le facă. Șeful a privit-o cu înțelegere și într-un mod destul de neașteptat a acceptat să o ajute să obțină și fotografiile și documentele necesare. L. V. nu-și credea ochilor... Astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, cu rugăciunile vlădiciei, ea a reușit să rămână la Sofia și să se angajeze ca infirmieră la Casa invalizilor, unde a internat-o și pe mama sa.

La scurt timp, i-a fost îndeplinită și cea de-a doua rugămintă. A cunoscut un om bun, A.A., un emigrant rus, fost ofițer, care lucra pe atunci în aceeași Casă a invalizilor. Ulterior, a constatat că acest bărbat era și el din Sevastopol, îl cunoștea pe tatăl ei și chiar fusese în casa lor. Din Rusia, el, ca și L.V., emigrase în Iugoslavia. Dar s-au cunoscut aici, în Sofia, unde în scurt timp s-au și căsătorit.

Găsirea unui loc de muncă
O altă minune povestită de L.V.A.

Un tânăr pe nume A.P. a absolvit Universitatea din Sofia și era specialist în filologie rusă. Un timp a lucrat în specialitatea sa. Dar în curând el și alți colegi ai lui au fost disponibilizați. El nu-și putea găsi un loc de muncă potrivit. L.V., care o cunoștea pe mama lui, i-a sfătuit să se roage Arhiepiscopului Serafim pentru ajutor. I-au ascultat sfatul și foarte curând tânărul și-a găsit de lucru, pe neașteptate, la o școală unde lucrează și astăzi.

Vindecarea rinichiului
Povestea lui N. S. A. din orașul Mihailovgrad

Am un fiu de 30 de ani, T. În urmă cu cinci-șase ani, fiul meu s-a îmbolnăvit de rinichi. În Mihailovgrad s-au făcut investigații, care au arătat că are doar un singur rinichi. Am insistat să mergem la Sofia, la Academia de Medicină. Acolo, medicii au descoperit că fiul meu are doi rinichi, dar unul dintre ei este subdezvoltat, nu funcționează, și băiatul trebuie să fie foarte atent.

Anul trecut (1992), el s-a îmbolnăvit din nou. A trebuit să meargă la Sofia pentru tratament. Între timp, am citit într-un ziar că mulți primesc ajutor rugându-se la mormântul Vlădiciei Serafim. Prin urmare, l-am convins pe fiul meu să meargă la biserica rusă, să scrie acolo un bilețel vlădiciei și să se roage pentru însănătoșire. Chiar înainte de a intra în spital, fiul meu s-a dus să se roage la mormântul vlădiciei. Spre marea lui mirare, s-a simțit imediat mai bine. Iar când medicii au început să efectueze studiul, au

descoperit că rinichiul era complet sănătos. Fiul meu le-a spus că din investigațiile anterioare era clar că acest rinichi nu funcționa. Acum însă ambii rinichi erau sănătoși.

În scrisorica către Vlădica Serafim, fiul meu a scris mai multe cereri. În decursul unei luni, spre marea lui bucurie toate aceste cereri au fost împlinite.

Vindecare de septicemie

O.D.V. l-a cunoscut pe Vlădica Serafim, pe care-l respecta și iubea foarte mult. Odată, pisica prietenilor ei și-a înfipt adânc ghearele în mâna ei. Mâna s-a inflammat rău de tot și durerea creștea. I s-a spus că face septicemie și cazul poate ajunge la operație. Seara, a decis să facă un pansament, dar în loc de medicamente, a folosit lucruri binecuvântate. A umezit bandajul cu apă sfințită și, pe locul dureros, a pus o mică fotografie a arhiepiscopului Serafim, pe care o purta mereu cu ea. Noaptea a fost neliniștită. Durerea o chinuia, dar nu înceta să se roage vlădicii. Spre dimineață, a simțit o ușurare. Când a îndepărtat bandajul, a observat că nu mai avea umflătura. Doar două mici cicatrici îi rămăseseră pe mână.

Vindecarea de sinuzită

Povestea lui G. T.

Încă din copilărie am suferit de sinuzită. Mă chinuiau dureri de cap frecvente. Pe vreme rece eram întotdeauna bolnavă, dar nu dădeam prea multă importanță acestui lucru. Nu am folosit nici medicamente și nici nu am solicitat ajutor medical.

De la o cunoștință am aflat despre Vlădica Serafim și am început să merg adesea la mormântul său, pentru a mă ruga. Odată, în 1992, când am venit să mă rog la vlădica și mi-am pus capul pe lespede de marmură, am simțit brusc un val cald, care mi-a pătruns întreaga ființă, luându-mi greutatea din cap. Din acest moment, durerile de cap nu s-au mai întors la mine și am început să respir normal. Acum am uitat deja de fosta mea boală. Îi mulțumesc întotdeauna lui Dumnezeu și Vlădiciei Serafim pentru aceasta.

Îndeplinirea unei dorințe

Ecaterina M., o fată care avea paralizie cerebrală, își dorea cu tot dinadinsul să viziteze Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului din Kneajevo, ctitorită de Vlădica Serafim, despre care rudele ei îi povestiseră multe. Mama i-a promis că o va duce acolo cu mașina, dar mașina nu a putut fi reparată. Era toamna târziu (1992), când frigul și alte dificultăți puteau face călătoria imposibilă. Tristă, Katia a scris, cu lacrimi, o scrisoare către vlădica, în care îl ruga să o ajute în această problemă. Nici nu a apucat să termine scrisoarea, când în camera a intrat mama și i-a spus că a doua zi vor merge să se închine la mănăstire. Așa că vlădica imediat a aflat conținutul scrisorii și a îndeplinit în mod miraculos dorința fetei bolnave, care s-a bucurat nespus de mult.

Povestea lui N. B. din orașul Sofia

Pe 16 iulie 1993, fiica mea, R., urma să susțină examenul de admitere la Universitatea de Literatură din Sofia. Cu câteva zile înainte, a avut amigdalită în

formă severă. În ciuda tratamentului, starea ei de sănătate nu s-a îmbunătățit. În ajunul examenului, gâtul era foarte inflammat, iar temperatura a ajuns la 40°. Fiica mea și cu mine ne-am rugat cu ardoare la Arhiepiscopul Serafim, cerându-i ajutorul.

Noaptea de dinaintea examenului a fost un chin pentru fiica mea bolnavă. Starea ei era critică. Avea frisoane severe și nu putea dormi. Spre dimineață temperatura a început să scadă și fiica a decis să meargă la examen. Am condus-o până la Universitate și m-am dus imediat la cripta bisericii ruse, la mormântul vlădicii. În timp ce fiica mea era la examen, eu m-am rugat din toată inima. Apoi am mers la universitate, să-mi întâmpin fiica după examen. Spre marea mea uimire, am găsit-o în stare de sănătate bună, deși gâtul îi era încă umflat. Fiica mi-a spus că în timpul examenului nu a simțit nici febră, nici durere și a scris bine lucrarea. Profesorii au notat-o ulterior cu „excelent”.

Înainte de a pleca acasă, eu și fiica mea am mers imediat la vlădica, pentru ca să-i mulțumim pentru ajutor. Pe parcurs, starea fiicei mele a început să se deterioreze, iar acasă temperatura a crescut din nou la 40,3°. Și în această stare gravă, a fost obligată să stea în pat încă o săptămână întreagă.

Până acum, nu încetăm să-I mulțumim lui Dumnezeu. Amândouă am înțeles bine că Domnul i-a dăruit fiicei mele nu numai câteva ore de sănătate, prin rugăciunile Vlădicii Serafim, ci și un an întreg de studii. Pentru că, dacă nu s-ar fi prezentat la acest examen, putea să o facă abia după un an.

O altă mărturie de ajutor la examene
Povestea lui A. G. din orașul Sofia

De multe ori am apelat la Vlădica Serafim pentru ajutor, mergând să mă rog la mormântul său. Sunt studentă la Universitatea Sfântul Clement de Ohrida din Sofia. Prin harul lui Dumnezeu și cu ajutorul vlădicăi, până acum nu am picat la niciun examen.

Primele două examene din sesiunea de vară din 1993, la materiile Analiză, partea a II-a, și Ecuatii diferențiale, au fost foarte importante. Sunt considerate de noi chiar cele mai dificile din toată perioada studiilor. M-am pregătit cu sârguință, dar frica nu a scăzut, ci chiar a crescut și în fiecare seară mă rugam cu stăruință la Dumnezeu.

Mă duceam foarte des și la mormântul vlădiciei. Și s-a întâmplat minunea: în ciuda îngrijorării mele, cu rugăciunile vlădiciei, am primit ajutor în chip minunat. La fiecare întrebare a profesorului, răspunsul corect „apărea” în capul meu. Parcă cineva îmi spunea ce trebuia să răspund. Auzind întrebările adresate altor studenți, mi-am dat seama că nu pot răspunde la multe dintre ele. Dar, după câteva minute, când mi s-au pus aceleași întrebări, am răspuns imediat cu exactitate. Acest fapt m-a uimit foarte mult și am înțeles foarte bine de unde mi-a venit această cunoștință. Datorită ajutorului minunat al Domnului, am primit notele 5 („bine”) și 6 („excelent”) pentru aceste două examene. Mai mult, nota mea de șase a fost singura printre numeroșii studenți talentați și silitori, mult mai capabili decât mine, care au participat la examen. Mulțumesc lui Dumnezeu și Vlădicăi Serafim pentru această milă, pentru faptul că nu sunt doar în al treilea an, ci sunt și printre cei mai buni studenți.

Restituirea documentelor pierdute
Povestea lui M. M. din orașul Varna

În iulie 1993, am pierdut o geantă frumoasă, care conținea actele pentru înregistrarea unui apartament cooperativ și o carte de economii cu suma necesară pentru plata acestui apartament. Geanta conținea și un calendar bisericesc și o icoană a Sfinților Constantin și Elena.

Când am aflat că mi-am pierdut geanta, mâhnirea mea era greu de descris. M-am grăbit la biserica rusă spre Vlădica Serafim, i-am spus, de parcă era viu, durerea mea și m-am rugat fierbinte, cerându-i să-mi arate milă și să mă ajute să-mi găsească actele. După aceea, am mers la casa de economii, pentru a face o declarație pentru cartea de economii pe care o pierdusem.

Au trecut două zile. În tot acest timp am fost foarte ocupată și mă întorceam acasă târziu. Totuși, speranța de a primi vreo veste despre actele pierdute nu m-a părăsit. În a treia zi, femeia de la care închiriasem camera mi-a spus că de două zile mă caută un bărbat, care îmi găsisese documentele. Când l-am întâlnit pe acest bărbat de treabă, mi-a înmănat imediat geanta, pe care în acea seară tristă o găsisese pe stradă, în noroi (atunci ploua cu găleata).

Toate documentele erau intacte. Unele dintre ele au fost deteriorate de ploaie, dar documentul principal, care ar fi fost imposibil de înlocuit, s-a dovedit a fi în perfectă stare. Necunoscutul care a găsit documentele era un bărbat în vârstă, cel mai probabil un credincios. Când i-am oferit o iconiță în semn de recunoștință, chipul îi strălucea de fericire. Sunt absolut sigură că am primit această milă de la Dumnezeu prin rugăciunile Vlădiciei Serafim.

Un alt caz de restituire a documentelor
Povestea lui I. G. M. din orașul Sofia

În urmă cu aproximativ patru ani, Vlădica Serafim a făcut cu mine o minune, care m-a întărit în credință. S-a întâmplat aceasta în a cincea săptămână a Postului Mare. Joi dimineața, după ce mi-am terminat rugăciunea în fața icoanelor, înainte de a merge la serviciu, am descoperit că îmi pierdusem poșeta. Și erau în ea câteva iconițe, notițele mele pentru spovedanie, abonamentul pentru transport și permisul meu de la locul de muncă, Radioul Național Bulgar. Doar Domnul știe prin ce am trecut în acele clipe. Eram conștientă de faptul că, chiar dacă un om cinstit ar găsi geanta mea, nu mă ajuta cu nimic, căci oricum ar fi dus-o la miliție sau la locul meu de muncă, iar pentru mine aceasta însemna concediere (pierderea actelor, cu atât mai mult de către un credincios, pe atunci se pedepsea în modul cel mai sever). Fiind foarte mâhnită, nu știam ce să fac: să merg la Biserica Sfântului Apostol Andrei, unde în ziua precedentă fusesem la Canonul Sfântului Andrei Criteanul, și să-mi caut acolo geanta, sau să alerg la biserica rusă spre mormântul vlădiciei. Pe drum, am decis să merg la vlădica. Înainte de asta, am sunat la serviciu, am raportat pierderea permisului și am anunțat că voi întârzia. Așteptând cu nerăbdare deschiderea bisericii rusești, am coborât în criptă, am căzut în genunchi în fața mormântului vlădiciei și am izbucnit în plâns. Nu știu cât am stat acolo plângând, cerând ca vlădica să mă ajute în mâhnirea mea. După un timp m-am calmat puțin și am plecat la muncă. Colega mea mi-a spus că m-a căutat un necunoscut și mi-a lăsat și numărul de telefon. L-am sunat imediat și

mi-a spus că trebuie să ne întâlnim, deoarece are ceva de transmis mie personal.

Ne-am întâlnit în locul stabilit. Spre marea mea uimire, mi-a întins chiar poșeta pierdută. El mi-a explicat că nu voia să lase geanta la locul meu de muncă, considerând a fi mai bine să mi-o predea personal. El a înțeles bine că conținutul poșetei nu trebuia să cadă în mâini străine, deoarece mi-ar fi creat probleme.

- Dar cum ați aflat numărul meu de telefon de la birou?, l-am întrebat eu, mirată.

Iar el, zâmbind, mi-a răspuns:

- Sunt avocat și știu cum se face.

Așa, într-un chip cu totul minunat, Vlădica Serafim m-a izbăvit de o mare ispită.

„Până la urmă, părinții mei s-au cununat”

Povestea lui M. H. din orașul Sofia

Din păcate, părinții mei nu erau credincioși și până nu demult nu erau nici cununați. Când, acum doi ani, m-am întors la credință și mi-am dat seama cât de important era ca ei să se cunune, am încercat să-i conving, să-i rog să o facă, dar rugămințile mele au rămas fără răspuns. Atunci am decis să mă rog în taină Vlădicăi Serafim, iar părinților mei să nu le mai spun nimic în această privință. Mă rugam vlădicăi ca ei să se cunune, dar în adâncul sufletului meu nu credeam că acest lucru se poate întâmpla. Însă, contrar necredinței mele, Vlădica Serafim a făcut o minune: dintr-o dată părinții mei și-au exprimat singuri dorința de a se cununa. S-au cununat în biserică, apoi mama a primit și Sfânta Împărtășanie. Prin harul lui

Dumnezeu, ea a început să meargă regulat la biserică și să se împărtășească.

* * *

Despre ajutorul constant pe care Vlădica Serafim mi-l oferă la examene chiar nu este nevoie să scriu, deoarece toți studenții din orașul Sofia, care știu despre vlădica, au experimentat ajutorul lui grabnic. Pot spune despre mine că merg la examene numai după ce fac o rugăciune și mă închin înaintea mormântului vlădiciei. Odată nu am făcut acest lucru și era cât pe ce să pic la examen.

Izbăvirea de religiile demonice

Un prieten apropiat al surorii mele se ocupa cu cercetarea profundă a religiilor și filosofiei orientale. El a ajuns până acolo încât promise de la demoni chiar și câteva „daruri” în acest domeniu. Bineînțeles că el nu înțelegea cine se afla în spatele acestor „daruri”. Cel mai trist lucru a fost că în jurul său s-a format un grup de tineri, asupra cărora avea o influență mare, dar de fapt demonii acționau prin el. Din păcate, și sora mea a intrat sub influența sa. Dar, slavă Domnului, ea era botezată, și acest lucru a ajutat-o să se despartă de ei.

Când în viața mea a apărut Vlădica Serafim și am simțit ajutorul lui minunat, am început să mă rog să-l înțeleptească pe nefericitul tânăr și să-l aducă la credința ortodoxă. Într-adevăr, vlădica a săvârșit minunea și l-a izbăvit pe acest tânăr de puterea demonică: pe neașteptate el a primit învățătura creștină, s-a botezat și a fost admis la Facultatea de Teologie.

Eliberare din secta krișnaiților
Povestea lui L. Z. I. din orașul Sofia

Mă ocup cu vânzarea literaturii duhovnicești. De mulți ani merg la biserica rusă. Știu multe despre Vlădica Serafim, cred cu adevărat în puterea rugăciunilor sale și, prin urmare, ofer clienților o carte despre el.

În luna august 1993, o femeie necunoscută a venit la mine. Era interesată de cărțile duhovnicești, dar mai ales de lucrările Arhiepiscopului Serafim. Mi-a explicat că acesta l-a salvat pe fiul ei. Femeia a povestit următoarele.

Numele băiatului este S. Are 18 ani. Acum un an și jumătate, a devenit membru al sectei krișnaiților din orașul Sofia. Toate mijloacele prin care mama sa a încercat să-l salveze nu dăduseră niciun rezultat.

Acum un an, ea a început să meargă să se roage la mormântul Vlădiciei Serafim. Nefericita mamă nu rata ocazia de a se ruga pentru înțeleptirea și mântuirea fiului ei. Și, deodată, destul de neașteptat, băiatul a încetat să-i viziteze pe krișnaiți și, în cele din urmă, a rupt legăturile cu secta lor. Mai mult, a început să meargă regulat la Biserica Ortodoxă și să citească literatură ortodoxă. Cu dragoste deosebită, el a citit cartea arhiepiscopului Serafim. Și, făcând armata, i-a cerut mamei sale să găsească și să-i aducă la cazarmă toate cărțile vlădicăi.

Vindecarea sarcomului
Povestea lui L. Ț. din orașul Ruse

Fiica mea L. s-a îmbolnăvit pe la sfârșitul anului 1995. În martie 1996 a fost diagnosticată cu sarcom

(o tumoare malignă). În același an, a suferit o intervenție chirurgicală și a făcut chimioterapie, iar în noiembrie a făcut septicemie și s-a luptat cu moartea toată luna decembrie a anului 1996. Au fost folosite toate combinațiile posibile de medicamente, dar starea fetei nu se îmbunătățea. În situația mea lipsită de speranță, i-am scris o scrisoare Vlădiciei Serafim. Și Dumnezeu a auzit cererea mea. Dintr-o dată, fiica mea și-a revenit și, deși era foarte epuizată, a sărbătorit cu bine Crăciunul la secția de hematologie pentru copii din Plovdiv. Desigur, nu subestimez grija medicilor în legătură cu ea. Dar faptul că stabilizarea sa a început brusc și chiar din momentul în care am scris cu disperare o scrisoare către Vlădica Serafim, nu are explicații științifice. Îți mulțumesc Ție, Doamne! Păzește-mi copilul pe tot parcursul vieții sale!

Salvarea de la concediere

Povestea lui E. P. din orașul Plovdiv

În 1995, se prevedea închiderea școlii spitalicești din Plovdiv. După ce au aflat despre acest lucru, toți profesorii ortodocși au scris împreună o scrisoare către Vlădica Serafim, cerându-i să le salveze școala. O singură colegă de-a noastră nu a vrut să semneze scrisoarea, deoarece era evanghelistă. Puțin mai târziu, am aflat că, la o ședință a Ministerul Educației, s-a decis închiderea școlii spitalului din Șumen și reducerea cu două treimi a personalului școlii din Sofia. În școala noastră din Plovdiv a fost păstrat întregul personal. Această școală continuă să existe până în ziua de azi, ianuarie 2000. Demiterea a afectat-o doar pe colega care nu a binevoit să semneze scrisoarea.

Vindecarea cancerului de piele
Povestea lui I. M. din orașul Sofia

Cu aproape trei ani în urmă, pe spate mi-a apărut o pată întunecată de dimensiunea unei monede de 20 de copeici. În iulie 1998, a început să crească. Acesta a devenit motivul pentru care am fost la un dermatolog, care mi-a recomandat să fac o intervenție chirurgicală.

După operație, mi s-au făcut investigații. Am avut două consultații - la Universitatea de Medicină din Varna și la Centrul Oncologic Național din Sofia. Diagnosticile au fost diferite, unul dintre ele fiind cancer de piele - melanom malign.

Datorită sprijinului managerului companiei în care lucrez, am reușit să aranjez o călătorie în Germania pentru consult și tratament suplimentar. În ziua plecării spre Munchen, am vizitat mormântul Arhiepiscopului Serafim în biserica rusă. Din toată inima l-am rugat pe vlădica să mijlocească la Tatăl nostru Ceresc și pentru salvarea mea de această boală periculoasă, după care mi-am scris cererea pe un bilet. În Germania mi s-a confirmat diagnosticul și am suportat o a doua operație.

Într-o noapte, după toate acestea, am visat că mă aflu din nou în fața mormântului Vlădiciei Serafim în biserica rusă și mă rog cu smerenie pentru ajutorul său. Dintr-o dată, s-a auzit un foșnet. Am ridicat capul de pe placa de marmură a mormântului și am privit spre cruce. În dreapta ei, aplecat spre mine, stătea Vlădica Serafim, cu părul și barba albe.

- Nu ți se va întâmpla nimic rău, Iulian! mi-a spus el. E timpul să te liniștești și să te gândești la familia ta! Ești sănătos!

Spunând aceste cuvinte cu un zâmbet ușor, s-a întors și a dispărut după tufele care se aflau în spatele crucii. M-am trezit emoționat și bucuros și nu am putut dormi până dimineața.

Îi mulțumesc Vlădiciei Serafim că mi-a ascultat rugăciunile, mi-a liniștit sufletul și m-a smuls din ghearele cancerului cu rugăciunile sale!

Convertirea la credință prin ajutor acordat în necaz
Povestea lui P. V. din orașul Berkoviț

Acum câțiva ani eram cu totul necredincioasă. Am o familie cu doi copii. Soțul meu, R., a lucrat în poliție. În seara zilei de 13 iunie 1990, el și colegul său se aflau în zona urbană Belie Berezi. Trecând pe lângă o cafenea improvizată într-o furgonetă, au decis să se oprească pentru o cafea. Acolo, colegul său s-a certat cu un șofer. Șoferul s-a înfuriat, a ieșit repede și puțin mai târziu a adus un grup întreg de tovarăși, aproximativ treizeci de oameni. Soțul meu putea fugi, dar nu voia să-și lase singur colegul, știind că are trei copii mici, așa că a intervenit pentru a-l proteja. Acest lucru i-a înfuriat pe șoferi și au început să-l bată cu brutalitate și pe soțul meu. L-au bătut pe R. cu lanțuri de fier, astfel încât abia a supraviețuit.

Eu nu știam nimic despre cele întâmplate. Soțul meu nu s-a întors acasă în acea seară, dar acest lucru nu m-a îngrijorat prea mult, pentru că adesea se întâmpla să fie reținut la datorie. A doua zi, am sunat la serviciu și atunci am aflat că se întâmplase ceva rău. Dar numai când am ajuns la spital am aflat întregul adevăr. Acolo, când l-am văzut pe soțul meu după acea bătaie, mi-am pierdut cunoștința. Era de nerecunoscut!

Soțul meu a stat la spital o lună de zile, iar când a fost externat, ne aștepta o nouă lovitură grea. El a fost informat că este dat afară de la serviciu, fiind în curs o anchetă de stabilire a vinovatului pentru incident.

Am căzut cu totul în disperare. Cum voi trăi - cu doi copii, cu un soț bolnav, persecutați de o acuzație gravă, fără bani, fără nicio speranță! În acest impas, Dumnezeu m-a ajutat în mod miraculos prin Sfântul Său arhiepiscop Serafim. Vecina noastră M., căreia mama mea i-a împărtășit îngrijorarea legată de noi, i-a povestit despre Vlădica Serafim și a sfătuit-o să se îndrepte imediat spre el pentru ajutor. „Această ispită este îngăduită de Domnul pentru ca ei să se întoarcă la credință”, i-a spus mamei vecina.

Așa că, pentru prima dată în viața mea, am auzit de Vlădica Serafim. Am început să merg la mormântul lui zilnic sau la două zile, vărsându-mi toată durerea înaintea lui. Între timp, ancheta s-a tot prelungit... Soțul meu și-a pierdut nădejdea și a început să pomenească de sinucidere. Acest lucru m-a alarmat și mai mult. Odată, deja în decembrie, după ce m-am rugat cu stăruință la mormântul vlădicăi pentru soarta soțului meu, m-a străfulgerat gândul să-l sun personal pe șeful soțului meu. L-am sunat și am început să-l implor să termine ancheta cât mai curând posibil și să dovedească nevinovăția lui R.

La numai două zile după această discuție a venit la ei procurorul militar principal. A aflat despre caz și a dorit să cerceteze personal materialele de anchetă. Constatând că soțul meu și colegul său nu fuseseră vinovați, a ordonat achitarea lor. Nu trecuse nici măcar o săptămână și amândoi au revenit la muncă, fiind plătiți pentru tot timpul în care ancheta fusese în desfășurare. Sunt sigură că această întorsătură neaș-

teptată, care este o adevărată minune, s-a petrecut prin rugăciunile Vlădicăi Serafim! El nu numai că ne-a salvat familia de la un mare necaz, dar ne-a și arătat calea către credință. Soțul meu s-a convertit și el la credință, ne-am cununat în biserică. Iar eu și acum merg în mod regulat la mormântul iubitului meu vlădică, cu recunoștință și cu credință deplină în puterea mijlocirii sale înaintea lui Dumnezeu.

Recuperarea bunurilor furate
Povestea lui J. A. din orașul Svilengrad

Locuiesc în provincie. În 1991 am avut mari probleme: am fost condamnată pe nedrept de instanță să plătesc o sumă mare de bani. Întrucât nu aveam nicio posibilitate să câștig această sumă în Bulgaria, am decis să încerc să câștig cumva bani prin comerț și am făcut o călătorie în Germania. Pe 14 octombrie, fiind pe drum, m-am oprit în Sofia și mi-am lăsat mașina în fața unui restaurant, unde mă gândeam să mănânc. Poșeta mea a rămas pe scaunul din față al mașinii, noi nefiind pe atunci obișnuiți cu furturile. Aveam în poșetă pașaportul, viza, permisul de conducere, două monede de aur valoroase, învelite într-un șervețel alb, un portofel, în care am ascuns 1.000 de mărci germane, și bilete de tren, care costau aproximativ 2.000 de mărci germane. Într-un cuvânt, toate bunurile pe care mă bazasem pentru a începe activitatea. Plecând din restaurant, am fost îngrozită să văd că geamul din față al mașinii era spart, iar geanta mea dispăruse. Am sunat la poliție și apoi, în deplină disperare, am mers la biserica rusă la mormântul vlădicăi, căutând ajutor și mângâiere. Știam despre mijlocirea lui rugătoare de multă vreme. Era

ultima mea speranță. Iar ajutorul Vlădiciei Serafim nu a întârziat! În aceeași zi am fost informată că poșeta mea fusese găsită abandonată în curtea unei case din cartierul Lozeneț. Am mers imediat la adresa specificată. Mi s-a dat poșeta și, spre marea mea surpriză, am găsit în ea portofelul, toți banii și biletele pentru un tren internațional. Când am plecat, proprietarii mi-au arătat chiar locul în care au găsit geanta mea de mână. M-am oprit și am început să dau cu grijă la o parte frunzele de toamnă, care acopereau pământul. Spre marea mea bucurie, am găsit acolo nu doar câteva lucruri mici, care mi-au căzut din poșetă, ci și șervețelul alb cu cele două monede de aur înfășurate în el. Astfel, toate valorile mele au fost găsite! Am rămas uluită, bucuroasă și nu-mi venea să cred ochilor. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să merg la mormântul Vlădiciei Serafim și să-i mulțumesc.

Îndeplinirea dorințelor de taină

La mormântul Vlădiciei Serafim, o femeie de vârstă mijlocie mi-a spus următoarele: „Eram încă studentă, când pentru prima dată am auzit despre puterea miraculoasă de rugăciune a Vlădiciei Serafim. Știind acest lucru, am venit la el ca să mă rog pentru ceva tainic și foarte important pentru mine. Mie mi-au murit șase copii la rând. În cele din urmă, am adoptat un băiat și l-am crescut. Acum este mare, deja căsătorit. Eu însă îmi doream să am propriul meu copil. Am venit la mormântul Vlădicăi Serafim și l-am rugat să mă ajute să nasc un copil. La scurt timp, am născut o fetiță minunată și sănătoasă. Ulterior, când avea 17 ani, fiica mea s-a îmbolnăvit și a trebuit să i se facă o intervenție chirurgicală la rinichi. Medicul mi-a spus

că mă pot aștepta le ce-i mai rău, operația urmând a fi dificilă și periculoasă. Apoi am venit din nou aici, rugându-mă cu disperare. Operația a avut succes, fiica mea s-a recuperat complet. Acum studiază și lucrează în străinătate. Pentru aceste două dorințe de taină m-am rugat eu, iar cu alte lucruri mărunte nu am vrut niciodată să-l deranjez pe omul cel sfânt. Dar de multe ori vin aici să-i mulțumesc. Imediat după nașterea fetiței mele, am venit la Vlădica Serafim cu flori și cu o lumânare aprinsă, ca să-i spun: «Mulțumesc!»”

Povestirile călugărului K.

Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru? Tu ești Dumnezeu, Care faci minuni! (Psalmul 76, 13). Am hotărât cu prietenul meu să facem o plimbare. Am călătorit în direcția unei mănăstiri. Acolo am cunoscut o monahie în vârstă. Într-o conversație particulară, am simțit încredere în ea și mi-am deschis sufletul, spunându-i despre durerea mea că nu văd niciun rost în viață, că mă simt nefericit, în ciuda faptului că am tot ceea ce visează oamenii, dar nimic din cele pământești nu mă face fericit. Maica m-a sfătuit să merg la mormântul Arhiepiscopului Serafim, să mă rog lui și să-i vorbesc ca și cum ar fi viu, iar el mă va ajuta în problemele mele sufletești. Am mers la mormântul Vlădiciei Serafim. Acolo m-am rugat cu lacrimi, ca și cum ar fi viu, cerând să mă ajute să înțeleg sensul vieții. Deodată, înaintea mea a apărut aieva o Cruce, revărsând în sufletul meu o putere uimitoare, pace și o bucurie extraordinară. S-au deschis ochii mei duhovnicești și mi-a devenit clar sensul întregii mele existențe. Cui să-i mul-

țumesc pentru toate acestea? Ce om de știință sau scriitor ar fi fost în stare să-mi ofere asemenea bucurie tangibilă și înțelegere? Am găsit ceea ce căutam, dobândind și un nou călăuzitor ceresc, care mi-a oferit mai multă pricepere și înțelepciune decât toți înțelepții lumesti. Aici, și mie mi s-ar fi potrivit cuvintele apostolului: *Căci erați ca niște oi rătăcite, dar v-ați întors acum la Păstorul și Păzitorul sufletelor voastre* (1 Petru 2, 25). De atunci, am simțit nevoia să vizitez mormântul Vlădicăi Serafim ori de câte ori era posibil, iar bucuria mea în urma acestor vizite era incomparabilă cu orice altă bucurie pământească. Acum nu mă mai pasionează cărțile mele științifice, visul meu e să devin călugăr.

După cele arătate mai sus, am continuat să trăiesc în lume, dar cu tristul sentiment al expulzării din rai. Odată, după o rugăciune la mormântul acestui vlădică „al meu”, mi-a apărut în suflet dorința de a-l cunoaște pe unul dintre cei mai devotați ucenici ai săi, arhimandritul P., care în acel timp se afla în mănăstirea de fecioare întemeiată de vlădica. Și m-am îndreptat într-acolo. La intersecția dintre strada Alabin și Bulevardul Vitoșa, la semnalul verde, traversam drumul alături de alți pietoni. Traversând, am fost surprins brusc de semnalul roșu, iar lângă mine nu mai era nimeni. Nu aveam niciun refugiu. Din dreapta venea un șuvoi de mașini și un tramvai. Dându-mi seama de situație, am strigat: „Vlădica, ajută-mă!” Și m-am avântat cu disperare înainte. Frânele au scârțâit... Am rămas întins pe pământ. Roțile tramvaiului se opriseră chiar în dreptul meu, iar lângă cap frânase o mașină. Geanta mi-a zburat la distanță în lateral. Dar eu, slavă Domnului, am supra-

viețuit ca prin minune! Simțeam o durere. Aveam genunchii zdreliți, palmele pline de sânge. Dar la spital nu m-am dus, căci rana mea sufletească era mult mai dureroasă. Adesea, aducându-mi aminte de acest incident, îmi pun întrebarea: dacă nu aș fi apelat la vlădica, aș fi supraviețuit oare? Puțin probabil...

Am primit binecuvântare pentru a intra la Academia Teologică. Nu prea ardeam de dorința de a deveni student, dar neîndrăznind a acționa din proprie voință, am mers la mormântul vlădiciei, cerându-i să se roage pentru mine, ca să se arate voia lui Dumnezeu. Am început să strâng documentele pentru dosar. Însă m-am confruntat cu o problemă. S-a dovedit că Certificatul meu de studii medii fusese distrus. Am mers la școala unde studiasem înainte, pentru a obține un duplicat. Acolo tocmai se completau certificatele pentru absolvenții care abia terminaseră studiile. Din fericire pentru mine, „întâmplător” aveau un formular în plus. Surprinzător, directorul adjunct a fost de acord să completeze acest formular pentru mine. În timp ce completa documentul, m-a întrebat: „Înțelegeți că acest certificat este o adevărată minune pentru dumneavoastră? În astfel de cazuri, noi trimitem datele la poliție, unde timp de un an se face o anchetă pentru aflarea documentului. Apoi, în ziarul oficial, certificatul pierdut este declarat invalid. Se plătește o amendă substanțială, se depune o cerere la Ministerul Educației și, abia după aprobarea cererii, vi se eliberează un duplicat. Iar astăzi dumneavoastră primiți imediat un exemplar original”. Această minune, prin rugăciunea Vlădiciei Serafim, mi-a arătat voia lui Dumnezeu de a deveni student.

Citind despre viața și faptele sfinților lui Dumnezeu, aveam o dorință puternică de a imita cele citite. Pentru că dormeam într-un pat moale confortabil, am început să caut niște scânduri, ca să-mi fac un pat din ele. Dar nu am putut găsi. Ca întotdeauna, m-am rugat în mintea mea Vlădiciei Serafim să mă ajute în această problemă. În curând, colegul meu de cameră a intrat înăuntru cu cuvintele: „Am lăsat în curte niște scânduri, pe care, dacă vrei, poți să le iei, altfel le voi arunca”. Am țâșnit ca din pușcă. Apoi a apărut o nouă problemă: nu aveam un fierăstrău cu care să le pot tăia la dimensiunea potrivită. Dar, când le-am unit, s-a dovedit că „tâmplarul nevăzut” tăiasse scândurile exact așa cum ar fi trebuit, iar eu i-am mulțumit cu lacrimi și bucurie.

Fiind student la Academia Teologică, am avut o mare ispită. Apăreau tot felul de obstacole care să mă împiedice să învăț. Pe neașteptate am primit un mesaj despre mobilizarea în armată. Dirigintele anului meu mi-a explicat în particular că acest lucru fusese făcut în mod intenționat, pentru a mă îndepărta cu forța din Academie. Am alergat la mormântul arhiepiscopului Serafim și mi-am plâns durerea în fața lui. Apoi am mers la comisariatul militar, unde am prezentat citația. Am fost întâmpinat cu cuvinte ciudate: „Ah, dumneata ești?... Este chiar acela?!” Odată cu venirea mea, cei de acolo s-au înviorat vizibil. Conversația lor nu o auzeam. La vederea barelor de fier care mă înconjurau, am simțit picături de transpirație rece pe frunte. A trecut ceva timp. Deodată, s-a deschis brusc o fereastră și mâna cuiva cu amabilitate persistentă mi-a întins... o cutie deschisă de bomboane de cioco-

lată. Apoi, înapoindu-mi documentele cu multiple scuze pentru deranj, mi-au spus că m-au chemat doar pentru informare, apoi mi-au spus, nu într-un mod militar, ci destul de amabil, „La revedere” și așa am plecat. Din cauza emoțiilor prin care am trecut, am ieșit de acolo complet fără putere. Ce s-a întâmplat acolo, în spatele ușii, și cum să explic schimbarea stării de spirit, încă nu știu. Îmi este clar doar un singur lucru, că de mobilizarea militară m-a eliberat mijlocirea prin rugăciune a iubitului meu stareț.

Munca grea din mănăstire nu mi-a permis să mă pregătesc pentru examenul de Tâlcuire a Sfintelor Scripturi din Vechiul Testament. Am primit, însă, binecuvântarea de a mă prezenta la examen și am mers cu teama că nu voi reuși, punându-i într-o situație penibilă și pe părinții și pe frații mei duhovnicești. Numai Domnul Dumnezeu și Vlădica Serafim îmi ști-au durerea; mă rugam să facă o minune pentru mine, fiind conștient de nevrednicia mea. Colegii mi-au spus că, pe lângă un conspect, se mai cerea una dintre întrebările suplimentare, despre care aflasem pentru prima dată. Cineva mi-a înmănat note cu privire la aceste întrebări suplimentare și am început să citesc prima pagină. De îndată ce am întors pagina, a ieșit profesorul. S-a dovedit că în fața ușii stăteam doar eu. Nu prea voiam să intru, dar nu aveam altă ieșire. Am tras un bilet și, spre bucuria mea, a doua întrebare a fost cea pe care tocmai o citisem. Mi-au dat o Biblie în ebraică, de unde era necesar să citesc textul. Și nu știam decât câteva litere ebraice... Mă așteptam la un deznodământ neplăcut, dar inevitabil. Între timp au mai intrat alți doi profesori, să asiste la examen. Și acum îmi venise rândul și a trebuit să încep

să citesc în ebraică. Mi-au spus să nu mă jenez. În astfel de cazuri fără speranță, numai vlădica mă putea ajuta, invocând rugăciunile sale. Deodată, un cuvânt necunoscut pentru mine a început să se contureze în mintea mea și l-am șoptit. Profesorul a dat din cap aprobator. După primul cuvânt, a apărut un al doilea, un al treilea - și tot așa întregul text. Mi-au reproșat jena nejustificată, din moment ce cunosc textul atât de bine. După aceea, în memoria mea, ca într-un film, s-au derulat explicațiile profesorului din timpul prelegerii și am început să le reproduc cu speranța că aparțin textului meu. S-a dovedit chiar așa. Profesorul a fost foarte încântat că am reprodus explicațiile sale atât de exact. La a doua întrebare, am răspuns rapid ceea ce reușisem să citesc pe coridor și m-au oprit exact în momentul în care cunoștințele mele au luat sfârșit.

După o îndelungată muncă fizică în ploaie, la începutul postului Nașterii Domnului, am simțit dureri ascuțite la nivelul abdomenului. Medicii locali m-au liniștit frivol, spunând că este o răceală și mi-au reproșat că mă îngrijorez prea mult pentru sănătatea mea. Cu toate acestea, nu aveam nici poftă de mâncare și starea mea se agrava. A trebuit să mă adresez medicilor de la urgență. La examinare, îngrijorați de starea mea, au decis să înceapă imediat operația. Mi-am dat seama că sunt între viață și moarte și am început să mă rog intens la iubitul meu Arhiepiscop Serafim, lăsându-mă complet în grija lui. Când mi-am revenit după anestezie, am văzut o tăietură mare în abdomen, din care ieșeau două tuburi de dren. Acest lucru m-a convins și mai mult de pericolul situației mele. De slăbiciune nu puteam ridica mâinile. În timpul vizitelor,

medicii se uitau la unghiile de la mâini și de la picioarele mele, căutând semne de moarte iminentă. Dar, cu rugăciunile vlădiciei, am început să mă recuperez treptat. În timpul unei vizite, medicul mi-a spus: „Ai trecut de linia morții. Cu siguranță ești un om al lui Dumnezeu. O minune s-a întâmplat cu tine, pentru că niciunul dintre medici nu credea că vei supraviețui”. Chirurgul care m-a operat a vrut să vorbească cu mine când mă voi simți mai bine. M-a rugat să-i spun tot ce știu despre Sfântul Serafim. Am găsit pentru el o carte despre Sfântul Serafim din Sarov și i-am dat-o. Dar el mi-a întors-o, spunând că m-a întrebat despre arhiepiscopul Serafim, care nu este canonizat. El a adăugat că familia sa îl consideră pe Vlădica Serafim un sfânt și un făcător de minuni și vizitează adesea cripta lui.

În acest timp, în spital zăcea lângă mine un grav bolnav, cu hemoragie esofagiană. I se făcuseră transfuzii de sânge de mai multe ori, însă sângerarea nu i se oprișe. Medicul care-l trata, care pe atunci era ateu, se luptase cu devotament pentru viața sa, nedepărtându-se de patul său. Dăruirea medicului ateu era impresionantă. Aceasta era o adevărată împlinire a poruncilor Evangheliei, care nu a rămas fără răsplată de sus. Fiind foarte slăbit, nu puteam fi de folos cu nimic, în afară de a-L ruga pe Dumnezeu și pe Vlădica Serafim să aibă milă și de medic, și de pacient. După miezul nopții, pierzându-și nădejdea, medicul a spus: „Dacă Dumnezeu există, numai El poate să îl ajute”. Iar eu i-am răspuns: „Doctore, fiți sigur că Dumnezeu există și El îl va ajuta”. Nu știu de ce, dar am crezut cu tărie că Vlădica Serafim nu-l va lăsa fără ajutor. Doctorul a ieșit, dar s-a întors curând. Am observat că, apropiindu-se de patul celui grav bolnav, el

și-a încetinit pașii, s-a oprit surprins, neascunzându-și uimirea. Pacientul stătea culcat pe pat foarte liniștit. Sângerarea se oprise. Această minune l-a făcut pe doctor să creadă cu ardoare în Dumnezeu.

Pentru mănăstirea în care trăiesc era nevoie de un camion mic. Am apelat la administrația eparhială. Acolo mi-au acceptat cererea, dar mi-au spus că nu există aproape nicio speranță, căci ei înșiși s-au adresat în mod repetat Ministerului Transporturilor pentru un mijloc de transport atât pentru ei, cât și pentru alte mănăstiri mari, dar nu primiseră nimic. Nu am avut de ales decât să mă duc la mormântul Vlădiciei Serafim, rugându-l să aranjeze totul după voia lui Dumnezeu. Au trecut câteva luni. M-am împăcat deja cu gândul că cererea mea fusese uitată și abandonată, așa cum se întâmplă adesea. Nu aveam pe nimeni care să intervină pentru noi, cu excepția, desigur, a Vlădiciei Serafim. Deodată, am primit o telegramă urgentă, prin care eram chemați să primim mașina cerută. După aceea, cei de la administrația eparhială mă rugau insistent să le fac și lor rost de un camion prin „legăturile mele”. Nu le-am explicat nimic, știind că nu mă vor crede, dacă le-aș spune care sunt „legăturile mele”. Am încă sentimentul că acest dar a fost primit de noi din cer.

Într-o zi de sâmbătă a trebuit să merg în provincie. Toate stațiile de autobuz erau pline de oameni. Ploua foarte tare și m-a descurajat faptul că nu puteam să ajung în autobuz, deoarece oamenii mai puternici mă dădeau la o parte și eu rămâneam ultimul. Apoi am început să mă rog cu tărie arhiepiscopului

Serafim și ucenicului său, arhimandritul Pantelimon, cerându-le să mijlocească ajutorul de Sus. Și, de îndată ce m-am rugat, un autobuz gol luxos s-a oprit în fața mea, parcă pentru mine. Am urcat în el și am călătorit de unul singur și gratis!

Urma să fac o călătorie urgentă și lungă cu trenul. Mă grăbeam, eram în întârziere. Când am urcat în autobuz, am observat că îmi pierdusem metanie-rul. Doamne, iartă-mă, Vlădica Serafim, ajută-mă! Totuși, am decis să nu merg fără metanier și am coborât din autobuz. L-am găsit unde mă așteptam să fie. Dar mi-am dat seama că nu mai puteam face călătoria pe care trebuia s-o fac. M-am adresat din nou vlădiciei. În acest moment, a venit un alt autobuz. Fără să știu de ce, am urcat în el și am ajuns la gară. La gară, am văzut staționând un tren. Cineva mi-a strigat că trenul mă așteaptă pe mine. Am intrat în el fără bilet și, imediat ce am intrat, trenul a pornit. Am căutat imediat un supraveghetor, ca să-i plătesc amenda. El, în schimb, m-a întâmpinat afectuos, m-a liniștit și m-a aranjat gratuit într-un compartiment confortabil. Minunate sunt lucrările Tale, Doamne!

Confirm adevărul mărturiilor de mai sus prin conștiința mea monahală.

(Mărturiile din acest capitol despre minunile săvârșite prin rugăciunile arhiepiscopului Serafim au fost preluate din volumul Viața, minunile și învățăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev, editat la Sofia de Mănăstirea de Fecioare Acoperământul Maicii Domnului, Editura Sfântul Apostol și Evanghelist Luca, 2001, pp. 161-204. Au fost preluate și în volumul Asceți ai evlaviei secolului XX, Moscova, Editura Frăției Ortodoxe Rugul Aprins, 1994, pp. 161-200.)

Noi mărturii despre minunile și ajutorul haric al arhiepiscopului Serafim Sobolev

Din arhiva Bisericii Sfântul Nicolae din Sofia

Scăparea din primejdia unui accident rutier și vindecarea de cancer

Vreau să povestesc ce mi s-a întâmplat în anul 1995. În luna decembrie a acelui an, eu și soțul meu am fost în vizită la o prietenă a mea în Germania, la Duisburg. Pe 29.12.95 am plecat spre casă, în Bulgaria. Era o iarnă aprigă. Zăpada era de mai bine de un metru. Drumurile nu fuseseră curățate, pentru că în Europa de Vest era vacanță. Ceața era groasă. Soțul meu conducea mașina, iar eu mă rugam neîncetat în mintea mea și, probabil, am adormit. În fața mea a apărut un stareț (acum știu cine era: scumpul meu Vlădică Serafim, dar pe atunci încă nu-l cunoșteam). Stătea în fața mea, îmbrăcat în alb, cu părul alb, ținând un toiag în mână și mă privea cu ochi blânzi, plini de dragoste. Nu-mi amintesc ce mi-a spus, dar știu sigur că încerca să mă convingă cu privire la ceva. M-am trezit imediat și am privit la soțul meu. Mașina mergea înainte, luând-o ușor spre stânga, iar soțul dormea cu capul pe volan. „Stai, l-am apucat eu de mâini și l-am scuturat, ce faci?” Slavă lui Dumnezeu pentru toate! El s-a trezit și a zis: „Vai, m-a furat somnul!”.

Apoi, o prietenă m-a adus aici, la cripta din biserica rusă, iar el, părințelul meu Serafim, îmi zâmbea din portret, privindu-mă. Am căzut pe mormântul său și l-am sărutat mult timp. El ne-a salvat!

De asemenea, vreau să relatez ce s-a întâmplat în anul 2003 cu verișoara mea R. din orașul Gabrovo.

S-a îmbolnăvit. Diagnosticul: cancer uterin. Avea 42 de ani. Avea deja metastaze la intestine. Medicii nu aveau de gând să o opereze în Gabrovo și au trimis-o la Sofia. A venit la mine, pentru că profesorul T. de la spitalul oncologic stătea la noi cu chirie. A dus-o pe verișoara mea la spitalul orășenesc nr. 5. Au examinat-o cu atenție și i-au spus că trebuie să se opereze de urgență. Dar, în acel moment, ea și soțul ei nu aveau serviciu, iar aici pentru examinarea ulterioară și pentru operație trebuia să plătească. S-a hotărât să se întoarcă la Gabrovo, să facă o altă examinare gratuit, apoi să revină pentru o intervenție chirurgicală. Mai era timp până la tren. Deodată ea mi-a zis: „Cândva mi-ai spus că moaștele Sfântului Serafim, arhiepiscopul de Boguecar, se află în biserica rusă și că multe minuni se fac acolo. Hai să mergem la el!” Am mers și am scris o scrisorică scumpului nostru Batiuşka Serafim despre cazul și problema ei. Nu știa, sărmana, cum să se comporte la mormânt. Îi spuneam: „Uite ce fac eu, fă și tu la fel”. Ne-am rugat vlădicii stăruior, cu lacrimi. Pe urmă ea mi-a spus: „Când m-am atins de mormânt, am simțit ceva asemănător unui șoc electric”. „Harul este acesta, i-am zis eu, nu te teme”. Apoi părintele paroh Nicolae i-a citit o rugăciune pentru reușita operației sale. A plecat spre Gabrovo. Am așteptat o zi, două, patru, o săptămână. Nu suna. Chiriașa mea, profesoara T., mi-a zis: „Ei bine, Mila, ce aștepti? Are metastaze.” Când a sunat verișoara mea, am început imediat a o mostra, iar ea mi-a spus cu o voce plină de bucurie: „De ce nu mă întrebi cum a trecut operația? Nu mai am nimic! Sunt complet sănătoasă!”

M. G. R.I. Gabrovo

Vindecarea bolii de picioare

În vara anului trecut în 2000 am venit din satul Lepakovo Sofiisko la Sofia pentru un tratament la picioare, în special la piciorul drept, care avea talpa foarte umflată și abia puteam să mă mișc. Înainte de a merge la doctor, în Gornaia Bania, m-am dus la iubita mea Biserică rusă Sfântul Nicolae, ca să mă rog Bunului Dumnezeu pentru ușurarea durerilor mele. Am stat la Sfânta Liturghie, apoi am coborât, ca de obicei, în criptă, la mormântul Sfântului Serafim. Acolo m-am rugat și am plâns pentru necazul meu. Am plecat apoi și la doctorii pământești, care m-au îngrozit, spunându-mi că trebuie să mă operez la ambele picioare, care erau foarte deformate din cauza platfusului. M-am gândit că nu voi face operație, ci voi suporta durerile, de vreme ce mă pot măcar mișca cât de cât. Și doctorul, de parcă mi-ar fi ghicit gândurile, a zis că durerile se vor intensifica și că nu voi mai putea să mă mișc. Și nu-mi rămânea nimic altceva de făcut. A fost hotărâtă și ziua operației, mai întâi la un picior, apoi la celălalt. Nu voi ascunde faptul că am fost aproape de disperare. Dar nădejdea în mila lui Dumnezeu nu m-a părăsit nici de data asta.

Din nou am mers la biserica rusească și am coborât în criptă, ca să cer ajutor Sfântului Serafim. Lacrimile mi-au împânzit ochii și mă temeam să nu mă poticnesc și să cad. O cerșetoare m-a văzut, chiar la intrarea la vlădica, și mi-a zis, de parcă prin gura ei a vorbit Dumnezeu: „Ei, de ce plângi? Nu mai plânge! Vlădica te va ajuta!”.

Și toți cei care se aflau în biserică mă compătimeau, manifestând cu toată sinceritatea milă față de suferința mea și multă nădejde că vlădica mă va ajuta. Tania, o tânără care avea grijă de candela de la

mormânt, mi-a turnat niște ulei sfințit, spunându-mi cuvinte încurajatoare pentru recuperare. M-am rugat și am plâns la mormânt, i-am scris un bilețel vlădicii, cerându-i vindecare, dacă va fi voia lui Dumnezeu, și dacă nu, atunci voi suferi pentru păcatele mele.

Și am plecat înapoi acasă, în sat. Multă muncă, umblu într-un picior, mă chinuiesc. Și seara, înainte de culcare, îmi spăl piciorul bolnav, pun un pic de ulei sfințit pe o bucățică de vată și ung în formă de cruce locul dureros, așa, de jur împrejur, cum recomanda o nebună pentru Hristos de la Mănăstirea Sfântului Serafim din Sarov. Și așa în fiecare seară, până când s-a terminat uleiul, de vreo 15-20 de ori. Tumoarea a dispărut, durerea m-a lăsat, ba chiar am început să uit de ea. Când îmi aminteau de operație, le vorbeam cu un zâmbet fericit despre vindecătorul meu ceresc. Am venit la el să-i mulțumesc și să plâng din nou cu bucurie și smerenie. Și acum, iată, m-am hotărât să scriu despre asta, pentru că taina împărătească trebuie păstrată, iar cea dumnezeiască trebuie păstrată spre învățătură.

R. S. V.

Tămăduire de cancer și ajutor pentru aflarea unui loc de muncă

Eu, G. N. P., în vârstă de 70 de ani, vreau să descriu un caz de ajutor al Vlădicii Serafim. În 1988, fiul meu a avut o tumoare, care creștea văzând cu ochii. Profesorul K. a spus că era necesară o operație imediată.

Cu o zi înainte, când încă nu credeam, m-am dus la biserica rusă și m-am rugat cu lacrimi la mormântul dragului vlădică, implorându-l să-mi salveze

fiul. Mult, foarte mult timp l-am tot rugat, l-am implorat și... o, minune! Mi-am dat seama că vlădica m-a auzit și că totul va fi bine. Operația a avut succes și testele tumorale au ieșit negative. Am crezut cu adevărat în Domnul și în ajutorul dragului nostru vlădică Serafim.

Și un alt caz. După absolvire, fiul meu nu și-a mai găsit mult timp de muncă. M-am întors din nou spre vlădica și în ziua următoare a venit ajutorul. Fiul meu este acum profesor la Școala Nicolae Ostrovski, unde lucrează până astăzi. Personal, Vlădica Serafim m-a ajutat de multe ori, salvându-mă de ispitele vicleanului.

Dragul nostru vlădică, cinstit și iubit de toți, se va învrednici de canonizare și să dea Dumnezeu ca acest lucru să se întâmple cât mai curând și să-l putem cinsti ca sfânt. Pentru noi el este sfânt demult.

G.P., Sofia

Ajutor pentru obținerea cetățeniei bulgare

Eu, roaba lui Dumnezeu I., vreau să relatez despre ajutorul pe care l-am primit de la Vlădica Serafim. Am ajuns în Bulgaria în toamna anului 1992 din Tadjikistanul sfâșiat de război. Soțul meu este de naționalitate bulgară. În 1943 părinții lui au fost expulzați din Crimeea, fiind considerați dușmani ai poporului. Eu nu mai aveam rude în Rusia. Deci, cu voia lui Dumnezeu, am ajuns aici, în Bulgaria, cu doi copii. A fost greu să obținem un loc de muncă, dar totul s-a rezolvat treptat.

Dificultățile au început odată cu introducerea vizelor între Bulgaria și Rusia. S-a dovedit că cel de-al doilea fiu al nostru, care avea 13 ani, nu avea

acte legale pentru Bulgaria, conform noii legi. La minister ne-au spus că va fi dat afară din țară etc. Nu i-au fost preluate nici documentele pentru cetățenia bulgară, deoarece o hârtie fusese completată încorect. În același timp, fuseseră preluate toate documentele pentru fiul cel mai mare. Asta a fost în octombrie 2004.

Când veneam la Sofia de la Haskovo, mergeam neapărat la biserica rusă. Vlădica Serafim ne-a ajutat foarte mult. Dar de data aceasta am stat plângând lângă mormântul lui, în nădejdea că ne va ajuta să rezolvăm problema cu fiul nostru, mai ales că el însuși știe ce înseamnă să fugi din țara iubită, lăsând totul: casă, masă, loc de muncă etc., și să te pome-nești într-un loc cu totul nou.

Mare ne-a fost mirarea, când, la câteva zile după ce am solicitat cetățenia fiului cel mai mare, el a fost chemat la Sofia și s-a constatat că copiii aveau cetățenie bulgară încă din 1994, așa că problema legalizării s-a rezolvat în câteva zile. Și am profun-
da convingere că faptul că familia mea, într-o perioadă atât de dificilă, are și loc de muncă și locuință se datorează rugăciunilor Vlădiciei Serafim.

I. A. A. din Haskovo

Vindecarea de boli

Eu, L.L., mărturisesc înaintea Domnului despre tot ce mi s-a întâmplat, ce minuni s-au petrecut datorită rugăciunilor arhiepiscopului Serafim Sobolev. Acum cinci ani eram grav bolnavă. Mi s-a spus că am handicap gradul 1. Am umblat în baston. Dar de când am început să vizitez periodic mormântul arhiepiscopului Serafim, nu mai am nevoie de baston. De trei

ani merg și eu ca un om sănătos. Am avut și ficatul mărit și tensiunea arterială crescută, dar acum totul este în ordine. Medicii doar se întreabă cum se poate așa ceva.

Când nu aveam bani pentru medicamente și-i ceream vlădicii să mă ajute să le procur, întotdeauna primeam, în chip minunat, exact suma cerută, de la oameni aproape necunoscuți chiar în aceeași zi.

Închinăciune până la pământ și veșnică pomenire Arhiepiscopului Serafim!

Sofia, 12.07.2005

Ajutor în corectarea problemelor de vorbire

Povestea lui V. S. orașul Sofia

Nepotul meu, S.V., a avut probleme cu vorbirea. Până la vârsta de șase ani nu a putut pronunța corect sunetele: „s, z, c, ș, zh, șc, ț”. Sub îndrumarea unui logoped, a făcut exerciții, dar fără rezultate. El urma să meargă în clasa întâi și dislexia îi putea face mult rău.

Și l-am adus la biserica rusă. Ne-am rugat împreună ca Dumnezeu să ne elibereze de această problemă. Rugăciunea mea stăruitoare și cu lacrimi în fața mormântului Vlădiciei Serafim o repeta șoptit și copilul. Am scris cererea mea pe o foaie.

Au trecut două-trei zile și nepotul meu a pronunțat clar grupul de litere „șc”. Apoi, încetul cu încetul, a început să rostească și alte „sunete dificile”. Le pronunța foarte clar. Rugăciunea către părintele Serafim l-a eliberat pe nepotul meu de problemele de vorbire.

V. Ș., 3.08.2006

Ajutor în viața de zi cu zi
Povestea lui G.P., tânără enoriașă a Bisericii
Sfântul Nicolae

Nu aveam bani să ne cumpărăm ceva de încălțat și l-am rugat pe tata să ne dea. El însă ne-a spus în batjocură:

- Păi, să vă dea Dumnezeu încălțăminte!

După aceea, am mers cu sora mea la biserică, să ne rugăm Sfântului Serafim. Și, dintr-o dată, o femeie ne-a văzut și ne-a dăruit două perechi de pantofi noi de lac. A fost ajutorul părintelui Serafim, fără îndoială.

8.12.2006

O convertire la credința ortodoxă
Povestea lui I. M. A. orașul Sofia

Aș putea enumera mai multe cazuri de ajutor, dat mie și rudelor mele, prin rugăciunile Arhiepiscopului Serafim Sobolev, dar vreau în special să amintesc doar două dintre acestea.

Am un văr la Sankt Petersburg, care în copilărie nu fusese botezat. Adult fiind, tot refuza să se boteze, deși bisericile erau deja deschise și perioada de ateism trecuse. În familia noastră, nu fusese vorba de ateism niciodată, așa că părea ciudat că tânărul refuza botezul. Eu și cu mătușa, mama lui, am încercat să-l convingem și chiar să facem uşoare presiuni, dar nimic nu a ajutat. Și iată, într-o zi, m-am gândit să cer ajutorul Vlădiciei Serafim. I-am scris un bilețel și l-am pus într-o cutie, care stă în cripta Bisericii Sfântul Nicolae din Sofia. Răspunsul „a venit” destul de repede. Acum nu pot spune cu siguranță, dar se pare că după o săptămână vărul meu a fost trimis într-o călătorie de

afaceri la o conferință în domeniu în Israel. El a zburat la Tel Aviv într-o sâmbătă. Apoi a povestit: „Totul în jur pare că ar fi murit, nicăieri nu poți cumpăra nici o sticlă cu apă minerală și n-ai ce face.” Pentru orice eventualitate, mătușa mea i-a dat telefonul fiicei celei mai bune prietene a ei, o tânără ortodoxă, care locuiește în Israel. Vărul meu a considerat că era momentul să-i facă o vizită. A sunat, s-a prezentat și femeia a sosit imediat și l-a dus la Ierusalim. El își amintea de această călătorie ca de o călătorie într-o „altă dimensiune”. Ceva i s-a întâmplat acolo. Și aproape imediat după întoarcerea sa la Sankt Petersburg, aproximativ o săptămână mai târziu, la vârsta de 30 de ani, a primit Sfântul Botezul, iar a doua zi s-a împărtășit cu Sfintele Taine.

*Dăruirea a doi ani de viață unui bolnav
deznădăjduit*

Povestea lui I. M. A. orașul Sofia

Cel de-al doilea caz se referă la o altă rudă a mea din Sankt Petersburg, sau mai bine zis, a soțului ei, pe care toată lumea din familia noastră îl iubea foarte mult. Lui i s-a descoperit o tumoare canceroasă neglijată, care urma să fie supusă unei intervenții chirurgicale. Înainte de operația propriu-zisă, am scris un bilețel Vlădiciei Serafim, cerându-i ajutor de rugăciune pentru cel bolnav. Operația nu a confirmat prognozele sumbre, a mers bine, a apărut și nădejdea, apoi această nădejde s-a întărit. După un an, analizele au fost încurajatoare, pacientul chiar a încercat să meargă din nou la muncă, fiind medic.

Deci, soțului rudei mele, prin rugăciunile Vlădiciei Serafim, sunt absolut sigură de acest lucru, i

s-au dăruit încă doi ani de viață, fără povara grijilor acestei vieți trecătoare.

Ajutorul bănesc al Vlădicii Serafim și vindecarea de boli

Povestea lui L. A. orașul Radomir

Eu, păcătoasa roabă a lui Dumnezeu L. A. din orașul Radomir, Îi mulțumesc Domnului Dumnezeu că ne-a rânduit un astfel de mijlocitor, vindecător, îndrumător și grabnic ajutor.

Vlădica Serafim m-a ajutat foarte mult. Când fiica mea, E., era în anul 3 la universitate, a trebuit să plătesc o taxă de 150 de leva. Nu aveam acei bani și m-am dus la vlădica și l-am rugat să-mi arate de la cine aş putea să împrumut niște bani, pentru că nu-i puteam returna pe toți odată, ci doar eşalonat.

Eu pe atunci lucram într-un depou CFR, spălam vagoane. După ce m-am rugat cu ardoare, am mers la muncă pe tura de noapte. Nu voi uita niciodată cele întâmplate. Am spălat vagonul, am șters praful și am trecut din nou prin compartimente. În cel de-al treilea compartiment am văzut un portofel. La început m-am speriat, pentru că atunci când am spălat po-deaua nu era acolo. Când l-am deschis, înăuntru erau 150 de leva, adică 3 bancnote de 50 de leva. Așa mă și gândisem, că voi întoarce câte 50 de leva pe lună. Nu știam ce să fac, pentru că în portofel nu era nimic altceva decât bani. M-am gândit să-l dau șefului meu, însă mi-am amintit de rugăciunea mea și am hotărât că acești bani sunt de la scumpul meu Vlădica Serafim. Și cu acești bani am plătit taxa la universitate. După muncă, m-am dus din nou la Vlădica Serafim și i-am mulțumit.

Și cât mă ajută în boli! Dinții m-au durut foarte tare și m-am rugat vlădicii să mă ajute, căci bani pentru tratament nu aveam. Și de doi ani nu m-au mai durut. Și cel mai important, prin rugăciunile Vlădicii Serafim, inima mea a încetat să mă doară. Am avut angină pectorală și am scăpat treptat de ea. Ultima dată am fost la spital în luna iunie, mi-au făcut toate testele și mi-au spus că nu am angină pectorală, iar eu le-am zis că asta s-a făcut prin rugăciunile vlădicii. În zece zile, Dumnezeu, prin rugăciunile vlădicii, m-a vindecat de erizipel la un picior, iar medicii au fost din nou surprinși. Toate acestea nu pot fi descrise.

Slavă lui Dumnezeu pentru că ne-a rânduit un mijlocitor atât de puternic.

Amintiri despre arhiepiscopul Serafim ale fiilor săi duhovnicești

Din însemnările episcopului Partenie Stamatov Lefkiski (1982)

În memoria mea mi s-a întipărit bine următoarea prorocie a arhiepiscopului Serafim, care s-a și împlinit de curând. Cu câțiva ani înainte de moartea sa (26 februarie 1950), arhiepiscopul Serafim m-a avertizat că al optzeci și șaselea an din viața mamei mele va fi fatal pentru ea. Am primit această veste cu mare îngrijorare și neliniște, în sensul său literal cel mai grav, dar voiam să cred că poate mama mea la această vârstă va suferi doar o boală gravă. Dar acest lucru s-a adeverit în cel mai trist sens: pe 23 ianuarie 1959, mama mea, Stoika Stamatova, a adormit în Domnul, fără nicio durere, la vârsta de 86 de ani și jumătate (era născută în 1872).

În 1946, mi s-a stricat ceasul de buzunar și nu putea fi reparat, deoarece nu erau piese de schimb necesare. O bună cunoștință de a mea voia cu tot dinadinsul să-mi ofere un ceas de aur scump. Eu am decis să cer mai întâi binecuvântarea arhiepiscopului Serafim, pentru că mă jena gândul că un călugăr nu trebuie să aibă și să fie atașat de obiecte din aur. Și chiar la prima spovedanie după aceasta, l-am întrebat dacă îmi dă binecuvântare pentru a primi un dar

atât de scump. Vlădica stătea culcat în pat, pentru că era bolnav; m-a privit îndelung, a zâmbit ușor și mi-a răspuns: „Ia-l, bucuria mea! O vei mâhni dacă nu-l vei lua. Căci el (ceasul) este foarte mic” (...). Am rămas uimit, pentru că ceasul era într-adevăr o capodoperă în miniatură a unui ceasornicar elvețian, iar regretatul vlădica nu-l văzuse niciodată și în acel moment nu-l aveam nici eu la mine, de vreme ce nu acceptasem darul. Pentru început, am rămas uimit, dar apoi mi-am venit în fire și am început să râd de bucurie că avem un duhovnic așa binecuvântat (...).

Odată, pe când încă eram protosinghel la Mitropolia Nevrocop 1936/1944, citeam viața renumitului arhimandrit rus Antonie [Medvedev], starețul lavrei Sfântului Serghie de lângă Moscova, în publicația athonită *Biografii ale asceților ruși din secolele XVIII și XIX* pentru luna mai, Moscova, 1908, pp. 48-78. Arhimandritul Antonie a fost egumen al lavrei în perioada în care mitropolit al Moscovei era vestitul teolog și ascet Filaret Drozdov. Acesta din urmă, în calitate de superior al arhimandritului Antonie, îl aprecia foarte mult și chiar l-a ales ca duhovnic la care se mărturisea. Citind viața cuviosului, am dat de un pasaj, care m-a tulburat: „Cu toată prietenia sa, cu toată încrederea și cu respectul aproape filial pentru părintele Antonie, mitropolitul Filaret, rămânând neschimbat în acțiunile sale de superior, cerea în mod persistent de la părintele Antonie să nu facă nimic fără știri și permisiunea sa prealabilă, examinând cu luare-aminte toate propunerile sale, în timp ce, în cele mai multe cazuri, se opunea fiecăruia dintre proiectele sale, cerând respectarea în toate a formalităților, de care

părintele Antonie nici nu prea avea mare cunoștință. (cf. *Biografii...*, p. 66).

Când citeam acest fragment, am simțit străfulgărarea unui gând reprobabil față de mitropolitul Filaret: „Și mai este considerat unul dintre rarii cucernici asceți, dar de fapt se dovedește a fi un superior ambițios!” Dar îmi aduc bine aminte că acest gând fulgerător doar mi-a trecut iute prin minte, fără să zăbovească în ea nicio secundă. Și iată, în prima scrisoare pe care am primit-o după acest incident de la arhiepiscopul Serafim (14.VI.1942, Hisar, casa doctorului Malakov), spre marea mea mirare, am citit următoarele: „Pe mitropolitul Filaret să nu-l condamni nicio dată. Pentru asta Domnul te poate pedepsi mult, căci mitropolitul Filaret este un om drept înaintea lui Dumnezeu și un sfânt părinte”. Nedumerirea mea s-a datorat în primul rând faptului că eu uitasem complet condamnarea cu gândul a mitropolitului Filaret și nu puteam înțelege despre care Filaret îmi scrie Vlădica Serafim. Am deschis ciorna ultimei mele scrisori către el, pentru a vedea dacă i-am scris cumva despre vreun Filaret, dar nu am găsit acolo nimic de acest fel. M-am tot gândit toată ziua la cele întâmplate și abia spre seară mi-am amintit că avusesem niște gânduri negative despre mitropolitul Filaret al Moscovei, când citeam viața arhimandritului Antonie. Cât de uimit am fost de minunata lui previziune! Fiecare suflet uman este o taină, inaccesibilă celorlalți, chiar și atunci când trăiesc în aceeași casă. Și aici... ce lucru uimitor! Orașul Nevrokop se află la mai mult de 200 km de Sofia, iar Plovdiv și Hisara sunt și mai departe, dar toate acestea nu l-au împiedicat pe duhovnicul meu să-mi citească fugitivul gând păcătos, pe care eu însumi l-am uitat! Știam că arhiepiscopul Serafim îl cinstește în mod

deosebit pe mitropolitul Filaret al Moscovei, considerându-l întocmai cu vechii Părinți ai Bisericii Ortodoxe, dar o asemenea clarviziune m-a uluit. (...)

Altă dată, din nou în Nevrokop, am avut unele nedumeriri la serviciu și nu știam ce să fac. Simțeam nevoia să-l întreb pe Vlădica Serafim, dar eu abia îi trimiseseam scrisoarea de spovedanie și, cu binecuvântarea lui, nu puteam să-i scriu decât o dată la două săptămâni, căci primea multe scrisori din toată Bulgaria. Și noaptea am avut un vis. Se făcea că mă aflu într-o școală, stând în genunchi în fața Vlădiciei Serafim. El și-a pus mâinile pe capul meu, ca la mărturisire, dându-mi un răspuns exact și clar la nedumeririle mele. A doua zi, am acționat după sfatul lui înțelept, dar m-am gândit: „A fost un vis ca orice vis. Nu prea trebuie să dăm crezare viselor”. După aceea, în următoarea scrisoare, i-am pus întrebarea vlădiciei, deși cu întârziere. Și mi-a scris: „Doar ți-am răspuns deja!”. Mi-a devenit clar că visul meu nu a fost doar o reflectare a grijilor mele din timpul zilei, fiindcă Vlădica Serafim știa și despre vis și despre participarea sa la el, acesta fiind, după cum spun rușii, un „vis vizionar”.

Arhiepiscopul Serafim avea un ucenic de chilie, N.Sh., căruia i s-a descoperit talentul artistic și a început să picteze icoane deosebite, ca în vechime. I-am comandat și eu icoana Preasfintei Fecioare Maria, pentru care a cerut 20.000 de leva. I-am dat suma cerută, după care mi s-a părut cam scump și am decis să-l întreb pe Vlădica Serafim despre asta la mărturisire. Am notat această întrebare într-un caietel și în ziua stabilită am mers la el. În timpul mărturisirii, mă

tot frământam: dacă Vlădica Serafim va considera că icoana este foarte scumpă, atunci, probabil, îmi va da înapoi diferența, din moment ce tot ce se făcea în acea casă, la el ajungea. Și asta ar fi foarte incomod pentru mine. Prin urmare, ajungând la întrebarea din caietel, am decis să nu i-o pun, continuând mai departe. Atunci Vlădica Serafim m-a întrerupt și mi-a spus: „Icoana merită banii!” Am rămas uimit! Cazul nu poate fi explicat altfel, decât prin manifestarea unei intuiții profetice, deoarece Vlădica Serafim nu avea cum să citească notițele mele și nici să audă de la cineva despre nemulțumirea mea, din moment ce eu nu am spus nimănui nimic, nici măcar pictorului.

Un student teolog se atașase mult de mine și, la recomandarea regretatului meu stareț, mitropolitul Boris al Nevrokopului, a trebuit să mă ocup de creșterea sa duhovnicească. Studentul insista asupra tunderii sale cât mai grabnice în monahism, dar eu nu puteam face nimic fără binecuvântarea Vlădiciei Serafim. Iar Vlădica Serafim ne sfătuia să mai așteptăm. Atunci studentul nerăbdător a plecat într-o miercuri undeva, într-o atmosferă spirituală complet opusă atmosferei spirituale a Vlădiciei Serafim, unde a fost călugărit. Viața sa ulterioară mărturisește faptul că primirea hainei monahale nu a fost deloc spre cinstirea Bisericii lui Hristos. Iar eu, împreună cu studentul, făceam tot posibilul pentru a-i grăbi tundera și împreună cu el, în inima mea, mă indignam din cauza întârzierii deliberate, la o râvnă a lui atât de nelimitată, dar acum văd cât de greșit am fost și cât de profund vedea arhiepiscopul Serafim cu privirea sa spirituală pătrunzătoare sufletele oamenilor, viitorul lor.

Mai sunt și alte fapte, dar voi păstra tăcerea cu privire la ele din cauza neînsemnătății și a naturii lor prea intime pentru a fi puse la dispoziția publicului larg. Noi, fiii lui duhovnicești, stăteam în fața lui ca la o radiografie spirituală și nu îndrăzneam să ascundem nimic din viața noastră personală. Prin urmare, mărturisirea era una adevărată și ieșeam de la el cu totul înnoiți și luminați. Eu întotdeauna am avut senzația că dreapta sa cea sfântă avea capacitatea de a-mi scoate din cap toată bezna duhovnicească și deznădejdea, atunci când își pune mâna pe capul meu în timpul tainei de spovedanie.

(Din *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, pp. 7-9)

Din amintirile arhimandritului Alexandru

Pentru Biserica Bulgară a fost o mare fericire faptul că arhiepiscopul Serafim a trăit și a slujit printre noi, ne-a încurajat prin credința și mintea sa de Dumnezeu luminată, ne-a îmbogățit prin calitățile minunate ale sufletului său.

Întreaga sa viață a constat din minuni și, pentru marea sa smerenie, Dumnezeu i-a dăruit și darul înaintevederii. Nimic nu rămânea tănuit de el...

Precum violetele de pădure, care cresc și înfloresc într-un loc retras și ascuns, ies în vileag prin parfumul lor delicat, la fel și Vlădica Serafim, oricât de mult ar fi ascuns cu smerenie virtuțile sale, totuși manifestările minunate ale sufletului său milostiv și vizionar se descopereau celor care, într-o măsură sau alta, intrau în contact cu el. Avea atâta dragoste, încât îi putea însufleți și înflăcăra pe toți cei din jurul său.

El avea o cunoaștere patristică a adevărului, cu ajutorul căruia și-a călăuzit fii săi duhovnicești pe calea mântuitoare a Ortodoxiei.

Cuvintele lui aveau o putere de foc, ele aprindeau inimile oamenilor și-i îndemnau să urce pe culmile unei vieți sfinte și virtuose. Rugăciunea sa fierbinte, simplă și izvorâtă din adâncul inimii, primea adesea răspuns minunat din cer.

Eu însumi, nevrednicul său fiu duhovnicesc și poslușnic, am experimentat de mai multe ori puterea rugăciunilor sale și m-am minunat de clarviziunea sa. Îi datorez viața, de două ori.

Cum l-am cunoscut pe Vlădica Serafim? Ca locuitor al Sofiei, l-am văzut de mai multe ori pe acest

vlădică rus, dar personal nu-l cunoscusem. Până când, odată, după serviciu, când m-am apropiat de el să-i sărut dreapta, m-a binecuvântat și m-a întrebat brusc:

- Cum te cheamă? Kostia?

- Da, Kostia! I-am răspuns surprins, uimit că îmi știa numele.

- Vino să slujești ca ipodiacon în biserica noastră!

A doua zi am venit. Astfel a început legătura mea cu Vlădica Serafim.

Fiind în ultimul an de studii, aveam la facultate un profesor care împărțea studenții în „ai săi” și „străini”. Mă număram printre „străini” și mi-a fost foarte frică de examenul cu el. Înainte de examen, m-am dus dimineța devreme la Vlădica Serafim și i-am împărtășit îngrijorările mele. El mi-a cerut un conspect și a notat cu creion roșu cinci întrebări. Apoi s-a rugat și mi-a spus că una dintre acestea îmi va pica la examen, poruncindu-mi să le învăț bine. A doua zi am mers la examen. Când am tras biletul, am văzut că acesta conținea toate acele întrebări pe care Vlădica Serafim mă binecuvântase să le învăț.

Pe 1 ianuarie 1943, în timpul ultimului meu semestru de studii, m-am îmbolnăvit de febră tifoidă. Boala mea s-a agravat rapid. Febra mă mistuia. Fără să știu, medicii i-au avertizat pe părinții mei despre finalul inevitabil. În acel moment, a venit la mine în vizită o cunoștință de-a mea, doamna N.V., care se număra printre apropiații Vlădiciei Serafim. Văzând starea mea gravă, ea s-a dus imediat la vlădica și i-a

vorbit despre mine. El a întrebat-o care este temperatura mea, iar când a aflat că aceasta a ajuns la 40°, s-a rugat în fața iconostasului, apoi m-a binecuvântat, în absența mea, pentru ca temperatura să scadă la 37,2°. Eu imediat m-am simțit mai bine. Până seara temperatura mi-a scăzut și nu a mai crescut deloc.

Imediat după recuperare, m-am îmbolnăvit din nou. Medicii care m-au tratat credeau că febra tifoidă recidivează. Când Vlădica Serafim a aflat că sunt din nou bolnav, a cerut să fie chemat un specialist în afecțiuni asociate durerilor în piept, un pneumolog. Dar medicii insistau asupra punctului lor de vedere. Atunci vlădica a rugat, în numele său, să fie chemat doctorul Bogdanov. După ce acesta m-a examinat, s-a dovedit că am pleurezie exudativă. Prin rugăciunile starețului meu, m-am recuperat repede și din această boală.

Eram pe punctul de a fi tuns în călugărie. Apăruse deja și decizia Sfântului Sinod. Mama mea fusese de acord cu aceasta, dar tatăl meu încă nu își dăduse acordul. El și-a dorit mult să mă căsătoresc, vișând să aibă un nepot, care să-i poarte numele. Înainte de călugărie, Înaltpreasfințitul Mitropolit Ștefan m-a întrebat ce nume aș vrea să primesc la tunderea în monahism. M-am dus la Vlădica Serafim și l-am întrebat ce nume ar trebui să cer. Rugându-se, mi-a poruncit să cer numele Alexandru, în cinstea Sfântului Alexandru Nevski, sau Ioan, în cinstea Sfântului Cuvios Ioan de Rila. Am transmis acest lucru mitropolitului Ștefan, care la călugărie mi-a ales numele Alexandru. Brusc, tatăl meu, care mai înainte fusese împotriva tunderii mele în monahism,

și-a dat acordul, zicând: „Mi-am auzit numele. Acum pot să și mor!” Și, într-adevăr, după douăzeci și cinci de zile a murit. Moartea sa a fost una creștinească, pașnică și fără durere. A plecat în pace, cerând iertare tuturor și primind Sfânta Împărtășanie.

Cu puțin timp înainte de moartea părinților mei, Vlădica Serafim m-a întrebat:

- Sașa, pe cine iubești mai mult, pe mama sau pe tata?

Neștiind ce să răspund, i-am spus:

- În egală măsură!

Întrebarea a fost pusă destul de mângâietor, dar eu am avut un sentiment de neliniște. Starețul m-a mângâiat și mi-a spus:

- Toți părinții au avut părinții lor, iar părinții lor au mers la ai lor părinți. Orice s-ar întâmpla, să nu deznădăjduiești, ci să îți mulțumești Domnului că ți-a dat un părinte duhovnicesc. Eu îți sunt și tată și mamă.

După această convorbire, părinții mei au murit pe neașteptate.

Când mama mea și-a pierdut cunoștința, i-am trimis un bilețel Vlădiciei Serafim, cerându-i să se roage pentru ea. S-a rugat imediat, iar seara a slujit și un moleben pentru ea, după care s-a adresat celor prezenți și a spus:

- Nu este voia lui Dumnezeu ca mama lui Sașa să se facă bine.

Mama mea a murit în noaptea aceea.

În 1944, în timpul bombardamentului, din inițiativa Vlădiciei Serafim, am strâns ajutoare pentru

călugării ruși înfometați de la Sfântul Munte. Părințele Serafim Alexiev, care era ieromonah, și cu mine, smeritul, pe atunci ierodiacon, ne aflam la Sfânta Mănăstire Rila. Acolo se aflau mulți locuitori ai orașului Sofia, pe care bombardamentul i-a forțat să-și caute un refugiu în salvatorul Sion bulgar. Pe majoritatea îi cunoșteam personal și au răspuns cu generozitate apelului nostru de ajutor pentru călugării ruși athoniți. Am strâns aproximativ 14.000 de leva. Într-una din călătoriile mele la Sofia, am vizitat mănăstirea rusă Kokalianski, unde locuia atunci Vlădica Serafim, pentru a-i transmite banii colectați. L-am găsit scriind într-o poiană din apropierea mănăstirii. M-a privit cu blândețe și mi-a spus:

- Ah, ai adus banii pentru Sfântul Munte? Cam cât este acolo în plic?

Și a numit suma exactă...

În luna martie a aceluiași an, am decis să merg împreună cu părintele Serafim Alexiev la Sofia, pentru câteva zile. Desigur, am scris mai întâi o scrisoare către starețul nostru, cerându-i binecuvântarea.

El ne-a binecuvântat, prin scrisoare, să mergem la Sofia, poruncindu-ne însă ca înainte de 17 martie să ne întoarcem la Mănăstirea Rila, deoarece „se zice (cu aceste cuvinte el își acoperea întotdeauna înainte-vederea) că atunci va fi un mare bombardament”.

Și așa s-a întâmplat. Scrisoarea i-a fost înmână-tă părintelui Serafim, care s-a dus la Sofia și pe 17 martie s-a întors, fugind de pericol.

Cu câteva luni înainte de moartea sa, Vlădica Serafim a spus: „Am deja 68 de ani și toate eveni-

mentele cele mai semnificative din viața mea au avut loc pe data de 14. Și acum suma numerelor mele de 6+8 ani este 14. Anul acesta voi muri. Mă întristez mult pentru voi, dar vă rog să urmați neabătut calea aleasă. Păstrați-vă curățenia sufletească. Feriți-vă de orice legătură cu ecumenismul. Țineți-vă de credința ortodoxă și de învățăturile Domnului nostru Iisus Hristos.

Când starețul nostru a murit, eu eram foarte întristat. Fiind adânc îndurerat, m-am rugat mult timp la sicriul lui. În aceeași noapte m-am culcat să mă odihnesc după o zi grea. Deodată, am avut un vis. Se făcea că vlădica s-a ridicat de pe patul său de moarte, m-a îmbrățișat și mi-a spus înduioșător: „Deși am murit, dar pentru voi mereu voi fi viu!” Astfel mi-a răspuns la rugăciune și m-a mângâiat în întristare.

Când starețul nostru ne tot prevenea că va muri curând, noi, ca niște copii mici pe lângă tatăl lor, îl întrebam cu îngrijorare ce ne vom face fără el.

- Atunci când veți întâmpina greutăți, scrieți-mi o scrisoare, ne-a răspuns el.

- Dar este posibil a trimite scrisori în cer?

- Scrieți-mi o scrisoare și lăsați-o la mormântul meu. Dacă voi afla milă de la Domnul, vă voi mângâia și vă voi ajuta.

Așa s-a și întâmplat. Și până astăzi, mormântul iubitului nostru vlădică este o sursă inepuizabilă de vindecări și alinări.

(Din *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, pp. 7 – 11)

Amintiri ale monahiei Casinia Vezenkova (1909 – 1981)

În anul în care l-am cunoscut pe vlădica, 1932, când am venit la el o dată, m-a întrebat:

- Mănânci în fiecare zi?

Surprinsă de întrebare, am răspuns:

- În fiecare zi.

- De câte ori pe zi mănânci?

- De trei ori pe zi, am răspuns eu, cu o nedumerire din ce în ce mai mare.

- Citești și Evanghelia în fiecare zi?

- Nu, vlădica. Am citit-o deja și stă acolo, pe noptiera mea, iar când voiesc, mai citesc din ea.

- Ia aminte, mi-a spus clar și răspicat vlădica, ceea ce este pâinea pentru trup, este Evanghelia pentru suflet. Fără citirea Evangheliei, sufletul flămânzește și se slăbănogeste. Evanghelia hrănește, întărește și luminează sufletul. Îți dau poruncă să citești Evanghelia în fiecare zi.

- Dar nu o pot citi în fiecare zi. Sunt funcționar public. Dimineața mă grăbesc la muncă, iar seara sunt frântă de oboseală și abia aștept să mă culc.

- Eu nu-ți poruncesc să citești mult, de exemplu, un capitol. Ci să citești în fiecare zi măcar 7 versete din Evanghelie, 7 versete din Faptele și Epistolele Apostolilor și câte un psalm. Iar această scurtă prăvilă, dacă o vei săvârși statornic, îți va întări și îți va lumina sufletul.

Odată, după ce a avut criză o durere de ficat în anul 1932, vlădica a zis:

- Nu am închis un ochi toată noaptea și nici nu mă puteam ruga de durere, ci spuneam doar: „Doamne, miluiește!” Ce rugăciune completă! Ea cuprinde întreaga sferă a relației omului cu Dumnezeu.

Când l-am întrebat dacă pot merge la un concert, vlădica mi-a răspuns:

- Desigur, poți să mergi. Muzica împlânzește chiar și lupii. Poate că te va împlânzi și pe tine.

Mă certam adesea cu mama mea. Vlădica mi-a spus:

- Cum poți să Îl iubești pe Dumnezeu, când nu o iubești pe mama ta?

În vara lui 1940, eram cu Vlădica la Mănăstirea Rila. În drum spre hotel, Vlădica mi-a recitat versurile lui Nekrasov:

„Cercetează-i pe cei obidiți,

Cercetează-i pe cei umiliți,

Aleargă pe urmele lor.

Acolo unde greu se respiră,

Acolo unde durerea domină

Fii primul la ajutor.”

Apoi s-a întors către mine și mi-a spus:

- Repetă aceste cuvinte.

Eu, bâlbâind, le-am repetat. Iar vlădica mi-a spus din nou:

- Ține minte aceste cuvinte.

Doctorița Raina Ivanovna îi făcea vlădicii electroliză, care-i diminua mult durerile de cap. Copiii ei

îl iubeau foarte mult pe vlădica, tot învârtindu-se în preajma lui în timpul electrolizei. Însăși Raina Ivanovna îl cinstea foarte mult pe vlădica și credea în puterea rugăciunilor sale.

Într-o dimineață, ea a sunat-o pe Nadejda Velickova și a rugat-o să-i spună vlădicii că mezinul ei, Mișa, în vârstă de șapte ani, s-a îmbolnăvit. Temându-se că poate avea difterie, îi cerea vlădicii să se roage pentru copil. Apoi a chemat medicul. Întrucât nu se știa încă dacă era difterie sau nu, Nadejda i-a scris un bilețel vlădicii doar despre îmbolnăvirea copilului, cerându-i să se roage pentru el, iar despre rezultatul analizelor scria că o să-l informeze suplimentar.

Analizele au arătat că avea difterie, și Nadejda s-a dus la vlădica pe la ora 4, pentru a-l avertiza să nu meargă la electroliză. Dar vlădica plecase cu 10 minute înainte de sosirea ei. Nadejda s-a simțit vinovată, dar totul s-a dovedit a fi după pronia lui Dumnezeu.

Vlădica, venind, a spus că nu se teme de infecție, a liniștit-o pe mama înspăimântată, care plângea nemângâiată, s-a rugat pentru bolnav, l-a binecuvântat și cu panaghia pe care o purta la piept. Apoi vlădica a făcut ședința de electroliză și a plecat, iar băiatul a adormit.

A doua zi, Mișa avea temperatura normală și nu-l durea nimic. A venit doctorul, a examinat pacientul și a ridicat din umeri:

- Că a avut difterie copilul, nu există nicio îndoială. Analizele medicale au arătat acest lucru. Dar astăzi boala lui a dispărut. Și nu știu cum să explic asta. Băiatul se recuperează. Nu am mai văzut până acum ca difteria să treacă atât de curând.

Mama se temea de complicații, dar vlădica i-a spus:

- Harul Duhului Sfânt este mai presus decât orice boală.

Primind de la vlădica niște bani, 100 leva, mi-am exprimat dorința de a cumpăra ceea ce aveam nevoie: un stilou. Și vlădica mi-a dat binecuvântare pentru asta. Dar pentru 100 de leva nu puteam găsi nicăieri ceea ce voiam și cu greu am reușit să obțin o reducere de la 200 de leva la 160. Mi-a fost teamă să-i spun această sumă vlădiciei, ca să nu mai adauge încă 60 de leva, din moment ce stiloul ar fi trebuit să fie considerat darul lui.

Când am venit săptămâna următoare la vlădica, i-am arătat stiloul, i-am mulțumit, dar nu i-am spus niciun cuvânt despre preț.

- Și cât costă? - întrebă brusc Vlădica.

- O sută șase, - am răspuns eu repede.

- O sută șizeci? - ca și cum n-ar fi auzit, a întrebat din nou vlădica, și, privindu-mă șiret și pătrunzător, a zâmbit.

Ninocika, preferata vlădiciei, s-a îmbolnăvit de meningită. A fost internată la doctorul Berzen, fiind deja pe moarte. Temperatura ei atinsese valori de 40°. Berzen a spus că mai are de trăit doar o zi. Părinții s-au adresat vlădiciei. Vlădica se afla la acea vreme la odihnă, în Kneajevo. El s-a rugat stăruitor pentru ea și a citit pentru ea din Psaltire.

A doua zi, temperatura a scăzut și Ninocika a început să se recupereze. Părinții au venit să-i mulțumească vlădiciei. Doctorul Berzen a spus:

- Nu înțeleg ce s-a întâmplat cu ea, cum de se recuperează.

De nenumărate ori, rugăciunile vlădicii i-au lăsat nedumeriți pe doctori.

Pe Ninocika vlădica întotdeauna o numea: „Ninocika mea”. Iar lumea îi zicea: „Ninocika vlădicăi”.

Odată, când Ninocika era avea doar patru anișori, apropiindu-se de Sfântul Potir, ea i-a spus brusc vlădicii, care o împărtășea:

- Vlădica, ieri am băut lapte și pentru tine.

Cu o zi înainte fusese forțată să bea lapte, dar ea refuzase. Însă, când i s-a spus să bea pentru vlădica, nu a putut să refuze și a băut tot laptele, iar a doua zi l-a informat despre fapta ei.

Odată vlădica a fost la școala unde învăța Ninocika. Ea, ca o elevă silitoare, a fost chemată să recite o poezie înaintea distinsului oaspete. Ninocika a ieșit în față, s-a jenat și s-a oprit în tăcere. Apoi s-a repezit brusc spre vlădica, a început să-l îmbrățișeze și să-l sărute, după care s-a potolit și a recitat foarte bine poezia. Pe atunci avea vreo șase-șapte anișori.

Când era pe moarte, E.I. Stoianova, care-l iubea și-l cinstea mult pe vlădica, a cerut ca el să vină să o spovedească, cerând insistent să fie de față și soțul și copiii ei, în prezența cărora s-a mărturisit și s-a pocăit sincer de toate păcatele ei.

Când a terminat, vlădica i-a spus vesel și binevoitor:

- Ei bine, acum voi vorbi eu. Nu vei muri. Pentru pocăința ta, Domnul îți va prelungi viața și eu voi veni în vizită la onomastica ta.

Toată lumea a considerat că prin aceste cuvinte vlădica a mângâiat-o pur și simplu pe bolnavă. Dar

cu adevărat ea s-a simțit mai bine, și vlădica a venit la onomastica ei. După aceea, a mai trăit ceva timp.

Gocea, fiul cel mic al lui E. Alexandrova, s-a îmbolnăvit grav, făcând o complicație cerebrală. Aproape că nu exista nicio speranță de recuperare. Băiatul era pe moarte. Vlădica s-a rugat cu tot dinadinsul pentru el și a slujit și un moleben. Brusc, Gocea, care zăcea în uitare de sine, a deschis ochisorii și a spus:

- Vlădica este aici. El m-a binecuvântat și mi-a dat prescură.

După aceea, Gocea a început să se recupereze rapid.

În anul morții sale, vlădica mi-a zis:

- Sunt un mare păcătos.

- Ce spuneți, vlădica, ce păcate aveți? - am obiectat eu.

- Sunt mândru și zgârcit, - a spus Vlădica și a izbucnit în plâns.

(Din arhiva Anastasiei Boikikeva,
fiica duhovnicească a monahiei Casiana)

Capitolul 1.

Copilăria și adolescența

Nicolae Borisovici Sobolev, viitorul arhiepiscop Serafim, s-a născut în orașul Riazan la 1 decembrie anul 1881, în familia negustorului Boris Matveevici Sobolev și a soției sale sa Maria Nikolaevna. Familia Sobolev a avut doisprezece copii, dintre care șapte au murit în copilărie sau adolescență. Nicolae Sobolev era cel de-al zecelea copil din familie¹. Arhimandritul Pantelimon Starițki povestea, din cuvintele arhiepiscopului Serafim, despre un caz, care poate fi considerat profetic, că imediat după nașterea lui mama a exclamat: „Ce mukhtar serios s-a născut!”. Nicolae era uneori numit în familie „mukhtar”, ceea ce nu-i era deloc pe plac. Abia mulți ani mai târziu, arhiereul a aflat că cuvântul „mukhtar” în limba arabă înseamnă „episcop”². Familia Sobolev a trecut printr-o grea încercare, Boris Matveevici fiind fulgerător lovit de o boală nemiloasă. Nicolae avea doar șase ani, când tatăl său a suferit un accident vascular cerebral și, timp de paisprezece ani, până aproape de moarte, a stat imobilizat la pat³.

Întreaga atmosferă a familiei era pătrunsă de duhul rugăciunii și de profunda conștientizare a proniei lui Dumnezeu în viața omului. Încă din fragedă copilărie, Nicolae Sobolev a auzit-o pe dădaca sa povestindu-i cum s-a întâlnit ea cu o haită de lupi în pădure, cum a căzut la pământ și a rostit în șoaptă rugăciunea către Maica Domnului până ce haita a dispărut⁴.

Fără îndoială că, în alegerea unei căi spirituale, Nicolae Sobolev a fost influențat de mama sa, care dintotdeauna și-a dorit ca fiul ei să devină preot. Fiind foarte legat de mama sa, care era de o mare blândețe și căldură sufletească, arhiereul a căutat întotdeauna să găsească pentru Maria Nikolaevna un loc potrivit, cât mai aproape de locul slujirii sale.

În anul 1894, Nicolae Sobolev a fost admis în clasa a doua la Colegiul Teologic din Riazan. A urmat apoi un seminar teologic, care în acei ani a devenit pentru mulți nu numai o școală teologică, ci și o încercare a credinței și evlaviei. Seminariile în Rusia erau pe atunci destinate, în primul rând, educației creștine a tinerilor proveniți din familii de clerici. Prin urmare, mulți fii de preoți au fost nevoiți să studieze la seminarii, chiar dacă nu voiau să ajungă preoți.

Cunoscutul scriitor duhovnicesc, mitropolitul Veniamin Fedcenkov, a efectuat un calcul, prin care a stabilit că din numărul total de absolvenți de seminar doar 10-15% au devenit preoți, iar din numărul total de absolvenți de academii duhovnicești, și mai puțini⁵. Nici chiar sistemul educațional al seminariilor teologice nu presupunea faptul că absolvenții își vor consacra viața în mod obligatoriu slujirii pastorale. Orice mențiune referitoare la chemarea lor duhovnicească provoca proteste atât din partea studenților, cât și a profesorilor⁶. Preotul Roman Medved, care a vizitat Grecia chiar înaintea Primului Război Mondial, scria cât de neobișnuită și ciudată i s-a părut tradiția școlilor teologice grecești, ai căror elevi purtau rasă și părul lung⁷.

Mai rău era că elevii din seminar își pierduseră pur și simplu credința. „Nimeni, scria P. Liubimov în ziarul monarhist *Cauza rusească*, nu se raportează

atât de superficial și, uneori, atât de blasfemiator la religie ca un seminarist (...). Cunoșteam un tovarăș de seminar, care mi-a mărturisit: «Nu-ți poți imagina cât de religios am fost în copilărie. Ba chiar s-a întâmplat ca mama mea să mă pedepsească, refuzând să mă ia la biserică (...). Acum nu a mai rămas nimic. Seminarul a stârpit totul»⁸.

Și arhiepiscopul Serafim Sobolev își amintea despre seminar același lucru. Ierarhul povestea că „în mare parte, studenții finalizau cursul academic cu o perspectivă non-bisericească și chiar anti-bisericească asupra lumii”⁹.

Ca răspuns la declinul disciplinei, conducerea seminarului lua măsuri drastice, ceea ce a condus doar la învrăjbirea studenților și chiar la revolte, care uneori se încheiau tragic. De exemplu, la Penza a fost ucis rectorul seminarului local, Arhimandritul Nicolae, iar la Tiflis a fost împușcat cu un revolver inspectorul de seminar Dobronravov. O tentativă de omor a avut loc și asupra rectorului seminarului din orașul Vladimir.

Desigur, astfel de cazuri nu pot fi generalizate. Studenții de seminar care aveau amintiri plăcute din acei ani mărturiseau despre existența multor exemple pozitive. Și nu poate fi uitat faptul că dintre absolvenții de atunci au răsărit mii de mucenici, care au pătimii pentru Hristos în anii persecuției comuniste.

Așadar, orice elev al școlii teologice din acea vreme putea să-și aleagă calea pe care s-o urmeze.

Într-o astfel de atmosferă a trăit și viitorul arhiereu. În anul 1900, a intrat la Seminarul Teologic din Riazan, unde a studiat până în anul 1904¹⁰. Arhimandritul Pantelimon relatează un fapt interesant din această perioadă a vieții lui Nicolae Sobolev: „Vlădica era în clasa a VI-a la seminar. Toți elevii s-au adunat

la o ședință pentru a-l demasca pe hoțul M. din clasa lor. Președintele ședinței a început discursul acuzator. M., dându-și seama ce se întâmplă, s-a ridicat imediat și, trecând prin clasă, s-a așezat în bancă lângă Sobolev, plecându-și rușinat capul. Nicolae a început să-l liniștească: «Nu-i nimic, nu-i nimic. Nu-ți fie frică!». «Tovarăși, a spus președintele, iată, Nicolae Borisovici Sobolev (...) l-a luat pe hoțul M. sub protecția lui, dar el nu știe că acum două săptămâni, M. i-a furat galoșii cei noi!» M. a lăsat capul și mai jos și a început să șoptească: «De ce am făcut eu asta, de ce am făcut eu asta?!» Nicolae a început din nou să-l consoleze: «Nu te teme. Cine-i fără de păcat?» Iar președintele a declarat cu voce și mai tare: «Tovarăși, Nicolae Borisovici Sobolev continuă să-l consoleze pe M., dar nu știe că i-a furat și mănușile acum trei zile». Dar Sobolev continua să-l liniștească pe M. Când clasa a decis să ceară excluderea lui M. din seminar, pentru că era hoț, Nicolae l-a apărut cu ardoare și, învingând rezistența întregii clase, a pledat ca acesta să ceară să plece din seminar din proprie inițiativă și, prin aceasta, l-a salvat de rușine pe viață¹¹. Ulterior M. și-a îndreptat viața și a devenit un preot bun.

Arhimandritul Pantelimon scria că încă din seminar Nicolae Sobolev Îi făgăduise Domnului să devină călugăr, dar tot amâna. Nu voia să-și supere mama, care, în dorința de a aranja viața personală a fiului ei, tot făcea încercări de a-l căsători, care însă nu s-au încununat de succes. Iată una din astfel de tentative. „Următoarea presupusă mireasă, scria părintele Pantelimon, era o fată frumoasă și deșteaptă (...), pe nume Nastia. În timp ce părinții tinerilor discutau, Nicolae, pentru a nu fi prezent la această conversație, a ieșit împreună cu Nastia și cu cele două surori ale ei

la o plimbare, de-a lungul liniei ferate. În timpul discuției, Nastia l-a întrebat de ce nu a intrat mai întâi la Academia duhovnicească și apoi să se căsătorească. El a răspuns că acționează conform voinței mamei sale. Atunci ea l-a întrebat: «Și tu nu vrei să te căsătorești?»”. Nicolae a răspuns că nu vrea. «De ce?»», a întrebat ea. «Pentru că îmi doresc să fiu călugăr», a răspuns el. La întoarcere, sora mai mică a fetei i-a povestit totul mamei sale. Aceasta a început să o mustre pe mama lui Nicolae pentru faptul că și-a adus fiul ca posibil mire, iar el visează să fie călugăr. Și, astfel, pețitul a eșuat. Pe drum, mama l-a întrebat: «De ce i-ai spus, Kolia, miresei despre dorința ta de a deveni călugăr?» «Mamă, ceea ce am simțit, aceea am și spus», i-a răspuns Nicolae”¹².

În vara anului 1904, Nicolae Sobolev nu era încă hotărât pe ce cale va merge în continuare. Pentru un absolvent de seminar necăsătorit, care nu căuta o funcție publică, la acea vreme exista o singură posibilitate de lucru, aceea de a obține un loc de dascăl într-una din parohii. Cu toate acestea, mult timp Nicolae nu s-a putut hotărî cum e mai bine să procedeze. În cele din urmă, s-a hotărât să meargă împreună cu mama sa ca să se închine mai întâi la icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului Bogoliubska, aflată în catedrala orașului. Această icoană era adusă în fiecare an, cu procesiune, din satul Zimarovo la Riazan spre închinare. Ajungând aici, au aflat că icoana Bogoliubska a fost dusă înapoi la Zimarovo. În drumul lor, însă, mama și fiul s-au întâlnit cu un coleg al lui Nicolae, Mihail Smirnov, cu care și-au împărtășit problemele. „Ai învățat atât de bine și asta ca să devii doar cântăreț într-o parohie oarecare?! Tu trebuie să mergi la Academie”, i-a spus Mihail. Nicolae i-a amintit că examene-

nele de la academiile teologice trecuseră deja și, în afară de aceasta, el însuși nu era deloc pregătit pentru examene. Iar Mihail i-a răspuns că examenele de la Academia din Sankt Petersburg fuseseră reprogramate la sfârșitul lunii august, din cauza reparațiilor. „Știu că ești ancorat adânc în credință, i-a spus Mihail, pune-ți nădejdea în Domnul! Și Mântuitorul nu te va lăsa. Eu zic să mergi așa la examene, fără nicio pregătire”¹³.

Nicolae a primit cuvintele lui Mihail Smirnov ca pe un răspuns al Maicii Domnului la nehotărârea lui. Astfel s-a hotărât să dea admiterea la academie.

Însă admiterea la academie fără pregătire era aproape imposibilă. Trebuiau susținute examene la mai multe materii: teologia dogmatică, istoria Bisericii, Sfânta Scriptură – Vechiul și Noul Testament, greaca și latina. În total, pentru admiterea în academie, era necesar să citească și să învețe cel puțin 1200 de capitole. Prin urmare, mulți și refuzau să dea admiterea¹⁴. Nicolae Sobolev avea doar zece zile de pregătire pentru examene. Cu toate acestea, cu credință tare și cu nădejde, viitorul arhiepiscop a plecat spre Sankt Petersburg.

Cele două întâmplări cu totul deosebite din timpul admiterii la academie l-au întărit pe viitorul ierarh în credință și i-a influențat decisiv viața.

Neavând timp să se pregătească pentru examenul de teologie dogmatică, Nicolae a învățat doar un singur bilet: „Istoria dogmei Sfintei Treimi” și s-a rugat cu tărie lui Dumnezeu ca să-i pice tocmai acest bilet. Preasfințitul povestea că în ajunul examenului stătea ascuns în podul academiei și se ruga fierbinte, cerând sincer ajutorul lui Dumnezeu. Rugăciunea lui

nu a rămas fără de răspuns. Nicolae a tras chiar acest subiect, susținând examenul cu succes.

Pentru examenele ulterioare, Nicolae Sobolev nu a mai avut îndrăzneala să recurgă la o asemenea rugăciune, cu toate acestea, el le-a trecut pe toate cu bine. În acel an, din 71 de abiturienți, doar 50 de persoane au fost acceptate în academie, precum și șase cetățeni străini, admiși prin decretul Sfântului Sinod. În lista celor admiși Nicolae Sobolev s-a situat pe locul 48¹⁵.

Apoi, a început studiile. Sankt Petersburgul, care la acea vreme era capitala Rusiei, le oferea tinerilor multe ispite. Unii au și cedat tentațiilor. Sankt Petersburgul, însă, nu era doar un oraș al ispitelor, ci și un oraș al marilor sfințenii. Întreaga Rusie cunoștea Lavra Alexandru Nevski, unde se aflau moaștele Sfântului Alexandru Nevski. În centrul orașului se înălțau două catedrale magnifice: Kazanskaia și Sfântul Isaac.

Locuitorii orașului cinsteau în mod deosebit Icoana Maicii Domnului din Kazan. Ei cu osârdie păstrau predania, pe care o legau și de numele Sfântului Mitrofan de Voronej (din secolul XVIII), că Sankt Petersburgul nu va cădea în mâna dușmanilor atâta timp cât această icoană se află în oraș.

Loc de pelerinaj era și mormântul Sfintei Xenia din Petersburg, care ajuta oamenii în cele mai dificile situații. În acei ani, nu departe de Sankt Petersburg, în Catedrala Sfântului Andrei din Kronstadt slujea sfântul nostru părinte Ioan Serghiev, făcătorul de minuni. Dreptul și sfântul Ioan din Kronstadt era cinstit foarte mult de oamenii Bisericii încă în timpul vieții sale. Pentru vindecare și sfaturi duhovnicești veneau la el creștini din toată Rusia. Biserica unde slujea

protoiereul Ioan era întotdeauna aglomerată. Dar de multe ori se întâmpla ca Sfântul Ioan să ofere ajutor și de la distanță. Mulți i-au scris părintelui Ioan despre necazurile lor în scrisori, iar după rugăciunea sfântului au primit ajutor.

Unul dintre bunii prieteni ai lui Nicolae Sobolev în timpul studiilor sale la Academie era Ivan Fedcenkov, care era cu un an mai mare decât viitorul arhiepiscop. Ulterior, Ivan Fedcenkov s-a călugărit, primind numele de Veniamin, a devenit episcop și apoi mitropolit. În perioada anilor 1930-1940, mitropolitul Veniamin a păstorit eparhia Patriarhiei Moscovei în SUA, iar după cel de-al Doilea Război Mondial s-a întors în Rusia, a fost mitropolit de Riga, apoi mitropolit de Rostov și, la sfârșitul vieții sale, mitropolit de Saratov. Mitropolitul a devenit celebru și ca scriitor duhovnicesc. Arhiepiscopul a murit în Mănăstirea Pskov-Pecerski.

În academie, lui Nicolae Sobolev toți i se adresa cu diminutivul „Kolecika”. Mitropolitul Veniamin Fedcenkov își amintea că acest nume se datora afecțiunii sale deosebite pe care o avea față de toți colegii săi. Mitropolitul Veniamin scria mai târziu:

„Se întâmpla uneori ca el să treacă prin auditiile pline de studenți și, dintr-o dată, fără veste, le adresa un salut:

- Bună ziua, dragii mei!

Sau bătea ușor pe careva pe umăr, îl mângâia afectuos pe creștet, indiferent dacă acestuia îi convenea sau nu... Ori, îmi spunea:

- Vanecika! (numele de botez al Mitropolitului Veniamin.) Lasă-mă să te sărut, drăguțul meu, pentru că te iubesc!¹⁶”.

O astfel de adresare nu includea acea „dragoste abstractă pentru umanitate”, în care, potrivit lui F.M.

Dostoievski, omul se iubește doar pe sine însuși¹⁷. Cazul descris anterior, legat de seminaristul prins la furat, arată că atitudinea caldă a lui Nicolae Sobolev față de oameni nu era făcută cu intenția de a impresiona.

Conform mărturiei Mitropolitului Veniamin Fedcenkov, la academie Nicolae Sobolev nu avea nici dușmani și nici prieteni apropiați, însă toată lumea îl iubea prietenește¹⁸. Cu toate acestea, mulți chiar au abuzat de bunătatea lui. „Aproape niciodată, scria Arhimandritul Pantelimon, lui nu-i rămânea nici porția de ceai, nici cea de zahăr, pe care tovarășii săi le consumau fără să mai ceară voie”¹⁹. Trebuie remarcat faptul că Nicolae Sobolev nu era bogat și în al patrulea an de studii, el fiind deja ierodiacon, nu și-a putut plăti la timp studiile. În consecință, nu a fost admis la susținerea examenelor și a disertației împreună cu colegii săi²⁰.

Marea pasiune al lui Nicolae Sobolev era să cânte la pian în sala de seminar și să cânte rugăciuni, inclusiv compoziții proprii²¹.

În anii de studii la academie, cu viitorul arhiereu s-a întâmplat un lucru ciudat, ceea ce, fără îndoială, a influențat cursul vieții sale. La sfârșitul primului an de studii, Nicolae, împreună cu mama sa și fratele său mai mic, Mihail, au mers pentru ceva timp în vizită la sora lor mai mare, Varvara, care era căsătorită cu șeful gării din Politovo. Într-o bună zi, când Nicolae stătea întins la o margine de pădure și admira cerul, a venit la el în grabă fratele său, Mihail. „Varia moare!”, a spus acesta, speriat. Sora lui avea o hemoragie nazală spontană, care nu putea fi oprită. Varvarei îi cursese mult sânge și era deja pe moarte. „Acum toată nădejdea este doar în rugăciunile tale”, i-a spus mama lui Nicolae, înecându-se de plâns. „Până la oraș de aici, de

la stația noastră, este foarte departe și niciun doctor nu poate fi chemat de urgență”. Vlădica Serafim le povestea ulterior fiilor săi duhovnicești cum s-a apropiat de Varvara, s-a rugat și a însemnat-o cu semnul sfintei cruci. Sângerarea s-a oprit imediat și sora și-a recăpătat cunoștința. Preasfințitul își amintea adesea acest incident, fără să uite de fiecare dată să-I mulțumească lui Dumnezeu pentru această minune²².

În mod repetat, în timpul studiilor sale, Nicolae Sobolev l-a vizitat pe protoiereul Ioan din Kronstadt. Ultima vizită a avut loc în primăvara anului 1907. Împreună cu prietenul său, Viktor Raev, Nicolae Sobolev a participat la slujba din Catedrala Sfântul Andrei. În acea zi, studenții s-au rugat în altar. Iată cum își amintește Arhiepiscopul Serafim de felul în care și-au luat ei rămas bun de la părintele Ioan. „Luându-și rămas bun de la noi, povestește Arhiepiscopul Serafim, părintele Ioan l-a binecuvântat mai întâi pe Vitia Raev, apoi și pe mine. Vitia, ocolind Sfânta Masă, se îndrepta deja spre altarul central, timp în care eu m-am apropiat de scaunul cel de sus din spatele Sfintei Mese. Deodată, părintele Ioan fulgerător s-a repezit spre mine. Brusc m-am oprit în loc lângă scaunul cel de sus. Părintele și-a pus mâinile pe capul meu în formă de cruce, și-a ridicat ochii spre cer și a spus cu o voce emoționată: «Binecuvântarea Domnului să fie peste creștetul tău!» Am simțit imediat ca și cum o scânteie de foc mi-a trecut din creștet până în călcâie. O negrăită bucurie mi-a umplut inima și întreaga ființă. Eram ca un om beat, clătinându-mă ușor și temându-mă să nu cad. Întreaga zi am trăit o bucurie nespus de mare, simțind că plutesc”.²³

Mitropolitul Veniamin Fedcenkov scria că Nicolae Sobolev nu a avut succese deosebite în timpul

studiilor sale, iar la examene se pierdea cu totul. După examene, considerând că răspunsurile sale fuseseră extrem de nereușite, el alerga iute în camera lui Ivan Fedcenkov. Acesta, în memoriile sale, ne descrie starea prietenului său astfel:

„«Ei, draguță, să știi că am picat examenul!» Și cu un surâs stânjenit, dând din cap cu tristețe, îmi povestea despre eșecul său (...) «Ce rușine! Dacă aș fi picat la filozofie sau metafizică, Dumnezeu cu ele; dar am picat la patrologie și m-am făcut de râs»”. Când se dovedea însă că situația nu era atât de tragică și că profesorul, binevoitor, îi acordase cea mai mare notă, Nicolae dădea buzna din nou la Fedcenkov, strigând: «Cinci! Cinci! Dragul meu! Nu pot să cred, Doamne!» Și bucuros, ca un copil, continua: «Eu nici trei nu meritam, iar dragii de ei mi-au trântit un cinci! Mântuiește-i, Doamne!»²⁴.

Desigur, viitorul arhiepiscop Serafim nu era un student slab, ci aparținea tipului de oameni pentru care era dificil să găsească din mers un răspuns la o întrebare temeinică, dar care, cu o pregătire adecvată, uimesc prin profunzimea de înțelegere a esenței problemei abordate. Un exemplu în acest sens este disertația strălucită a viitorului arhiereu, precum și un punctaj general de absolvire destul de ridicat, 4.509²⁵. Pentru comparație, trebuie subliniat faptul că nota finală a colegului său Gheorghe Șavelski, viitorul protoiereu al armatei și marinei a fost 4.777, iar nota finală a lui Mihail Iliinski, viitorul mitropolit Macarie, exarh al Patriarhiei Moscovei în Statele Unite, a fost 4.393²⁶.

Pe parcursul anilor de învățământ, Nicolae Sobolev s-a ocupat cu studierea, din proprie inițiativă, a scrierilor patristice. Iar atunci când inspectorul aca-

demiei, arhimandritul Teofan Bâstrov, a adunat un grup de studenți care să se ocupe cu studiul operelor și învățăturii Sfinților Părinți, Nicolae s-a înscris imediat. Prietenii săi, Ivan Fedcenkov și Viktor Raev, i s-au alăturat. Grupul a fost numit în cinstea Sfântului Ioan Gură de Aur, dar studenții îl numeau prescurtat: „Zlatoust”. Inițial, în grup erau înscriși doar cinci studenți, apoi treptat numărul lor a crescut. Întâlnirile decurgeau în felul următor: studenții citeau în prealabil un fragment din scrierile unuia dintre Sfinții Părinți, după care se întruneau la ședința grupului. Unul dintre studenți prezenta un referat, iar toți ceilalți, împreună cu arhimandritul Teofan, discutau pe marginea acestuia. „Încetul cu încetul, își amintește Mitropolitul Veniamin, se înfiripa în noi ideea patristică ortodoxă. Acesta fiind de fapt și obiectivul. În același timp, a intra în rândul membrilor acestui grup nu era deloc simplu. În academie se zicea chiar că «este mai ușor să curgă Niprul înapoi, decât în Grupul Zlatoust să nimerim noi»”²⁷. Ședințele grupului se țineau săptămânal.

Arhimandritul Teofan Bâstrov a avut asupra lui Nicolae Sobolev un impact imens. Fiind absolvent al Academiei Teologice din Sankt Petersburg, Teofan Bâstrov i-a dedicat ulterior acesteia mulți ani, mai întâi ca profesor, inspector apoi ca și rector. Atitudinea sa față de viața monahală era atât de serioasă și atât de smerită, încât el, ca și Sfântul Grigore, făcătorul de minuni, care fugea de hirotonia sa într-un episcop²⁸, a fugit de două ori înainte de călugărirea sa²⁹, de teama măreției acestui cin. Adâncirea constantă în rugăciune și smerenia profundă a arhimandritului au dus adesea la abuzuri din partea studenților, iar mai târziu, când a devenit rector, chiar la o scădere a disciplinei. Cu toate

acestea, el a avut și admiratori sinceri, printre care se numărau și Ivan Fedcenkov și Nicolae Sobolev. „Chipul neobișnuit al Arhimandritului Teofan, își amintea Mitropolitul Veniamin, atrăgea în mod natural studenții interesați de viața spirituală (...) L-am iubit și l-am apreciat mult pe părintele Teofan. Pentru aceasta, studenții ne-au numit «teofaniți». Desigur, nu ne supăram pentru aceasta”.³⁰

Legătura cu Arhiepiscopul Teofan Bâstrov l-a determinat, în mare măsură, pe Nicolae Sobolev să rezolve problema tunderii lui în monahism. Această problemă îl preocupa pe viitorul episcop încă din anii de seminar, când s-a decis să aleagă calea monahală. În academie, însă, Nicolae Sobolev a început să fie cuprins de îndoieli. Unii pot obiecta că astfel de îndoieli îi sunt străine unui viitor călugăr adevărat. În acest sens, arhimandritul Ciprian Kern scria că pentru o persoană cu înclinație monahală nu ar trebui să existe nicio ezitare între calea monahală și cea familială³¹.

Însă cuvintele arhimandritului Ciprian nu se potrivesc în cazul lui Nicolae Sobolev. Ezităările viitorului ierarh nu erau legate de îndoieli cu privire la calea pe care urma să o aleagă, căsătoria sau călugăria, ci de marea responsabilitate pe care o implica monahismul.

Mitropolitul Veniamin Fedcenkov își amintește că în acea perioadă Nicolae Sobolev se îndoia că va putea face față greutăților vieții monahale³². Situația era îngreunată și de faptul că, atunci când era în anul IV de studii, arhimandritul Teofan îi ceruse să se decidă curând în ce calitate intenționa să slujească Biserica în continuare³³.

Arhimandritul Teofan însuși nu insista asupra căii monahale pentru Nicolae și nici nu intenționa să-i impună voința sa. Și atunci Nicolae Sobolev a cerut

sfat, în scris, starețului de la Optina, Sfântului Anatolie Potapov, și Sfântului Ioan de Kronstadt. Însă nici de această dată viitorul arhieru nu a primit răspuns la întrebarea sa. Starețul Anatolie i-a scris că nu poate da un răspuns la această întrebare fără să îl vadă, iar Sfântul Ioan din Kronstadt nu i-a răspuns deloc³⁴. La îndemnul arhimandritului Teofan, Nicolae Sobolev a mers după sfat la un vestit stareț, care i-a dat următorul răspuns: „Poți alege viața monahală, dar poți și să nu o alegi. Tu vrei să fii călugăr, dar poți fi și un bun preot”³⁵.

Nicolae Sobolev a primit răspuns la întrebarea sa datorită lui Ivan Fedcenkov, care în anul 1905 a mers într-un pelerinaj la Mănăstirea Sarov pentru a se închina Sfântului Serafim de Sarov, care fusese canonizat cu doi ani înainte. Știind că Nicolae Sobolev avea mare evlavie la acest sfânt, i-a adus de acolo o iconiță mică a Cuviosului Serafim. Ulterior, mitropolitul Veniamin Fedcenkov își amintea că nici nu și-a imaginat că acest dar va juca un rol cheie în viața lui Nicolae Sobolev.

Nicolae, după cum a mărturisit el însuși mai târziu, s-a hotărât să-i ceară ajutorul Sfântului Serafim cu privire la alegerea căii în viață. Rugându-se în fața icoanei primite în dar de la Ivan Fedcenkov, viitorul arhieru i-a cerut Sfântului Serafim să-i dea un răspuns la întrebarea care-l frământa, deschizând la întâmplare cartea cu viața acestuia. Mitropolitul Veniamin a copiat textul de la pagina aceea, care i-a fost arătată de Nicolae Sobolev: „În anul 1830, un frate din pustia Glinsk, fiind extrem de nehotărât în ceea ce privește chemarea sa, a mers intenționat la Sarov pentru a-i cere sfatul părintelui Serafim. Căzând la picioarele Preacuviosului, l-a rugat să-i dea un răspuns la în-

trebarea care îl chinuia: «Era voia lui Dumnezeu ca el și fratele său Nicolae să meargă la mănăstire?» Și preasfântul stareț i-a răspuns: «Mântuiește-te pe tine și pe fratele tău!». Apoi, gândindu-se puțin, a continuat: «Îți amintești viața lui Ioanichie cel Mare? Rătăcind prin munți, a scăpat din întâmplare din mâini toiagul, care a căzut în prăpastie. Nici toiagul nu putea fi scos și nici sfântul fără el nu putea merge mai departe. Trecând printr-o stare de întristare profundă, el a strigat către Domnul Dumnezeu și îngerul Domnului i-a înmănat în chip nevăzut un toiag nou». Spunând acestea, părintele Serafim și-a pus propriul baston în mâna dreaptă a fratelui și a continuat: «Cât de greu este să păstorești suflete! Dar, în toate nenorocirile și necazurile tale în păstorirea sufletelor fraților, îngerul Domnului va fi cu tine mereu, până la sfârșitul vieții tale». Și, ce a urmat? Acest frate, care îi ceruse sfatul părintelui Serafim, s-a călugărit cu numele de Paisie și în anul 1856 a fost numit stareț în pustia Churkinskaia din Astrahan, iar șase ani mai târziu a fost ridicat la rangul de arhimandrit, ajungând astfel, așa cum îi prezisese părintele Serafim, să păstorească sufletelor fraților. Iar fratele părintelui Paisie (...) și-a încheiat viața ca simplu ieromonah în Mănăstirea Sfântului Gheorghe din Kozelețki³⁶».

Cele citite în viața Sfântului Serafim l-au zguduit pe Nicolae. Îndoielile cu privire la calea sa viitoare au fost complet risipite. Este interesant de remarcat și faptul că fratele mai mic al lui Nicolae, Mihail, a fost și el călugărit cu numele Serghie, apoi a fost ridicat la rangul de arhimandrit și până la moartea sa, în 1948, a fost mereu alături de Nicolae.

La scurt timp după aceasta, adică la 8 februarie anul 1908, Nicolae Sobolev, pe când era student în anul IV la Academie, a fost tuns în monahism³⁷.

La alegerea numelui monahal pentru viitorul arhieru s-au întâmplat următoarele. De regulă, starețul sau arhimandritul care călugărește un frate nu-l întreabă ce nume ar dori să primească în călugărie. Există însă și excepții. O astfel de excepție s-a petrecut și la stabilirea numelui viitorului arhieru. Când Nicolae Sobolev a fost întrebat ce nume în călugărie ar dori să primească, el a răspuns că un călugăr trebuie să renunțe la voința sa de la bun început și, prin urmare, este gata să accepte orice nume. „Ei bine, i-a spus arhimandritul Teofan Bâstrov, vezi ca nu cumva să nu-ți fie pe plac numele pe care ți-l vom da!” Mai târziu s-a aflat că Nicolae urma să primească numele Dosoftei.

Totuși, lui Nicolae Sobolev i-a fost hărăzit să primească un alt nume. Rectorul Academiei Teologice din Sankt Petersburg, episcopul Serghie Tihomirov, în ajunul tunderii lui Nicolae, a mers la cină la negustorul Ivan Ivanovici Rubakhin, care era staroste al bisericii Academiei Teologice și supraveghetor financiar onorific al Academiei din Sankt Petersburg. Fiind un om foarte bogat, I.I. Rubakhin îi ajuta permanent financiar pe studenții săraci din academie să-și plătească studiile³⁸. Acesta a și influențat într-un fel alegerea unui nume pentru viitorul arhieru. În timpul cinei, conversația s-a îndreptat către viitoarea tundere și cele două fiice ale negustorului l-au întrebat pe episcopul Serghie ce nume îi va da tânărului călugăr. Aflând că viitorul călugăr va fi numit Dosoftei, fetele au intervenit pe lângă episcop ca să-i dea acestuia un nume mai armonios. Întorcându-se aca-

să, episcopul Serghie și-a amintit că în urmă cu ceva timp, fiind martor la dezgroparea moaștelor Sfântului Serafim de Sarov, i-a promis sfântului că va da numele lui unui student al academiei, pe care îl va tunde el însuși³⁹. Astfel s-a rezolvat problema cu numele lui Nicolae. Noul său nume i-a fost dat în cinstea sfântului, la ajutorul căruia a alergat în momentul căutărilor sale duhovnicești.

La 3/16 februarie anul 1908, călugărul Serafim a fost hirotonit ierodiacon⁴⁰, iar cu puțin înainte de sfârșitul cursurilor episcopul Serghie Tihomirov l-a hirotonit ieromonah⁴¹.

În toamna anului 1908, ieromonahul Serafim și-a susținut disertația cu tema: „Doctrina smereniei în Filocalie”, care a fost coordonată de îndrumătorul său de la Catedra de teologie morală, temă care ar putea părea plictisitoare. Căci ce poți scrie nou și interesant despre smerenie, virtute atât de des pomenită, uneori, din păcate, chiar fără motiv?

Cu toate acestea, viitorul ierarh a reușit să găsească o abordare nouă și originală pentru scrierea disertației sale. Ieromonahul Serafim a reușit să transforme un subiect „plictisitor” într-un studiu strălucit, care a fost foarte apreciat de profesorul Alexandru Alexandrovici Bronzov.

Înainte de toate, părintele Serafim a studiat cu multă atenție Filocalia, apoi și-a scris eseul, nesofisticat și la obiect. Viitorul ierarh a scris, în primul rând, despre esența conceptului de „smerenie” și a examinat în detaliu diferitele sale tipuri, cum ar fi cel primar, mediu și desăvârșit, dezvăluind apoi în detaliu semnificația acestei virtuți în lucrarea mântuirii.

Profesorul A.A. Bronzov, în recenzia sa, a menționat că lucrarea ieromonahului Serafim era un stu-

diu profund al moștenirii patristice și a sfătuit autorul „să continue să rămână fidel acestei căi”. Drept urmare, la 16 septembrie anul 1908, consiliul științific al Academiei Teologice din Sankt Petersburg a decis să-i acorde părintelui Serafim Sobolev gradul de candidat în teologie cu dreptul de a primi un master în teologie fără noi teste orale⁴².

Subiectul smereniei a fost ulterior foarte apropiat arhiereului. Ca și Sfinții Părinți, arhiereul era convins că fără smerenie „sunt imposibile adevăratele fapte ale vieții creștine”⁴³. Acest subiect, în viitor, a fost reflectat în predicile și scrierile teologice ale Sfântului Serafim.

Capitolul 2.

Pe tărâmul educației duhovnicești

În acei ani au fost făcute nenumărate încercări de a depăși privilegiul de clasă în educația duhovnicească. Situația s-a îmbunătățit abia pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, când și-au făcut apariția primele proiecte privind transformarea școlilor teologice. Autorii acestor proiecte au propus separarea învățământului general de cel teologic și pastoral⁴⁴.

Primii pași în această direcție au fost făcuți de către arhiepiscopul de Volin și Jitomir Antonie Hrapovițki. În eparhia sa, el a înființat o Școală pastorală, unde ieromonahul Serafim Sobolev și-a început activitatea didactică.

În școală erau primiți toți doritorii, fără restricții de clasă. Viața în școală era vizibil diferită de cea din seminar, fiind mai apropiată de cea mănăstirească. Toți profesorii școlii făceau parte din cler. Programul școlii era orientat către formarea elevilor pentru viitoarea slujire pastorală. Pe parcursul celor trei ani de studii, elevii învățau Sfânta Scriptură, dreptul canonic, istoria Bisericii, muzica bisericească, arta bisericească. Patrologia se studia succint, din scrierile Sfinților Părinți fiind selectate doar lucrările necesare păstorului pentru formarea sa și cele necesare pentru predicare. Teologia era de asemenea predată în cadrul unui program prescurtat, redus la negarea ereziilor și la apărarea împotriva îndoielilor religioase. Evlavia creștină se învăța după cartea Sfântului Teofan Zăvorâtul *Calea spre mântuire*⁴⁵.

Tot în această școală predă și prietenul ieromonahului Serafim, Victor Raev, care fusese călugărit cu numele Ioan. Curând după călugărire, el a murit de tuberculoză⁴⁶. Materiile pe care le predă au fost preluate de ieromonahul Serafim. Aceasta s-a dovedit a fi o muncă copleșitoare pentru el, deteriorându-i sănătatea. Din acest motiv, ieromonahul Serafim a depus o cerere de transfer și, în același an, a fost numit suprintendent adjunct al Școlii teologice din Kaluga. Și mama părintelui Serafim s-a stabilit cu traiul tot în gubernia Kaluga, în orașul Peremisl.

În anul 1910, la sărbătorile de Crăciun, părintele Serafim urma să vină în vizită la mama sa, la Peremisl. Maria Nikolaevna își dorea cu tot dinadinsul să-și trateze fiul cu niște pește, pe care era imposibil să-l găsești pe timp de iarnă. Nu-i rămânea decât să nădăjduiască la ajutorul de sus. Maria Nikolaevna, după ce s-a rugat înaintea icoanei Sfântului Nicolae, făcătorul de minuni, a ieșit în drum. Ceea ce s-a întâmplat în continuare povestește Arhimandritul Pantelimon: „Pe cealaltă parte a drumului trecea în grabă un țăran. «Taică, tăicuță!», l-a strigat ea. Țăranul s-a îndreptat spre ea. «Ești cumva pescar?», l-a întrebat ea. «Da, sunt pescar. Care-i treaba?» «Vezi, drăguță, zilele acestea vine acasă fiul meu, care este călugăr. Carne el nu mănâncă, ci numai pește. Te rog să mergi la râu și să prinzi niște pește pentru fiul meu, iar eu îți voi plăti cât ceri.» «Dar, parcă acum e timp de prins pește, măicuță dragă? Acum, toți peștii sunt la fundul apei. Păi, cum altfel, la ger de -25°...» Mama însă continua să insiste, spunându-i: «Fiul meu se va ruga lui Dumnezeu pentru tine». Țăranul a strâns din umeri, dar a fost totuși de acord. S-a dus la râul Oka și timp de aproximativ o oră a spart gheața, care era

de grosimea cam de 70 cm, tot făcându-și cruce și rugându-se, așa cum îl învățase femeia. Apoi, a coborât plasa de pescuit în gaură, spunând: «Doamne, pentru părintele Serafim, slujitorul Tău, trimite niște pește». De îndată ce plasa s-a scufundat în adâncuri, el a simțit cum se zbătea ceva în ea. Spre marea lui bucurie, a scos la suprafață un pește mare, o plătică argintie, pe care a dus-o imediat femeii. Încântată, ea i-a oferit bani, dar el i-a refuzat cu tărie: «Ferească Dumnezeu! Nu vreau nimic, maică. Nu vezi că acesta a fost o pescuire minunată? Spune-i fiului tău, părintelui Serafim, să se roage și pentru robul lui Dumnezeu Petru.» Și a plecat”.⁴⁷

Școlile teologice din Rusia erau școli elementare pentru copiii din clasa clerului. Comunicarea cu copiii îi aducea ieromonahului Serafim o mare bucurie. Și copiii la rândul lor își îndrăgeau mult povățuitorul. „La noi, intrați la noi, părințele!”, strigau copiii când părintele Serafim trecea în orele sale libere pe coridor. Viitorul arhiereu încerca să intre în fiecare clasă și să discute cu toată lumea.

O mare mângâiere pentru ieromonahul Serafim în această perioadă a fost legătura sa cu Mănăstirea Optina, unde se păstrau cu sfințenie tradițiile monahismului egiptean. Practica mănăstirii includea descoperirea zilnică a gândurilor către duhovnic. Mănăstirea Optina era, de asemenea, cunoscută și pentru activitățile sale editoriale. Aici au fost publicate scrierile ascetice ale Sfinților Părinți, traduse de către Preacuviosul Stareț moldovean Paisie Velickovski. În întreaga țară erau bine cunoscuți sfinții stareți din Mănăstirea Optina: Moise Putilov, Ambrozie Grenkov, Lev Nagolkin. Mănăstirea Optina a fost vizitată

de scriitori și filozofi ruși, cum sunt N.V. Gogol, F.M. Dostoievski, I.V. Kireevski și alții.

La începutul secolului XX, Mănăstirea Optina nu își pierduse din fosta sa măreție spirituală. La sfinții stareți Anatolie Potapov, Varsanufie Plihankov și Iosif Litovkin alergau pentru sfaturi duhovnicești și rugăciune creștini din toată Rusia. Și ieromonahul Serafim mergea deseori la părinții de la Optina. O relație mai strânsă el a păstrat dintotdeauna cu Sfântul Anatolie, care i-a devenit și duhovnic⁴⁸.

În luna decembrie a anului 1911, părintele Serafim a fost promovat în funcția de inspector al Colegiului Teologic din Kostroma. Un an mai târziu, pe 22 decembrie 1912, ieromonahul Serafim, prin decizia Sfântului Sinod, a fost numit rector cu rang de arhimandrit⁴⁹ al Seminarului Teologic din Voronej și s-a aflat în această funcție până în anul 1918, când seminarul a fost închis de comuniști.

Mai sus s-a menționat faptul că situația din seminariile teologice din acea vreme era tristă. Unii autori din acea vreme explicau trivialitatea moravurilor în rândul elevilor prin faptul că rectorii acestui seminar considerau funcția lor doar un pas în calea către episcopie. Unul dintre autorii revistei *Bogoslovskii vestnic* (Buletinul teologic oficial al Academiei teologice din Moscova) scria pe această temă: „Marea majoritate a rectorilor din seminarii sunt persoane străine de instituția lor de învățământ”.

Autorul articolului împarte toți rectorii în trei tipuri. Primul tip este rectorul care-și afirmă autoritatea. „Se întâmpla ca uneori să apară rectorul pe coridorul dintre clase (...) cu o înfățișare gravă, privind foarte aspru, cu un baston în mână și cu cruci pe piept, de tremurau elevii și se temeau să se ștească din

clasele lor și numai cei mai îndrăzneți seminariști îndrăzneau să treacă pe lângă rector”. Al doilea tip este rectorul iezuit, care crește spioni. „Seminarul este complet corupt de un astfel de sistem, rectorul fiind urât de toată lumea”. Al treilea tip este rectorul șef, care nu vrea să știe de nimic și petrece tot timpul în casele oficialilor influenți sau în serviciile arhieresti. Potrivit autorului articolului, rectorul pe care să-l doară sufletul pentru seminariști era o mare raritate⁵⁰.

Deși autorul articolului pare să fi exagerat gravitatea situației, cuvintele sale sunt parțial confirmate de asasinările rectorilor, precum și de sentimentele rebele din seminarii. Seminarul din Voronej nu a făcut excepție, iar disciplina aici era la un nivel scăzut. Elevii chiar au încercat să-i asasineze pe rectorul protopop Bogoiavlenski și pe inspectorul Romanovski, iar anul 1912 a fost marcat de o adevărată revoltă a seminariștilor. Arhiepiscopul de Volin Antonie Hrapovițki îi scria părintelui Serafim Sobolev: „Sunteți numit în cel mai lipsit de nădejde și rebel seminar”⁵¹.

Mitropolitul Veniamin Fedcenkov scria ulterior că, în aceste condiții, cea mai bună soluție era să aplici strictețea doar în cazuri extreme și să acoperi cu dragoste ceea ce putea fi iertat⁵². Seminariștii apreciau bunăvoința și adesea își corectau comportamentul. Așa a procedat cu ei și arhimandritul Serafim.

Discutând cu elevii la scurt timp după preluarea funcției, arhimandritul Serafim a observat că unii dintre elevi aveau un comportament extrem de nepotrivit față de inspector. În aceeași zi, inspectorul i-a prezentat noului rector o listă a celor ce încalcă ordinea și a propus excluderea acestora din seminar. Cu toate acestea, noul rector era un adversar al unor astfel de măsuri și a încercat să se apropie individual de

fiecare elev. Arhimandritul Serafim i-a chemat pe rând pe cei vinovați, a purtat discuții cu ei și i-a convins să se schimbe. Această abordare a dat roade. În scurt timp, situația de la seminarul din Voronej s-a îmbunătățit semnificativ. În anul 1915 la seminar a fost trimisă o comisie care a întocmit un raport favorabil⁵³. Activitatea Arhimandritului Serafim a fost foarte apreciată de către membrul Comisiei de studiu de pe lângă Sfântul Sinod, Petru Fiodorovici Polianski, care mai târziu a ajuns Mitropolit de Krutița și Kolomensk și locțiitor al scaunului patriarhal, care a fost ucis de comuniști în anul 1937. Petru F. Polianski a considerat Seminarul din Voronej drept unul dintre cele mai bune din Rusia⁵⁴.

Despre îmbunătățirea situației de la seminar, episcopul de Ostrogojski Vladimir Șimkovici, care era președinte al Comisiei de studiu din eparhia Voronej, i-a spus chiar arhimandritului Serafim: „Ați reînviat seminarul nostru fără nicio pedeapsă, doar datorită dragostei sfinției voastre. Probabil că în curând veți fi numit episcop. Biserica Rusă are nevoie de asemenea arhieriei”⁵⁵.

Arhimandritul Serafim vizita anual Mănăstirea Zadonsk, pentru a se închina la moaștele Sfântului Tihon de Zadonsk. În timpul acestor călătorii, viitorul arhieru vizita întotdeauna și Mănăstirea de maici Sfânta Treime din orașul Zadonsk⁵⁶.

La Voronej, Arhimandritul Serafim îmbina reușit îndatoririle sale de rector cu un șir de alte sarcini. Împreună cu postul de rector al seminarului, arhimandritul Serafim a primit și funcția de redactor al publicației *Foi eparhiale Voronej*. În plus, arhimandritul a devenit și membru permanent al Consiliului de studiu eparhial.

Curând după sosirea sa la Voronej, Arhimandritul Serafim a finalizat demersurile pentru deschiderea Frăției pentru ajutorarea seminaristilor săraci. Până la sfârșitul anului școlar, frăția, numită în cinstea Sfântului Apostol Ioan Teologul, și-a început activitatea. Sarcina frăției includea asistență materială acordată elevilor săraci din seminar, care nu aveau bani pentru a-și plăti școlarizarea, pentru a-și cumpăra haine, medicamente sau bilete pentru a călători acasă⁵⁷.

Din 1913, arhimandritul Serafim a devenit membru al consiliului Frăției „Sfinții Mitrofan și Tihon”. Membrii acestei frății purtau discuții duhovnicești, citeau cărți religioase, îi învățau pe enoriași cântările bisericești și distribuiau broșuri și pliante⁵⁸.

În 1914, părintele Serafim a fost ales membru în Consiliul de administrație pentru construcția Catedralei Sfântul Vladimir din Voronej⁵⁹. Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, arhimandritul Serafim a devenit președinte al Comitetului pentru refugiați din regiunile vestice ale Rusiei⁶⁰. Arhimandritul Serafim a privit războiul ca o pedeapsă pentru păcatele poporului rus, care nu voia să se schimbe în bine. „Domnul ne pedepsește, spunea părintele Serafim, pentru că nu auzim chemarea Lui, nu ascultăm de poruncile Sale dumnezeiești. Nu voim să trăim după placul lui Dumnezeu, ci trăim după placul nostru. Am uitat frica de Dumnezeu și ne-am dat patimilor rușinoase. Acolo, pe câmpul de luptă, sângele fraților noștri curge șuvoi, iar aici, în prag de sărbători, chiuie muzica. Parcurile sunt pline de oameni plimbăreți, iar în teatre și cinematografe nu ezită a pune în scenă piese și filme imorale pentru public. Chiar și Parisul, care se distinge prin

indecență, și acela acum s-a schimbat: nu există plăceri, nici spectacole; toate locurile de divertisment sunt închise. Iar la noi, poporul rus ortodox, vedem cu totul altceva”⁶¹.

Ocupând o poziție înaltă, arhimandritul Serafim nu făcea niciun lucru pentru care l-ar fi muștrat conștiința. Un exemplu în acest sens este poziția arhimandritului Serafim față de Grigore Rasputin, care era apropiat de familia țarului. Rasputin a fost un țăran siberian, care, părăsind satul natal, a început să rătăcească prin Rusia. După ceva timp, rătăcitorul a ajuns în Sankt Petersburg, unde a câștigat popularitate în înalta societate depravată, umblând după profeții și minuni. Având imaginea unui pelerin cucernic, Rasputin a atras atenția arhimandritului Teofan Bâstrov, care l-a prezentat și familiei Sfântului Țar Nicolae al II-lea.

Cu toate acestea, în curând comportamentul lui Rasputin a devenit îngrijorător. În cercurile bisericești erau bine cunoscute astfel de fapte, precum purtarea de către Rasputin a crucii preoțești, grosolana lui neascultare față de episcopi și epuizarea fizică, similară cu cea extrasenzorială, în timpul ședințelor⁶². El a început să intervină ca un impostor în afacerile de stat. Rasputin făcea păcate care discreditau familia țaristă. Situația a fost agravată de faptul că dușmanii monarhiei ortodoxe au început să se folosească de Rasputin. Arhimandritul Teofan, care pe atunci devenise episcop, era foarte indignat de comportamentul lui Rasputin. „Au ieșit la iveală fapte documentate absolut exacte, își amintea Mitropolitul Veniamin Fedcenkov, despre faptul că Episcopul Teofan a rupt-o cu Rasputin (...) Țarul a solicitat aceste documente; o parte din ele mi-a fost transmisă mie de către Epis-

copul Teofan, pentru păstrare. Și eu, luând copii după ele, le-am dus la Sankt Petersburg, Mitropolitului Antonie [Vadkovski] pentru transmiterea către țar. Nimic însă nu a schimbat problema”⁶³.

Episcopul Teofan Bâstrov și-a dat seama ulterior că adusese o persoană periculoasă în apropierea țarului și a încercat să-l îndepărteze pe Rasputin de la Curte, dar eforturile sale au fost zadarnice. Acest lucru s-a datorat faptului că Rasputin avea darul de a opri pierderea de sânge a prințului moștenitor Alexei, care suferea de hemofilie. Împărăteasa Alexandra, care era plină de îngrijorare pentru boala fiului ei, îl apăra pe Rasputin în orice mod posibil și, prin urmare, toate încercările de îndepărtare a acestuia au eșuat.

Împotriva lui Rasputin s-a pronunțat și Mitropolitul de Sankt Petersburg, Vladimir Bogoiavlenski, și de aceea a fost transferat la Kiev. A eșuat și încercarea surorii împărătesei, Stareța Elisabeta de la Mănăstirea Marta și Maria, de a atrage atenția asupra rătăcirilor lui Rasputin, împărăteasa întrerupând orice legătură cu ea.

Un alt viitor sfânt mucenic, Episcopul de Țarițino Ermoghen (Dolganov), care a încercat în zadar să-l convingă personal pe Rasputin, a fost demis. Episcopul Teofan Bâstrov a căzut și el în dizgrație.

Cu toate acestea, au existat în Rusia și cei care încercau să-l măgulească pe Rasputin, pentru a face carieră.

În aceste condiții, Arhimandritul Serafim Sobolev s-a comportat așa cum i-a dictat conștiința. Încă din anii studenției, el era sigur că Rasputin aduce Rusiei nenorocirea. De pe atunci părintele Serafim considera că atitudinea negativă a părintelui Ioan de Kronstadt față de arhimandritul Teofan Bâstrov se

datora faptului că cel din urmă îl prezentase pe Rasputin familiei țarului⁶⁴. Și în anii următori părintele Serafim a fost cu toată convingerea de partea adversarilor lui Rasputin.

În ediția *Foi eparhiale Voronej* din 1913, care a fost redactată de arhimandritul Serafim, a apărut articolul preotului Petru Petrov *Ai noștri sfinți ipocriți*, care conținea critici ascuțite la adresa unor diverși escroci și sfinți mincinoși, care, sub pretextul Ortodoxiei, profită de oameni credincioși sau naivi. Printre astfel de escroci, autorul articolului îl menționa de două ori pe Rasputin, numindu-l unul dintre cei mai cunoscuți „sfinți falși și escroci”⁶⁵.

Este clar că, în acele condiții, poziția luată de arhimandritul Serafim i-ar fi putut afecta cariera. Cu toate acestea, articolul a fost publicat în revistă. Ulterior, fiind deja în exil, arhiepiscopul Serafim, în corespondența sa, sublinia faptul că Rasputin a fost unul dintre vinovații pieirii Rusiei Ortodoxe⁶⁶.

Revoluția și războiul civil l-a prins pe viitorul arhiereu la Voronej.

Capitolul 3.

Arhimandritul Serafim și războiul civil

Revoluția din februarie 1917 a răsturnat puterea țaristă în Rusia. Viitoarea formă de guvernare urma să fie decisă de Adunarea constituantă. Înainte de convocarea sa, puterea din Rusia ar fi trebuit să aparțină Guvernului provizoriu. Cu toate acestea, criza s-a intensificat, Guvernul provizoriu nu a putut depăși tulburările, iar pe 25 octombrie/7 noiembrie, în timpul loviturii de stat, Partidul Comunist a ajuns la putere. Adunarea Constituantă aleasă, în care partidul bolșevic a câștigat doar aproximativ 25% din voturi, a organizat o singură ședință, după care a fost dispersată de noul guvern. Pentru mai bine de 70 de ani, în Rusia a fost instituită o dictatură comunistă teribilă și sângeroasă. Noua guvernare urmărea nu numai suprimarea libertăților care erau normale în orice alt stat, ci și persecuția teribilă și fără precedent a religiei. Biserica Ortodoxă a fost principala țintă a acestor persecuții.

Bolșevicii nu au lăsat Bisericii niciun loc în viitoarea societate utopică. Liderul comuniștilor, V. I. Ulianov-Lenin, care la vârsta de 15 ani și-a scos de la gât crucea și a aruncat-o în coșul de gunoi⁶⁷, nu-și ascundea profundul său dezgust chiar și față de o simplă amintire despre numele lui Dumnezeu. „Orice dumnezeiaș este necrofilie”, scria Lenin, „Orice idee religioasă, orice idee despre oarecare dumnezeiaș, chiar orice flirt cu un dumnezeiaș, este o mizerie inexplicabilă, (...) este cea mai periculoasă mizerie,

cea mai acerbă «molimă»”⁶⁸. „Trebuie să ducem lupta cu religia. Acesta este alfabetul materialismului în totalitatea sa și, prin urmare, al marxismului”⁶⁹, scria Lenin într-unul din articolele sale. Iar în articolul *Catehismul proletariatului conștient de clasă*, publicat în ziarul central comunist *Pravda*, spunea că „puterea capitalismului va dispărea doar atunci când va muri ultimul capitalist, ultimul proprietar de pământ, ultimul preot, ultimul ofițer”⁷⁰.

Construcțiile teoretice ale conducătorilor bolșevici erau însoțite de directive destul de concrete. De exemplu, în anul 1919, Lenin telegrafia: „Să procedați imediat o nemiloasă teroare în masă împotriva preoților, culacilor și celor din gărzile albe”⁷¹, iar în anul 1922, într-o scrisoare secretă în legătură cu confiscarea bunurilor bisericești, scria: „Cu cât mai mulți reprezentanți (...) ai clerului reacționar vom reuși să împușcăm în această împrejurare, cu atât mai bine”⁷². Este clar că liderului revoluției nu-i păsa prea mult dacă viitoarele victime erau cu adevărat vinovate sau nu față de noua putere. „Teroarea nemiloasă” a devenit principala armă împotriva Bisericii. Slujitorii lui Hristos nu numai că și-au pierdut drepturile civile, dar au fost adesea împușcați fără nicio vină, doar pentru „identitatea de clasă”. Treptat lua amploare și propaganda ateistă. Una dintre manifestările acesteia a fost campania pentru profanarea sfintelor moaște.

Toată această nenorocire s-a abătut și peste Voronej. Puterea bolșevicilor a fost instituită în oraș la 12 noiembrie 1917. Iar la 8 februarie 1918 aici s-a tras într-o procesiune religioasă de călugări și enoriași de la Mănăstirea Mitrofanievsk.⁷³

Ulterior, în timpul bătăliei pentru acest oraș, bolșevicii au înmormântat de vii câțiva călugări din această mănăstire și arhiepiscopul Serafim și-a amințit toată viața de gemetele mucenicilor care se auzeau de sub pământ⁷⁴. Când odioasa campanie de profanare a sfintelor moaște a ajuns în Voronej, pe 28 ianuarie 1919 au fost pângărite moaștele Sfântului Tihon din Zadonsk, iar la 8 februarie 1919, moaștele Sfântului Mitrofan din Voronej.

Noua putere nu a cruțat nici seminarul teologic din Voronej. În martie 1918, clădirea seminarului a fost ocupată de Armata Roșie. Cursurile s-au oprit, iar arhimandritul Serafim a fost trimis în vacanță, pe care a petrecut-o în Mănăstirea Zadonsk. În iulie 1918 clădirea a fost în cele din urmă confiscată de la Biserica Ortodoxă, în ea adăpostindu-se diverse organizații. În august 1918, arhimandritul Serafim s-a întors la Voronej. Împreună cu enoriașii Bisericii Sfântul Apostol Ioan Teologul, care aparținea de seminar, a depus o plângere la noile autorități. Dar, desigur, scrisoarea nu i-a afectat pe atei și nu a schimbat cu nimic situația⁷⁵.

În anul 1919, arhiepiscopul de Voronej Tihon Nikanorov l-a trimis pe arhimandritul Serafim la Moscova, la Sfântul Patriarh Tihon, cu un raport asupra situației din eparhie. La raportul către Patriarh el a atașat și o scrisoare specială, al cărei conținut nu îi fusese comunicat și arhimandritului Serafim. În scrisoare, arhiepiscopul Tihon menționa calitățile și devotamentul arhimandritului Serafim față de Biserică, recomandându-l pentru hirotonirea ierarhică în eparhia Moscovei. Arhimandritul Serafim a reușit să ajungă la Moscova și să se întâlnească cu patriarhul, care a citit scrisoarea și l-a informat despre conținu-

tul acesteia. Sfântul Patriarh Tihon nu l-a hirotonit pe arhimandritul Serafim vicar al Eparhiei Moscovei, explicând acest lucru prin lipsa posturilor vacante. În același timp, el a binecuvântat hirotonirea arhimandritului Serafim ca al doilea vicar al eparhiei Voronej, referindu-se la faptul că decizia de a deschide un al doilea vicariat în această eparhie fusese luată cu doi ani înainte. Cu toate acestea, războiul civil împiedicase această hirotonie⁷⁶.

În prima jumătate a lunii octombrie 1919, armata albă a generalului A.I. Denikin a eliberat Voronejul de comuniști, iar locuitorii ortodocși ai orașului au putut în sfârșit să respire liber. Totuși, la sfârșitul lunii octombrie, armata roșie se apropia din nou de orașul Voronej.

Arhimandritul Serafim nu știa cum să procedeze mai bine, să meargă spre sud cu armata lui Denikin sau să rămână la Voronej. Se pare că și fratele său, ieromonahul Serghie, care fusese hirotonit în anul 1916 la Mănăstirea Mitrofanievsk⁷⁷ și care slujea la Voronej, avea aceleași îndoieli.

Arhimandritul Serafim s-a hotărât să meargă să-i ceară sfatul în această privință unui stareț cunoscut, părintele Aaron. Acesta, care era paralytic, locuia în apropiere de Voronej. „Nu-ți face griji, te vei sălășlui în partea cea bună”, a spus bătrânul despre soarta viitoare a arhimandritului Serafim. „Cum pot eu înțelege cuvintele sfinției tale?”, a întrebat arhimandritul. „Te vei sălășlui și vei afla”, a fost răspunsul starețului Aaron⁷⁸.

Mama părintelui Serafim, Maria Nikolaevna, era conștientă de faptul că, intrând în oraș, comuniștii nu-i vor cruța pe fiii ei. Prin urmare, ea îi implora să plece cu armata albă. La despărțire, Maria Niko-

laevna l-a binecuvântat pe arhimandritul Serafim cu icoana Născătoarei de Dumnezeu, zicându-i: „Te încredințez Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului”⁷⁹.

Arhimandritul Serafim și ieromonahul Serghie au părăsit Voronejul în ultimul moment, într-un vagon deschis, încărcat cu cărbune pentru locomotiva trenului⁸⁰. Trebuie spus faptul că plecarea fraților din Voronej a fost oportună, deoarece comuniștii, intrând în oraș, nu au cruțat pe nimeni dintre cei pe care îi bănuiau că ar fi avut legături cu armata albă. Pentru arhimandritul Serafim, însă, începea o nouă perioadă, și anume cea legată de slujirea pastorală într-unul dintre ultimii capi de pod ai Rusiei libere, Peninsula Crimeea.

Războiul civil împărțise Rusia de-a lungul liniilor de front și comunicarea cu întâistătătorul Bisericii Ruse, Sfântul Patriarh Tihon, fusese întreruptă. Pentru rezolvarea problemelor arzătoare, episcopii care se aflau pe teritoriile libere de comuniști au ales singura cale corectă, cea de organizare a unor administrații bisericești provizorii. Una dintre aceste administrații a fost creată în sudul Rusiei, în Stavropol, care se afla sub controlul generalului A.I. Denikin. În subordonarea administrației bisericești provizorii ABP din sud-estul Rusiei se aflau mai bine de zece episcopi. Tot aici apărea și ziarul *Știri bisericești*, au fost deschise noi eparhii și vicariate și s-au hirotonit episcopi. Sfântul Patriarh Tihon a recunoscut ulterior toate deciziile luate de către consiliul ABP⁸¹.

Mulți episcopi, preoți, călugări și laici au început să sosească aici, în sudul Rusiei, din teritoriile abandonate de armata lui Denikin. În toamna anului 1919, au ajuns aici și arhimandritul Serafim cu fratele

său, ieromonahul Serghie. În luna decembrie, consiliul ABP l-a numit pe arhimandritul Serafim în funcția de rector al Seminarului teologic din Ekaterinoslav. Cu toate acestea, părintele arhimandrit nu a reușit să-și preia sarcinile, întrucât orașul era în acel moment ocupat de bandele atamanului N.I. Mahno⁸².

La începutul primăverii anului 1920, bolșevicii au ocupat aproape toate teritoriile care fuseseră controlate anterior de armata albă. Generalul Denikin a predat controlul armatei albe generalului P.N. Wrangel și a plecat în străinătate, centrul forțelor anti-bolșevice în anul 1920 devenind peninsula Crimeea și o mică parte din coasta de nord a Mării Negre. Conducerea armatei s-a mutat în capitala Crimeei, în Simferopol. Generalul Wrangel înțelegea bine că organizarea unei noi campanii împotriva Moscovei nu-și mai avea rostul, motiv pentru care a planificat crearea unui stat independent în Crimeea cu un sistem de stat corect, menit să atragă simpatia populației ruse și să conducă la căderea comuniștilor. Potrivit generalului, era necesară ducerea unei „politici «rusești», în afara tuturor partidelor”⁸³. P.N. Wrangel interzicea categoric clerului să manifeste simpatie politică, pentru a nu împărți poporul rus pe principii politice. Cei care încălcau ordinul erau expulzați din Crimeea, indiferent de cinul și statutul lor social⁸⁴.

În Crimeea s-a statornicit și administrația bisericească provizorie, al cărei președinte era arhiepiscopul de Tavricesk Dimitrie Abașidze, președinte de onoare fiind ales viitorul întâistătător al Bisericii Ortodoxe Ruse din afara granițelor, Mitropolitul Antonie Hrapovițki.

Aici ajunseseră și alți vechi prieteni ai arhimandritului Serafim. În Crimeea, la acea vreme, se afla și fostul inspector al Academiei Teologice din Sankt Petersburg, care fusese numit de puțină vreme arhiepiscop de Poltava, Teofan Bâstrov. Aici locuia și episcopul de Sevastopol Veniamin Fedcenkov, care păstora clerul militar al armatei ruse, conduse de generalul Wrangel.

Și arhimandritul Serafim s-a alăturat vieții bisericești din Crimeea. La 7 mai 1920, a fost numit rector al Seminarului teologic din Simferopol⁸⁵.

Curând a fost pusă în discuție problema hirotoniei întru episcop a arhimandritului Serafim. În special arhiepiscopul Teofan insista asupra acestei hirotonii ⁸⁶. La ședința din 24 septembrie 1920 a administrației bisericești provizorii ABP s-a luat hotărârea hirotonirii arhimandritului Serafim întru episcop de Lubenski, vicar al eparhiei Poltava⁸⁷. Această hotărâre a fost semnată de către arhiepiscopul Dimitrie Abașidze, arhiepiscopul Teofan Bâstrov, episcopul Veniamin Fedcenkov și secretarul E. I. Maharoblidze.

Pe 14 octombrie, de praznicul Acoperământului Maicii Domnului, în Catedrala Sfântul Alexandru Nevski, arhimandritul Serafim a fost hirotonit episcop de Lubenski, vicar al eparhiei Poltava. Cu puțin timp înainte sosise la Simferopol, de la Mănăstirea din Herson, Mitropolitul Antonie Hrapovițki, pentru a participa la o ședință a ABP. El a și condus slujba festivă și hirotonirea întru ierarh a arhimandritului Serafim⁸⁸.

Până la căderea Crimeii sub loviturile Armatei roșii rămăsese doar o lună de zile, timp în care episco-

pul Serafim fusese activ implicat în conducerea seminarului și în vizitarea trupelor care apărau Crimeea⁸⁹.

Dar schimbarea situației nu a fost posibilă. În data de 7 noiembrie 1920, armata roșie a început operațiunea pentru cucerirea Crimeei, în scurt timp devenind clar că zilele statului liber din Crimeea erau numărate. Curând, armata rusă a început evacuarea sa din Crimeea. Cu armata pleca mulțime de lume, și mireni și clerici, care se temeau de represalii.

Episcopul Serafim a reflectat mult, neștiind cum să procedeze mai bine, să meargă în exil sau să rămână în Rusia. Vedeă, pe de o parte, că arhiepiscopul Dimitrie Abașidze rămânea în Rusia, iar, pe de altă parte, că majoritatea episcopilor consiliului ABP, inclusiv mitropolitul Antonie Hrapovițki, arhiepiscopul Teofan Bâstrov și arhiepiscopul Veniamin Fedcenkov, decisese să emigreze.

După o rugăciune făcută înaintea icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului „a Semnului” a Rădăcinii din Kursk, episcopul Serafim a mers la arhiepiscopul Dimitrie Abașidze pentru binecuvântarea de a rămâne în Rusia. Însă arhiepiscopul Dimitrie nu i-a dat binecuvântarea. „Nu pot face asta!, a zise acesta. Dacă vi se va întâmplă ceva rău mai târziu, voi suferi că v-am dat binecuvântarea mea”. Pentru a afla voia lui Dumnezeu, cei doi ierarhi au decis să tragă la sorti. Pe primul bilețel au scris „a pleca”, pe celălalt „a nu pleca”. După o rugăciune în fața icoanei Maicii Domnului, arhiepiscopul Dimitrie a scos un bilețel⁹⁰. Soarta arhierelui a fost decisă și, pe 14 noiembrie anul 1920, pe nava „Hersones”, episcopul Serafim Sobolev și-a părăsit țara natală.

Capitolul 4.

Slujirea pastorală a arhiepiscopului Serafim în Bulgaria

Pentru următorul sfert de secol, viața episcopului, ulterior arhiepiscopului Serafim, a fost strâns legată de Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei numită și Biserica Ortodoxă Rusă din afara Granițelor, ROCOR, care din 1931 până în 2007 nu a avut oficial comuniune bisericească cu Patriarhia Moscovei⁹¹. De aceea, apartenența arhiepiscopului Serafim la Biserica Rusă din afara Granițelor necesită o discuție aparte.

Începutul Bisericii Ruse din afara Granițelor a fost pus de administrația bisericească provizorie ABP din sudul Rusiei. Încă pe când se afla în Rusia, ea a decis să preia administrarea parohiilor rusești în exil, întrucât nici patriarhul Tihon, nici vreunul dintre ceilalți episcopi care se aflau în Rusia, din cauza prigoanei nu au putut prelua controlul asupra emigrării Bisericii. Spre exemplu, în august 1920, la Geneva a avut loc Congresul mondial al reprezentanților comunităților și Bisericilor creștine pentru lupta împotriva ateismului. Patriarhul Tihon nu a avut posibilitatea de a-și trimite la acel Congres reprezentantul său, pentru că invitația care îi fusese trimisă fusese returnată de autoritățile bolșevice, care scriseseră pe plic, cu cinism: „Destinatar necunoscut”⁹². Este clar că, în astfel de condiții, administrația bisericească

provizorie ABP din sudul Rusiei fusese obligată să-și asume responsabilitatea de a reprezenta Biserica Rusă. La Geneva l-a trimis pe arhiepiscopul Evloghie Gheorghievski⁹³. ABP s-a ocupat, de asemenea, și de numirea episcopilor și a preoților în eparhiile și parohiile străine, gestionând și misiunile ortodoxe⁹⁴.

În noiembrie 1920, administrația bisericească provizorie ABP s-a mutat la Constantinopol. În data de 20 noiembrie 1920, pe nava Marele Duce Alexandru Mihailovici din portul Constantinopolului, a avut loc ședința ABP în afara granițelor Rusiei. În cadrul ședinței, s-a decis continuarea activităților sale în exil. Președinte al administrației bisericești provizorii în exil a fost numit Antonie Hrapovițki, Mitropolitul Kievului și Galiciului.

Patriarhia ecumenică a permis activitatea ABP pe teritoriul său, însă restricțiile impuse de Constantinopol au dus la mutarea, în primăvara anului 1921, în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor din anul 1929 - Iugoslavia. Aici, ierarhii au fost primiți cu căldură de către Patriarhul Dimitrie, care le-a acordat o parte din reședința sa din orașul Sremski Karlovți. Pe 31 august 1921, Sinodul Arhieresc al Bisericii Sârbești a autorizat activitățile administrației bisericești ruse pe teritoriul său⁹⁵.

Administrația bisericească de peste granițe fusese recunoscută și de către Sfântul Patriarh Tihon. În noiembrie 1920, patriarhul a permis episcopilor ruși de Moscova să creeze districte bisericești autonome. La 13 octombrie 1921, printr-un decret, Sfântul Sinod al Bisericii Ruse a autorizat activitățile administrației bisericești de peste granițe⁹⁶, deși decretul corespunzător nu a ajuns la cei din emigrație.

Pentru emigranții ortodocși ruși, supunerea față de administrația bisericească de peste granițe era ceva firesc. Exodul refugiaților din Rusia fusese masiv. Fugind de teroarea sângeroasă, locuitorii Rusiei migrau în Europa, China și America. Au fost aproximativ două milioane de exilați. În plus, alte câteva milioane de oameni s-au trezit în teritorii dezlipite de Rusia după Primul război mondial.

În exil nimeni nu credea că puterea comunistă avea să rămână în Rusia timp îndelungat. Prin urmare, emigranții considerau că exilul lor era de scurtă durată. În aceste condiții, refugiații și-au dorit să se unească sub autoritatea Bisericii Ruse. Din cauza imposibilității de a comunica cu Moscova, autoritatea era reprezentată de administrația bisericească de peste granițe.

Toți arhieriei ruși care s-au refugiat în străinătate, mai mult de treizeci de episcopi, au recunoscut administrația bisericească de peste granițe, considerând-o pe bună dreptate a fi singura verigă de legătură cu Patriarhul Tihon.

Episcopul Serafim Sobolev nu a fost o excepție. La scurt timp după sosirea sa la Constantinopol, el, cu permisiunea administrației bisericești de peste granițe, a predat teologia dogmatică la Școala Teologică Superioară a Patriarhiei Ecumenice de pe insula Halki. Se părea că toate ororile asociate evenimentelor din Rusia rămăseseră în urmă, iar insula Halki devenise cel mai bun loc de pe pământ. Totuși, episcopul Serafim nu gândea așa. Când un cleric i-a zis: „Iată-ne, Preasfințite, în sfârșit ajunși la limanul cel bun!”, acesta i-a răspuns: „Liman bun?! Ce fel de liman bun e aici, unde în jur sunt turcii, musulmanii?

Să avem răbdare, că va rânduî Bunul Dumnezeu să vedem și noi limanul cel bun”⁹⁷.

Într-adevăr, episcopului Serafim nu s-a aflat mult timp în Turcia, fiind numit după puțină vreme episcop în Bulgaria, unde se aflau mulți emigranți ruși. Din cauza sosirii constante a refugiaților din Rusia și a plecării lor în alte țări, este foarte dificilă determinarea exactă a numărului de refugiați. Conform estimărilor lui M. Jovanovici, în anul 1920 în Bulgaria erau mai bine de 16.000 de refugiați ruși. În 1921, numărul emigranților ajunsese la 36000 de persoane. Ulterior, acest număr a început să scadă, în 1934 ajungând la aproximativ 20 de mii de persoane, iar în 1937 rămânând doar 16500 de persoane⁹⁸.

Bulgaria i-a tratat pe refugiații ruși cu ospitalitate⁹⁹. Statul bulgar a alocat împrumuturi pentru ajutorarea emigranților ruși. Potrivit mărturiei protoiereului Gheorghe Șavelski, mulți bulgari îi ajutau dezinteresat pe ofițerii și soldații ruși să își găsească locuri de muncă. „Cunosc, din cele mai sigure surse, scria protoiereul Gh. Șavelski, că pe atunci s-a făcut o încercare de a pune la dispoziția acestora mari suprafețe de pământ, eliberate după relocarea turcilor din sudul Bulgariei în Turcia”. Potrivit protoiereului Gheorghe, ideea însă nu s-a realizat, în mare parte din cauza faptului că soldații ruși erau siguri că vor continua în curând războiul cu bolșevicii¹⁰⁰.

Un mare ajutor le-a fost oferit emigranților din Rusia și din partea Bisericii Bulgare. Arhimandritul Ștefan Șokov, viitor mitropolit, exarh al Bisericii bulgare în anul 1920, a participat la crearea Comitetului cultural și caritabil ruso-bulgar, care se ocupa cu ajutorarea refugiaților ruși. Arhimandritul Ștefan a devenit președinte al acestei organizații. În plus, Sino-

dul Bisericii Bulgare a emis o decizie conform căreia urma organizarea comisiilor eparhiale pentru ajuto-rarea emigranților ruși. La scurt timp după hirotoni-rea sa ierarhică, în mai 1921, episcopul Ștefan a deve-nit comisarul pentru problemele refugiaților ruși și reprezentantul bulgar în Înaltul Comisariat al Ligii Națiunilor. În acest post, episcopul Ștefan a depus un efort susținut pentru ca Bulgaria să primească un număr cât mai mare de exilați ruși¹⁰¹.

În Bulgaria au fost înființate mai multe parohii rusești, în toată țara. Cea mai mare comunitate ortodoxă rusă a fost înființată la Sofia. Centrul comu-nității era biserica ambasadei ruse, cu hramul Sfântului Nicolae, făcătorul de Minuni, parohul ei fiind arhimandritul Tihon Liașcenko. În anul 1921, arhimandritul Tihon a fost transferat la Berlin și hirotonit episcop. A apărut problema unui nou paroh al Bisericii Sfântului Nicolae. Întrucât la acea vreme Bulgaria era sub păstorirea arhiepiscopului Evloghie Gheorghievski, de el depindea cine avea să-l înlocu-iască pe arhimandritul Tihon la Sofia¹⁰². În anul 1921, diplomatul rus A.M. Petriaev a apelat la arhiepisco-pul Evloghie cu o cerere de numire a unui nou paroh la Biserica Sfântului Nicolae. Petriaev însuși voia să-l vadă în acest post pe protoiereul Gheorghe Șavelski.

Opiniile enoriașilor cu privire la viitorul paroh erau împărțite. Mitropolitul Evloghie știa că o parte a parohiei Sfântului Nicolae voia să-l aibă paroh pe protoiereul Gheorghe Șavelski, iar cealaltă parte în-sista să fie numit în această funcție episcopul Serafim Sobolev¹⁰³. Arhiepiscopul Evloghie a făcut alegerea în favoarea celui din urmă. Protoiereul G. Șavelski scria că, la numire, arhiepiscopul Evloghie a ținut cont și de tinerețea și vigoarea episcopului Serafim¹⁰⁴.

Decizia arhiepiscopului Evloghie de numire a episcopului Serafim la Sofia în luna mai anul 1921 a fost aprobată de administrația bisericească de peste granițe¹⁰⁵. La 28 aprilie anul 1921, mitropolitul Antonie Hrapovițki l-a informat pe Patriarhul Tihon despre numirea episcopului Serafim ca paroh al Bisericii Sfântul Nicolae din Sofia¹⁰⁶. Curând, pe 19 mai 1921, episcopul Serafim și fratele său, ieromonahul Serghie, au sosit în Bulgaria.

Numirea episcopului Serafim i-a provocat nemulțumirea protoiereului Gheorghe Șavelski, care nu-și ascundea dorința de a ocupa locul de paroh. Dezaprobarea față de nou-numitul paroh părintele Gheorghe și-a exprimat-o chiar în ziua sosirii episcopului Serafim la Sofia, refuzând sfidător să-l întâlnească la gară. Nu l-au întâmpinat pe arhiereu nici clericii Bisericii Sfântul Nicolae, protopopii A. Rojdestvenski și V. Florovski. Cu toate acestea, episcopul Serafim nu dorea conflicte și a doua zi a mers cu smerenie în vizită la preoții din subordinea sa¹⁰⁷. Aceștia au apreciat dorința de pace a episcopului Serafim, stabilindu-se imediat relații bune între ei.

La 31 august anul 1921, administrația bisericilor de peste granițe l-a numit pe episcopul Serafim administrator al comunităților ortodoxe ruse din Bulgaria, lăsându-i și postul de paroh al Bisericii rusești Sfântul Nicolae din Sofia¹⁰⁸.

În exil era bine cunoscut faptul că Patriarhul Tihon recunoscuse hirotonirea întru arhiereu a episcopului Serafim. Acest lucru era confirmat de listele ierarhilor legitimi care fuseseră transmise în secret la Moscova. În anii '20 au existat mai multe astfel de liste. În listele din anii 1921 și 1922, episcopul Serafim este numit arhiereu de Lubensk, iar în lista

din anul 1928, episcopul Serafim apare ca arhiereu de Boguear. În același timp, în document se confirma faptul că arhiereul era și administratorul parohiilor ruse din Bulgaria¹⁰⁹.

Orașul Boguear se află în regiunea Voronej și schimbarea titlului episcopului Serafim confirmă faptul că încă din anul 1919 Sfântul Patriarh Tihon binecuvântase hirotonia arhimandritului Serafim Sobolev întru episcop-vicar al eparhiei Voronej.

Poate că Patriarhul Tihon i-a schimbat titulatura episcopului Serafim în „de Boguear” la sfârșitul anului 1921, întrucât în luna octombrie a celui an pentru Lubensk a fost numit episcopul Grigore Lisovski¹¹⁰.

Cu toate acestea, în exil nu s-a aflat imediat despre noul titlu și, prin urmare, în toate documentele Bisericii Ruse de peste hotare, până aproape de 1930, episcopul Serafim a continuat să fie numit de Lubensk. Abia la sfârșitul anului 1929, Sinodul Arhieresc al Bisericii Ruse de peste hotare, la cererea episcopului Serafim, decide să fie numit episcopul de Boguear.

Până la sfârșitul zilelor sale, episcopul Serafim a rămas în funcția sa de administrator al parohiilor ruse din Bulgaria, mai întâi sub jurisdicția Bisericii Ruse de peste hotare, apoi sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei. Sfântul nu și-a părăsit postul nici atunci când trupele sovietice au intrat în Sofia.

Locul slujirii episcopului Serafim a fost Biserica Sfântul Nicolae de pe Bulevardul Țarul Liberator. Această biserică fusese construită înainte de Primul Război Mondial. Ea ținea de Ambasada Rusă și fusese sfințită pe 24 noiembrie 1914. Acum, după exodul rus, Biserica Sfântul Nicolae devenise centrul

duhovnicesc al emigrării în Bulgaria. În afară de această biserică, în subordinea episcopului Serafim se aflau Mănăstirea Icoana Sfintei Fețe a lui Hristos din Iambolsk și Mănăstirea Sfinții Chiric și Iulita din Asenovgrad, precum și parohiile din Varna, Plovdiv, Pernik, Ruse, Peșcere, Țarebrod nu departe de orașul Șumen, Kniajev lângă Sofia și de pe vârful Șipka¹¹¹.

În Biserica Sfântul Nicolae, împreună cu episcopul Serafim slujeau și protoiereul G. Șavelski, protopopul V. Florovski, protopopul A. Rojdestvenski și ieromonahul Serghie Sobolev.

Situația din Bulgaria în acei ani era dificilă. Anii '20 au fost o perioadă de criză economică pentru Bulgaria, criză cauzată de banii pe care Bulgaria îi plătea țărilor învingătoare în Primul Război Mondial, Marea Britanie și Franța. Țara se afla de fapt într-o stare de război civil, iar Sofia, potrivit emigrantului rus A.P. Șcerbatov, era în anii '20 „centrul intrigilor politice”. Era greu să-ți dai seama cine ce fel de om este¹¹². Mitropolitul Veniamin Fedcenkov, care a vizitat Bulgaria la începutul anilor '20, povestea că în acei ani în vagoanele de tren disputele aprige pe teme politice erau în plină desfășurare¹¹³.

Problemele din țară însă nu se limitau doar la dispute înflăcărâte, ci uneori se transformau în teroare și confruntări armate. De exemplu, în anul 1923, a fost ucis prim-ministrul A. Stamboliiski, după care a urmat o serie de lovituri de stat militare. Își sporeau activitatea și comuniștii locali, care primeau fonduri considerabile din partea U.R.S.S.¹¹⁴ În anul 1925, comuniștii bulgari au comis un act terorist în Catedrala Sfintei Nedelia. În urma exploziei au murit 150 de oameni, care se aflau în biserică la rugăciune¹¹⁵.

Se distribuiau ziarele comuniste cu liste ale noului guvern și sloganurile „Trăiască Bulgaria sovietică!” Totuși, armata bulgară a reușit să-i respingă pe rebeli. La reprimarea revoltei comuniste au participat și soldați emigranți ruși.

La începutul șederii sale la Sofia, episcopul Serafim a participat la lucrările partidelor promonarhiste, dar s-a retras curând din politică și a s-a ocupat doar de treburile Bisericii¹¹⁶.

Refuzul comunității ruse de a se amesteca în politică nu a însemnat că problemele refugiaților din parohie erau ignorate. Probleme au fost multe, cea mai gravă fiind problema materială. Prin urmare, în anul 1921, pe lângă biserică s-a format o fraternitate pentru sprijinul material al enoriașilor cu dizabilități. Pe unii dintre ei preasfințitul i-a aranjat într-un spital, pe alții într-o casă pentru persoanele cu handicap, iar pe alții într-o mănăstire. Au fost și refugiați pe care episcopul îi hrănea acasă la el.¹¹⁷ Pentru a-i ajuta pe cei săraci și pe bolnavi, episcopul Serafim a obținut permisiunea Ministerului Afacerilor Interne pentru colectarea de ajutoare bănești speciale pe străzile orașului Sofia. Banii strânși mergeau la amenajarea de locuri gratuite în spitalele orașului¹¹⁸.

Arhiereul a organizat, de asemenea, și un comitet pentru strângerea de ajutoare în sprijinul călugărilor ruși din Athos, care după revoluție se aflau într-o stare materială dificilă, fiind chiar ignorați de guvernul elen, și adesea chiar îndurau foamea.

Faptul că arhiereul a ajuns în Bulgaria a fost o manifestare clară a Providenței lui Dumnezeu. Dragostea față de Biserica Bulgară el a simțit-o încă pe când se afla în Rusia. Avusese dintotdeauna o mare evlavie față de Sfântul Ioan de Rila. La scurt timp du-

pă sosirea sa în Bulgaria, ierarhul a vizitat Mănăstirea Rila, unde s-a închinat la moaștele sfântului. Mai apoi, ierarhul vizita această mănăstire destul de des și a compus chiar și un acatist Cuviosului Ioan.

Arhiereul credea cu tărie că Sfântul Ioan de Rila nu-l părăsește, simțindu-i mereu ajutorul. În toamna anului 1922, arhiereul Serafim s-a învrednicit de o vedenie minunată, în care i-au apărut într-o lumină negrăită trei sfinți cu numele de Ioan: iubitul ucenic al lui Hristos, Apostolul Ioan Teologul, Cuviosul Ioan de Rila, numit în cinstea Apostolului Ioan Teologul și Sfântul Ioan de Kronstadt, numit în cinstea Sfântului Ioan de Rila. Uimit, episcopul Serafim a îngenunchat cu smerenie în fața lor, iar sfinții l-au binecuvântat¹¹⁹.

Boala sa gravă, tuberculoza, nu-l împiedica însă pe episcopul Serafim să săvârșească în mod regulat slujbele bisericești. Arhiereul slujea în duminici și în sărbători, iar joia citea și acatistul Sfântului Nicolae. Protoiereul Gheorghe Șavelski scria că arhiereul săvârșea slujbele în pace, cu multă râvnă și dăruire¹²⁰. După slujbe, vlădica ținea și predici pline de învățăminte, în cuvinte simple și pe înțelesul tuturor¹²¹. El acorda o atenție deosebită corului bisericii, în care făcea tot posibilul ca să atragă conducători de cor experimentați. Corul de la biserica rusă, în care slujea arhiepiscopul, era cu adevărat celebru în capitală, fiind considerat drept unul dintre cele mai bune coruri din Bulgaria, vrednic de urmat de toate corurile bisericești din țară. Performanța acestui cor încercau să o atingă și coriștii de la Biserica Bulgară, de la Catedrala Sfintei Nedelia și de la Catedrala Sfântul Alexandru Nevski¹²².

Erau, de asemenea, păstrate și tradițiile liturgice ale Bisericii Ruse. De aceea, mitropolitul Ștefan Șokov a înțeles că se pot învăța multe de la clerul rus și, începând cu anul 1940, în urma unei înțelegeri cu arhiepiscopul Serafim, trimitea tineri diaconi la biserica rusă, pentru a căpăta experiență în slujire¹²³.

În timpul vieții arhiepiscopului Serafim și, ulterior, până în 1968, slujbele în biserica rusă se țineau zilnic, dimineața și seara¹²⁴.

Conform mărturiei fiilor săi duhovnicești, slujbele și rugăciunea individuală erau pentru arhiereu la fel de necesare ca și respirația. Arhiereul se nevoia și cu lucrarea de taină a rugăciunii lui Iisus¹²⁵. La scurt timp după sosirea sa în Bulgaria, episcopul Serafim a facilitat trecerea în această țară a dascălului său, arhiepiscopul Teofan Băstrov¹²⁶. Semnificativ este și faptul că în anul 1935, Sinodul Bisericii Bulgare a predat arhiepiscopului Serafim Mănăstirea Sfântul Arhanghel Mihail. Din partea Bisericii Bulgare s-a pus condiția ca nu numai rușii, ci și bulgarii să fie acceptați în această mănăstire, „cu scopul de a-i avea drept pepinieră de adevărat monahism pentru mănăstirile bulgare”. Arhiepiscopul Serafim nu s-a opus acestui lucru¹²⁷.

În ciuda programului său încărcat, arhiepiscopul Serafim găsea întotdeauna timp să citească literatură de suflet ziditoare, iubind mai ales viețile sfinților. De-a lungul vieții sale, arhiereul a citit colecția completă în 12 volume din Viețile Sfinților de Sfântul Dimitrie din Rostov¹²⁸.

La șase luni de la numirea sa în Bulgaria, în noiembrie 1921, episcopul Serafim a luat parte la lucrările Sinodului din Karlovac, care a jucat un rol semnificativ în viața Bisericii Ruse din străinătate. Este

cunoscut faptul că problemele politice ridicate la acest sinod au dus la o mare perturbare a emigrației și au înrăutățit relațiile cu autoritățile bisericești din Moscova.

Cu toate acestea, pe lângă problemele politice, sinodul din Karlovac a încercat să rezolve un șir de probleme duhovnicești ale emigrației rusești, printre care un loc aparte îi revenea problemei referitoare la combaterea învățăturilor false și a necredinței, care erau răspândite printre emigranți. Rezolvarea ei a fost încredințată Departamentului de misiune al Sinodului din Karlovac, condus de episcopul Serafim.

Luând cuvântul la ședința Sinodului, arhiereul a menționat că una dintre problemele principale ale emigrației ruse era propaganda baptistă și adventistă în rândul refugiaților, aceasta din urmă considerându-o a fi cea mai periculoasă. Potrivit arhiereului, această doctrină, care neagă viața de apoi, poate duce la ateism. Arhiereul vedea, de asemenea, un mare pericol și în organizațiile publice, unde, sub pretextul creștinismului, li se instigau tinerilor idei oculte și necredință.

Episcopul Serafim considera că o altă problemă importantă cu care se confrunta Biserica Ortodoxă era propaganda catolicismului militant. Pe bună dreptate, el atrăgea atenția asupra faptului că Roma încerca să profite de situația gravă a Bisericii Ruse în favoarea misiunii sale. Episcopul a menționat ca exemplu declarația secretarului papal, cardinalul Gaspari: „Fiii Bisericii catolice pot triumfa pentru reușitele lor strălucite atât în vest, în Franța și Polonia, cât și în est, în Rusia. De multă vreme Biserica catolică nu a mai obținut victorii atât de mari și complete”. Episcopul Serafim atrăgea atenția

asupra faptului totodată că propaganda catolicismului vizează nu numai Rusia, ci și emigrația rusă¹²⁹.

Poziția episcopului Serafim este confirmată și de alte surse. Mitropolitul Evloghie Gheorghievski, spre exemplu, menționa: „Catolicii îi curtau pe tinerii noștri și făceau propagandă pe scară largă a așa-numitului catolicism al «ritului estic» (...) La Lyon sunt o mulțime de copii emigranți... și parohia încă nu a reușit să organizeze o școală. Copiii se înecă în valurile culturii străine, își pierd limba, uită de credință”.¹³⁰ Trebuie adăugat faptul că Bulgaria nu făcea excepție. Propaganda catolică se desfășura foarte activ în țară, în mare măsură contribuind la aceasta și lipsa preoților ortodocși¹³¹.

În scopul combaterii ofensivei catolicismului și a sectarismului, episcopul Serafim a propus crearea unui Consiliu misionar special. În activitatea consiliului intenționa să atragă preoți misionari experimentați, aflați în exil. Responsabilitățile acestora ar fi trebuit să includă studiul confesiunilor sectare și heterodoxe, organizarea cercurilor parohiale misionare. S-a propus organizarea pe lângă Biserica din străinătate a unei edituri, pentru tipărirea de literatură teologică și pliante, precum și crearea de cursuri misionare de scurtă durată și școli misionare pentru femei. Ca măsură de protejare a copiilor împotriva propagandei catolice, episcopul Serafim a propus înregistrarea tuturor copiilor din parohie și purtarea de discuții pe teme religioase cu aceștia.

Pentru succesul misiunii ortodoxe, arhiereul s-a oferit să trimită clerici la facultățile teologice și la institutele misionare, unde teologii ruși puteau face cu-

noștință cu limbile, obiceiurile și confesiunile religioase din diferite țări.

Pentru a se opune organizațiilor dubioase de tineret, s-a propus crearea unei uniuni religioase și filosofice ortodoxe pentru tineret¹³².

Punerea în aplicare a propunerilor depindea în mare măsură de arhieriei și preoții eparhiei, care din proprie inițiativă puteau înființa cursuri, diverse cercuri parohiale, gata să opună și rezistență propagării unor false doctrine. Cât privește propunerea creării unei edituri proprii, Biserica din exil nu dispunea de fonduri necesare pentru aceasta. Ulterior, de publicarea literaturii apologetice s-a ocupat Mănăstirea Sfântul Iov de la Poceaev din Vladimirov, Slovacia.

Pe lângă conducerea Departamentului de misiune al Sinodului din Karlovac, episcopul Serafim participa, de asemenea, și la discutarea altor probleme, inclusiv a celor legate de viitoarea structură de stat a Rusiei.

Evident că Sinodul nu putea ignora situația politică din patrie. Însă perceperea într-un mod cu totul diferit a binelui Rusiei a condus la neînțelegeri, care au dezbinat Sinodul. Polemica a fost cauzată de mesajul „Către fiii Bisericii Ortodoxe Ruse, aflați în pribegie și exil”, în care se vorbea despre revenirea la tronul imperial a Țarului din dinastia Romanov.

Oponenții referirii la dinastie considerau că o astfel de afirmație va avea un caracter politic, nu bisericesc. Alții, din contră, ziceau că a face referire la Țar era tocmai o problemă bisericească. Întâistătătorul Bisericii Ruse de peste hotare, Mitropolitul Antonie Hrapovițki, stăruia în ideea că a respinge problema dinastiei însemna a fi de acord cu revoluția și a justifica crimele acesteia.

Un susținător al referirii la dinastia Romanov, considerând-o drept legitimă, a fost și episcopul Serafim Sobolev. Faptul că episcopul Serafim s-a pronunțat în favoarea menționării dinastiei monarhice pare a fi destul de firesc. Fiind un monarhist convins, arhiereul nu vedea pentru viitorul Rusiei o altă cale decât monarhia. Episcopul Serafim respingea, mai mult sau mai puțin categoric, alte forme de guvernare, ca nefiind statornicite prin Scriptură¹³³. Cât despre socialism, episcopul Serafim îl numea „doctrină a diavolului”¹³⁴. El era convins că Biserica trebuie să-l condamne sub toate formele sale, ca fiind radical contrar creștinismului¹³⁵. Ierarhul reacționa negativ și față de ideea de monarhie limitată, constituțională, considerând că o astfel de formă de guvernare nu este hotărâtă de Dumnezeu¹³⁶. În același timp, episcopul Serafim era un adversar și al unei monarhii absolute, declarând că monarhia ar trebui să fie ortodoxă, iar Țarul ar trebui să-și coordoneze acțiunile cu învățăturile Bisericii.

Slujirea episcopului Serafim în Biserica Sfântul Nicolae de pe Bulevardul Țarul Eliberator a durat până în anul 1934. În acel an, Bulgaria a recunoscut oficial U.R.S.S. și a stabilit relații diplomatice cu guvernul sovietic. În timpul negocierilor preliminare, reprezentanții sovietici au cerut transferul proprietății bisericii rusești din Bulgaria către U.R.S.S.¹³⁷. Îndeplinirea acestei cerințe însemna că bisericile ar putea fi pângărite. Era clar că comuniștii nu ar fi permis niciodată slujirea în aceste biserici. Istoria mărturiște că bisericile transferate de diverse state către autoritățile bolșevice au avut o soartă tristă. De exemplu, în Iran, bisericile ortodoxe primite de comuniști împreună cu alte clădiri ale ambasadei în

1921 au fost distruse de către trimisul sovietic F.A. Rotștein. Odoarele Bisericii Sfântul Nicolae din incinta ambasadei, inclusiv icoanele și steagurile, au fost aruncate după porțile ambasadei de către noii proprietari. A încetat să mai funcționeze ca locaș sfânt și Biserica Alexandru Nevski¹³⁸, care a fost transferată ateilor. Bolșevicii au închis și bisericile rusești din Viena și Constantinopol¹³⁹.

Încă înainte de recunoașterea sa oficială, episcopul Serafim s-a adresat autorităților din Bulgaria, cu rugămintea de a nu permite încălcarea drepturilor de proprietate ale Bisericii Ruse din țara gazdă.

Sinodul bulgar s-a alăturat și el în această chestiune, creând o comisie specială prezidată de secretarul Sinodului, episcopul Boris, iar Biserica bulgară a făcut apel la Ministerul Afacerilor Externe și Confesiunilor pentru a influența situația. În acest sens, către guvern s-au adresat și Mitropolitul Ștefan și Uniunea Veteranilor din Războiul de Eliberare Russo-Turc.

Drept urmare, guvernul bulgar, deși a decis să transmită bisericile în jurisdicția U.R.S.S., totuși a solicitat guvernului sovietic menținerea fostului statut de proprietate bisericească din țară. Decizia finală a fost un compromis, deoarece U.R.S.S. a acceptat să ofere Bulgariei Biserica Sfântul Nicolae din Sofia, Biserica Nașterea Domnului de pe vârful Șipka, precum și Mănăstirea Iambol. În același timp, reprezentanții sovietici au stabilit condiția ca Biserica Bulgară să gestioneze aceste biserici fără participarea emigranților ruși. În anul 1934, toate aceste lăcașuri au fost transmise Bisericii bulgare¹⁴⁰. Curând, episcopul Serafim a fost evacuat din apartamentul de la ambasadă¹⁴¹. În anii următori, arhiereul a închiriat un apar-

tament în casa cu numărul 30 de pe strada Veliko Târnovo. În aceste împrejurări, totuși comunitatea rusă din Sofia nu a fost nevoită să-și caute un loc nou prea multă vreme. Biserica Ortodoxă Bulgară a predat parohiei rusești Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Țarul Kaloian, în timp ce parohia acestei biserici a trecut la Biserica Sfântul Nicolae de pe Bulevardul Țarului Eliberator. Timp de zece ani, Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Țarul Kaloian a devenit centrul vieții bisericești a emigrației rusești și locul principal de slujire a episcopului, în curând arhiepiscopului, Serafim. Deși această biserică era mai spațioasă decât cea precedentă, s-a dovedit a fi neîncăpătoare, datorită faptului că mulți credincioși bulgari au continuat să meargă aici, unde era o icoană făcătoare de minuni. Arhiepiscopul scria că enoriașii se sufocau de căldură¹⁴².

Biserica bulgară a predat emigranților ruși, în locul bisericii de pe vârful Șipka, Biserica Sfântul Atanasie cel Mare din Varna și în locul Mănăstirii Iambol, Mănăstirea Sfântul Arhanghel Mihail din Kalkiansk¹⁴³. Stareț al acestei mănăstiri în anii următori și până la moartea sa, în 1948, a fost arhimandritul Serghie, fratele mai mic al episcopului Serafim. Episcopul își făcea multe griji pentru fratele său, fiind mereu îngrijorat de starea sănătății lui. Arhimandritul Serghie era chinuit în mod constant de dureri de cap insuportabile, suferind și de alte boli, astfel încât de multe ori s-a aflat chiar în pragul morții. Mitropolitul Veniamin Fedcenkov își amintește că arhiepiscopul Serafim și-a întărit fratele în răbdare și credință toată viața¹⁴⁴. Despre părintele Serghie există puține informații. Întreaga sa viață a trăit în umbra fratelui său, deși arhimandritul, se

pare, nu a fost împovărat de poziția sa. Arhiereul a avut grijă de fratele său și l-a considerat potrivit pentru o slujire superioară. Așadar, în primăvara anului 1928, episcopul Serafim s-a adresat Sinodului Episcopilor Bisericii din străinătate cu o cerere de numire a arhimandritului Serghie în funcția de adjunct al său în consiliul eparhial. Sinodul a refuzat cererea episcopului, justificând acest lucru prin faptul că nu e normal ca fratele președintelui consiliului eparhial să ajungă adjunctul său¹⁴⁵. În anul 1939, arhiepiscopul Serafim a cerut Sinodului să-l rânduiască pe arhimandritul Serghie episcop vicar, responsabil pentru hrănirea spirituală a enoriașilor din parohiile ruse din Bulgaria. Sinodul, deși a remarcat faptul că arhimandritul Serghie era vrednic de hirotonirea întru episcop, a respins totuși această solicitare, făcând referire la numărul mic de parohii rusești din Bulgaria și la legătura de sânge cu episcopul întâistătător¹⁴⁶.

În anul în care comunitatea s-a mutat la Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Țarul Kaloian, Sinodul Arhieresc al Bisericii Ruse de peste hotare l-a ridicat pe episcopul Serafim la rangul de arhiepiscop¹⁴⁷.

Primind acest rang înalt, viața ierarhului nu s-a schimbat cu nimic. Începând cu anul 1934, arhiepiscopul închiria un apartament foarte modest, lipsit chiar de elementarele comodități, situat pe strada Veliko Târnovo. Arhipăstorul încerca să evite luxul și dependența de lucruri, zicând: „Lucrurile mă împovărează. Ele sunt o grea sarcină pentru suflet”¹⁴⁸. În fiecare zi, arhiereul mergea pe jos pe străzile Sofiei spre Biserica Sfântul Nicolae. Mitropolitul Ilarion Țonev de Dorostolsk își amintește: „De multe ori l-am văzut pe vlădica mergând pe stradă. Avea o postură

impresionantă, era înalt, bine construit, cu fața prietenoasă, părul lung și blond”¹⁴⁹.

Mitropolitul Ilarion mărturisește că încă din acei ani locuitorii Sofiei îl vedeau pe arhiepiscopul Serafim ca pe un ales al lui Dumnezeu, ca pe un bineplăcut al Său. „Mulți îl considerau pe vlădica văzător cu duhul, scria mitropolitul Ilarion. Mare era la acea vreme respectul și devotamentul filial față de arhiepiscopul Serafim, atât în rândul rușilor, cât și al bulgarilor” De harismele arhiepiscopului s-a convins și viitorul mitropolit Ilarion, încă de când era studentul Dimitrie Țonev. „Mitia va fi călugăr”, a spus odată cu încredere arhiepiscopul despre el.¹⁵⁰ Și așa a fost.

Un caz interesant s-a întâmplat cu un emigrant rus, fost profesor asistent la una dintre universitățile din Rusia. În condițiile dificile ale emigrării, el nu a putut să-și scrie teza de doctorat și, prin urmare, nici nu a reușit să obțină un loc la universitate. În timpul spovedaniei, acest bărbat i-a mărturisit arhiereului durerea sa. La întrebarea: „Voi reuși eu oare să devin aici profesor?”, arhiereul i-a răspuns: „Nu vă mâhniți, încă patru ani și veți deveni neapărat”. Cuvintele arhiepiscopului Serafim s-au împlinit exact, iar la patru ani de la prezentarea disertației sale, acest emigrant a fost numit profesor la una dintre universități¹⁵¹. Fiii duhovnicești ai arhiepiscopului Serafim își amintesc că de multe ori, în timpul spovedaniei, el le amintea de păcatele uitate sau chiar le dădea răspuns la gândurile care-i frământau. „Este absolut întâmplător”, zicea zâmbind arhiereul, ca răspuns la nedumerirea acestora.¹⁵²

Au simțit, desigur, și enoriașii puterea rugăciunilor arhiepiscopului. Arhimandritul Pantelimon își amintește că toți cei care veneau la arhiepiscopul

Serafim necăjiți și întristați plecau de la el mângâiați și înaripați. Conform mărturiei arhimandritului Pantelimon, rugăciunea arhiepiscopului Serafim readucea uneori la viață și pe bolnavii fără nicio speranță de vindecare¹⁵³. Însă arhiepiscopul Serafim nu vedea nimic neobișnuit în puterea rugăciunilor sale. Îi plăcea să repete: „Când vom muri, atunci vom înțelege cât de aproape au fost de noi Mântuitorul, Maica Domnului și toți sfinții, cum cercetau și vindecau neputințele noastre și cum ascultau rugăciunile noastre”.¹⁵⁴

Pentru sprijin de rugăciune către acest ierarh s-a adresat și Exarhul Bisericii Bulgare, Mitropolitul Ștefan, în ciuda faptului că relațiile dintre ei nu au fost întotdeauna fără probleme. Este important și faptul că în anul 1948, după pensionare, în fapt, fiind arestat la domiciliu, mitropolitul Ștefan își găsea mângâiere în corespondența cu arhiepiscopul Serafim.¹⁵⁵

Nu este de mirare că arhiepiscopul Serafim se bucura de dragostea păstoriiților săi. Comunicarea cu el umplea sufletul omului cu un sentiment cald de mângâiere și bucurie. Fiul său duhovnicesc, Ivan Vsevolodovici Spiller, își amintea: „Odată ce îl cunoștea pe vlădica, când cel puțin o dată era în preajma lui, orice persoană se apropia imediat de înțelegerea a ceea ce în întreaga sa viață de căutări persistente nu ar fi putut înțelege. Prin simplul fapt că vlădica era aproape te simțeai atât de bine, indiferent în ce stare ajungeai la el. Și asta, fără îndoială, toată lumea a simțit mereu. (...) Sunt absolut sigur că această stare este de aceeași calitate și asemănătoare cu cea pe care a avut-o Motovilov în dialogul său cu Sfântul Serafim de Sarov¹⁵⁶. Mărturisesc, îndrăznind să afirm: Vlădica Serafim

răspândea din belșug harul lui Dumnezeu, fiind un energic și constant purtător al acestuia, fără nicio îndoială. Sentimentul prezenței vlădiciei în casă se păstra mult timp după plecarea lui”.¹⁵⁷ La aceasta mai trebuie adăugat și faptul că, în timpul slujbelor săvârșite de arhiepiscopul Serafim, enoriașii vedeau uneori strălucind o lumină neobișnuită. Iar o fetiță i-a spus chiar odată arhiereului: „Vlădica, dumneata răspândești mireasma raiului!”¹⁵⁸.

Arhiepiscopul se bucura de respectul și dragostea studenților din Sofia, care nu numai că participau la slujbele sale, ci mergeau chiar și la el acasă pentru spovedanie.¹⁵⁹ Una dintre calitățile arhiereului, conform mărturiei oamenilor care l-au cunoscut, era faptul că vorbea la fel cu toată lumea, și cu oficialii, și cu fiii duhovnicești¹⁶⁰. Cu deosebită plăcere arhiepiscopul Serafim mergea în vizită la elevii de la gimnaziul rus. Arhiereul asista la lecții, după care se adunau în biserică, unde le ținea o predică vie, caldă, plină de har și lumină, ca să poată ajunge la inima lor.

O amintire vie despre această perioadă din viața arhiepiscopului Serafim a fost lăsată de ipodiaconul și vechiul enoriaș al Bisericii Sfântul Nicolae, Petru Ivanovici Petkov: „De mic copil, mă bâlbâiam rău de tot, povestea el. Când Vlădica Serafim venea la gimnaziu, mă puneam mereu să cânt o rugăciune împreună cu el. «Petruț! Hai să cântăm o rugăciune!», zicea vlădica. În timp, tulburările de limbaj și de vorbire mi-au dispărut complet, dar nu consider aceasta a fi o minune, ci mai degrabă socotesc că corectarea defectului meu de vorbire se datorează influenței morale a episcopului, care mi-a dat încredere în sine. Când am crescut, vlădica a început să mă invite la altar pentru a ajuta în slujire. De obicei, cinci-șase băieți îl

ajutau pe preot la altar. La finalul slujbei, împreună cu vlădica, coboram la trapeză. După rugăciune, el își scotea rasa, apoi ne așezam cu toții la masă. Uneori vlădica își permitea să bea un păhăruț de rachiu sau ceva vin înainte de masă”.¹⁶¹

Un alt tânăr băiat de altar, Ivan Tinin, își amintește cum odată, la sfârșitul slujbei, el și tovarășii săi s-au apropiat de arhiereu, pentru binecuvântare. Alături de arhiepiscop stătea arhidiaconul Ioanichie, care ținea în mâini o farfurie cu banii donați după slujbă de enoriași: „Ne-am apropiat de arhiepiscop, plecând smerit capul și ținând desfăcută palma dreaptă, peste cea stângă, spre binecuvântare. El ne-a binecuvântat, apoi a luat o mână de bani din farfurie, i-a pus în mâinile noastre și părintește ne-a bătut ușor pe obraz”.¹⁶²

Aceste lovituri ușoare pe obraz erau un semn de deosebită simpatie a arhipăstorului pentru persoana în cauză. Simpatia arhiepiscopului Serafim se manifesta în mod diferit. Spre exemplu, I.V. Spiller își amintește: „Binecuvântându-l pe cel care se apropia de el, uneori își exprima bunăvoința prin faptul că îi ciufulea părul entuziasmat sau îi dădea drăgăstos un ghiont ori o lovitură pe obraz. Cine „primea” mai mult, era mai fericit. Dar cel mai bucuros era acela sau aceea căruia, în plus, vlădica îi mai zicea și Kolia, dând acest nume afectuos chiar și unei bătrâne al cărei nume și patronimic îl cunoștea foarte bine”.¹⁶³

Pe lângă îndatoririle sale de paroh al Bisericii Sfântul Nicolae și conducerea unor parohii rusești din Bulgaria, arhiepiscopul Serafim lua parte și la treburile administrației Bisericii Ruse de peste hotare, ale cărei relații cu Patriarhia Moscovei se deteriorau rapid în acea perioadă.

Capitolul 5.

Arhiepiscopul Serafim și Patriarhia Moscovei în anii 1920 – 1930

Cea mai mare parte a timpului, arhiepiscopul Serafim a slujit sub omoforul Bisericii Ruse din afara granițelor. La începutul anilor '20, toți episcopii și preoții ruși aflați în emigrare recunoșteau Biserica Rusă din străinătate drept singura legătură cu Patriarhia Moscovei. Ei au crezut sincer că exilul lor nu va dura mult, că puterea comuniștilor din Rusia va cădea în curând, după care se vor întoarce înapoi în patria lor. Cu toate acestea, timpul trecea și devenea tot mai clar faptul că acea putere fără de Dumnezeu avea să rămână în Rusia pentru multă vreme.

În același timp, preoților emigranți le era foarte dificil să comunice cu Sfântul Patriarh Tihon. Prin urmare, conducerea Bisericii Ruse din afara granițelor s-a decis să-și prezinte poziția față de Biserica Rusă.

De această problemă s-a ocupat Sinodul din Karlovac, care, după adoptarea mesajului „Către fii Bisericii Ortodoxe Ruse aflați în pribegie și exil” a înrăutățit relațiile cu Biserica din Rusia.

Relațiile ulterioare dintre Patriarhul Tihon și Biserica Rusă din afara granițelor au fost influențate negativ și de un alt mesaj al Bisericii Ruse din afara granițelor, cel „Către Conferința de la Geneva”. Mesajul cerea comunității mondiale ajutor pentru răsturnarea stăpânirii atee din Rusia.

Nu este de mirare că la scurt timp după aceea, autoritățile bolșevice i-au cerut Patriarhului Tihon să

anatemizeze membrii conducerii Bisericii Ruse din afara granițelor¹⁶⁴. Desigur, Patriarhul Tihon nu a putut ceda unei astfel de cerințe. Rezultatul confruntării dintre Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Ruse și stăpânire a fost emiterea decretului patriarhal nr. 348 din 5 mai 1922. Conform acestui decret, s-a considerat că mesajele Sinodului din Karlovac nu exprimă vocea oficială a Bisericii Ortodoxe Ruse, din cauza naturii lor politice. În plus, prin acest decret, Biserica Rusă din afara granițelor era desființată, iar puterea asupra parohiilor străine trecea la mitropolitul Evloghie Gheorghievski¹⁶⁵.

Chiar a doua zi după semnarea acestui document, patriarhul a fost arestat, iar puterea în Biserica Rusă, cu sprijinul comuniștilor, a fost confiscată de un grup de aventurieri în reverendă, care au creat o schismă, numită renovaționistă. Curând, schismaticii l-au dat jos din scaunul patriarhal pe Patriarhul Tihon, au anatematizat capitalismul, au introdus episcopatul căsătorit și căsătoria a doua pentru clerici etc. Pe tot parcursul anului, în timp ce Patriarhul Tihon era în arest, s-a desfășurat o aprigă confruntare între episcopii credincioși Preafericitului Tihon și cei schismatici. Este foarte important să subliniem faptul că, la acea vreme, regimul bolșevic-ateist recunoștea drept autoritate bisericească legitimă doar schisma renovaționistă.

În aceste condiții, mitropolitul Agatanghel Preobrajenski, numit de către Patriarhul Tihon locțiitor al tronului patriarhal, a ales singura cale de ieșire, permițând eparhiilor, din cauza dezorganizării vieții bisericești și a incapacității de a prelua controlul, trecerea temporară, până la normalizarea vieții bisericii, la autoadministrare¹⁶⁶.

Ierarhii ruși din străinătate erau într-o totală nedumerire, neștiind dacă să respecte sau să nu respecte decretul Patriarhului Tihon. Pe de o parte, decretul provenea de la înalta autoritate a Bisericii Ruse. Pe de altă parte, toată lumea știa că patriarhul fusese arestat, că la Petrograd se pregătea pedepsirea cu moartea a Mitropolitului Veniamin Kazanski și că în toată țara erau arestați clericii credincioși Patriarhului Tihon. Decretul Mitropolitului Agatanghel Preobrajenski privind autoadministrarea temporară a eparhiilor nu presupunea abolirea Bisericii Ruse de peste hotare, ci mai degrabă consolidarea acesteia.

Cei din emigrare, desigur, intuiau faptul că decretul fusese smuls de la patriarh cu forța. În anii 1922-1923 s-au făcut multe presupuneri cu privire la modul în care a apărut acest decret.

Episcopul Serafim Sobolev nu a rămas nici el indiferent în această privință. El era sigur că decretul nu a fost dat de bună voie. În acest caz, se întreba el, trebuie oare respectat decretul, dacă apăruse sub presiune din afară? Și episcopul Serafim a decis să se bazeze pe analogii istorice, care erau suficiente, cea mai grăitoare dintre acestea ținând de începutul secolului al XIX-lea, când a avut loc un incident similar cu episcopii romano-catolici și cu papa Pius al VII-lea.

Napoleon Bonaparte voia cu orice preț să instituie în Europa episcopi fideli lui, fără participarea papei. Pentru aceasta, însă, împăratul francez avea nevoie de acordul papei de la Roma. Prin violență, Napoleon a obținut semnătura necesară de la papă. În același timp, Napoleon i-a indus în eroare episcopii francezi cu privire la situația reală în care se găsea capul Bisericii de la Roma. Unii episcopi s-au supus lui Napoleon, alții însă au refuzat să facă acest lucru.

Ulterior, papa îi scria lui Napoleon: „În fața lui Dumnezeu declarăm că conștiința noastră nu permite îndeplinirea acordului încheiat și că tot ceea ce am făcut în timpul detenției noastre a fost doar o chestiune de violență și de scandal, și, prin urmare, noi (...) ne delimităm de ceea ce am semnat”. Când papa a fost eliberat, el a aprobat comportamentul episcopilor care refuzaseră să asculte de decretele date sub presiunea lui Napoleon.

Episcopul Serafim a găsit în această situație multe în comun cu ceea ce se întâmpla în Rusia sub bolșevici. Episcopul era convins că Patriarhul Tihon era supus unei presiuni mult mai mari decât cea suferită de papa Pius al VII-lea. Prin urmare, concluzia episcopului Serafim a fost următoarea: „Dacă va fi voia lui Dumnezeu ca noi toți să ajungem la eliberarea nu numai a Patriarhului Tihon, ci și a întregii Rusii de sub regimul sovietic, atunci vom afla la ce mare presiune a fost expus Preafericirea Sa, Patriarhul, de către dușmanii Bisericii noastre și ai Patriei, înaintea cărora Napoleon este un copil nevinovat, cu toate ororile violenței sale.” Cuvintele arhiereului s-au dovedit a fi profetice. Abia după căderea puterii comuniste a devenit cunoscută presiunea teribilă exercitată de către ateii asupra Patriarhului Tihon.

Episcopul Serafim era departe de a-l condamna pe Patriarhul Tihon pentru decretul său. Dar nu era de acord categoric cu acuzațiile de activitate politică ale Bisericii Ruse din afara granițelor, exprimate în decretul nr. 348. Arhiereul era gata să admită nuanța politică în declarațiile monarhice ale Sinodului din Karlovac. Însă episcopul Serafim considera just apelul către Conferința de la Geneva cu privire la

persecuția Bisericii din Rusia, aducând drept dovadă exemple din istoria Bisericii.

Potrivit episcopului, mesajul către Conferința de la Geneva reprezenta „strigătul deznădăjduit al su-fletului rusesc cu rugămintea către toate popoarele lumii de a salva, prin orice mijloace posibile, chiar până la folosirea armelor, nefericitul popor rus de sub jugul bolșevic, ca și cult al crimelor, jafului și blasfemiei în Rusia”. Episcopul Serafim era convins că, adresând un astfel de apel către comunitatea mondială, Sinodul din Karlovac a urmat calea Sino-dului de la Cartagina secolului al V-lea. Sfinții Părinți de la acest Sinod au făcut apel la suverani, fiii împăratului Teodosie cel Mare, cu o cerere de a trimite trupe pentru a salva Biserica de violența donatiștilor eretici (Canonul 93 al Sinodului de la Cartagina). Episcopul Serafim a făcut referire și la Apostolul Pavel, care a recurs la ajutorul militar împotriva „celor răzvrățiți”, precum și la exemplul Patriarhului Ermoghen, patriarhul Moscovei care chemase poporul la luptă împotriva polonezilor, care capturaseră Moscova la începutul secolului al XVII-lea.¹⁶⁷

Se poate obiecta aici, de exemplu, că Sfântul Mucenic Ermoghen al Moscovei chema la luptă împotriva invadatorilor externi. Dar dacă ne amintim cuvintele lui Lenin că „Rusia a fost cucerită de bolșevici”¹⁶⁸, atunci cuvintele episcopului Serafim nu mai par atât de departe de realitate.

Problema decretului patriarhal a fost pusă în discuție în cadrul unei adunări a Bisericii Ruse din afara granițelor din 1 septembrie 1922. Îndemnul episcopului Serafim de a trata decretul după Evan-ghelie, adică „cu înțelepciunea șarpelui și blândețea

porumbelului”¹⁶⁹, nu a fost auzit. Cei prezenți erau înclinați să-i asculte pe protoiereul Vladimir Vostokov și pe generalul Nicolae Batiușin, care cereau respingerea decretului. Drept urmare, s-a decis ca decretul Patriarhului Tihon să fie respins.

Dar a doua zi, la Sremski Karlovți a sosit arhiepiscopul Anastasie Gribanovski, care nu a fost de acord cu decizia luată cu o zi înainte. Pe 2 septembrie, arhieriei Bisericii Ruse din afara granițelor s-au adunat într-o altă ședință, dar fără prezența protoiereului V. Vostokov și a generalului Batiușin. La această întrunire arhierescă arhiepiscopul Anastasie a fost sprijinit întru toate de episcopul Serafim Sobolev, după care i s-au alăturat și alți episcopi. Drept urmare, ierarhii au decis să desființeze Administrația Bisericească din afara granițelor și să transfere conducerea Bisericii din străinătate către Sinodul Episcopilor, fără participarea preoților și a mirenilor.¹⁷⁰

Și în anii următori, episcopul Serafim s-a pronunțat împotriva ideii de „Sinod extins”, adică a unui sinod la care să participe și mirenii. Arhierul se temea că politicienii laici vor încerca să ia decizii dezavantajoase pentru Biserica Ortodoxă.

Episcopul Serafim avertiza că la un astfel de sinod laicii vor deveni judecători ai Patriarhului, ceea ce îi va submina autoritatea atât în ochii poporului rus, cât și în ochii întregii lumi. În opinia episcopului Serafim, soarta Bisericii din străinătate o poate decide doar Sinodul Episcopilor, întrucât „nu laicii, ci episcopii sunt principalele persoane responsabile în Biserică și lor le va aparține ultimul cuvânt cu privire la suprema autoritate bisericească”.¹⁷¹

Cât despre personalitatea viitorului conducător al Bisericii Ruse din afara granițelor, episcopul Sera-

fim îi sfătuia și pe mitropolitul Evloghie și pe mitropolitul Antonie să renunțe la putere.

Desigur, prin propunerea sa episcopul Serafim putea provoca nemulțumiri din partea ambilor mitropoliți. Dar acest lucru nu-l deranja prea mult. Pentru el, principalele considerente erau adevărul canonic, modul legiuit înaintea lui Dumnezeu de călăuzire a emigrației bisericești și dreptatea creștină. Mergând pe această cale, arhiereul nu se temea să facă declarații pe care conducerea Bisericii din afara granițelor le putea considera nepotrivite.

Unele dintre propunerile episcopului Serafim corespundeau opiniei altor episcopi ai Bisericii din străinătate. Deși Mitropolitul Antonie rămăsese întâistător al Bisericii Ruse de peste hotare, politicienii laici nu au mai putut influența viața Bisericii. Începând cu anul 1923, în fruntea Bisericii din străinătate se aflau deja Sinoade Episcopilor care se țineau anual și nu Sinoadele cu participarea clerului și a laicilor. Sinodul Episcopilor a devenit organul de conducere în perioada dintre Sinoadele Episcopilor.

După moartea Patriarhului Tihon și arestarea în 1925 a locțiitorului tronului patriarhal Petru Polianski, în fruntea Bisericii Ruse s-a ridicat adjunctul locțiitorului tronului patriarhal, mitropolitul Serghie Stragorodski. Ulterior, în 1943, mitropolitul Serghie a devenit patriarh.

Pare important faptul că, în acțiunile sale ulterioare, episcopul Serafim și-a concentrat atenția asupra mitropolitului Serghie, în calitate de întâistător al Bisericii Ruse.

Astfel, în anul 1926, în timpul conflictului dintre Sinodul Episcopilor și Mitropolitul Evloghie, arhiepiscopul Teofan Bâstrov și episcopul Serafim Sobo-

lev i-au cerut sfatul mitropolitului Serghie, care i-a sfătuit fie să creeze un organism autoritar de administrare a Bisericii, care să rezolve conflictul la fața locului, fie să decidă trecerea ierarhilor Bisericii Ruse de peste hotare în jurisdicția Bisericilor Locale¹⁷².

În același an, când Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara granițelor iniția demersuri în favoarea recunoașterii autocefaliei Bisericii Poloneze, ambii arhieri, arhiepiscopul Teofan și episcopul Serafim, și-au exprimat protestul și au declarat că, fără voia autorităților Bisericii din Moscova, Sinodul Episcopilor nu are dreptul să rezolve astfel de probleme.¹⁷³

Iar atunci când Sinodul Episcopilor a încercat să decidă înlocuirea catehismului Sfântului Filaret al Moscovei cu catehismul Mitropolitului Antonie Hrapovițki, arhiepiscopul Teofan și episcopul Serafim și-au ridicat din nou vocea și au declarat că Sinodul nu-și poate asuma asemenea puteri, fără permisiunea întregii Biserici Ruse.¹⁷⁴

Un moment de cotitură în viața Bisericii Ruse din afara granițelor a fost vestita Declarație a Mitropolitului Serghie Stragorodski, care și-a anunțat loialitatea față de comuniști. În spatele cuvintelor Declarației se ascundea nu doar loialitatea, ci și consimțământul la intervenția autorităților fără de Dumnezeu în viața Bisericii. O manifestare a unei astfel de politici a fost cererea mitropolitului Serghie către ierarhii ruși din străinătate să confirme, prin semnătură, loialitatea față de guvernul comunist, după următorul model: „Eu, subsemnatul, îmi iau angajamentul real că de acum încolo, aflându-mă sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei, nu voi permite nimic din activitatea mea publică, în special din cea bisericească, care poa-

te fi considerat drept expresie a neloialității mele față de Guvernul Sovietic”.¹⁷⁵

În practică, aceasta însemna nu numai interzicerea de a predica împotriva celor fără de Dumnezeu, nu numai interdicția de a vorbi împotriva închiderii bisericilor și a persecuției credincioșilor, ci și restricția de a pomeni la parastase sufletele celor „uciși fără vină”. Dar și mai neplăcută a fost continuarea logică a unei astfel de politici, întrucât clericii care și-au dat semnătura deveneau susținători ai puterii bolșevice în fața întregii lumi.

După cum se știe, întreaga lume ortodoxă în acei ani s-a ridicat în apărarea Bisericii ruse persecutate. Mitropolitul Ștefan al Sofiei, de exemplu, scria: „Suntem surprinși de faptul că la noi în Bulgaria, un bun gospodar își tratează cu mai multă atenție și grijă vitele decât autoritățile își tratează cetățenii acolo, în Rusia «liberă» (...) Încă nu a fost uitat cazul, în care executarea a doi criminali italieni¹⁷⁶ a provocat o furtună de indignare aproape în întreaga lume. Dar faptul că cei mai cruzi despoți, cărora li s-a dat ca inima lor să nu mai fie inimă de om, ci o inimă de dobitoc (cf. Daniil 4, 13), tiranizează un întreg popor, blasfemiează pe Dumnezeu, pe Hristos și toate valorile sfinte ale sufletului uman, amenință că vor inunda întreaga lume cu freneziile și necredința lor, nu provoacă printre popoarele luminate nici groază, nici dezgust, nici protest puternic și unit. Iar ceea ce se întâmplă în Rusia nu este doar cea mai brutală violență împotriva poporului rus, ci și o amenințare pentru întreaga lume. Este timpul să se scuture întreaga lume culturală creștină, este timpul să ne eliberăm, este timpul să trezim conștiința umană și să înfierăm violența continuă împotriva poporului rus deznădăjduit și a Bise-

ricii, împotriva adevăratului său nume, și să o condamnăm hotărât ca fiind cea mai rușinoasă crimă pentru luminatul secol al XX-lea”.¹⁷⁷

Cu siguranță ar fi fost foarte ciudat dacă episcopii ruși refugiați, care trăiau în condiții de libertate, ar fi tăcut despre ceea ce se întâmpla în Rusia.

Acțiunile mitropolitului Serghie au stârnit o serie de separări în Biserica Rusă. Unii episcopi au fost de acord să i se supună mitropolitului Serghie și, prin urmare, bolșevicilor, în timp ce alții au preferat să rupă relațiile cu Patriarhia Moscovei. Este clar că nici Biserica din afara granițelor nu putea fi de acord cu cererea de loialitate față de guvernul comunist. În Epistola Sinodului Episcopilor Bisericii din afara granițelor din 1927, semnată, printre alți episcopi, și de episcopul Serafim, se spunea: „Biserica nu poate binecuvânta o politică anticreștină, cu atât mai mult o politică fără de Dumnezeu. Afirmând acest lucru, nu vrem să spunem că Biserica ar trebui să fie complet străină de politica statului. Biserica ar trebui să fie mai presus de interesele politice și de spiritul de partid, având totodată datoria să binecuvânteze nu doar politica creștină a statului, ci și lupta împotriva principiilor sale anti-creștine și chiar lipsite de Dumnezeu”. Declarația mitropolitului Serghie nu a fost recunoscută drept document bisericesc, ci ca document pur politic, care nu poate avea o semnificație canonică bisericească și nu poate fi obligatorie pentru cei care sunt liberi de jugul puterii atee¹⁷⁸.

Cererea de loialitate față de bolșevici a fost respinsă de Sinodul Episcopal al Bisericii Ruse din afara granițelor din 1927 privitor la subordonarea administrativă față de mitropolitul Serghie. Patru ani mai târziu, în 1931, a urmat ruperea comuniunii biseri-

cești și de rugăciune cu mitropolitul Serghie și cu clerul care îl susținea. Biserica Rusă din afara granițelor a continuat să-l pomenească la slujbe pe locțiitorul scaunului patriarhal, Mitropolitul Petru Polianski, care se afla în arest.

În mod formal, tocmai din acest moment a început divizarea între autoritățile Bisericii din Moscova și Sinodul din afara granițelor. A acuza Sinodul pentru atitudinea sa ar fi cu siguranță un lucru nepotrivit.

Mitropolitul Serghie, care îndura presiuni grave din partea celor fără de Dumnezeu, a continuat să meargă pe calea compromisului, de dragul turmei sale. Mitropolitul credea că în acest fel Biserica va putea supraviețui până la sfârșitul persecuției. Numai preocuparea pentru turmă justifică oarecum acordul mitropolitului Serghie la compromisul pe care l-a făcut cu ateii.

Dar tot prin grija pentru turmă se explica și politica Sinodului din afara granițelor. Un compromis cu puterea ateilor ar fi provocat plecarea din Biserica Rusă din afara granițelor către structurile marginalizate a milioane de emigranți ruși, care visau la eliberarea Rusiei de ateii care au înrobit-o. Aceasta privea și Bisericele din alte state. În 1934, patriarhul Serbiei, Varnava, remarcă pe bună dreptate că separarea Bisericii Ruse din afara granițelor de Patriarhia Moscovei nu era decât o parte din problema generală a ortodoxiei ruse.

Patriarhul Varnava al Serbiei sublinia că aproape peste tot unde episcopii ruși erau în afara sferei de influență a statului bolșevic apăreau conflicte cu Patriarhia Moscovei. El afirma că acest lucru „nu poate fi explicat doar prin agresivitate și, în general, prin

vinovăția personală a unora sau a altora dintre ierarhi”, ci poate fi explicat, în primul rând, prin politica antireligioasă a comuniștilor, prin dependența mitropolitului Serghie față de această politică și prin libertatea față de această politică a ierarhilor din afara granițelor.¹⁷⁹

Relațiile Sinodului de la Karlovac cu Patriarhia Moscovei s-au complicat după interdicția de a sluji, impusă de mitropolitul Serghie în anul 1934 mai multor arhiepiscopi ai Bisericii din afara granițelor: mitropolitului Antonie Hrapovițki, arhiepiscopilor Anastasie Gribanovski, Serafim Luchianov, Meletie Zaborovski, episcopilor Nestor Anisimov, Tihon Liașcenko, Tihon Troițki și Victor Sviatin¹⁸⁰. În prezent, există dovezi că interdicția venită de la mitropolitul Serghie fusese dată sub presiunea autorităților ateiste¹⁸¹.

Biserica din afara granițelor nu a recunoscut aceste interdicții. Și Patriarhul Varnava al Serbiei le-a considerat nedrepte. Celelalte Biserici Ortodoxe autocefale au ignorat, de asemenea, interdicțiile mitropolitului Serghie și au permis slujirea cu clerul Bisericii Ruse din afara granițelor.

Totodată, unii episcopi ai Bisericii din afara granițelor îl mustrau direct pe mitropolitul Serghie și pe clericii credincioși lui. Mitropolitul Serghie era acuzat de trădarea intereselor Bisericii, deși sarcina sa era tocmai aceea de a salva Biserica de distrugerea completă pe care o plănuiseră comuniștii.

În acei ani, și vlădica Serafim Sobolev se afla în afara comuniunii cu mitropolitul Serghie. Protoiereul G.I. Șavelski scrie că după ruperea de mitropolitul Serghie, episcopul Serafim Sobolev nu numai că s-a pronunțat clar împotriva guvernului bolșevic, numindu-l „putere demonică”, ci a condamnat și politica vi-

carului locțiitorului tronului patriarhal, mitropolitul Serghie Stragorodski¹⁸².

În ceea ce privește poziția arhiepiscopului Serafim față de bolșevici, mărturiile protoiereului G. Șavelski pot fi de încredere, întrucât ele sunt confirmate și prin alte informații.¹⁸³ Se știe că încă de la sfârșitul anilor '30 ierarhul scria că este necesară rugăciunea pentru răsturnarea puterii atee din Rusia.¹⁸⁴ Nu există nimic anti-bisericesc în declarațiile antisovietice ale episcopului Serafim. Celebrele cuvinte ale Apostolului Pavel: *nu este stăpânire decât de la Dumnezeu* (Rom. 13, 1), Părinții Bisericii, cu o mie cinci sute de ani înaintea comuniștilor, le-au atribuit în mod categoric însuși principiului puterii, ca manifestare a armoniei în lume, și în niciun caz unor anumite regimuri politice sau conducători și șefi, printre care erau chiar și dușmani ai lui Hristos¹⁸⁵.

După cum se știe, apostolii nu s-au supus autorităților (Fapte 4, 5-20; 5, 27-29), iar Sfântul Vasile cel Mare s-a rugat pentru eliberarea Imperiului Roman de sub guvernarea împăratului Iulian Apostatul, care trădase credința creștină.¹⁸⁶ Și dacă Sfântul Iosif din Voloțk l-a numit chiar pe țarul căzut în necinste și răutate nu slujitor al lui Dumnezeu, ci slujitor al diavolului, care nu poate fi ascultat¹⁸⁷, cu atât mai mult cuvintele preacuviosului puteau fi folosite la adresa guvernului comunist, care avea drept scop anihilarea credinței în Dumnezeu. Cuvintele Apostolului Pavel confirmă faptul că el avea în vedere doar dregătorii care nu se temeau de fapta bună, ci de cea rea (Rom. 13. 2-4). Cu toate acestea, ideologia comunistă înlocuia adesea conceptele de bine și de rău. Ceea ce este cel mai important pentru un creștin, credința în Dumnezeu, era pentru comuniști o crimă, în

timp ce blasfemia, falsitatea și denunțarea erau pentru ei o virtute.

Represiunile lui Iosif Djugașvili Stalin, din anii 1920-1930, au vizat clase întregi și au dus la moartea a milioane de oameni nevinovați. În acest sens, au fost distruși cei mai buni oameni, cei mai harnici țărani și cei mai aleși reprezentanți ai inteligenței. Cu puțin timp înainte de război, represiunile în masă au atins și armata roșie, ceea ce a adus Rusia în pragul dezastrului în anul 1941.

Până la începutul Celui de-al Doilea Război Mondial, comuniștii distruseseră aproape complet Biserica Ortodoxă. În ajunul războiului în Rusia nu mai era nicio mănăstire, rămăseseră mai puțin de două sute de parohii și doar patru episcopi pe scaunul arhieresc. Astfel, atitudinea arhiepiscopului Serafim față de regimul comunist ateu stabilit în Rusia poate fi considerată destul de clară și justificată. Cu toate acestea, atitudinea sa față de Patriarhia Moscovei nu era la fel de limpede.

Pe de o parte, arhiepiscopul Serafim nu fusese de acord cu politica compromisurilor. La șapte ani de la Declarația mitropolitului Serghie, în anul 1934, într-o scrisoare către arhiepiscopul Veniamin Fedcenkov, care recunoscuse autoritatea comunistă, arhiepiscopul Serafim sublinia că recunoașterea autorității ateiste este un păcat mai grav decât erezia. „Prin această recunoaștere, scria arhiepiscopul Serafim, tu autorizezi în mod liber și conștient nenumăratele atrocități ale guvernului sovietic pentru distrugerea poporului nostru ortodox rus și a Bisericii noastre Ortodoxe Ruse, tu condamni necuprinsa și neînfricată oștire de noi martiri și mărturisitori, victime ale regimului sovietic, care reprezintă un persecutor sân-

geros nu numai al credinței noastre, ci și al tuturor lucrurilor bune de pe pământ, tu predai întreaga noastră Biserică rusă în stăpânirea Satanei, căci puterea sovietică nu îi slujește lui Dumnezeu, ci Satanei, fiind o putere atee, fără credință, fără Dumnezeu (...) Tu, recunoscând puterea sovietică, arunci în prăpastie întreaga zidire a Bisericii”¹⁸⁸.

Pe de altă parte, arhiepiscopul Serafim niciodată nu pusese crimele comuniștilor pe seama Patriarhiei Moscovei. Exprimându-și dezacordul categoric față de poziția arhiepiscopului Veniamin, Vlădica Serafim a continuat să-l considere un bun prieten și rugător. Și chiar după dezvăluirile sale, arhiepiscopul Serafim îi scria: „Privește la aceste rânduri ale scrisorii mele ca la o expresie a iubirii mele pentru tine, ca răspuns la dragostea sinceră și prietenoasă pe care mi-ai arătat-o în anii noștri de studenție și chiar după aceea. Nu voi uita niciodată această iubire. Dacă cele înșiruite de mine nu vor găsi răspunsul potrivit în sufletul tău și te vor mâhni, atunci iartă-mă. În fiecare zi din inimă mă rog pentru tine, dragul meu vlădică! Și te rog să mă pomenești și pe mine în rugăciunile tale. Cu dragoste ți se închină și fratele meu, care suferă foarte rău de dureri de cap și de stomac după operație”¹⁸⁹.

Arhiepiscopul Serafim sublinia faptul că păcat era tocmai voluntara, „libera și conștientă” recunoaștere a puterii bolșevice, și nu spunea nimic despre recunoașterea forțată a acestei puteri de către ierarhii aflați în Rusia.

De asemenea, trebuie amintit faptul că în anii 1920-1940, preoții Patriarhiei Moscovei care reușiseră să scape din ghearele monștrilor sovietici și să fugă în străinătate erau acceptați în Biserica din afara granițelor nu numai în rangul lor, ci și fără nicio pocăință.

Acești păstori, care suferiseră atâta durere, era considerați nu trădători, ci mărturisitori. O astfel de practică a fost stabilită oficial de Sinodul Episcopilor Bisericii din afara granițelor din 1938.¹⁹⁰ La acest sinod a fost prezent și arhiepiscopul Serafim Sobolev.

Trebuie menționat însă, că poziția arhiepiscopului Serafim era mult mai moderată decât cea adoptată în general de Biserica Rusă din afara granițelor. De exemplu, Exarhul Bisericii Bulgare, mitropolitul Ștefan Șokov, mărturisea că arhiepiscopul Serafim nu era de acord cu extremele Bisericii Ruse din afara granițelor.¹⁹¹ Despre faptul că arhiereul „nu împărtășea niciodată râvnele extreme” ale Sinodului din afara granițelor amintea și mitropolitul Paisie de Vrața¹⁹². Important este și faptul că arhiereul, fiind de fapt superiorul eparhiei rusești din Bulgaria, nu fusese oprit de la slujire de Mitropolitul Serghie în anul 1934. Cert este faptul că, dacă arhiereul Serafim ar fi fost un adversar activ al Patriarhiei Moscovei, nu ar fi putut evita interdicția de a sluji din partea autorității bisericești din Moscova.

În anii '30, arhiepiscopul Serafim a menținut contactul cu colegul său de studenție, arhiepiscopul Veniamin Fedcenkov, și cu mitropolitul Elefterie Bogoiavlenski al Lituaniei, care se afla în jurisdicția Patriarhiei Moscovei și care nu punea la îndoială autoritatea mitropolitului Serghie Stragorodski.

Prin acești arhierei, precum și prin Patriarhul Varnava al Serbiei, în anii 1935-1936, arhiepiscopul Serafim a trimis în Rusia mai multe exemplare ale cărții sale *Noua doctrină despre Sophia - Înțelepciunea lui Dumnezeu*, exemplare trimise direct mitropolitului Serghie¹⁹³.

Arhiepiscopul Serafim intenționa să avertizeze Biserica din Patrie despre o nouă doctrină periculoasă, care fusese expusă în scrierile protoiereului S. Bulgakov. Condamnarea acestor scrieri, mai întâi de către Patriarhia Moscovei, iar mai apoi și de Biserica Rusă din afara granițelor, devenise pentru Arhiepiscopul Serafim un semn al unității între Biserica din afara granițelor și Biserica din Patrie.

Capitolul 6.

La straja purității Ortodoxiei

Arhiepiscopul Serafim împotriva învățăturii mitropolitului Antonie despre răscumpărare

Primele decenii ale guvernării comuniste au dus la distrugerea efectivă a școlilor teologice din Rusia. Timp de câteva decenii, emigrația a devenit centrul dezvoltării gândirii teologice ruse. Un rol semnificativ în acest sens l-a avut Institutul Sfântul Serghie din Paris, deși mulți teologi provin și din alte școli teologice. Este destul de firesc ca pe calea dezvoltării învățăturii teologice să apară greșeli și rătăcirii. Dar exact așa se cristalizează învățătura Bisericii, care de-a lungul istoriei sale, prin dezbateri teologice, a stabilit ce este adevărul, ce este opinia personală și ce este erezia.

Din păcate, ruperea de Biserica din Rusia nu le-a permis teologilor ruși din exil să-și pună învățăturile lor în atenția întregii Biserici ruse. Consecințele au fost triste. Căci în exil, în anii 1920-1930, s-au dezvoltat și unele învățături care pot fi numite doar convențional ortodoxe.

Semnificativ este faptul că un rol important în confruntarea cu aceste idei dubioase l-a jucat însuși arhiepiscopul Serafim Sobolev.

Prima dintre aceste învățături, cea despre răscumpărare, i-a aparținut întâistătătorului Sinodului Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara granițelor, mitropolitului Antonie Hrapovițki. Cea de-a doua, despre Sophia, a fost dezvoltată de protoiereul Serghei Bulgakov.

Mitropolitul Antonie Hrapovițki a dezvoltat doctrina sa despre răscumpărare chiar înainte de revoluția din Rusia. Mitropolitul și-a expus teoria sa despre sensul jertfei lui Hristos în cartea *Experiența catehismului creștin ortodox*, care a fost publicată în anul 1924, și în *Dogma răscumpărării*, care a apărut în anul 1926. Această învățătură a devenit o reacție fără precedent față de învățătura juridică despre răscumpărare, care fusese prezentată în teologia ortodoxă până în secolul al XIX-lea. Întâistătătorul Sinodului Bisericii Ruse din afara granițelor, care a adus o contribuție semnificativă în dezvoltarea teologiei pastorale, s-a apropiat de fapta ispășitoare a lui Hristos chiar din punct de vedere pastoral. Pentru mitropolitul Antonie, slujirea pastorală se manifestă prin dragostea plină de compasiune, în timp ce harul preoției îi dă păstorului darul „identificării spirituale” cu turma¹⁹⁴. După mitropolitul Antonie, însăși dragostea plină de compasiune renaște omul la o nouă viață. Aceste concepții mitropolitul Antonie le susținea și în dogmatică. Unirea lui Hristos cu sufletele noastre, potrivit mitropolitului, are loc prin iubirea Lui plină de compasiune pentru noi, prin chinurile Sale sufletești. Întrucât Domnul, în opinia mitropolitului Antonie, a experimentat cea mai înaltă suferință duhovnicească în Grădina Ghetsimani, atunci lupta sufletească din Ghetsimani este punctul culminant în lucrarea răscumpărării noastre. Chinurile de pe cruce

de la răstignirea Mântuitorului erau, pentru mitropolitul Antonie, pe planul al doilea. Potrivit ierarhului, moartea pe cruce nu L-a înspăimântat pe Mântuitorul Hristos, dar suferința duhovnicească din Ghetsimani a fost chinuitoare pentru El. Prin urmare, tocmai „suferința duhovnicească a lui Hristos pentru păcatele lumii reprezintă răscumpărarea noastră”.¹⁹⁵

Despre moartea pe cruce a lui Hristos, mitropolitul Antonie spunea că de ea a fost nevoie tocmai „pentru ca credincioșii să aprecieze valoarea chinurilor Sale sufletești ca fiind incomparabil mai mari decât chinurile Sale trupești”.¹⁹⁶

Între învățăturile mitropolitului Antonie, cea despre păcatul strămoșesc original este de asemenea una specială. El scrie: „Adam nu a fost atât vinovatul pentru păcătoșenia noastră, cât primul păcătos în timp, și, chiar dacă nu am fi fost fiii lui, oricum am fi păcătuit”¹⁹⁷. Sau: „Nașterea noastră din strămoșii păcătoși nu este singurul motiv al condiției noastre păcătoase: Dumnezeu știa că fiecare dintre noi va păcătui la fel ca și Adam”.¹⁹⁸

Doctrina Mitropolitului Antonie s-a remarcat cu adevărat prin noutatea ideilor. Probabil tocmai din acest motiv unii ierarhi, cum ar fi mitropolitul Evloghie Gheorghievski, mitropolitul Pimen și mulți alți arhieri au evitat să observe ispita care pătrunsese în scrierile mitropolitului Antonie.¹⁹⁹ *Experiența catehismului* a fost tradusă în câteva limbi pentru predarea în instituțiile de învățământ și a fost aprobată chiar și de Patriarhul Antiohiei Grigore al IV-lea.²⁰⁰

Pe 9 aprilie 1926, la propunerea mitropolitului Evloghie, Sinodul Episcopilor a decis aprobarea

introducerii *Experienței catehismului creștin ortodox* în instituțiile de învățământ rusești din exil. S-a recomandat chiar înlocuirea *Catehismului* Sfântului Filaret al Moscovei cu *Catehismul* mitropolitului Antonie. Curând, însă, învățătura mitropolitului Antonie a fost combătută de ierarhii ruși din Bulgaria, arhiepiscopul Teofan Bâstrov și episcopul Serafim Sobolev. După toate probabilitățile, arhiepiscopul Teofan a jucat rolul principal în combaterea învățăturilor mitropolitului Antonie, deși noua învățătură fusese supusă analizei critice și de către episcopul Serafim.

Acești doi arhierei au cerut Sinodului Episcopilor să anuleze decizia privind aprobarea *Catehismului* mitropolitului Antonie. Arhiepiscopul Teofan și episcopul Serafim subliniau faptul că învățătura mitropolitului Antonie nu corespundea învățăturii Sfinților Părinți.

Sub presiunea acestor doi arhierei, pe 22 aprilie 1926 mitropolitul Antonie a cerut anularea deciziei de înlocuire a catehismului Sfântului Filaret și amânarea problemei până la examinarea ei de către înaltul organ al administrației bisericești din Rusia. Drept urmare, Sinodul Episcopilor a luat o decizie controversată. S-a decis ca „părerea mitropolitului Antonie să fie notată și executată”. În același timp, Sinodul a declarat că nu existau motive pentru anularea deciziei din 9 aprilie.

Arhiepiscopul Teofan și episcopul Serafim nu au fost satisfăcuți de această decizie. Într-o nouă declarație, aceștia au cerut o soluție mai clară cu privire la *Catehismul* mitropolitului Antonie.

Arhiereii au atras atenția asupra faptului că catehismul Sfântului Filaret fusese aprobat de autorita-

tea întregii Biserici Ruse, iar Sinodul din afara granițelor, ca autoritate inferioară și temporară, nu avea puterea de a anula deciziile autorității Bisericii din întreaga Rusie. Arhieriei au remarcat că nu este nevoie urgentă de a înlocui un catehism cu altul, subliniind din nou că învățăturile mitropolitului Antonie contraziceau învățăturile Sfinților Părinți ai Bisericii.²⁰¹

Ca urmare, mitropolitul Antonie a declarat că nu insistă asupra corectitudinii pozițiilor sale. Acest lucru a fost menționat chiar și în Epistola de district a Bisericii Ruse din afara granițelor.²⁰²

Atitudinea ulterioară a arhiepiscopului Teofan și a episcopului Serafim față de învățăturile Mitropolitului Antonie a fost diferită.

Arhiepiscopul Teofan vorbea despre „teoria despre Ghetsimani” a mitropolitului Antonie ca despre o erezie care trebuia anatematizată. Curând, arhiepiscopul Teofan a întrerupt relațiile cu Sinodul, și-a dat demisia și s-a retras în Franța.²⁰³ Este clar că astfel de acțiuni ale sale nu au putut rezolva situația, ci mai degrabă au agravat relațiile dintre el și Sinod.

Episcopul Serafim însă s-a comportat în această situație cu mai multă înțelepciune. Spre deosebire de arhiepiscopul Teofan, el s-a ferit să numească învățăturile mitropolitului Antonie eretice, până la pronunțarea unei hotărâri sinodale.

În scrisoarea sa către arhiepiscopul Veniamin Fedcenkov, episcopul Serafim scria: „Nu am declarat niciodată nimănui că eu consider învățătura mitropolitului Antonie despre răscumpărare pe deplin ortodoxă. Dar nici eretic nu l-am declarat, așa cum procedezi și tu, și Arhiepiscopul Teofan”.²⁰⁴

Această poziție a permis episcopului Serafim să evite un conflict cu Sinodul Episcopilor și să influențeze deciziile acestuia. În plus, episcopul Serafim a păstrat oportunitatea de a-i dovedi mitropolitului Antonie, în conversații private cu el, că poziția sa nu corespundea teologiei patristice. O astfel de conversație între ierarhi a avut loc în anul 1933.²⁰⁵

Important este și faptul că mitropolitul Antonie Hrapovițki nu-i purta pică episcopului Serafim, conștientizând dorința lui sinceră de apărare a Ortodoxiei. La Sinodul Episcopilor din anul 1934, mitropolitul Antonie a fost cel care a insistat ca episcopul Serafim să fie ridicat la rangul de arhiepiscop. La acest Sinod, în ședința sa din 11 septembrie, a fost respinsă avansarea unuia dintre episcopi, ca fiind prematură. Cu toate acestea, a doua zi, pe 12 septembrie, mitropolitul Antonie a venit cu propunerea de a-l ridica pe episcopul Serafim la rangul de arhiepiscop nu sub forma unei recompense, ci „având în vedere poziția sa înaltă de reprezentant al Bisericii Ruse în Bulgaria”. Sinodul a fost de acord cu propunerea mitropolitului, luând această decizie cu formularea propusă de acesta.²⁰⁶ Un martor, prezent la ridicarea episcopului Serafim la rangul de arhiepiscop, mărturisea că mitropolitul Antonie a spus atunci următoarele: „Preasfințitul Serafim se distinge îndeosebi în rândul arhierilor (...) în primul rând prin faptul că este un adevărat episcop ortodox, care pune Sfânta Tradiție deasupra carierei sale”.²⁰⁷

Cu toate acestea, arhiepiscopul Serafim totuși a publicat lucrarea sa *Distorsiunea adevărului ortodox în gândirea teologică rusă*, care era îndreptată împotriva învățăturilor mitropolitului Antonie despre răscumpărare. Acest lucru s-a întâmplat după

moartea mitropolitului Antonie. Și nu este nimic reprobabil în această întârziere. Publicarea unor astfel de lucrări în timpul vieții mitropolitului l-ar fi putut discredita pe întâistătătorul Bisericii Ruse din afara granițelor în ochii lumii ortodoxe și ar fi dat apă la moară dușmanilor Sinodului Episcopilor, care erau destul de mulți. În cele din urmă, pentru un ierarh destul de tânăr, cum era arhiepiscopul Serafim, publicarea unei astfel de lucrări în timpul vieții mitropolitului Antonie ar fi putut părea un act lipsit de etică. Din același motiv, nici Sfântul Ioan Maximovici în articolul său *Pentru ce S-a rugat Hristos în grădina Ghetsimani?* din 1938 nu menționase numele mitropolitului Antonie, care fusese chiar îndrumătorul său.²⁰⁸ Deși după anul 1927 mitropolitul Antonie nu și-a apărat doctrina, acest lucru au început să-l facă urmașii săi după moartea sa.²⁰⁹

Astfel, de exemplu, la un an de la moartea mitropolitului Antonie, P.S. Lopuhin, în paginile revistei *Viața Bisericii*, editată de Sinodul Episcopilor, numea cartea *Dogma ispășirii* „o creație uimitoare”.²¹⁰ Este limpede că astfel de poziții au devenit pentru arhiepiscopul Serafim baza unor noi intervenții.

Cartea *Distorsiunea adevărului ortodox în gândirea teologică rusă* a fost o contestare a învățăturilor mitropolitului Antonie.

Meritul arhiepiscopului Serafim Sobolev a constatat în faptul că el și arhiepiscopul Teofan au luat asupra lor lovitura dată de adepții teoriilor mitropolitului Antonie, dezvăluindu-le nuanțele neortodoxe, și au rezistat cu succes. În mare măsură, datorită arhiepiscopului Serafim, Sinodul Episcopilor din afara granițelor nu a mai înlocuit catehismul

Sfântului Filaret Drozdov. Arhiepiscopul Serafim îl cinstea pe mitropolitul Filaret ca pe un sfânt. Încă cu jumătate de secol înainte de canonizarea oficială a acestuia, el scria că mitropolitul Filaret este „un preocupat al lui Dumnezeu și un mare Sfânt Părinte”.²¹¹

Ulterior, și alți ierarhi și preoți ai Bisericii din afara granițelor s-au opus teoriei mitropolitului Antonie. Printre adversarii doctrinei mitropolitului Antonie despre răscumpărare se numărau și mitropolitul Anastasie Gribanovski, protoiereul Mihail Pomazanski, protoiereul G. Florovski, profesorul I. Konțevici, starețul athonit Teodosie de la Karoulia și alții. Împotriva teoriilor mitropolitului Antonie au apărut mai multe luări de poziție, mesajul de protest al călugărilor athoniți din anul 1931, lucrările mitropolitului Elefterie Bogoiavlenski, incluse în colecția „Despre răscumpărare” din 1937, un articol din 1938 al Sfântului Ioan Maximovici, *Pentru ce S-a rugat Hristos în grădina Ghetsimani?*, și o serie de alte lucrări. În anii următori, împotriva învățăturilor mitropolitului Antonie s-au pronunțat episcopul Leontie Filipovici, episcopul Nectarie Konțevici, episcopul Sava Saracevici și ieromonahul Serafim Rose²¹².

Meritul arhiepiscopului Serafim în lupta împotriva „sofianismului”

O altă învățătură supusă criticii de către episcopul Serafim a fost doctrina protoiereului Serghei Bulgakov despre Sophia.

Întrebarea privitoare la ceea ce se înțelege prin Înțelepciunea divină, sau Sophia, la care se face

referire în Sfânta Scriptură, i-a preocupat pe înțelepții cugetători cu mult înaintea părintelui Serghei Bulgakov. Ideea despre Sophia ca Înțelepciune, care apare ca un „suflet al lumii” o împărtășea și filosoful rus Vladimir Soloviev. Mai târziu, față de acest subiect au arătat interes și preotul Pavel Florenski și filosofi V.F. Ern, S.L. Frank, L.P. Karsavin.

O astfel de înțelegere a Sophiei era acceptată și de protoiereul Serghei Bulgakov, care a promovat ideea Sophiei în scrierile sale dogmatice. Potrivit protoiereului Serghei, între Dumnezeu și lumea creată există o anumită „creatură îngerească”, numită Sophia, care nu este Dumnezeu, dar este îngăduită înlăuntrul lumii închise a trinității și dezvăluie „secretele Divinului”. Prin urmare, Sophia este un fel de „a patra ipostază” a divinității. Natura Sophiei, conform lui Serghei Bulgakov, nu putea fi exprimată în categoriile filozofice obișnuite, ea fiind Chipul lui Dumnezeu, numele lui Dumnezeu, ideea lui Dumnezeu.²¹³

Fiind alături de Dumnezeu, Sophia, potrivit protoiereului S. Bulgakov, „se dăruiește Dragostei Divine și primește darurile sale, dezvăluirile tainelor sale”. De aici, protoiereul S. Bulgakov a ajuns la ideea Sophiei ca „Feminitate Eternă”, necesară pentru crearea lumii. Protoiereul Serghei a înțeles creația însăși ca pe un fel de „concepție”.

Această „feminitate”, potrivit protoiereului Serghei, a fost un atribut necesar la crearea universului. Sophia este „fundamentul lumii”, feminitatea, asupra căreia a fost îndreptată acțiunea creatoare a Creatorului. Nu este surprinzător că, după ce și-a permis o analogie între creație și concepție, protoiereul S. Bul-

gakov a considerat că este permis să vorbească despre Sophia ca despre o „zeiță” și, după Platon și Plotin, să o numească „Afrodita cerească”. În același timp, Sophia, pentru protoiereul Serghei, era atât „fiica lui Dumnezeu”, cât și „mireasa Fiului”, și „soția Mielului”, și Biserica, și Maica Domnului, și sufletul ideal al creaturii.²¹⁴

Întrucât în viziunea părintelui Serghei Bulgakov Sophia apare și ca chip al Maicii Domnului, atunci par destul de justificabile afirmațiile sale despre lipsa păcatului strămoșesc al Maicii Domnului.²¹⁵ Mai mult decât atât, conform părintelui Serghei, dacă cea de-a Doua Ipostază s-a întrupat în Fiul lui Dumnezeu, atunci cea de-a Treia Ipostază, Duhul Sfânt, S-a arătat lumii prin Născătoarea de Dumnezeu, care a devenit singura purcezătoare a Duhului Sfânt, fără de care mântuirea nu ar fi fost deplină.²¹⁶

Protoiereul Serghei Bulgakov avea și alte concepții greșite. Este ușor de observat că aproape în orice subiect teologic pe care-l susținea el exprima idei care, din punctul de vedere al Bisericii, erau dacă nu eretice, cel puțin controversate. În tâlcuirea la Apocalipsă, de exemplu, protoiereul S. Bulgakov s-a arătat a fi un susținător al învățăturilor condamnate de Biserică: hiliasmul, doctrina despre „împărăția milenară a lui Dumnezeu pe pământ”, și apocatastaza, doctrina potrivit căreia chinurile iadului nu vor fi veșnice, nici măcar pentru Satana.²¹⁷ În lucrarea *Prietenul Mirelui*, protoiereul S. Bulgakov susținea că Ioan Botezătorul a fost fără de păcat și că avea, pe lângă natura umană, și pe cea îngerească etc.²¹⁸ În anii '20, protoiereul S. Bulgakov visa să împace Biserica Ortodoxă cu Roma, pe baza Sinodului mincinos de la Ferrara Florența (din 1438-1439),

acuzându-i pe ortodocși pentru trista schismă. Cum se poate citi în jurnalul său, în viața părintelui Serghei a fost o perioadă, la începutul anilor '20, când îl pomenea în taină pe papa la liturghie, considerându-se pe sine romano-catolic.²¹⁹ Mai târziu, protoiereul Serghei chema la comuniunea euharistică cu anglicanii și nu considera necesar să aștepte permisiunea Bisericii.²²⁰

Cei mai activi adversari ai învățăturii protoiereului Serghei Bulgakov au fost tot arhiepiscopul Teofan și episcopul Serafim. Cel din urmă și-a continuat lupta cu noua învățătură și după ce Arhiepiscopul Teofan s-a retras și s-a mutat în Franța.

Arhiepiscopului Serafim îi aparțin scrierile *Noua doctrină despre Sophia, Înțelepciunea lui Dumnezeu, Susținerea ereziei despre Sophia de către protoiereul Serghei Bulgakov în fața Sinodului Episcopilor Bisericii Ruse din afara granițelor și Protoiereul Serghei Bulgakov, ca tâlcuitor al Sfintei Scripturi*. Opera voluminoasă a Arhiepiscopului Serafim *Noua doctrină despre Sophia, Înțelepciunea lui Dumnezeu*, care cuprinde treizeci de capitole, a fost principala contribuție a arhiereului în apărarea Tradiției Bisericii.

Pe de altă parte, arhiepiscopul Serafim înțelegea că lupta cu protoiereul Serghei Bulgakov folosind propria lui armă, adică filozofând, putea să dureze la nesfârșit. Prin urmare, arhiereul și-a asumat o singură sarcină, cea de a demonstra că învățătura protoiereului Serghei despre Sophia are prea puține în comun cu învățăturile Bisericii. Arhiepiscopul Serafim nu încearcă să o facă pe filosoful, ci și-a limitat sfera studiilor sale la Tradiția Bisericii. Arhiereul nu s-a angajat nici în expunerea contradicțiilor din învățăturile protoiereului Serghei

Bulgakov, ci a atras atenția asupra faptului că susținătorii noii doctrine despre Sophia au încercat să își argumenteze gândurile cu ajutorul citatelor din Sfinții Părinți.²²¹

„Sofianismul” nu a fost singura învățătură criticată de arhiepiscopul Serafim. O considerabilă atenție a acordat și altor probleme, cum ar fi Imiaslavia, închinarea la nume²²², învățătură conform căreia numele lui Iisus este identic cu esența sa. Arhiepiscopul Serafim numea Imiaslavia „erezia închinării la nume”²²³, arătând pe baza Sfinților Părinți înstrăinarea acestei doctrine de Tradiția Bisericii. În sofianism și imiaslavia arhiereul vedea o bază comună, căci protoiereul Serghei spunea direct că Sophia este „Numele lui Dumnezeu”, că numele în sine nu este „un apelativ, ci o esență”²²⁴, că numele lui Dumnezeu, precum energia Lui, este Dumnezeu²²⁵. Era clar că arhiepiscopul Serafim nu a putut ignora nici opiniile protoiereului Serghei Bulgakov despre Sfântul Ioan Botezătorul²²⁶.

În cartea sa, arhiepiscopul Serafim supunea unei critici minuțioase și definițiile atribuite de către protoiereul Serghei Sophiei: „a patra ipostază”, „substanța divină și ideală”, „ideea lui Dumnezeu”, „gândul lui Dumnezeu”, „zeița”, „viața unică”, „principiul divin”, „Chipul lui Dumnezeu”, „sufletul lumii” și altele. Arhiereul atrăgea atenția asupra faptului că însușirile pe care protoiereul Serghei Bulgakov i le atribuia Sophiei erau însușiri ale lui Dumnezeu Însuși.²²⁷

Analizând referințele protoiereului S. Bulgakov la Sfânta Scriptură (din Proverbe 8, 22–31 și altele), unde se vorbește despre Înțelepciunea lui Dumnezeu, arhiepiscopul Serafim sublinia faptul că niciunul

dintre Sfinții Părinți nu tâlcuise aceste locuri în modul în care a făcut-o părintele Serghei Bulgakov. Arhiepiscopul Serafim insista asupra faptului că prin Înțelepciune Sfinții Părinți au înțeles pe Dumnezeu Fiul, nu o altă persoană.²²⁸

Arhiepiscopul Serafim menționa pe bună dreptate că protoiereul Serghei Bulgakov, atunci când avea nevoie, se referea la Scriptură și la Sfinții Părinți, iar atunci când era în favoarea lui, se referea chiar și la Cabala evreiască.²²⁹ Arhiereul atrăgea atenția asupra faptului că ideea prezentată de protoiereul Serghei Bulgakov despre un mijlocitor între Dumnezeu și lumea creată era o idee gnostică. Arhipăstorul a prezentat o mulțime de mărturii ale Sfinților Părinți că Dumnezeu nu avea nevoie de un mijlocitor pentru crearea lumii, iar atunci când Sfinții Părinți vorbesc despre un mijlocitor, întotdeauna se referă la cea de-a Doua Persoană a Sfintei Treimi, la Dumnezeu Cuvântul.²³⁰

Astfel, polemica dintre arhiepiscopul Serafim și protoiereul Serghie a fost o confruntare între un teolog care se sprijinea pe învățăturile Sfintei Tradiții și un filosof, pentru care una dintre principalele autorități era propria sa opinie. Protoiereul Serghei Bulgakov nu putea polemiza în niciun caz cu un asemenea cunoscător al învățăturii Sfinților Părinți cum era arhiepiscopul Serafim. În cadrul unei prelegeri ținute la Universitatea din Sofia, istoricul și teologul rus N.N. Glubokovski a afirmat: „Protoiereului Bulgakov îi mai trebuie cel puțin douăzeci de ani de studiu al învățăturii Sfinților Părinți pentru a-l contrazice pe arhiepiscopul Serafim”.²³¹

Prin urmare, cu siguranță nimeni nu va contesta faptul că din perspectiva Sfintei Tradiții

protoiereul Serghei a pierdut fără îndoială în lupta cu ierarhul. Arhiepiscopul Serafim, nefiind filosof în sensul păgân al cuvântului, a făcut ceea ce a putut în această situație, adică a arătat că filosofia devine din armă creștină armă anti-creștină, dacă începe să fie influențată de erezie.

Arhiereul Serafim și-a exprimat poziția față de cercetările științifice în anul 1930, în timpul unei prelegeri ținute la Congresul oamenilor de știință din Rusia, desfășurat în clădirea Operei din Sofia. Arhiereul i-a condamnat public pe savanții care nu considerau necesar să pună credința ortodoxă la baza opiniilor lor științifice.²³² Ulterior, la Sinodul din Întreaga Diasporă din 1938, arhiepiscopul Serafim a subliniat pericolul unor tendințe antibisericești în cercetarea teologică, când unii savanți o consideră „o autoritate externă în raport cu dogmele în sine”, deși dogmele sunt „inspirate de Dumnezeu, deoarece provin din Însuși Duhul Sfânt (...) și, prin urmare, ca și Sfânta Scriptură, nu pot fi schimbate”.²³³

Rezultatul activității arhiepiscopului Teofan și a arhiereului Serafim a fost condamnarea învățăturii protoiereului Serghei Bulgakov. La 31 martie 1927, Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara granițelor a publicat un mesaj împotriva „spiritului modernist” al Institutului Teologic Sfântul Serghie. Mesajul a condamnat învățăturile protoiereului Serghei Bulgakov despre Sophia ca pe o „nouă învățătură dogmatică”.²³⁴ Învățătura protoiereului Serghei Bulgakov a avut și alți adversari în Biserica Rusă din afara granițelor. Spre exemplu, noua doctrină a Sophiei a fost contestată atât de mitropolitul Antonie Hrapovițki, cât și de Sfântul Ioan Maximovici.²³⁵

Cu toate acestea, Mitropolia vest-europeană, care la acea vreme se afla sub jurisdicția Patriarhului Constantinopolului, s-a ridicat în apărarea „sofianismului”. Pare ciudat că s-au închis ochii cu privire la concepțiile evident greșite ale protoiereului Serghei Bulgakov, deși nimeni nu ceruse să fie dat anatemei. Era suficientă doar o declarație oficială că protoiereul Serghei greșise în anumite probleme.

Studii asupra lucrărilor protoiereului Serghei au fost făcute nu numai în Biserica Rusă din afara granițelor, ci și în Rusia.

Mitropolitul Serghie Stragorodski, adjunctul locțiitorului patriarhal, a aflat despre „sofianism” de la emigrantul rus A.V. Stavrovski. Din însărcinarea mitropolitului, o analiză critică a scrierilor protoiereului S. Bulgakov a fost făcută de către cunoscutul teolog rus V.N. Lossky, căruia îi aparține eseu *Dezbaterea despre Sophia*²³⁶.

Pe 24 august 1935, Patriarhia Moscovei a emis un decret potrivit căruia învățăturile protoiereului Serghei Bulgakov despre Sofia erau recunoscute ca fiind străine de învățăturile Bisericii, distorsionând dogmele credinței ortodoxe, adesea repetând doctrine false, condamnate deja de Biserică și periculoase pentru viața duhovnicească. Întrucât protoiereul Serghei Bulgakov se afla în afara jurisdicției Patriarhiei Moscovei, s-a luat decizia de a nu se pronunța o hotărâre asupra lui, iar în cazul transferului său la Biserica Rusă, să i se ceară lepădarea în scris de învățăturile sale false.²³⁷

Curând, și Biserica Rusă din afara granițelor și-a exprimat poziția în această privință.

În anul 1935, la Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara granițelor a vorbit și arhiepiscopul

Serafim Sobolev. Și aici el a afirmat din nou necesitatea condamnării învățăturilor neortodoxe ale protoiereului Serghei Bulgakov. Pentru a se lua o decizie în acest sens, a fost creată o comisie specială, în componența căreia a intrat și arhiepiscopul Serafim.²³⁸ În data de 30 octombrie, în anul 1935, la Sinodul Episcopilor s-a stabilit că învățăturile protoiereului S. Bulgakov despre Sophia sunt eretice. S-a decis ca această hotărâre să fie adusă la cunoștința mitropolitului Evloghie, cu cererea de a-l chema pe protoiereul Serghei Bulgakov la pocăință și la lepădarea publică la ideile sale.²³⁹

Arhiepiscopul Serafim a considerat această decizie un triumf al Ortodoxiei. Arhiereul scria: „Slavă ție, Preacurată Născătoare de Dumnezeu, Preasfântă Fecioară! Astăzi, la 8.30 seara, în prezența Icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului «A Rădăcinii din Kursk», pe baza unui raport și a unei cărți pregătite de mine, Sinodul a condamnat doctrina părintelui Serghei Bulgakov ca erezie. Astfel, dorința mea s-a împlinit”²⁴⁰.

După cum se știe, însă, declarațiile Patriarhiei Moscovei și ale Bisericii din afara granițelor nu au dus la pocăința părintelui Serghei. Mitropolitul Evloghie și anturajul său l-au acoperit cu o încăpățănare de neînțeles.

În Exarhatul vest-european, părerile părintelui S. Bulgakov au întâmpinat critici, de exemplu, din partea protoiereului Jacob Smirnov²⁴¹, a protoiereului Gheorghe Florovski și a protoiereului Serghei Ceterikov.²⁴² Cu toate acestea, opinia acestor teologi nu a fost luată în considerare și, în general, atitudinea față de opiniile protoiereului Serghei Bulgakov a fost destul de relaxată. O comisie pentru studierea scrie-

rilor părintelui Serghie, înființată de către mitropolitul Evloghie, a respins orice acuzație de erezie.²⁴³

Este ciudat faptul că în anul 1935, când Patriarhul Serbiei Varnava a încercat să adune toate ramurile ortodoxiei rusești de peste hotare, adică: Biserica Rusă din afara granițelor, Mitropolia americană și Exarhatul vest-european rus, acesta din urmă și-a exprimat nemulțumirea față de aceasta, spunând că unificarea ar fi presupus și lepădarea de învățăturile protoiereului Serghei Bulgakov. Mitropolitul Serghie Stragorodski considera că motivul principal pentru care Exarhatul vest-european nu s-a mai unit niciodată cu Biserica Rusă din afara granițelor era ezitarea acestuia de a condamna „sofianismul”²⁴⁴.

La începutul anului 1936, protoiereul Serghei Bulgakov i-a trimis mitropolitului Evloghie un „Memoriu”, în care contesta decizia Sinodului Bisericii Ruse din afara granițelor privitor la condamnarea învățăturilor sale.

Între timp, arhiepiscopul Serafim și-a reluat activitatea. Lucrările teologice necesitau multă muncă și timp. Însă arhiereul avea nevoie de mult timp și pentru pravila de rugăciune, pentru treburile curente, pentru primirea vizitatorilor și citirea corespondenței, care conținea, printre altele, multe cereri de sprijin în rugăciune. De aceea era nevoit să scrie mai mult noaptea. Cel mai bine arhiereul reușea să scrie vara, când se muta la mănăstire. Dar și aici scrisul mergea anevoios. „Cărțile mele sunt picături din sângele meu...”, spunea ierarhul. El aflat mult ajutor și sprijin în rugăciune. Când apăreau greutăți, arhiereul înceta imediat lucrul, se ridica la rugăciune, după care revenea din nou la masa de scris. Într-o scrisoare

către un fiu duhovnicesc, el scria că, în timp ce lucra la cartea *O nouă învățătură cu privire la Sophia*, a simțit în mod constant ajutorul lui Dumnezeu.²⁴⁵

Arhiepiscopul Serafim trebuia să pregătească contestarea „Memoriului” protoiereului S. Bulgakov într-un timp foarte scurt și să o prezinte la ședința Sinodului Episcopilor, care urma să se întrunească în luna septembrie a anului 1936.

Pentru toată această lucrare, arhiereul avea la dispoziție doar o lună, de aceea nu este de mirare faptul că din cauza încordării și a efortului depus, arhiepiscopul Serafim s-a îmbolnăvit. Truda lui însă a fost încununată de succes. În ajunul întrunirii Sinodului Episcopilor noul său eseu *Apărarea ereziei despre Sophia de către protoiereul Serghei Bulgakov în fața Sinodului Episcopilor Bisericii Ruse din afara granițelor* a fost finalizat.

Sinodul Episcopilor din anul 1936, care a abordat numeroase probleme, inclusiv alegerea unui nou întâistătător al Bisericii din afara granițelor în locul mitropolitului Antonie, care murise, a acordat totuși atenție și analizării învățăturilor rătăcite ale protoiereului Serghei Bulgakov. Discuția despre acest subiect s-a soldat cu următoarea rezoluție: „Din moment ce învățăturile protoiereului Serghei Bulgakov contrazic Cuvântul lui Dumnezeu și învățătura patristică și nesocotesc dogmele Bisericii Ortodoxe, din moment ce părintele Serghei Bulgakov demonstrează o perseverență extremă în apărarea acestora nu numai din perspectiva unei persoane aparte, ci și a întregului Sinod, îl considerăm pe protoiereul Serghei Bulgakov căzut în rătăcire, iar învățăturile sale drept eretice, notificându-l despre

acest lucru și pe mitropolitul Evloghie. A se aduce acest lucru în atenția Bisericilor autocefale.”²⁴⁶

Bisericile autocefale, înștiințate despre condamnarea sofianismului, au încercat să se abțină să intervină în această problemă. Reprezentanții Bisericii Sârbe, de exemplu, au scris că nu se pot pronunța asupra unui subiect filosofic. Reprezentanții Bisericii Bulgare au menționat că această problemă este o chestiune internă a Bisericii Ruse. Biserica din Grecia consemna faptul că învățăturile părintelui Serghei Bulgakov vor fi analizate la Facultatea de Teologie a Universității din Atena, fără să se specifice când va fi luată o decizie legată de acest subiect. Biserica Română nu a răspuns la scrisoare.

Evitarea unui răspuns nu era firească, deoarece învățăturile protoiereului Serghei Bulgakov ajunseseră un pretext pentru reproșuri la adresa Bisericii Ortodoxe din partea catolicilor și a anglicanilor. În presa Bisericii Romano-Catolice au început să apară articole împotriva „sofianismului”. Și cei din Biserica Anglicană considerau „sofianismul” o erezie.²⁴⁷

Biserica Ortodoxă nu putea să tacă. În timpul unei dispute teologice dintre reprezentanții Bisericii grecești și anglicani, aceștia din urmă le-au reproșat ortodocșilor că nu au condamnat învățăturile protoiereului Serghei Bulgakov. Delegația greacă a ieșit din această situație dificilă, făcând referire la faptul că învățăturile protoiereului Serghei fuseseră deja condamnate de Biserica Rusă.²⁴⁸

În cele din urmă, în anul 1937, Conferința episcopală a Districtului Vest-European, convocată de mitropolitul Evloghie Gheorghievski, s-a pronunțat totuși împotriva învățăturii protoiereului Serghei.

Desigur, nici de data aceasta episcopii nu au găsit niciun fel de erezie în cărțile sale, dar au remarcat totuși că opiniile sale teologice „provoacă obiecții și necesită corecturi”. Participanții la întâlnire au făcut un apel către părintele Serghei, cerându-i să elimine din scrierile sale ceea ce ar putea provoca tulburare. Totuși, după o atare decizie, aproape nimic nu s-a schimbat, iar protoiereul Serghei Bulgakov, în lucrările sale ulterioare, a continuat să urmeze cursul pe care pornise.²⁴⁹

Pe 1 ianuarie 1938 (19 decembrie 1937 după stilul vechi), pentru scrierea sa *O nouă învățătură cu privire la Sophia, Înțelepciunea lui Dumnezeu*, arhiepiscopul Serafim a fost onorat cu gradul academic de Magistru în Teologie.

Consiliul științific, condus de arhiepiscopul Tihon Liașcenko, a considerat că opera arhierelui era „pe deplin corespunzătoare învățăturii Bisericii Ortodoxe și foarte utilă pentru ea, pentru că respinge temeinic învățăturile neortodoxe ale protoiereului Serghei Bulgakov”.²⁵⁰

În data de 4 ianuarie anul 1938, decizia a fost aprobată de Sinod, după care arhiepiscopul Serafim a fost inclus în componența Consiliului Științific care ținea de Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara granițelor.²⁵¹

Cu aceasta, însă, lupta arhiepiscopului Serafim cu învățăturile protoiereului Serghei Bulgakov nu s-a încheiat. La cel de-al doilea Sinod din Diaspora, din august 1938, arhiepiscopul Serafim a ținut o prelegere despre *Bazele morale ale sofianismului*, unde a subliniat pericolul care se ascunde în această învățătură. Arhieretul a remarcat că sofianismul nu a apărut de la zero, ci a devenit rodul umanismului

ateu, popular printre intelectuali. Drept rezultat al referatului său, a fost luată decizia Consiliului, potrivit căreia păstorilor li s-a cerut monitorizarea răspândirii printre cei păstoriți nu doar a învățăturilor condamnate ale protoiereului Serghei Bulgakov, ci și a altor abateri de la ortodoxie similare sofianismului.²⁵²

Activitatea antisectantă a arhiepiscopului Serafim

Printre sarcinile importante ale arhiepiscopului Serafim se numără și lupta împotriva cultelor anti-creștine apărute în Bulgaria, cel mai cunoscut dintre ele fiind „dinovismul” sau „danovismul”, care reprezintă o sectă păgână de natură ocultă. Liderul sectei, Danov, nega existența unui Dumnezeu personal și-i învăța pe adepți că sufletul lui Hristos s-a întrupat mai întâi în Buddha, apoi în Iisus și, în sfârșit, în Danov însuși. Adepții se închinau la soare, ca la o sursă de viață, și propovăduiau conviețuirea conjugală cu oricine, „după îndemnul inimii”. Așa cum se întâmplă adesea, cei ademeniți în sectă renunțau la bunurile lor, oferindu-i-le lui Danov. În ciuda faptului că falsa doctrină a distrus familii și i-a dus pe unii adepți la nebunie, Danov se bucura chiar și de o anumită atenție din partea autorităților. Conform mărturiei arhiepiscopului Serafim, un ucenic al lui Danov, Luncev, care se ocupa cu prezicerea viitorului, îl vizita uneori chiar și pe Țarul Boris²⁵³.

Destul de răspândită în Bulgaria era și societatea „Bunul Samaritean”. Ideile acestei doctrine false au fost inspirate de hiliasm, credință mistică într-o

împărăție de o mie de ani a lui Hristos pe pământ. Asemenea hiliaștilor, *bunii samariteni* credeau că în curând, chiar înainte de venirea lui Antihrist, împărăția lui Hristos va veni pe pământ. *Bunii samariteni* erau convinși că în această împărăție ei vor deține primele locuri. Liderul sectei era Ștefan Denev. *Bunii samariteni* aveau, de asemenea, și propria lor „prorociță”. Arhiepiscopul Serafim, care se angajase în lupta împotriva falsei doctrine, scria: „Cea mai importantă figură din această societate este «prorocița», extrem de mândra «babă Bona», care are o foarte mare influență, atât asupra oamenilor simpli, cât și a celor inteligenți. (...) Ea asigură pe toată lumea că primește revelații direct de la Dumnezeu. Oamenii se îndreaptă spre ea cu diverse întrebări, nedumeriri, în boli și multe alte nenorociri (...) Aproape în fiecare noapte ea cade într-o transă și îi apar diferiți «sfînți», fiecare dintre ei dându-i un răspuns la o întrebare sau alta. Cu toate acestea, baba Bona reacționează cu răutate față de cei de altă credință, care nu împărtășesc doctrina hiliaștă, care a fost condamnată de mult timp de Biserică.” „Ea, dimpreună cu adepții săi, îi numește chiar și eretici pe demascatorii *bunilor samariteni*”²⁵⁴. *Bunii samariteni* dădeau mare importanță ritualului păgân de a merge pe cărbuni încinși, ritual pe care-l săvârșeau după ce intrau în prealabil într-o stare de extaz. *Bunii samariteni* erau destul de activi în răspândirea doctrinei lor false. Spre exemplu, la Sofia ei publicau ziarul *Delectarea*, precum și cărți cu interpretări hiliaste ale Bibliei.

Problema în lupta împotriva acestui cult a fost faptul că adepții săi luau parte și la Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Printre adepții ereziei, se aflau, uneori, călugări și chiar clerici. Arhiepiscopul

Serafim scria că o mică comunitate monahală feminină de lângă Biserica Sfânta Paraschiva din Sofia, precum și o parte dintre maicile Mănăstirii Sfântul Ilie, din apropierea satului Dervenîța, fuseseră complet virusate de falsa doctrină. La Mănăstirea Preobrajenski, un susținător al ereziei era ieromonahul Tihon, iar la Mănăstirea Rila, ierodiaconul Teodosie. În total, conform estimărilor Arhiepiscopului Serafim, în Bulgaria erau peste douăzeci de mii de astfel de eretici.²⁵⁵ Arhiepiscopul Serafim aflase că *bunii samariteni* adunau dovezi incriminatoare împotriva episcopilor Bisericii Bulgare și îi amenințau că le fac publice, dacă vor încerca să aplice măsuri canonice asupra lor, a ereticilor. Dar, se pare că problema nu a fost numai asta. Unii membri ai ierarhiei îi considerau pe *bunii samariteni* „oameni buni”. Astfel, potrivit mărturiei Arhiepiscopului Serafim, „unul dintre mitropoliți a invitat-o pe baba Bona în eparhia sa, pentru a ridica starea de spirit religioasă a turmei sale”.²⁵⁶

Iar Arhiepiscopului Serafim și sprijinitorilor săi nu le rămânea decât să continue lupta împotriva falsei doctrine cu ajutorul predicilor și al cuvântului tipărit. Cu binecuvântarea ierarhului, fiii săi duhovnicești, episcopul Partenie Stamatov, arhimandritul Metodie Piperov și arhimandritul Serafim Alexiev, au lansat în presa bulgară o serie de articole de analiză și critică la adresa *bunului samaritanism*.²⁵⁷

Capitolul 7.

Arhiepiscopul Serafim și Biserica Ortodoxă Bulgară

Orice studiu legat de viața și opera arhiepiscopului Serafim va fi incomplet fără a menționa relația sa cu Biserica Ortodoxă Bulgară. La acea vreme, relația Bisericii Ortodoxe Bulgare cu restul lumii ortodoxe era destul de complicată.

Biserica Bulgară, care își are rădăcina în trecutul îndepărtat, ca urmare a pierderii independenței Bulgariei a intrat în jurisdicția Patriarhiei Constantinopolului. Încercările ierarhilor bulgari de a obține autocefalia în secolul al XIX-lea au eșuat, iar declarația prin care s-a exprimat dorința de obținere a autocefaliei a dus la faptul că pe 16 septembrie 1872 Sinodul Local al Patriarhiei Constantinopolului a declarat că Biserica Bulgară este schismatică. Faptul că o astfel de decizie era nedreaptă a fost înțeles la acea vreme de mulți ierarhi. Spre exemplu, Patriarhul Chiril al Ierusalimului a refuzat să recunoască decizia Patriarhiei din Constantinopol. Cu toate că ierarhii Bisericii din Antiohia au fost de acord cu decretul Sinodului Patriarhului lor, au declarat că opinia sa la Sinod nu a exprimat vocea Bisericii. Ortodocșii bulgari au fost sprijiniți de Biserica Ortodoxă Sârbă, de Biserica Ortodoxă Română și de Biserica Ortodoxă Rusă²⁵⁸. Acțiunile ierarhilor bulgari au fost considerate juste de Sfântul Filaret al Moscovei²⁵⁹. Un alt sfânt din acea vreme, Teofan Zăvorâtul, scria: „Bul-

garii (...) nu sunt de vină. Ei înșiși nu puteau rămâne în urma patriarhatului, și nici nu au rămas în urmă, ci au cerut autocefalia. Dar, atunci când au cerut-o, patriarhia de Constantinopol ar fi trebuit să-i lase să plece. Nu le-a dat drumul? Atunci ei și-au găsit o altă cale de eliberare (...) Patriarhia de Constantinopol este de vină. Iar Sinodul ei, care i-a condamnat pe bulgari, este culmea indecenței”²⁶⁰. Sfântul Sinod al Bisericii Ruse, în anii 1878 și în 1915, a declarat că nu recunoaște decizia Sinodului din Constantinopol din anul 1872 privind schisma Bisericii Bulgare.²⁶¹

Biserica Bulgară primea mirul de la Biserica rusă, de la Biserica Română și de la Biserica Sârbă.²⁶² De asemenea, a fost admisă slujirea clerului Bisericii Ruse dimpreună cu clerul Bisericii Bulgare, mulți viitori ierarhi ai celei din urmă făcând studii în instituții de învățământ teologic din Rusia. Preoții bulgari, care studiaseră în Rusia, participau la sfintele slujbele împreună cu clerul rus.

În Bulgaria însă, pentru a evita un conflict cu Constantinopolul, clerul rus făcea tot posibilul să nu săvârșească liturghii comune. În același timp, clerul Bisericii Ruse oficia molebne împreună cu clerul bulgar. Una dintre cele mai relevante confirmări ale bunelor relații dintre Biserica Rusă și Biserica Bulgară a fost sfințirea în comun, de către clerul rus și cel bulgar, a bisericii-memorial de pe vârful Șipka în anul 1902.²⁶³

Problema a devenit deosebit de relevantă după anul 1920. Biserica rusă din afara granițelor, care avea parohii în întreaga lume, inclusiv în Bulgaria, avea nevoie de certitudine în problema „bulgară”. În mare, relația dintre Biserici era destul de caldă. Reprezentanții Bisericii Bulgare, conduși de episcopul

Ștefan, viitorul exarh²⁶⁴, au participat la Sinodul de la Karlovac din noiembrie 1921. Pe de altă parte, Biserica Ortodoxă Rusă din afara granițelor nu putea anunța comuniunea cu această Biserică, din frica de a nu strica relațiile cu Constantinopolul. Deși Biserica din afara granițelor ar fi putut face referire la practica Bisericii Ruse, ierarhii ruși din străinătate au preferat să acționeze cu mai multă atenție. Această problemă a fost pusă în discuție la Sinodul de la Karlovac din anul 1921, la care s-a luat o decizie de compromis – se permitea slujirea episcopilor dimpreună cu preoții, dar nu era îngăduită împreună-slujirea arhierilor²⁶⁵.

Această situație, desigur, împiedica comuniunea normală a Bisericilor, iar Episcopul Serafim Sobolev, care se afla în continuă legătură cu bulgarii, insista asupra unei cât mai grabnice aprobări de împreună-slujire a arhierilor din cele două Biserici.

Înțelegând caracterul provizoriu al „schisme” bulgare, arhipăstorul s-a adresat în mod repetat Sinodului cu rapoarte despre acest subiect. Drept urmare, conducerea Bisericii Ruse din afara granițelor a recunoscut argumentele episcopului Serafim drept convingătoare, iar pe 29 decembrie 1921, mitropolitul Antonie Hrapovițki i-a binecuvântat pe ierarhii ruși din afara granițelor să slujească împreună cu ierarhii bulgari.

Ziua de 9 ianuarie 1922 a fost ziua fericită a restabilirii comuniunii euharistice dintre Biserica Rusă din afara granițelor și Biserica Bulgară.²⁶⁶ În această zi a avut loc împreună-slujirea episcopului Serafim cu episcopii bulgari, în Biserica rusă Sfântul Nicolae.²⁶⁷

Ulterior, relația dintre Biserica Ortodoxă Rusă din afara granițelor și Biserica bulgară s-a consolidat.

De exemplu, pe 2 iulie 1922 mitropolitul Ștefan Șokov a slujit o liturghie împreună cu episcopul Serafim în Catedrala Mitropolitană Sfânta Nedelea.²⁶⁸

Alături de arhieriei bulgari au slujit și alți episcopi ai Bisericii Ruse din afara granițelor. Pe data de 5 martie 1922, în Duminica Ortodoxiei, la Plovdiv, mitropolitul Maxim al Plovdivului a slujit împreună cu episcopul Damian Govorov de Țarițin²⁶⁹, iar la 8 octombrie 1922 mitropolitul Simeon al Varnei a slujit împreună cu arhiepiscopul Alexandru Nemolovski²⁷⁰.

Și, totuși, în pofida binecuvântării mitropolitului Antonie, la nivel sinodal problema împreună slujirii episcopilor Bisericii Ruse din afara granițelor și a celor din Biserica Bulgară nu fusese încă rezolvată. Pe 18 octombrie 1922, Sinodul Episcopilor, răspunzând unei solicitări a parohului bisericii ruse din Copenhaga, protoiereul N. Popov, a emis decretul nr. 29-30, în care se repeta decizia Sinodului de la Karlovac: „Sinodul arhieriei ortodocși ruși, care s-a întrunit în noiembrie 1921 în Sinodul Bisericii din Diaspora Rusă, ținând seama de condițiile excepționale asociate cu prezența multor ruși în Bulgaria, a permis preoților ortodocși ruși să slujească împreună cu episcopii ortodocși bulgari în Bisericile bulgare, precum și episcopilor ortodocși ruși să slujească împreună cu preoții ortodocși bulgari, nefiind însă permisă împreună slujirea arhieriei bulgari și ruși”.²⁷¹

Astfel, deși episcopii au slujit efectiv împreună, Biserica Ortodoxă Rusă din afara granițelor a declarat oficial că o astfel de împreună-slujire este inacceptabilă. Situația devenise ambiguă. În ciuda declarației Sinodului din afara granițelor, ierarhii Bisericii

Ruse din afara granițelor au continuat să slujească împreună cu ierarhii Bisericii Bulgare.

Pe 9 ianuarie 1923 Episcopul Serafim împreună cu Mitropolitul Ștefan au săvârșit liturghia în Biserica Sfântul Nicolae.²⁷² În același an, Episcopul Serafim a participat la hirotonia Episcopului Paisie de Znepol, viitorul Episcop de Vrancea.²⁷³

La scurt timp după aceea, Episcopul Serafim a cerut din nou Sinodului Episcopilor să rezolve problema comuniunii liturgice.²⁷⁴ Cel mai probabil, motivul deciziei finale în favoarea comuniunii cu Biserica Bulgară s-a datorat deteriorării relațiilor dintre Biserica Rusă din afara granițelor și Patriarhia Constantinopolului. În decembrie 1923, pe Tronul Constantinopolului s-a urcat Patriarhul Ecumenic Grigore al VII-lea, care a recunoscut de facto schisma renovaționistă, sfătuindu-l pe Patriarhul Tihon să renunțe la demnitatea patriarhială. Patriarhul Grigore s-a pronunțat și împotriva Sinodului Episcopilor ROCOR, declarând că activitățile sale într-o zonă bisericească străină nu sunt canonice.²⁷⁵ Ierarhii Bisericii Ruse din afara granițelor, Arhiepiscopul Anastasie Gribanovski și Alexandru Nemolovski, au fost expulzați din Constantinopol.²⁷⁶ În iunie 1924, Constantinopolul a declarat ilegalitatea drepturilor Mitropolitului Evloghie (prin gramota 1748).²⁷⁷ În același an, Patriarhul Grigore s-a adresat Patriarhului Sârb Dimitrie cu o declarație potrivit căreia Sinodul Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara granițelor nu avea dreptul de a-și desfășura activitatea nici pe teritoriul Serbiei, nici pe teritoriul altor zone bisericești.²⁷⁸ Din partea Bisericii Sârbe, care a venit în apărarea Sinodului Episcopilor

ROCOR, Patriarhul Grigore a primit un răspuns foarte dur.²⁷⁹

Este limpede că Sinodul Episcopilor nu mai simțea nevoia morală să-și orienteze privirea spre Constantinopol nici în chestiunea Bisericii Bulgare.

Pe 12-13 septembrie 1924, arhieriei bulgari, împreună cu arhieriei Bisericii Ortodoxe Ruse din afara granițelor, au sfințit Catedrala Sfântul Alexandru Nevski din Sofia. Episcopul Serafim nu a putut participa, din cauza bolii. Împreună cu episcopul Damian și protoiereul G. Șavelski, la sfințirea catedralei a luat parte chiar și prudentul arhiepiscop Anastasie Gribanovski²⁸⁰, ceea ce sugerează că problema comuniunii euharistice fusese deja rezolvată.

Într-adevăr, în curând, pe 22 octombrie 1924, Sinodul Episcopilor a permis arhieriei ruși împreună-slujirea cu arhieriei bulgari.²⁸¹ Formularea acestei decizii suna astfel: „Nu rezolvând problema fundamentală a schismei bulgare, ci doar ținând cont de faptul că clerul grec însuși a slujit în timpul războiului dimpreună cu clerul bulgar, hotărâm a permite episcopilor ruși să slujească împreună cu episcopii bulgari”²⁸². Din acel moment, împreună-slujirea arhieriei ruși și bulgari a devenit permanentă. Perioadele Bisericii Bulgare din acea vreme raportau în mod regulat despre slujbele săvârșite de către ierarhii Bisericii Ruse din afara granițelor împreună cu ierarhii Bisericii Bulgare. Pe lângă ierarhii subordonați Sinodului din afara granițelor, la slujbele săvârșite împreună cu episcopii bulgari luau parte și arhipăstori din alte jurisdicții străine. Spre exemplu, pe 25 aprilie 1928, mitropolitul Ștefan a săvârșit Sfânta Liturghie împreună cu mitropolitul Evloghie

Gheorghievski²⁸³, care în acel moment era în jurisdicția Patriarhiei Moscovei.

În anul 1938, cu mitropolitul Ștefan a slujit episcopul Serghie Korolev²⁸⁴, subordonat de jure mitropolitului Evloghie, care, în acea perioadă, aparținea Patriarhiei din Constantinopol.

Ulterior, episcopatul bulgar a remarcat meritele arhiepiscopului Serafim în această chestiune. În anul 1948, al doilea secretar al Ambasadei U.R.S.S. în Bulgaria, Bazanov, a raportat la Moscova că arhiepiscopul Serafim se bucură de respect din partea clerului bulgar pentru ajutorul acordat în depășirea schismei²⁸⁵. În anul 1950, la slujba de înmormântare a arhipăstorului, mitropolitul Paisie de Vraccanski a subliniat că arhiepiscopul Serafim ajutase Biserica Bulgară să-și ocupe locul cuvenit în familia Bisericilor Ortodoxe Locale.²⁸⁶

Treptat, „schisma bulgară” devenise un subiect care ținea de trecut, iar în anii '30 reprezentanții Bisericilor Ortodoxe Locale slujeau destul de des împreună cu arhieriei bulgari. În anul 1933, s-a stabilit comuniunea euharistică între Biserica Ortodoxă Bulgară și Biserica Ortodoxă Română, iar în 1930 Patriarhul Damian al Ierusalimului a propus medierea sa în materie de reconciliere între Patriarhia de Constantinopol și Biserica Bulgară.²⁸⁷ În cele din urmă, în anul 1945, cu medierea Patriarhului Alexei I al Moscovei, Patriarhia Ecumenică a ridicat excomunicarea care fusese pronunțată asupra Bisericii Bulgare.

Capitolul 8.

Concepția arhiepiscopului Serafim despre statul ortodox

Mulți dintre gânditorii emigranți ruși căutau să înțeleagă cum s-a întâmplat faptul că Rusia, care a dat lumii atâția sfinți, cuvioși și drepți, a fost capabilă să dea naștere celor mai monstruoase forme de necredință în Dumnezeu din întreaga istorie a lumii. Mulți dintre ei erau frământați de gândul cum o putere prosperă, care se pregătea să preia controlul asupra Constantinopolului și să împartă lumea între puterile victorioase, fusese învinsă în anul 1917, iar apoi devastată și acaparată de odioșii potrivnici lui Dumnezeu.

Cum de s-a întâmplat să fie profanată Rusia? Unde fusese începutul căderii ei? Aceste întrebări l-au preocupat și pe arhiepiscopul Serafim, care le-a abordat și în scrierile sale *Ideologia rusă* și *Despre adevărata vedere monarhică a lumii*. În încercarea de a găsi un răspuns, arhiepiscopul Serafim a formulat doctrina statului ortodox.

Ca bază a bunăstării statului, arhiepiscopul Serafim considera simfonia dintre autoritatea bisericească și cea regală. Această idee fusese formulată de împăratul Justinian I încă din secolul al VI-lea, și consta în interacțiunea organică a două daruri ale lui Dumnezeu - preoția și domnia. Biserica, conform învățăturilor împăratului Justinian, trebuie să aibă grijă de starea spirituală a imperiului, în timp ce statul trebuie să aibă grijă de Biserică.

Până acum, însă, nu s-a ajuns la un consens cu privire la cât de mult corespundea viața Bizanțului, precum și a altor state ortodoxe, idealului acestei simfonii. Renumitul teolog al secolului XX, protoiereul Alexandru Schmemmann, de exemplu, era convins că în „învățătura justiniană (...) în general nu era loc pentru Biserică”²⁸⁸.

Arhiepiscopul Serafim, dimpotrivă, considera că o simfonie între cele două autorități a existat atât în Bizanț, cu excepția perioadei iconoclasmului, cât și în alte țări ortodoxe. Arhiepiscopul nu a acordat importanță cazurilor de amestec în treburile administrării Bisericii din partea împăraților, prinților și regilor ortodocși. Se poate presupune că în astfel de cazuri arhierul nu a văzut o contradicție cu părerea sa, deoarece o astfel de intervenție nu a însemnat aplicarea de reforme dăunătoare Bisericii și implementarea ereziei.

Potrivit arhiepiscopului Serafim, ultima țară în care a existat o astfel de simfonie a fost Rusia. Dar și aici, în secolul al XVIII-lea, Biserica a fost definitiv subordonată statului. Arhiepiscopul Serafim considera că Biserica Rusă a primit cea mai severă lovitură în timpul domniei lui Petru I (1689-1725).

Arhiepiscopul Serafim recunoștea meritele acestui țar pentru stat, însă considera că, în general, această guvernare fusese dezastruoasă și pentru Biserică și pentru țară. Petru a încercat să transforme Biserica într-un departament al aparatului de stat. Situația a fost agravată de ruina materială a Bisericii. Dar nici aceasta nu a fost cel mai rău pentru Biserică. Mult mai gravă a fost subminarea autorității sale. „Datorită lui Petru, scria arhiepiscopul Serafim, la noi a început să se răspândească gândirea liberă, sub formă de volterianism, francmasonerie, sectarism, umanism,

socialism, nihilism și alte concepții greșite”. Fiind privată de proprietate și strivită de despotismul țarist, Biserica nu a putut să răspundă tuturor acestor provocări. Distrugerea sprijinului spiritual al Rusiei, a monahismului, a devenit bomba pusă la temelia statului. Rezultatul a fost răcirea în credință a oamenilor, răspândirea ateismului și a sectarismului.²⁸⁹

După părerea arhiepiscopului Serafim, țarul Petru I distrusese însăși temelia simfoniei dintre Biserică și stat, adică cinstirea preoției de către stăpânirea țaristă. În loc de o simfonie între preoție și împărat, el a oferit Rusiei o monarhie absolută, respingând astfel idealul unei Sfinte Rusii. „În distrugerea de către Petru a armoniei stăpânirii se ascunde motivul pieirii Rusiei”, a rezumat arhiepiscopul Serafim domnia lui Petru cel Mare.

Cea de-a doua lovitură dată Bisericii a avut loc în timpul domniei Ecaterinei a II-a (1762-1796), când au fost închise 4/5 din numărul total de mănăstiri. Dregătorii din secolul al XVIII-lea nici nu s-au gândit că reformele lor împotriva armoniei stăpânirii vor duce, după căderea autorității Bisericii, la distrugerea monarhiei, tragedia Bisericii atrăgând după sine tragedia stăpânirii monarhice. Arhiereul considera că secolul al XIX-lea fusese mai favorabil pentru Biserica Rusă, cu toate acestea, însă, greșeala comisă în secolul al XVIII-lea nu a mai putut fi reparată.²⁹⁰

Astfel, potrivit arhiepiscopului Serafim, pieirea Rusiei Ortodoxe fusese inevitabilă. La începutul secolului XX, poporul a pierdut ideea de supremație a Țarului. Ultimului Țar, Nicolae al II-lea, nu i se mai supunea nu datorită conștientizării poziției sale, ci doar din motive secundare. Acesta a fost motivul ușurinței cu care poporul rus și-a abandonat suveranul.

Căderea autorității monarhiei a mers la pas cu împrăștierea credinței și a evlaviei în țară. Asemenea multora dintre contemporanii săi, arhiepiscopul Serafim a remarcat declinul credinței și al evlaviei poporului rus cu mult înainte de revoluție. În cele din urmă, la mulțimea de păcate a poporului s-a mai adăugat unul, cel mai înfricoșător, păcatul răzvrătirii împotriva Unsului lui Dumnezeu, pe care arhiepiscopul Serafim l-a numit „crimă monstruoasă”²⁹¹.

Dar este oare posibilă întoarcerea poporului la credință și restabilirea împărăției ortodoxe? Arhiepiscopul Serafim era înclinat să răspundă afirmativ la aceste întrebări.

Arhiereul considera că puterea comuniștilor nu va fi veșnică, iar creștinii ortodocși vor înțelege în cele din urmă că împărăția ortodoxă este absolut necesară. Arhiepiscopul Serafim considera firească întoarcerea la forma monarhică de cârmuire, pentru o societate formată din oameni profund evlavioși.²⁹² Arhiereul era convins de faptul că singura formă de conducere bazată pe Sfânta Scriptură este monarhia: „Numai despre o astfel de putere ne vorbesc scriitorii luminați de Dumnezeu și Sfinții Părinți că este venită de la Dumnezeu.” Arhiepiscopul credea că cuvintele Scripturii *nu este stăpânire decât de la Dumnezeu* (Rom. 13,1) se referă exclusiv la autoritatea monarhică și nicidecum la o alta. Tocmai acest sens, în opinia ierarhului, fusese pus în aceste cuvinte de Apostolul Pavel.²⁹³

Arhiepiscopul Serafim insista asupra ideii că creștinii din primele veacuri nu erau deloc indiferenți sub ce fel de stăpânire urma să viețuiască. Una dintre aspirațiile primilor creștini a fost tocmai instituirea stăpânirii împărăților creștini. În lucrarea *Despre*

adevărată concepție monarhică a lumii, arhiepiscopul Serafim amintește de profeția Sfântului Sfințit Mucenic Apolinarie, potrivit căreia în locul împăraților păgâni vor veni împărați creștini.²⁹⁴

Arhiereul sublinia faptul că Țarul, la încoronare, este sfințit prin ungere, ceea ce conferă monarhului harul special al Duhului Sfânt pentru slujire.²⁹⁵

Ca răspuns la obiecția că monarhia este demult depășită, arhiereul amintea că Sfânta Scriptură este intangibilă. Și, prin urmare, a spune că sistemul monarhic ar fi astăzi depășit echivala pentru arhiepiscopul Serafim cu o opinie despre pierderea autorității Sfintei Scripturi.²⁹⁶

Arhiepiscopul Serafim, la fel ca și Sfântul Filaret Drozdov al Moscovei la vremea sa, considera că puterea monarhică provine de la Adam. Așa cum fiii s-au supus tatălui, la fel și popoarele, după răspândirea lor pe pământ, au simțit nevoia unui tată, ceea ce ulterior au și devenit împărații.²⁹⁷ „Doctrina puterii împărătești face parte din însuși principiul creștinismului și nu este altceva decât doctrina lui Hristos sau, în general, o doctrină revelatoare.” Arhiereul Serafim, asemenea Sfântului Filaret Drozdov considera că astfel de forme ale puterii, precum puterea tatălui, puterea judecătorilor lui Israel și alte forme similare, erau aspecte ale puterii monarhice.²⁹⁸

Arhiepiscopului Serafim i se obiecta faptul că punerea peste poporul lui Israel a primului rege de către Samuel fusese o consecință a scăderii evlaviei evreilor (1 Regi 8, 4-19), că înainte de domnia regelui, evreii aveau o formă de guvernare mai înaltă, teocratică: puterea judecătorilor-profeți.

La toate acestea, arhiereul răspundea că punerea unui rege peste evrei îi fusese arătată de Dumne-

zeu lui Moise cu 400 de ani înainte de profetul Samuel (Deut. 17, 14-15). În refuzul judecătorilor în favoarea regelui, arhiepiscopul Serafim nu a văzut o lepădare, considerând că cuvintele lui Dumnezeu către Samuel *căci nu pe tine te-au lepădat, ci M-au lepădat pe Mine* nu se referă la o schimbare în sistemul de stat, ci la o altă împrejurare, și anume la declinul general al credinței lui Israel, care L-a respins pe Dumnezeu, ca să nu mai domnească peste el.²⁹⁹

În definitiv, este prematur ca adepții absolutismului să-l înscrie pe arhiepiscopul Serafim în rândul susținătorilor săi. Absolutismul și despotismul în autocrație i se păreau nu doar cu totul străine, ci și dezgustătoare. Arhiepiscopul Serafim îi aprecia profund pe arhipăstorii care luptaseră împotriva dictaturii țariste care se amesteca în treburile Bisericii. Ca adept al monarhiei, arhiepiscopul Serafim era convins că monarhul ar trebui să-și coordoneze toate acțiunile cu Biserica, pentru a nu se abate cu niciun pas de la legile ei. Arhiereul aducea în sprijinul acestei poziții un citat din epistola Sfântului Ioan de Rila către Țarul Boris cu apelul „de a se așterne la picioarele mamei sale, Biserica, și de a-și pleca puterea supremă în treburile sale regale în fața ierarhilor ei”. Arhiepiscopul Serafim insista asupra faptului că Biserica este mai presus decât împărăția, la fel cum bunurile cerești sunt mult mai de preț decât bunurile pământești, primite de la stat. Atitudinea similară cu cea a arhiepiscopului Serafim fusese statornicită de autoritatea unor sfinți, precum Ioan Gură de Aur, Grigore Teologul și Ioan Damaschin.³⁰⁰ În eseu *Ideologia rusă*, arhiepiscopul Serafim a urmărit direct ideea că Biserica nu ar trebui să slujească statului, ci statul trebuie să slujească Biserica. Arhiepiscopul a tras

această concluzie pe baza faptului că Biserica Îi slujește lui Dumnezeu, adică celor cerești, în timp ce statul slujește omului, adică celor pământești.³⁰¹

Dacă în viitor cârmuirea monarhică va fi restaurată, atunci, potrivit arhiepiscopului Serafim, ea ar trebui fundamentată pe modelul trasat de împăratul Justinian.³⁰²

Vorbind despre opiniile pro-monarhice ale arhiepiscopului Serafim, merită menționate mai ales cele despre ultimul Țar-mucenic rus Nicolae al II-lea, care a fost împușcat de comuniști împreună cu familia sa pe 17 iulie 1918. Arhiepiscopul Serafim îl cinstea mult pe Țarul Nicolae, numindu-l în lucrarea sa „virtuos și adevărat creștin ortodox”.³⁰³

Timp îndelungat, arhiepiscopul nici n-a vrut să accepte moartea familiei țariste. Sufletul ierarhului se opunea din răspuțeri să primească vestea unei noi crime groaznice a regimului bolșevic. Arhiereul continua să facă molebne pentru sănătatea familiei regale, chiar și atunci când se țineau slujbele de pomenire pentru martiri în Biserica din afara granițelor.³⁰⁴ Fără a se suprapune cu slujbele de parastas, episcopul Serafim continua să slujească aceste molebne, ceea ce a devenit prilej de ridiculizare și atacuri din partea denigratorilor săi.³⁰⁵

Totuși, nu trebuie să uităm că despre soarta familiei țariste circulau diverse zvonuri nu numai între emigranți, ci și în Rusia. În anul 1921, la Sinodul de la Karlovac, emigranții ruși erau pregătiți chiar să anunțe numele noului Țar, dar nu au făcut-o. Motivul fusese soarta necunoscută a membrilor familiei țariste.³⁰⁶

Mulți ruși din țară și din emigrație credeau în salvarea miraculoasă a familiei ultimului Țar rus. În

anul 1927, emigranții dădeau acatiste pentru sănătatea familiei țariste, iar episcopul Tihon Liașcenko al Berlinului, în timpul unui moleben din martie 1927, nu numai că se rugase pentru Țar și familia acestuia, ci declarase că înțelege speranțele celor care cred în salvarea acesteia.³⁰⁷

Nu este surprinzător faptul că astfel de stări de spirit au contribuit la apariția unei varietăți de zvonuri. Ba ici, ba colo, apăreau știri despre „miraculoasa salvare” a țareviciului Alexei sau a prințeselor, care s-ar fi ascuns în Rusia la oameni de încredere. Iar știrile proveneau din „surse absolut autentice”.

Pare destul de firesc ca veștile despre „supraviețuirea miraculoasă” a familiei regale să ajungă între emigranți, inclusiv la arhiepiscopul Serafim. În orice caz, se știe că în decembrie 1927 arhiereul a trimis o scrisoare către Sinodul Episcopilor referitor la soarta Țarului Nicolae al II-lea.³⁰⁸

Pomenirea Țarului pentru sănătate nu era la acea vreme o greșeală canonică. Conform decretului Sinodului Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara granițelor din 9 septembrie 1926, clericilor li se permitea să slujească molebne pentru sănătatea și mântuirea Țarului Nicolae al II-lea.³⁰⁹ Iar la sfârșitul anului 1927, doar arhierilor Sinodului Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara granițelor li se interzisese să mai slujească astfel de molebne.³¹⁰

Și totuși, se pare că în sufletul arhiepiscopului Serafim mai exista o scânteie de nădejde că Țarul rămăsese în viață. În orice caz, în cartea *Ideologia rusă*, arhiepiscopul, vorbind despre crima poporului rus față de familia Țarului, scoate la iveală doar marea suferință morală la care au condamnat-o și nu spune niciun cuvânt despre uciderea ei.³¹¹ O astfel de

speranță era nutrită în adâncul sufletului și de alți emigranți. Deși despre membrii familiei Țarului se vorbea din ce în ce mai mult ca despre martiri, Biserica Ortodoxă Rusă din afara granițelor nu se grăbea să facă slujba de înmormântare a mucenicilor din familia țaristă. Așadar, Sinodul Episcopilor din 1936 a refuzat săvârșirea slujbei de înmormântare a familiei regale, explicând acest lucru prin faptul că o parte din casa Romanovilor continuă să nădăjduiască în supraviețuirea acesteia³¹². Totuși, Sinodul Episcopilor din 1938 a poruncit săvârșirea slujbei de înmormântare pentru familia Țarului în ziua de duminică, 14 noiembrie 1938³¹³. Iar slujba de înmormântare pentru familia regală a fost săvârșită de către Biserica Rusă din afara granițelor mai târziu. Probabil, abia spre sfârșitul anilor '30, arhiepiscopul Serafim s-a împăcat definitiv cu ideea morții Țarului. În orice caz, în anii '40, ierarhul menționa deja faptul că familia regală fusese ucisă. P.I. Petkov își amintea că „vlădica vorbea întotdeauna despre Țar cu mult respect, dar despre executarea familiei Țarului nu putea vorbi niciodată fără emoție profundă”.³¹⁴

Revenind la ideologia arhiepiscopului Serafim, trebuie spus că principiul structurii de stat propus de el poate părea utopic. Pe de altă parte, se pare că lucrarea întreprinsă de arhieru nu a fost zadarnică. El a trasat o imagine ideală a relațiilor Biserică - stat, și realizarea ei este ireală doar în condițiile actuale. Istoria însă cunoaște o mulțime de schimbări neașteptate și nu ne este dat să știm ce rol poate încă juca *Ideologia rusă* a arhiepiscopului Serafim. Așa încât este posibil să fie necesară la un moment dat.

Capitolul 9.

Poziția arhiepiscopului Serafim în anii celui de-al doilea Război Mondial

Emigranții ruși au perceput invazia Germaniei naziste în Rusia în anul 1941 în moduri diferite. O parte a emigrației considera acest război o continuare a războiului civil și visa sincer să-și elibereze patria de guvernul comunist cu ajutorul Germaniei. Cealaltă parte credea și ea cu sinceritate că Rusia tot Rusia va rămâne, indiferent de regimul politic stabilit în ea. Și, prin urmare, pentru această parte a emigrației, acest război era de apărare a patriei.

Biserica Rusă din afara granițelor nu și-a exprimat oficial atitudinea față de război. Pe de o parte, întâistătătorul Bisericii Ruse din afara granițelor, mitropolitul Anastasie Gribanovski, sprijinise mișcarea de eliberare a Rusiei³¹⁵, pe de altă parte, conducerea hitleristă nu a reușit să-l convingă pe mitropolitul Anastasie să facă un apel către poporul rus referitor la ajutorarea armatei germane. Mitropolitul și-a explicat refuzul prin faptul că el nu cunoaște adevăratele obiective ale Germaniei în raport cu Rusia.³¹⁶ Ceilalți ierarhi au acționat fiecare în felul său: unii episcopi s-au pronunțat în sprijinul Germaniei, alții au evitat astfel de declarații. Au fost și cazuri de sprijin pentru trupele sovietice. Sfântul Ioan Maximovici, de exemplu, a făcut colectă pentru nevoile militare

ale Rusiei. De asemenea, se știe că arhiereul Ioan a săvârșit slujbe de mulțumire în legătură cu victoriile Rusiei.³¹⁷

Putem spune fără echivoc că ierarhii ruși din afara granițelor nu au fost în general susținători ai Germaniei, deși mulți nutreau speranța că războiul va duce la purificarea poporului rus și la renașterea sa spirituală. Pare corect să presupunem că, realizând totuși esența satanică a fascismului rasial, episcopii ruși din afara granițelor nădăjduiau că acesta poate deveni instrumentul lui Dumnezeu împotriva fascismului de clasă, adică a dictaturii comuniste. Totuși, cei din Biserica Rusă din afara granițelor își imaginau destul de vag ce s-ar întâmpla cu Rusia dacă Germania va câștiga, mai ales că Hitler nu promisese niciodată să creeze o Rusie liberă și independentă.

Deși pe teritoriile ocupate de Germania se deschideau biserici, acest lucru se datora năzuinței de a atrage populația locală de partea nemților. Pentru Hitler, la fel ca și pentru comuniști, creștinismul era un dușman. Acesta este motivul pentru care Hitler a încercat, în orice mod posibil, împiedicarea activității misionare a Bisericii Ruse din afara granițelor pe teritoriile ocupate.

În scrisorile sale către mitropolitul Anastasie, arhiepiscopul Serafim își exprima speranța că în curând va putea să-și revadă țara, visând cu sinceritate la întoarcerea sa în patrie și la renașterea creștinismului în Rusia.³¹⁸

Arhiereul căuta să atragă preoți ruși, care se aflau sub jurisdicția Bisericii Bulgare, ca să plece în Rusia, el însuși căutând prilej de plecare în țara natală. În data de 28 octombrie, arhiepiscopul s-a adresat vicepreședintelui Sfântului Sinod cu cererea

de a primi ajutor în vederea organizării vieții spirituale pe teritoriile rusești ocupate de Germania. Sinodul Bisericii Bulgare a acceptat să acorde sprijin arhierelui, fiind gata să trimită o misiune specială în Rusia. Biserica Bulgară a promis să ajute și cu cărți liturgice, odoare bisericești și veșminte.

Călătoria arhiepiscopului Serafim în Rusia, însă, nu a avut loc, și aceasta din cauza opoziției autorităților germane. Arhiepiscopul Serafim nu a avut de ales, încercând să ajute Rusia doar cu literatură și obiecte liturgice. De exemplu, în primăvara anului 1942, în Bulgaria au fost tipărite zece mii de cărți de rugăciune, pentru a fi distribuite în Rusia. Dar și în acest demers, autoritățile germane îi puneau bețe în roate, iar arhiepiscopul Serafim era nevoit adesea să trimită în mod ilegal tot ceea ce fusese colectat pentru Rusia.³¹⁹

Arhiepiscopul Serafim era departe de gândul de a-i binecuvânta pe emigranții ruși să lupte împotriva Rusiei. El nu s-a putut ruga nici pentru înfrângerea patriei sale.

Protoiereul Gheorghe Șavelski mărturisește că, deși în biserica rusă de pe strada Țarului Kaloian se făceau rugăciuni pentru victoria Germaniei (activ în această privință fiind, de exemplu, protoiereul Nicolae Vladimirski), arhiepiscopul Serafim nu a făcut astfel de rugăciuni. Protoiereul scria că se pare că arhiepiscopul nu prea simpatiza poziția protoiereului N. Vladimirski, dar nu a îndrăznit să interzică astfel de rugăciuni.³²⁰ Cât despre liturghie, în timpul ei, chiar până în preajma intrării trupelor sovietice în Bulgaria se înălțau rugăciuni, la fel ca și înainte de război, pentru Rusia, țara suferindă.

Important este faptul că în anii de război arhierul a refuzat să îi binecuvânteze pe emigranții ruși în lupta împotriva Rusiei. „În timpul războiului, își amintește P.I. Petkov, vlădica Serafim nu a binecuvântat să se meargă la război împotriva Rusiei, spunând că lupta împotriva patriei natale este un păcat. Emigranții erau foarte nemulțumiți de poziția ierarhului, dar nu puteau să i se opună.”³²¹ Faptul că arhiepiscopul Serafim se opusese intrării rușilor în rândurile unităților militare organizate de germani era binecunoscut în Rusia.³²²

Viața însă a arătat că poziția arhierului fusese justă. Linia frontului se apropia tot mai mult de Bulgaria și fiecare dintre cei care ar fi avut cumva vreo legătură cu puterea germană era amenințat de represiuni brutale din partea statului sovietic.

Mai mult, încercând să acționeze mai activ pe scena mondială, conducerea sovietică a slăbit temporar persecuția Bisericii. În anul 1943, episcopilor ortodocși rămași în libertate li s-a permis alegerea formală a unui patriarh. Scaunul patriarhal urma să fie ocupat de către Mitropolitul Moscovei și Kolomnei Serghie Stragorodski. Episcopii și preoții supraviețuitori au fost eliberați imediat din exil și lagăre. S-a îngăduit chiar și deschiderea mai multor instituții de învățământ teologic.

Este binecunoscut faptul că Sinodul de la Karlovac a refuzat recunoașterea ca patriarh a mitropolitului Serghie Stragorodski. În anul 1943, la Viena a avut loc o Întrunire a Episcopilor, în cadrul căreia a fost declarată ilegalitatea alegerii patriarhului Serghie. Cu toate acestea, Sinodul de la Karlovac s-a dovedit a fi în minoritate, mitropolitul Serghie fiind recunoscut drept patriarh de Bisericile Ortodoxe Lo-

cale, precum și de o bună parte a episcopilor emigranți ruși.

Patriarhul Serghie a fost recunoscut și de către arhiepiscopul Serafim Sobolev, care a refuzat să participe la Întrunirea de la Viena din 1943.³²³ Iar A. Boikikeva scrie că, în anul 1943, arhiepiscopul Serafim Sobolev a rupt legătura cu Sinodul ROCOR.³²⁴ Deși arhiepiscopul Serafim a continuat să poarte corespondență cu cei din Sinodul Episcopilor Bisericii din afara granițelor, după Întrunirea de la Viena relațiile sale cu acesta au fost reduse la minimum.³²⁵

Luna martie a anului 1944 a fost ultima lună a sederii comunității ruse în Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Țarul Kaloian.

În iarna anului 1944, Bulgaria a fost supusă bombardamentelor anglo-americane, care treptat au devenit din ce în ce mai vaste. În ziua de 10 ianuarie 1944, în urma unei explozii cu bombă, a fost ucis preotul Leonid Leoncenko. Mulți locuitori ai capitalei au rămas fără adăpost, fiind nevoiți, după acea zi groaznică, să-și afle un sălaș temporar în suburbiile orașului Sofia.³²⁶ Unii dintre aceștia și-au găsit refugiu la Mănăstirea Rila.³²⁷

În timpul atacurilor aeriene, Biserica Sfântul Nicolae de pe strada Țarul Kaloian a fost grav deteriorată, însă slujbele zilnice se săvârșeau în continuare, în paralel desfășurându-se și lucrările de renovare a bisericii. Arhiepiscopul Serafim își încuraja fiii săi duhovnicești, zicându-le: „Nădăjduiesc ca profeția starețului Aaron «de a afla meleaguri bune» să se împlinească și asupra fiilor mei duhovnicești, și atunci vom viețui cu toții fericiți în Bulgaria”.³²⁸

Necazul, însă, nu a ocolit nici biserica rusă. În ziua de 30 martie 1944, în timpul unui bombarda-

ment, biserica a fost distrusă definitiv. În flăcările incendiului a murit protoiereul Nicolae Vladimirski. Tot atunci a ars și arhiva bisericii. Arhiepiscopul Serafim a săvârșit slujba de înmormântare a protoiereului în absența trupului, iar în luna septembrie 1944, când dărâmăturile au fost înlăturate la locul exploziei, trupul părintelui Nicolae a fost înmormântat în cimitirul central din Sofia.³²⁹

În luna mai a aceluiași an, Biserica Bulgară a dat spre folosință comunității ruse o altă biserică. Aceasta era o mică bisericuță a Sfintei Mucenițe Ecaterina de la cimitirul din Kniajevo. Desigur, această biserică era prea mică pentru întreaga comunitate rusă. Astfel încât, în luna august a anului 1944, ea a primit încă o biserică, destul de mică și aceasta, și anume Biserica Sfânta Muceniță Parascheva „Samarđiiskaia”, de pe bulevardul Maria Louise.

În amândouă aceste biserici slujea mai mult arhiepiscopul Serafim. Pe lângă înghesuiala din aceste micuțe biserici, s-a mai adăugat și o altă problemă. Odată cu venirea la putere a comuniștilor și separarea Bisericii de stat, a fost tăiată mica subvenție pe care parohia rusă o primea de la guvern.³³⁰ Însă, în ciuda aglomerării și a sărăciei, parohia chiar și în această perioadă dificilă a continuat să strângă și să trimită bani călugărilor ruși săraci din Sfântul Munte Athos.³³¹

Astfel, se încheia încă o perioadă din viața ierarhului. Mai departe îl aștepta slujirea sub omoforul Patriarhului Alexie I al Moscovei și al întregii Rusii.

Capitolul 10.

Trecerea arhiepiscopului Serafim la Patriarhia Moscovei

Arhiepiscopul Serafim nu a părăsit Bulgaria când trupele sovietice au intrat în țară. Curând, însă, arhiereul a trecut sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei. În inima sa, arhiereul era deja pregătit pentru aceasta. Arhiereul acceptase alegerea mitropolitului Serghie ca patriarh. Într-o scrisoare către Patriarhul Alexie I, care ajunsese pe tronul patriarhal în anul 1945, arhiepiscopul Serafim făcea referire la Serghie Stragorodski ca la fostul patriarh. În mod firesc, nu era nevoie de acest lucru, deoarece, în primul rând, contextul scrisorii îi permitea nestingherit să nu folosească aceste cuvinte și, în al doilea rând, pentru a se alătura Patriarhiei Moscovei pe la mijlocul anilor '40 nu era necesară recunoașterea mitropolitului Serghie ca patriarh.

Revenirea în Patriarhia Moscovei în acei ani presupunea loialitatea față de guvernul comunist. Desigur, adversarii politicii de compromis a Patriarhului Serghie se pot întreba cum a putut arhiepiscopul Serafim să accepte loialitate față de comuniștii care continuau să rămână potrivnici lui Dumnezeu.

Se poate presupune că arhiereul a crezut propaganda comunistă, care trâmbița și despre absența persecuției Bisericii, și despre alegerea patriarhului și despre deschiderea de noi parohii. Într-adevăr, dacă în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial existau în

Rusia mai puțin de două sute de biserici și nicio mănăstire, după război situația se schimbase. În anii '40 numărul de biserici a crescut până la 14500. Iar mănăstiri, în anii de după război, erau peste o sută.

Cu toate acestea, propaganda sovietică nu reușise să îi inducă în eroare pe toți. Guvernul comunist și-a schimbat doar aparent atitudinea față de Biserică. De fapt, numărul de parohii din Biserica Rusă în anii 1939-1948 a crescut din următoarele motive: anexarea la U.R.S.S. în anul 1939 a regiunilor vestice, care aveau aproximativ trei mii de parohii³³², înființarea de către autoritățile germane, pe teritoriile ocupate ale U.R.S.S., a aproximativ 9500 de parohii, dintre care 2500 au fost închise de comuniști în timpul războiului³³³, și trecerea forțată la Biserica Rusă a parohiilor greco-catolice în anul 1946 (erau aproximativ 3000 de parohii)³³⁴.

Într-adevăr, pe la mijlocul anilor '40 se deschiseseră unele biserici. Dar erau puține, cam peste o mie de biserici (fără cele ale Bisericii Ruse din afară) și doar o singură mănăstire.

Majoritatea parohiilor se aflau în regiunile vestice ale U.R.S.S., în Ucraina, Belarus și Moldova, în timp ce în marea parte a Rusiei numărul lor era foarte mic. Așadar, dacă în unele regiuni ucrainene numărul bisericilor era de 400-500, în majoritatea ținuturilor din Siberia, Orientul Îndepărtat și Regiunea Volga, numărul bisericilor nu depășea adesea 2-4³³⁵.

Situația din Bulgaria confirma faptul că guvernul comunist rămânea ateu. Începând cu anul 1944, a început arestarea clerului bulgar³³⁶, Biserica Bulgară fiind izgonită sistematic din viața publică. În același an, guvernul a făcut primii pași pentru interzicerea predării religiei în școli. În paralel cu aceste eveni-

mente, la sfârșitul anului 1944 comuniștii au creat organizația pentru copii „Septemvriiचे”, similară organizației de pionieri din U.R.S.S., unul dintre obiectivele sale fiind educarea noilor generații atee. La începutul anului 1946, statutul acestei organizații a fost aprobat oficial³³⁷, luând amploare propaganda ateistă. În ianuarie 1945 a fost interzisă căsătoria religioasă. În mai 1946, liderul comuniștilor bulgari, Gheorghi Dimitrov, a trasat sarcina creării în Bulgaria a unei biserici „cu adevărat populare, republicane, progresiste”, sugerând totodată că opoziția Bisericii față de noul stat „contrarevoluționismul”, putea duce la persecuția după modelul sovietic³³⁸. Liderul de partid a subliniat, de asemenea, necesitatea sprijinirii ideilor comuniste de Biserică. „Preoții, menționa Dimitrov în apelul său către cler, nu trebuie să fie mulțumiți doar cu săvârșirea slujbelor, ci trebuie să se implice în viața de zi cu zi. (...) Biserica nu poate fi apolitică, adică să se opună politicii, să fie îndreptată împotriva binelui public. Biserica trebuie să fie de partea democrației și a progresului”.³³⁹

Nu este de mirare faptul că în curând Sinodul Bisericii Bulgare a fost de acord și cu „Declarația de loialitate”, care presupunea dorința de a sprijini noul guvern. „Forma republicană de guvernare, se spunea în document, este perfectă față de cea monarhică, și este capabilă să stabilească o guvernare democratică mai largă. Cu o astfel de republică, cu adevărat populară, Biserica se va putea bucura de o libertate și independență și mai mare în viața sa interioară, va putea să-și îndeplinească misiunea slujirii sale statonice pentru dezvoltarea spirituală a poporului nostru la o scară și mai largă (...) Biserica poporului bulgar va saluta și va binecuvânta expresia voinței populare

în vederea creării unei republici a poporului și, cu toată râvna sa, va acționa moral în numele consolidării și prosperării republicii”.³⁴⁰

În anul următor, 1947, proprietățile Bisericii au fost naționalizate, iar Bisericii i s-a interzis să se angajeze în lucrări de caritate³⁴¹.

Era clar că atât în sistemul de stat din Bulgaria, cât și în cel din U.R.S.S., nu exista loc pentru Dumnezeu, iar arhiepiscopul Serafim nu putea trece cu vederea aceste fapte evidente. Fiica duhovnicească a arhiepiscopului Serafim, stareța Serafima Liven, povestea că, chiar și după trecerea sa la Patriarhia Moscovei, arhiereul a continuat să numească puterea comunistă o putere satanică³⁴².

Desigur, arhiepiscopul Serafim nu credea într-o schimbare a ideologiei comuniste. Vești despre încetarea persecuției Bisericii apăreau periodic și în exil. Așa a fost și pe la mijlocul anilor '20, așa a fost și în anul 1936. De fiecare dată, însă, Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara granițelor avertiza că comuniștii nu vor renunța la ideile lor, iar slăbirea persecuției era doar o mișcare tactică de natură temporară. Și s-a dovedit că Sinodul avea dreptate.³⁴³ Atât la sfârșitul anilor '20, cât și după 1936, persecuția s-a intensificat brusc. Anii postbelici nu au făcut excepție.

Motivul potrivit căruia arhiereul a trecut la Patriarhia Moscovei nu a fost încrederea lui în propaganda stalinistă, ci grija de a nu-și părăsi turma. Mii de bulgari și emigranți ruși aveau mare nevoie de arhiepiscopul Serafim ca rugător și îndrumător. Prin urmare, de dragul turmei, ierarhul era gata să rămână în Bulgaria și să se plece sub jugul celor fără de Dumnezeu.

De ajutorul arhiepiscopului Serafim avea nevoie turma sa. Arhiereul a fost adesea îndemnat să se roage pentru emigranții din armata albă, care fuseseră arestați în Bulgaria după intrarea în țară a trupelor sovietice. După cum se știe, în statul sovietic, pe acești oameni îi așteptau lagărele de concentrare și, adesea, moartea. P.I. Petkov își amintea că unii foști ofițeri din armata albă chiar se sinucisese în timpul arestărilor³⁴⁴.

Arhiereul avea cunoștință de ceea ce se petrecea în jur. Serafima, fiica duhovnicească a arhiepiscopului, povestea cum în urma arestării unuia dintre membrii consiliului eparhial, soția acestuia l-a implorat pe arhiereu cu lacrimi să se roage pentru soțul ei. După rugăciunea către Născătoarea de Dumnezeu (în biroul arhiepiscopului erau întotdeauna două icoane deosebit de cinstite ale Maicii Domnului – Bogoliubskaia și Kursk-Korenniaia), arhiepiscopul Serafim s-a întors către femeie și i-a spus ferm că nu i se va întâmpla nimic rău soțului ei. Două zile mai târziu, s-a aflat că generalului care conducea cazul și care era considerat un om foarte dur, îi murise subit fiul în Rusia. În locul generalului, care a zburat spre Moscova, cazul a fost transmis unui alt anchetator, mult mai blând, care l-a și achitat de acuzare pe acest membru al consiliului parohial. În Sofia, mulți oameni cunoșteau și alte cazuri de ajutor dat celor arestați prin rugăciunile arhiepiscopului.³⁴⁵

Trebuie adăugat și faptul că noțiunile de „Patriarhia Moscovei” și „puterea comunistă” nu erau identice pentru arhiepiscopul Serafim. Trecerea la Patriarhia Moscovei nu a însemnat că arhiereul era de acord cu natura bestială a regimului instaurat în Rusia.

La jumătatea lunii februarie a anului 1945, arhiepiscopul Serafim, prin mitropolitul Ștefan al Sofiei, care pleca la Moscova, a trimis salutul său către Sinodul Local, care fusese convocat pentru alegerea unui nou patriarh în locul răposatului patriarh Serghie.

Tot atunci, arhiepiscopul Serafim a transmis cărțile sale locțiitorului Tronului Patriarhal, mitropolitului Alexie Simanski, viitorul patriarh.³⁴⁶

În data de 2 martie 1945, arhiepiscopul Serafim i-a trimis o scrisoare Patriarhului Alexie I, în care îl felicita pentru alegerea sa ca patriarh. În aceeași scrisoare, arhiepiscopul Serafim îi cerea Patriarhului Alexei I să rezolve problema doctrinelor rătăcite ale protoiereului Serghei Bulgakov.³⁴⁷

Pe 15 aprilie 1945, arhiepiscopul Serafim i-a scris Patriarhului Alexie o altă scrisoare, în care îi prezenta pe scurt biografia sa, cerând să fie primit în jurisdicția Patriarhiei Moscovei. „Trebuie să adaug, își încheia arhiepiscopul scrisoarea către Patriarhul Alexie, că în anul 1937³⁴⁸ nu mi-a fost interzisă slujirea de către regretatul patriarh, pe atunci mitropolitul Serghie, când aproape tuturor arhierilor ruși din afara granițelor li s-a interzis să slujească”³⁴⁹. Aceste cuvinte certifică totodată și dorința de a se separa de Sinodul din afara granițelor și recunoașterea mitropolitului Serghie ca patriarh și, în sfârșit, evaluarea decretului său restrictiv din 22 iunie 1934 ca un posibil obstacol în calea unificării cu Biserica din Patrie.

Arhiepiscopul Serafim cerea totodată și acceptarea în Patriarhia Moscovei a clericilor ruși din Bulgaria, aflat în subordinea sa, și lista cu numele lor fusese anexată scrisorii.

În același timp, arhiepiscopul cerea să fie lăsat ca reprezentant al Patriarhiei Moscovei în Bulgaria,

explicându-și dorința prin faptul că avea o strânsă legătură cu turma pe care o păstorea, subliniind și nevoia de a avea grijă de fratele său bolnav, arhimandritul Serghie.

Un eveniment important în momentul trecerii arhiepiscopului Serafim în jurisdicția Patriarhiei Moscovei a fost vizita delegației Bisericii Ortodoxe Ruse în Bulgaria. O delegație formată din patru persoane, condusă de arhiepiscopul Grigore Ciukov, a mers în Bulgaria în perioada 6-23 aprilie 1945.

Nu se știe ce urmări ar fi putut avea această vizită pentru arhiepiscopul Serafim, căci astfel de delegații îndeplineau nu doar o funcție bisericească, ci și una politică. În anul 1947, spre exemplu, după vizita unei astfel de delegații, din care făcea arhiepiscopul Grigore Ciukov și un angajat al patriarhiei, L. Pariski, mitropolitul Veniamin Fedcenkov fusese demis din postul de exarh al Bisericii Ruse din Statele Unite³⁵⁰. Desigur, acest lucru se datora faptului că în condițiile începutului războiului rece dintre URSS și Occident, mitropolitul Veniamin nu putea fi acceptat de guvernul sovietic în demnitatea pe care o avusese anterior.

Și delegația care a vizitat Bulgaria putea, de asemenea, să tragă o concluzie defavorabilă pentru arhiepiscopul Serafim. Mai ales că la Moscova, în 1945, fuseseră primite mai multe denunțuri împotriva arhiepiscopului Serafim, el fiind acuzat de predici antisovietice și convingeri monarhice.

Cu toate acestea, arhiepiscopul Grigore a vorbit în raportul său cu multă căldură despre arhiepiscopul Serafim, menționând faptul că este respectat și iubit de turma pe care o păstorește.³⁵¹

Raportul arhiepiscopului Grigore, precum și scrisorile arhiepiscopului Serafim către Patriarhul

Alexie I, sunt date în aprilie 1945. Patriarhul, însă, nu se grăbea cu acceptarea cererii arhiepiscopului Serafim.

Exarhul Bisericii Bulgariei, mitropolitul Ștefan, a intervenit și el în favoarea arhiepiscopului Serafim. În scrisoarea sa din 4 octombrie 1945, el îi reamintea Patriarhului Alexie I următoarele: „Exprimându-și supunerea deplină către Sfinția Voastră, arhiepiscopul Serafim așteaptă permisiunea Voastră de a fi lăsat ca administrator al comunităților ortodoxe ruse din Bulgaria”³⁵². Două zile mai târziu, Exarhul a trimis o altă scrisoare Patriarhului Alexie I, în care a subliniat din nou necesitatea lăsării arhiepiscopului Serafim în Bulgaria, atrăgând atenția asupra atitudinii sale sincere și calde față de Patriarhia Moscovei. Mitropolitul Ștefan scria: „Situația incertă a arhiepiscopului Serafim, care, îndrăznesc să vă asigur, nu a simpatizat niciodată tendințele de la Karlovac, mă interesează și pe mine, și rog rezolvarea acesteia”³⁵³.

Situația a fost rezolvată abia la 30 octombrie 1945, când cele șapte parohii rusești din Bulgaria au fost acceptate în jurisdicția Patriarhiei Moscovei, conducerea acestora fiind încredințată arhiepiscopului Serafim, cu subordonare directă Patriarhului Moscovei și întregii Rusii.³⁵⁴

De fapt, exista doar o singură parohie rusă cu drepturi depline în Bulgaria, cea de la Sofia. Restul parohiilor la acea vreme erau fie contopite cu parohiile bulgare, fie erau puține la număr. Spre exemplu, parohiile din Ruse, Varna, Pernik sau Țarebrod nu aveau deloc biserici, iar enoriașii acestor parohii mergeau la bisericile bulgare. În Plovdiv, preotul avea în păstorire vreo patruzeci de familii de ruși, săvârșind temporar slujbele într-o biserică bulgară.

Starea bisericii de pe Șipka era și ea incertă, parohia fiind formată din locuitorii ruși ai unei case de invalizi. Deși parohia din Kniajevo avea biserică, enoriașii proveneau tot din case de invalizi. Foarte puține la număr erau și mănăstirile rusești.³⁵⁵ Din acest motiv, în 1952, după moartea arhiepiscopului Serafim, toate parohiile rusești, cu excepția celei din Sofia, fuseseră transferate Bisericii Ortodoxe Bulgare.

Deși intrarea arhiepiscopului Serafim sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei avusese deja loc, totuși au continuat să-l trateze cu neîncredere, din cauza rapoartelor referitoare la declarațiile antisovietice ale ierarhului³⁵⁶. Conform documentelor disponibile, numirea arhiepiscopului Serafim ca administrator al parohiilor ruse din Patriarhia Moscovei era considerată temporară. Nici chiar în luna aprilie a anului 1946 poziția arhiepiscopului Serafim nu se clarificase.³⁵⁷

Atitudinea Patriarhului Alexie față de arhiepiscopul Serafim s-a schimbat, se pare, în urma a două evenimente care au avut loc în anul 1946, primul dintre acestea fiind asociat cu adoptarea cetățeniei sovietice de către arhiereu. Prin decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 14 iunie 1946, arhiepiscopul Serafim primise cetățenia URSS. Împreună cu arhiepiscopul, cetățenia sovietică a fost acordată și arhimandritului Pantelimon Starițki și protoiereului Vsevolod Șpiller³⁵⁸.

Cel de-al doilea eveniment era vizita în Bulgaria a Patriarhului Alexie I, unde acesta avusese posibilitatea să comunice personal cu arhiepiscopul Serafim. Cu puțin timp înainte de această vizită, în primăvara anului 1946, comunitatea rusă s-a întors la Biserica Sfântul Nicolae de pe bulevardul Țarul Eliberator, care nu fusese încă restaurată în întregime

după bombardament. În Sâmbăta lui Lazăr, biserica a fost sfințită, iar în Duminica Floriilor s-a ținut prima slujbă arhierască de după restaurare.³⁵⁹

Curând, la Sofia a sosit o delegație a Bisericii Ruse, condusă de Patriarhul Moscovei Alexie I. Pe 20 mai, pe aeroportul din Sofia, alături de oficialii guvernamentali și mai marii Bisericii care-l întâmpinau pe Patriarhul Alexie se afla și arhiepiscopul Serafim Sobolev.³⁶⁰ Iar la 22 mai, în ziua mutării moaștelor Sfântului Nicolae, patriarhul a săvârșit Sfânta Liturghie în Biserica Sfântul Nicolae de pe bulevardul Țarul Eliberator. P.I. Petkov își amintește că acea slujbă, condusă de patriarhul Alexie, fusese deosebit de solemnă.³⁶¹

La această slujbă istorică, arhiepiscopul Serafim a ținut o predică, în care a prezentat și motivele pentru care arhipăstorul trecuse la Patriarhia Moscovei. „Douăzeci și cinci de ani am fost ruți de mama noastră, de Biserica Rusă. Dar această ruptură a fost un fenomen pur extern, căci în inimile noastre exista o unitate deplină cu voi, cu toți frații patriei noastre, cu cei care recunosc Biserica Patriarhală din Rusia. Cu noi a fost exact ceea ce se observă la suprafață și în adâncurile oceanului. La suprafața acestuia, din cauze externe și aleatorii, există diverși curenți, iar în adâncurile oceanului există întotdeauna și invariabil un singur curs. Așa și în adâncul ființei noastre, în adâncul inimilor noastre a existat și există o dorință neschimbătoare pentru mama noastră Biserica, pentru Biserica cea glorioasă și triumfătoare, pentru Biserica limpede cum e cristalul prin credința sa ortodoxă. În acest sens, am fost întotdeauna alături de voi. Suferințele voastre duhovnicești, venite din partea moderniștilor, renovatorilor, adeptilor «bise-

ricii vii», le-am împărtășit și noi, neacceptând și nepermițând nicio inovație în Biserică. Așa cum voi ați fost împotriva tuturor ereziilor, la fel și nouă ne-au fost întotdeauna dezgustătoare toate abaterile dogmatice. Atât pentru voi, cât și pentru noi, credința ortodoxă este cel mai de preț bun”.³⁶²

Aceste cuvinte explică dorința arhiepiscopului Serafim de unitate cu Biserica din Rusia. Arhiepiscopul a văzut că nu exista nicio diferență în dogmă, că Biserica Rusă nu era molipsită de erezii. Prin urmare, arhierul nu a găsit motive să rămână în afara unității cu ea. Prin urmare, trecerea la Patriarhia Moscovei a fost pentru el firească.

Însă, după ce a părăsit Biserica Rusă din afara granițelor, arhiepiscopul Serafim a arătat o decență profundă și nu a aruncat cu pietre în ea, cum făcuseră alți ierarhi din Biserica din afara granițelor după ce trecuseră la Patriarhia Moscovei. Mitropolitul Serafim Lukianov, de exemplu, a scris un articol în *Jurnalul Patriarhiei Moscovei*, în care a acuzat Biserica Rusă din afara granițelor că este necanonică.³⁶³ Acest articol însă nu l-a ajutat pe mitropolit. La scurt timp după transferul său în Patriarhia Moscovei, mitropolitul Serafim Lukianov a fost trimis la retragere, trăindu-și ultimii ani în Mănăstirea Gârbovăț din Moldova. În pofida numeroaselor cereri, mitropolitul Serafim Lukianov nu a primit niciodată o nouă funcție. Cât despre arhiepiscopul Serafim Sobolev, slujirea sa ulterioară pe pământ bulgar a continuat nu fără durere și necaz, lucru despre care vom aminti mai jos. Dar chiar și într-o situație dificilă pentru el, arhierul rămânea mereu același, așa cum erau obișnuiți fiii săi duhovnicești să-l vadă, adică un păstor binevoitor, rugător și plin de lumină. În luna decem-

brie a anului 1946, protoiereul Vsevolod Șpillar scria: „Zilele trecute ne aflam la (...), unde scumpul nostru Vlădica Serafim săvârșea un moleben. Are și el destule probleme și necazuri, acestea însă nu-i umbresc și nici nu-i diminuează acea lumină și acea minunată bucurie a Duhului Sfânt, care vine către noi toți prin el și de la el... Astfel, ca și întristările și necazurile noastre să le prefacă în bucurie”.³⁶⁴

Capitolul 11.

Arhiepiscopul Serafim și Conferința de la Moscova din 1948

Un eveniment de importanță generală pentru Biserică, la care a participat și arhiepiscopul Serafim Sobolev, a fost Conferința panortodoxă din 1948.

Această acțiune a fost concepută de conducerea sovietică ca un pas important pe calea transformării Patriarhiei Moscovei într-un centru al ortodoxiei mondiale. Fără îndoială, o astfel de dorință nu a fost asociată cu grija față de Biserică, ci cu posibilitatea de a o folosi pentru planurile ei politice, transformând-o într-o structură dominantă printre celelalte Biserici Ortodoxe.

Este cunoscut faptul că perioada celui de-al Doilea Război Mondial și primii ani postbelici a fost etapa de divizare activă a sferelor de influență în lume între URSS și puterile occidentale. Ca instrumente pentru această confruntare regimurile politice foloseau adesea organizații religioase.

Bisericile locale, împotriva voinței lor, intrau în sfera de influență a celor două puteri politice menționate. Constantinopolul s-a dovedit a fi unul dintre avanposturile lumii occidentale, în timp ce Patriarhia Moscovei și Bisericile din țările taberei socialiste se aflau de cealaltă parte a baricadei. Conducerea sovietică a decis să creeze la Moscova un centru ortodox, care să poată concura cu Constantinopolul. În anii postbelici, au fost făcute propuneri pentru întrunirea

Sinodului Panortodox la Moscova. Una dintre declarațiile de acest gen a fost făcută de profesorul iugoslav Radovan Kazimirovici, doctor în drept la Universitatea din Tübingen, licențiat în teologie, membru al Societății pentru cooperare culturală între Iugoslavia și URSS. „La Moscova, îi scria Kazimirovici Patriarhului Alexie I în octombrie 1946, trebuie să existe o autoritate centrală superioară asupra tuturor Bisericilor autocefale. Aici trebuie să existe o stăpânire bisericească, (...) la fel cu cea care există deja în Biserica Romană”³⁶⁵.

Deși la Moscova erau conștienți de eșecul unor astfel de propuneri, în general, ideea poziției dominante a Patriarhiei Moscovei era foarte aproape de năzuințele conducerii politice a URSS. Unul dintre primii pași către acest obiectiv a fost Conferința panortodoxă. Problema ecumenismului, care a fost examinată în cadrul ei în acea conjunctură, nu a fost, evident, întâmplătoare.

Dacă susținătorii părții anglo-americane tindeau către ecumenism, către contacte și prietenie cu lumea protestantă, Uniunea Sovietică, care nu avea nicio influență asupra Patriarhiei Constantinopolului, a luat o poziție diametral opusă. Prin urmare, conducerea sovietică în acel moment s-a opus participării Bisericii Ortodoxe la mișcarea ecumenistă.

Cu toate acestea, conducerea sovietică nu a reușit să transforme Moscova în „Vaticanul ortodox”.

Conferința panortodoxă din 1948 nu a avut autoritatea dorită, parțial din cauza faptului că nu toți întâistătătorii și reprezentanții Bisericilor Locale au luat parte la ea. Patriarhia de Constantinopolul nu a trimis reprezentanți. Patriarhii răsăriteni se temeau că Patriarhia Moscovei va sta în fruntea ortodoxiei

mondiale. Prin urmare, Conferința panortodoxă nu și-a îndeplinit sarcina care îi fusese stabilită la Kremlin³⁶⁶. La scurt timp după încheierea Conferinței, Biserica Rusă a fost supusă unor noi prigoniri.

Deși semnele unei persecuții iminente au devenit vizibile încă din 1947, noua campanie anti-bisericască a căpătat amploare abia în anul 1948. Conducerea stalinistă și-a arătat din nou adevărata față. Pe 25 august 1948, Sfântul Sinod, sub presiunea Consiliului pentru Afacerile Bisericii Ortodoxe Ruse, a luat o decizie gravă, prin care a interzis procesiunile religioase din sat în sat, slujbele de rugăciune pe câmpuri, cântările duhovnicești în biserici în afara slujbelor și publicarea în eparhii a acatistelor și a mesajelor arhieresti³⁶⁷. Din nou au început să trimită în lagăre de concentrare clerici de diferite ranguri și opinii. În anii de după război, în lagărele de concentrare se aflau și preacuvioșii mărturisitori Leontie Stasevici, Gabriel Igoșkin, Rafail Șeicenکو, mitropolitul Nestor Anisimov, episcopul Veniamin Novîțki, viitorul stareț-arhimandrit, și cel ce pe atunci preotul paroh Ioan Krestiankin, împreună cu mulți alții. În ciuda tuturor „concesiilor”, începând din anii '20 și până în 1954 episcopul Atanasie Saharov rămăsese în închisori și lagăre. De pe la mijlocul anului 1948 și până la moartea lui Djugașvili Stalin în 1953 nu fusese deschisă oficial nicio biserică. În schimb, lua amploare închiderea bisericilor, astfel încât până la 1 ianuarie 1953 Biserica Rusă a pierdut 1.055 de biserici și mai mult de 40 de mănăstiri³⁶⁸. Din nou fusese promovată propaganda ateistă. În acești ani a fost pregătită baza pentru persecuțiile viitoare, care au luat amploare în perioada anilor 1950-1960, în timpul conducerii lui Hrușciov.

Cu toate acestea, Conferința panortodoxă a devenit un eveniment semnificativ în istorie. Aici s-a dat răspuns la unele întrebări care preocupau lumea ortodoxă asupra validității hirotoniilor anglicane, asupra noului calendar bisericesc, precum și asupra participării Bisericii la mișcarea ecumenică. Deși unii reprezentanți ai Bisericilor Locale nu au participat la Conferința panortodoxă, totuși, au participat reprezentați din opt Biserici Ortodoxe: Rusă, Georgiană, Sârbă, Română, Bulgară, Albaneză, Poloneză și Antiohiană.

Conferința panortodoxă s-a opus participării Bisericilor Ortodoxe la mișcarea ecumenică, a decis că noul calendar iulian, adoptat de unele Biserici Locale, nu poate sta la baza separării și, de asemenea, a hotărât că ierarhia anglicană nu este validă din cauza îndepărtării vizibile a Bisericii Anglicane de Sfânta Tradiție³⁶⁹.

Deși rezultatele conferinței în ansamblu fusese ră oarecum predeterminate, totuși, rapoartele, prezentate la eveniment de către arhiepiscopul Serafim, au jucat un anumit rol.

Principala problemă discutată la Conferința panortodoxă a fost cea referitoare la participarea Bisericii Ortodoxe la mișcarea ecumenică.

La începutul secolului XX, ecumenismul era privit ca o modalitate de dialog cu lumea heterodoxă, pentru a o familiariza cu ortodoxia. În unele cazuri, calea de dialog fusese oarecum justificată. Din păcate, în timp, dialogul făcuse loc indiferenței religioase, a cărei expresie au fost cuvintele, rostite încă în secolul al XIX-lea de Mitropolitul Platon Gorodețki al Kievului, că „despărțiturile pe care oamenii le-au ridicat în biserică nu ajung până la cer”³⁷⁰. De dragul

unității imaginare, au devenit posibile cele mai largi compromisuri pe probleme dogmatice, când „dialogul iubirii” a început să preceadă dialogul teologic sau chiar să-l și înlocuiască. Protoiereul Vasile Zenkovski, unul dintre purtătorii de cuvânt ai unei astfel de căi, scria, de exemplu, că pentru mântuire este suficient să credem în Hristos și în mântuirea prin propria confesiune³⁷¹. Potrivit protoiereului V. Zenkovski, pentru mântuire nu este deloc necesar să aparținem Bisericii Ortodoxe. Această abordare era destul de acceptabilă pentru multe confesiuni protestante, dar pentru un creștin ortodox părea absurdă, ba chiar o blasfemie. Nu este surprinzător faptul că însuși conceptul de „ecumenism” s-a discreditat în ochii ortodocșilor printr-o astfel de abordare a problemei și a început să sune aproape ca o insultă, presupunând indiferența unora din autoritățile bisericești față de puritatea învățăturilor Bisericii.

Criza mișcării ecumeniste a atins punctul culminant în secolul XX, când au început să aibă loc nu numai rugăciunile comune cu neortodocșii, ci chiar și cu necreștinii, care nu aveau de gând să renunțe la convingerile lor religioase.

La Conferința de la Moscova, arhiepiscopul Serafim a prezentat trei rapoarte referitor la mișcarea ecumenică, la calendarul bisericesc și la ierarhia anglicană. Datorită acestor rapoarte, arhiepiscopul Serafim a intrat în istoria Bisericii ca un adversar al ecumenismului, dar și ca un adversar al adoptării calendarului pe stil nou de către Biserică. Opinia predominantă despre arhiepiscop este în mare măsură adevărată, deși atitudinea arhiereului față de aceste probleme ale ortodoxiei moderne nu este atât de simplă și necesită o examinare separată.

Înainte de a vorbi despre atitudinea arhiepiscopului Serafim față de mișcarea ecumenică, va trebui să ținem cont de atitudinea arhiereului față de confesiunile neortodoxe.

Momentul definitiv în poziția arhiepiscopului Serafim față de creștinii heterodocși a fost fidelitatea acestora față de Sfânta Tradiție. În scrierile sale, arhiereul a atras atenția asupra faptului că protestantismul, care s-a îndepărtat de toate autoritățile bisericești, a ajuns în secolul al XIX-lea să fie împărțit în cinci sute de confesiuni și secte. Baza protestantismului și a sectelor care provin din el arhiepiscopul Serafim o considera umanismul, pe care-l consideră una dintre cele mai periculoase învățături, care-și duce adeptii, mai devreme sau mai târziu, la ateism. „Umanismul, scria arhiepiscopul Serafim, nu numai că oferă minții umane o libertate deplină pe tărâmul credinței, ci o distruge din rădăcină, căci în esență el reprezintă neîncrederea în existența Ființei Dumnezeiești Supreme, pe care umanismul o consideră a fi însuși omul, propovăduind zeitatea umană, care este același lucru cu nevrednicia. Umanismul nu recunoaște pentru om nicio autoritate în afară de propria sa minte”.³⁷²

Arhiepiscopul Serafim era convins că protestantismul a ajuns în starea sa mizerabilă din cauza înlocuirii Tradiției cu propria cugetare. „Sfinții Părinți, scria arhiereul, sunt pentru noi nemincinoșii tâlcuitori ai Sfintei Scripturi și singurul criteriu pentru adevărata ei înțelegere. Fără a face apel la autoritatea Sfinților Părinți (...), singurul criteriu al adevărului pentru noi va fi mintea noastră cea slabă, limitată și păcătoasă”³⁷³.

Pierzând succesiunea apostolică și pierzând Sfintele Taine, protestanții, potrivit arhiepiscopului Sera-

fim, au pierdut și harul transfigurator al Duhului Sfânt, care, după cum se știe, se dăruia doar de apostoli prin punerea mâinilor, iar în timpul nostru este dăruit de către urmașii apostolilor prin mirungere³⁷⁴.

Arhiepiscopul Serafim a fost mai blând cu romano-catolicismul decât cu protestantismul. Dar spunea că harul de la catolici nu este mântuitor și transfigurator-regenerator, și prin urmare în această confesiune nu poate exista desăvârșire morală. În același timp, arhiereul crede că cea mai mare parte a responsabilității în fața lui Dumnezeu revine nu turmei Bisericii Romane, ci ierarhilor ei, care îi îndepărtează pe oameni de Împărăția lui Hristos³⁷⁵. Trebuie adăugat că unul dintre motivele atitudinii negative a arhiereului față de catolicismul roman fuseseră tocmai acțiunile acestuia din anii 1920-1930 față de ortodoxie. „Dacă papa ar fi fost un adevărat adept al lui Hristos, spunea arhiepiscopul Serafim în legătură cu persecuția Ortodoxiei în Polonia, nu ar fi permis episcopatului polonez, preoților și laicilor, ca și fii ai lui duhovnicești, să comită asemenea atrocități, care au transformat viața ortodocșilor din Polonia într-un chin continuu, într-un iad adevărat. Eventual, papa nu poate acționa altfel în virtutea naturii morale a mărturisirii sale eretice, adică în virtutea aceleiași mândrii extreme, atât de caracteristice catolicismului, care nu are nicio legătură cu credința ortodoxă sau cu adevărata moralitate creștină”³⁷⁶.

Cu toate acestea, în unele cazuri arhiepiscopul Serafim găsea de cuviință să facă referire la exemplul Bisericii Romane. Arhiereul, obiectând față de decretul nr. 348 privitor la supunerea Bisericii față de stat, făcea referire la situația din Biserica romano-catolică din timpul domniei lui Napoleon. În cuvintele ierar-

hului se putea observa chiar o oarecare admirație pentru poziția fermă a papei Pius al VII-lea și a episcopilor care i-au fost fideli.

Așadar, atitudinea arhiepiscopului Serafim față de creștinii heterodocși era în funcție de fidelitatea lor față de Sfânta Tradiție, iar atitudinea de dialog cu ei depindea de dorința lor sinceră de adevăr.

Arhiepiscopul Serafim considera că dialogul cu heterodocșii este justificat doar dacă reprezentanții credințelor neortodoxe își declară dorința sinceră de a se apropia de adevăr. Din acest motiv, la Conferința panortodoxă arhiepiscopul Serafim a vorbit cu căldură despre reprezentanții Bisericii Anglicane, care intraseră într-un dialog teologic serios cu Biserica Ortodoxă. Poziția Bisericii Ruse despre dialogul cu anglicanii a fost evaluată pozitiv de arhiepiscop³⁷⁷.

În secolele XIX-XX existau perspective pentru o unitate euharistică cu Biserica Anglicană, care în multe aspecte se afla mai degrabă pe poziții ortodoxe decât pe poziții romano-catolice și protestante. Piatra de poticnire pe calea spre unitate a fost problema ierarhiei anglicane, pe care unii teologi o considerau total legitimă, în timp ce alții susțineau că anglicanii au pierdut succesiunea apostolică. Cea de a doua opinie se datora în mare măsură faptului că anglicanii nu considerau preoția o taină. Problema ierarhiei anglicane s-a pus în discuție și la Conferința panortodoxă din 1948, în cadrul căreia și arhiepiscopul Serafim și-a exprimat opinia în acest sens.

În principiu, arhiereul nu s-a opus recunoașterii succesiunii apostolice la anglicani, dar a condiționat recunoașterea acesteia printr-un șir de factori.

Arhiepiscopul Serafim vedea tragedia Bisericii Anglicane în existența diverselor sale curente, inclu-

siv a celor protestante extreme. Reprezentanții unora dintre aceste mișcări s-au exprimat chiar într-un spirit antiortodox și uneori anticreștin, ceea ce, desigur, nu a putut facilita negocierile. Astfel, arhiepiscopul considera că lipsa de unitate în interiorul Bisericii Anglicane era un obstacol major în calea dialogului teologic.

Arhiepiscopul considera faptul că anglicanii nu au recunoscut taina preoției, la fel ca și toate celelalte taine, cu excepția Botezului și a Euharistiei, ca al doilea obstacol pentru o posibilă unitate³⁷⁸.

Arhiepiscopul Serafim considera drept soluție ideală pentru Biserica Anglicană „hirotonia diaconilor, a preoților și a episcopilor lor de către Biserica noastră Ortodoxă”. Înțelegând, însă, că Biserica Anglicană nu va fi de acord să facă un astfel de pas, arhiepiscopul a considerat posibilă recunoașterea ierarhiei lor, dar numai în cazul unei mărturisiri privind fidelitatea ulterioară față de dogmele ortodoxe³⁷⁹. Totodată, arhiepiscopul Serafim considera că trecerea anglicanilor la ortodoxie se poate realiza prin pocăință.

Exemplul atitudinii față de Biserica Anglicană arată că arhiepiscopul Serafim era pregătit pentru un dialog cu heterodocșii numai dacă acest dialog promitea rezultate. Pe de altă parte, el devenea un adversar categoric al dialogului, dacă acesta acoperea indiferența religioasă a participanților și implica o abateră de la credință pentru cei din Biserica Ortodoxă. O asemenea comunicare cu heterodocșii arhiepiscopul o percepea ca pe o umilire a Bisericii³⁸⁰. „În probleme de credință nu-l poți clinti”, spunea despre arhiereu una dintre fiicele sale duhovnicești, monahia Casiana.³⁸¹

Și totuși, arhiereul era gata să coopereze și să rezolve probleme comune cu creștinii neortodocși. De exemplu, la Sinodul de la Karlovac din 1921, episcopul Serafim, alături de Departamentul misionar condus de el, îndemna Biserica Rusă din afara granițelor să creeze un front creștin unificat pentru a lupta cu ateismul comunist.³⁸²

Se știe, de asemenea, că la Conferința panortodoxă din 1948 au participat reprezentanți ai Bisericii Armene non-calcedoniene, care au semnat unele documente, însă nu există nicio dovadă a vreunui protest împotriva acestei prezențe din partea arhiepiscopului Serafim.

Și totuși, acceptând ideea dialogului cu heterodocșii, arhiepiscopul Serafim nu era de acord ca acest dialog să depășească limitele canonice. Spre deosebire de statul sovietic, pentru care mișcarea ecumenistă era doar un dușman temporar și care și-a schimbat în scurt timp atitudinea față de ea, pentru arhiepiscopul Serafim ecumenismul reprezenta un pericol global, care nu trebuia acceptat.

În mișcarea ecumenistă pe arhiepiscopul Serafim îl alarma acea periculoasă stare căldică a creștinului prezentată în Apocalipsă (3, 15-16), care poate duce în cele din urmă la o apostazie reală, când Hristos devine doar unul dintre „zeii” din panteonul religios al lumii. Arhiereul arăta pe bună dreptate că ideile ecumeniste se substituie dogmei că Biserica Ortodoxă este singura Biserică adevărată.³⁸³ Din acest motiv, arhiepiscopul Serafim avea o atitudine negativă față de expresii precum: „conferință a tuturor Bisericilor”, „întâlnire a Bisericilor creștine” etc.³⁸⁴

Datorită indiferenței lor religioase, arhiepiscopul Serafim a fost un adversar al mai multor mișcări

internaționale, precum „Uniunea Tineretului Creștin” și „Maiak”, „Farul”, împotriva cărora a fost încă de la Sinodul Karlovac din 1921³⁸⁵, precum și al asociației YMCA.³⁸⁶ Această organizație, care pe de o parte făcuse multe lucruri bune pentru Biserica Ortodoxă, manifesta în același timp indiferență față de dezacordurile confesionale. Se știe că YMCA cheltuia fonduri nu numai pentru Institutul Teologic Ortodox Sfântul Serghie din Paris, ci și pentru sprijinul altor confesiuni, inclusiv a celei baptiste și a celei adventiste, și îi accepta în rândurile sale nu numai pe cei care-L mărturiseau pe Hristos ca Dumnezeu, ci și pe cei care considerau că fusese doar un mare om moralist. Există dovezi că YMCA publicase la un moment dat chiar și literatură de natură revoluționară. Este clar că, dacă ortodocșii au acceptat ajutorul acestei organizații, atunci trebuiau să accepte și condițiile acesteia. Istoricul N.D. Talberg scria că YMCA șantajase Institutul Sfântul Serghie din Paris, una dintre condițiile sale pentru oferirea ajutorului financiar fiind numirea protoiereului Serghei Bulgakov ca profesor de teologie dogmatică³⁸⁷.

Răspândirea în întreaga lume a rușilor oferise celorlalți ocazia de a face cunoștință cu creștinismul ortodox și a contribuit la răspândirea învățăturilor lui Hristos. Potrivit protoiereului Ștefan Liașevski, la începutul anilor '20 Patriarhul Tihon spunea că episcopii care sunt în exil au o sarcină foarte importantă, cea de luminare a popoarelor prin lumina adevăratei credințe în Hristos³⁸⁸. Totuși, activitatea YMCA, care părea binevoitoare, nu contribuia la propovăduirea creștinismului ortodox în lume, ci la introducerea în conștiința maselor a convingerii că Ortodoxia este doar una dintre multele credințe egale și adevărate.

Astfel de idei, din păcate, se înrădăcinau și în conștiința ortodocșilor.

Activitățile desfășurate de YMCA nu au putut obține aprobarea unui astfel de apărător zelos al ortodoxiei, cum a fost arhiepiscopul Serafim. El și-a exprimat poziția chiar în fața liderului YMCA, John Mott, în perioada în care acesta venise în Sofia.³⁸⁹

În anul 1933, episcopul Serafim a trimis două scrisori către Sinodul Episcopilor prin care își exprima protestul împotriva participării arhiepiscopului Nestor Anisimov la o conferință interreligioasă pentru combaterea necredinței, unde era prevăzută săvârșirea rugăciunii în comun a ortodocșilor nu numai cu creștinii heterodocși, ci și cu musulmanii, cu iudeii și chiar cu păgânii.³⁹⁰

Faptul că Sinodul Episcopilor îngăduise totuși participarea arhiepiscopului Nestor la acest eveniment a provocat un nou protest din partea arhierelui Serafim. La Sinodul Episcopilor din 1934, arhierelul menționa că participarea reprezentanților Bisericii Ortodoxe la astfel de conferințe este contrar Scripturilor și canoanelor. Astfel, Vlădica Serafim a reușit să anuleze decizia de participare la conferința interreligioasă a reprezentanților Bisericii Ruse din afara granițelor³⁹¹.

Adeseori, poziția fără compromisuri a arhierelui stârnea nemulțumiri chiar și din partea membrilor Sinodului conservator din afara granițelor.

După cum se știe, în 1932 Sinodul Episcopilor a condamnat francmasoneria, în a cărei activitate văzuse o legătură directă cu încercările ecumeniste de a crea o „supra-Biserică”. În același timp, Sinodul din afara granițelor s-a pronunțat în mod repetat împotriva mitropolitului Evloghie, acuzându-l de colabo-

rare cu structuri apropiate celor masonice. O altă acuzație împotriva mitropolitului Evloghie a fost tocmai faptul că primise ajutor material din partea asociației YMCA³⁹².

Pronunțându-se împotriva mitropolitului Evloghie, arhieriei ROCOR nu se așteptau să treacă în curând și ei prin ispite asemănătoare. Conform mărturiei arhimandritului Pantelimon Starițki, în anul 1938 Sinodul Episcopilor Bisericii din afara granițelor era gata să accepte asistență materială din partea unei organizații dubioase, numite „Mișcarea Creștină a Muncii”. Conducătorii mișcării, frații Lodijenski, promiseseră ajutor material Sinodului Episcopilor în schimbul unei binecuvântări oficiale pentru „Mișcarea Creștină a Muncii”. Sinodul Episcopilor era gata pentru această colaborare, în pofida faptului că frații Lodijenski refuzaseră să adauge la numele organizației lor cuvântul „ortodox”, nedorind niciun control asupra organizației lor din partea Sinodului. Problema cooperării ulterioare cu „Mișcarea Creștină a Muncii” a fost pusă în discuție la Sinodul Episcopilor din 1938. Potrivit arhimandritului Pantelimon Starițki, arhiepiscopul Serafim Sobolev s-a opus colaborării cu Lodijenski, și fusese susținut de majoritatea membrilor Sinodului.³⁹³

„Caracteristic este faptul, își amintea arhimandritul Pantelimon, că la sfârșitul Sinodului, mitropolitul Anastasie și membrii Sinodului l-au mustrat pe arhiepiscopul Serafim pentru că îi împiedicase să primească fonduri de la Lodijenski, care părăsise demonstrativ Sinodul”.³⁹⁴

Din relatările arhimandritului Pantelimon, putem trage concluzia că de la sfârșitul anilor '30 adversarii francmasoneriei și ecumenismului îl perce-

peau pe arhiepiscopul Serafim ca pe un ierarh model. „În anul 1938, scria arhimandritul Pantelimon către Patriarhia Moscovei în anul 1948, la Sinodul din Karlovac, deși în mod privat, o întreprinde delegație de activiști anti-masonici din Paris, Geneva și alte centre, conduse de protoiereul Alexandru Șabașev, parohul bisericii din Bruxelles, a venit la arhiepiscopul Serafim al Bulgariei, plângându-se că asistența financiară masonică nu era respinsă de către cei din Exarhat, așa cum ar fi trebuit să fie”.³⁹⁵

Probabil că membrilor Bisericii Ruse din afara granițelor le era destul de greu a se orienta în diverse situații, mai ales în condițiile în care trebuiau să trăiască într-un mediu heterodox și să intre în contact cu organizații publice cu o ideologie neclară. Din acest motiv, reprezentanții diferitelor eparhii ale ROCOR, în cadrul aceluiași Sinod, s-au adresat în mod special către arhiepiscopul Serafim cu cererea „de a le oferi informații despre ideologia rusă și, în special, despre fundamentarea puterii autocratice țariste”. Rezultatul acestor cereri au fost scrierile arhiepiscopului Serafim *Ideologia rusă și Despre adevărata viziune monarhică a lumii*. Putem spune că aceste lucrări, în care ierarhul apăra forma de guvernare ortodox-monarhică, au devenit baza platformei politice a Bisericii Ruse din afara granițelor. Pe lângă apologia monarhiei ortodoxe, în cartea *Ideologia rusă* era prezentată ideea imposibilității categorice pentru Biserică a compromisurilor în problemele dogmatice³⁹⁶.

Arhiepiscopul Serafim era foarte îngrijorat de situația care începuse să prindă contur în Biserica Bulgară pe la sfârșitul anilor '40. Cu mult înainte de Conferința panortodoxă, arhiepiscopul Serafim atră-

sese atenția asupra faptului că în Bulgaria dialogul ecumenic îi adusese pe unii clerici la indiferență religioasă. Potrivit ierarhului, în Bulgaria aveau loc congrese ale bulgarilor convertiți de la ortodoxie la protestantism. Participanții la aceste evenimente nu ascundeau faptul că scopul congreselor era consolidarea propagandei protestante. La astfel de congrese participau chiar și unii ierarhi ortodocși ai Bisericii Bulgare, binecuvântându-le.³⁹⁷

În raportul său către Patriarhul Alexie I din 18 iulie 1947, arhiepiscopul Serafim descria cu indignare cazuri în care relațiile cu heterodocșii treceau cu mult dincolo de hotarele canoanelor: „Într-o duminică dimineața, un pastor protestant (...) a organizat o slujbă de rugăciune pentru ploaie. În alt caz, prin ordinul mitropolitului, corul său mitropolitan a cântat la o slujbă de rugăciune săvârșită de un pastor protestant în prezența protestanților și a ortodocșilor. Iar atunci în Catedrala Mitropolitană Sfânta Liturghie se slujise fără cor. Autoritatea bisericească supremă locală nu a acordat nicio atenție acestei triste manifestări a vieții bisericești”.

Și mai indignat fusese arhiepiscopul Serafim în cazul săvârșirii unei slujbe de rugăciune în orașul Sliwen. „Aici un preot ortodox a ținut o slujbă de rugăciune pentru ploaie împreună cu un pastor protestant, cu un preot armean-gregorian, cu un mulah turc și cu un rabin evreu. Astfel, manifestarea comunicării ecumenice a depășit aici orice limite.”³⁹⁸.

Nu este de mirare că la Conferința panortodoxă din 1948 arhiepiscopul Serafim și-a menținut poziția sa anterioară, care de data aceasta a găsit expresie în raportul care avea tema: „Are oare nevoie Biserica Ortodoxă Rusă să participe la mișcarea ecumenică?”

Arhiereul era convins că heterodocșii nu fac parte din Biserică. Confirmarea acestui lucru arhiepiscopul Serafim o găsisese în hotărârile Sfintelor Sinoade Ecumenice, care îi îndepărtau pe eretici din Biserică. Potrivit arhiepiscopului Serafim, abordarea protestantă a învățaturii Bisericii duce la negarea autorității Sinoadelor Ecumenice și la recunoașterea, ca unic criteriu, a propriei minți.³⁹⁹

Arhiepiscopul menționa că definirea Bisericii ca „una”, „sfântă”, „sobornicească” și „apostolească” contrazicea scornelile protestanților și ale ecumeniștilor ortodocși. Arhiereul respingea cu hotărâre și noua învățătură care susținea că, prin har și „dragoste de părtășie”, în Biserică pot intra și comunități heterodoxe, așa cum intră orice păcătos. Iar arhiereul consideră că există o diferență între comunitățile eretice și membrii păcătoși ai Bisericii. Păcătoșii căzuți din Biserică pentru păcatele lor pot intra în ea prin taina pocăinței și chiar pot ajunge la sfințenie, în timp ce neortodocșii trebuie să renunțe mai întâi la erorile dogmatice și abia apoi pot să se alăture Bisericii.

Comparând argumentele ecumeniștilor ortodocși despre har cu învățătura patristică, arhiepiscopul Serafim susținea că harul, așa cum fusese descris de Părinții Bisericii, nu are nimic comun cu „harul”, care, chipurile, i-ar introduce pe heterodocși în Biserică fără ca ei să condamne învățăturile lor false. Arhiereul scrie că harul, după învățăturile Părinților Bisericii, ar trebui să contribuie la unirea cu Biserica, nu la mântuirea în afara ei.⁴⁰⁰

În ceea ce privește „zidurile” sau „despărțituri-le” care nu ajung până la cer, aceste ziduri, potrivit arhiepiscopului Serafim, au apărut la Sinoadele Ecumenice, ale căror decizii arhiereul le mărturisea ca

fiind inspirate de Dumnezeu. Biserica însăși a ridicat aceste ziduri, pentru a se proteja de amestecarea cu ereziile. Confirmarea faptului că granițele dintre confesiuni ajung totuși la cer, arhiepiscopul Serafim o afla în cuvintele Mântuitorului: *oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer* (Matei 18, 18). Arhiepiscopul Serafim scria că dacă Biserica din cele mai vechi timpuri nu ar fi luptat împotriva ereziilor, atunci „adevărul ortodox, prin amestecul cu minciunile eretice, ar înceta să mai existe și odată cu el ar dispărea și Biserica Ortodoxă de pe fața pământului”.⁴⁰¹

În lucrarea sa *Ideologia rusă*, arhiepiscopul Serafim atrăgea atenția și asupra faptului că motivele separării dintre Biserică și heterodocși sunt de natură fundamentală. „Noi nu trebuie să uităm, scria arhiepiscopul, că diferențele de credință nu sunt doar niște despărțituri vremelnice, care nu au semnificație veșnică nici pentru noi, nici pentru creștinii neortodocși în raport cu problema mântuirii veșnice. Aceste diferențe sunt extrem de importante pentru noi, căci numai adevărata credință ortodoxă dă adevăratul har mântuitor, în care constă întreaga noastră mântuire”.⁴⁰²

Prin urmare, concluzia arhiepiscopului Serafim era fără echivoc: ortodocșii nu pot participa la mișcarea ecumenistă.

Afirmările arhiepiscopului Serafim cu privire la mișcarea ecumenistă pot părea cam dure. Și totuși, poziția antiecumenistă a arhiepiscopului Serafim arată mult mai logic decât poziția ecumenistă însăși. Încă din secolul al XVII-lea, gânditorul creștin Blaise Pascal spunea că, într-o dispută dintre un credincios și un ateu cu privire la existența lui Dumnezeu,

credinciosul nu va fi păgubit nimic în cazul în care ar pierde pariul, în schimb în cazul înfrângerii sale ateul va pierde totul (așa-numitul „pariu al lui Pascal”). Dacă acest principiu s-ar aplica unei dispute dintre susținătorii purității Ortodoxiei și susținătorii compromisurilor, ar deveni clar că poziția apărătorilor Sfintei Tradiții este mai avantajoasă. Cei care mărturisesc adevărul Ortodoxiei cu siguranță vor fi în câștig. Și dacă chiar ar greși, totuși, conform teoriei ecumeniștilor că „despărțiturile de pe pământ nu ajung la cer”, ei oricum ar fi salvați.

Declarația referitoare la mântuirea în egală măsură a tuturor religiilor și confesiunilor aplică o lovitură zdrobitoare ascetismului ortodox și-l scutește pe creștin de restricțiile pe care le implică „calea îngustă” către mântuire, arătată de Mântuitorul Hristos (cf. Matei 7, 14). Într-adevăr, dacă susținătorii ideilor ecumeniste despre mântuirea tuturor religiilor au dreptate, atunci la ce bun să mai „încruciași săbiile” și să vă osteniți cu îndatoririle creștinului ortodox, de care sunt scutiți, de exemplu, protestanții și, cu o privire „mai largă”, chiar musulmanii și păgânii? Ideile ecumeniste, în continuarea lor logică, mai devreme sau mai târziu duc la doctrina posibilității mântuirii fără Hristos, la doctrina mântuirii în iudaism și în islam, ideea de care s-a apropiat conducerea Bisericii Romano-Catolice la Conciliul Vatican II.⁴⁰³

O altă problemă importantă, discutată la Conferința panortodoxă din 1948, a fost cea legată de noul stil calendaristic. Un raport pe această temă a fost prezentat de către arhiepiscopul Serafim Sobolev. Arhiereul a atras atenția asupra faptului că până în prezent nimeni nu a anulat nici condamnarea repetată a noului calendar de către unii patriarhi ortodocși, nici

hotărârea Sinodului Patriarhilor de Răsărit din 1583, care condamnase introducerea noului calendar de către Biserica Romană și îi anatemizase pe susținătorii calendarului gregorian.

Un alt argument al ierarhului viza ținerea datei Sfintelor Paști după tradiție, și această practică fusese încălcată de Papa Grigore al XIII-lea. În Biserica romano-catolică Paștele este adesea sărbătorit, contrar canoanelor, fie împreună cu paștele evreiesc, fie chiar mai devreme. Arhiepiscopul Serafim vedea în aceasta o încălcare directă a canoanelor, care pentru el reprezentau nu doar niște decrete legale, ci hotărâri ale Bisericii, inspirate de Dumnezeu.

Arhiereul atrăgea atenția și asupra faptului că schimbarea calendarului nu va rezolva problemele Bisericii, ci va crea o serie de probleme noi. „Acceptarea noului calendar, spunea arhiepiscopul Serafim în cadrul Conferinței, contrar voinței Sfintei Biserici, chiar și doar într-o formă de compromis, nu ne poate duce decât la faptul că noi înșine vom contribui la apariția tulburărilor și dezordinilor în viața noastră bisericească, vom distruge cu propriile noastre mâini autoritatea Sfintei Biserici Ortodoxe”. Va avea loc o confuzie cu rânduiala liturgic anuală, multe capitole din Tipic vor deveni inutile, vor dispărea din utilizare (cum este praznicul Kiriopasca și alte aspecte tradiționale ale vieții liturgice), iar în anumiți ani nu va mai exista Postul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Iar după încălcarea Predaniei, pe care arhiereul o numea glasul Bisericii Mamă, vor urma exagerări și mai grave.⁴⁰⁴

Arhiepiscopul Serafim mai remarcă faptul că problema noului stil fusese deja discutată în Rusia înainte de revoluție, un susținător al stilului vechi fiind pe atunci faimosul profesor V.V. Bolotov, care

în mod strălucit dovedise eșecul reformei calendaristice⁴⁰⁵.

Și totuși, poziția sa dură nu l-a condus pe arhiepiscop la pași extremi, cum ar fi justificarea schismelor care au apărut din cauza schimbării calendarului. În caz contrar, arhiepiscopul Serafim s-ar fi despărțit de Biserica Rusă încă din anii '20.

Este cunoscut faptul că Patriarhul Tihon al Moscovei nu considera noul stil calendaristic drept erezie și nici nu s-a opus trecerii la noul stil a parohiilor ortodoxe din Finlanda, socotind posibilă o astfel de trecere și pentru alte eparhii ortodoxe din exil. „În Finlanda, scria Patriarhul Tihon către Patriarhul Gherman al Constantinopolului pe 21 ianuarie 1919, de mult timp s-a stabilit un obicei, ca în timpul unor sărbători luterane, Crăciunul, Buna Vestire și altora, chiar dacă acestea cădeau în zi de lucru, să se săvârșească o slujbă și pentru ortodocși, pe de o parte, pentru a le oferi posibilitatea de a-și petrece timpul liber cu folos duhovnicesc, pe de altă parte, pentru a-i proteja pe aceștia de tentația de a participa la slujbele luterane. După lovitura de stat din 1917, la cererile insistente ale finlandezilor ortodocși, Sfântul Sinod a fost nevoit să permită parohiilor ortodoxe finlandeze a ține sărbătorile ortodoxe pe stil nou. În aceeași situație pot fi și creștinii ortodocși din alte părți, unde acum se formează noi state separate, cum ar fi, de exemplu Polonia, Lituania, Letonia, mai bine zis acolo unde creștinii ortodocși vor fi în minoritate. Dar chiar și în Rusia centrală, sau în alte zone pur ortodoxe, nimeni nu poate garanta că legea va ține în continuare cont de rânduielile Bisericii Ortodoxe și că nu va veni timpul când clasa care a preluat puterea în Rusia va găsi de cuviință, tocmai sub forma de luptă

împotriva credinței majoritare și în scopul limitării influenței Bisericii Ortodoxe asupra poporului, să construiască, intenționat, un mod de viață în contradicție directă cu rânduielile Bisericii”⁴⁰⁶.

În anii următori, mitropolitul Antonie Hrapovițki a acceptat împreună-slujirea cu reprezentanții Bisericilor care trecuseră la stilul nou. În februarie 1930, Sinodul Episcopilor Bisericii Ruse din afara granițelor a permis oficial preoților săi din America de Sud să slujească pe stil nou, motivul fiind faptul că aici arabii și grecii locali slujeau conform noului calendar.⁴⁰⁷ În anul 1931, Sinodul Episcopilor acceptase împreună-slujirea cu Bisericile care trecuseră la noul calendar, dacă acestea păstrau Paștele pe stilul vechi.⁴⁰⁸ Nu deținem informații dacă arhiepiscopul Serafim Sobolev s-ar fi opus sau nu tuturor acestor hotărâri. Iar la Conferința panortodoxă din 1948 s-a hotărât că diferența de stiluri calendaristice nu poate împiedica unitatea ortodoxă.⁴⁰⁹ Deși potrivit unor surse arhiepiscopul Serafim nu a fost prea mulțumit de o asemenea îngăduință față de noul calendar,⁴¹⁰ totuși nu a protestat activ împotriva lui.

Timpul s-a scurs, și în 1968, la 18 ani de la moartea arhiereului, Biserica Ortodoxă Bulgară a trecut la noul calendar bisericesc. A apărut și în Bulgaria schisma ortodocșilor de stil vechi. Din păcate, stindard al stiliștilor schismatici a fost considerat chiar arhiepiscopul Serafim, chiar dacă trecuse la Domnul, iar unii dintre ucenicii săi au părăsit Biserica Bulgară. S-a retras din subordonarea Bisericii Ortodoxe Bulgare Mănăstirea Pokrov din Kneajevo, care fusese ctitorită cu binecuvântarea arhiepiscopului Serafim. Pe de altă parte, mulți dintre ucenicii

arhiepiscopului Serafim au acceptat adoptarea noului calendar de către Biserica Bulgară.

Acum se poate doar presupune cum ar fi acționat arhiepiscopul Serafim dacă ar fi fost în viață în 1968. Cu toate acestea, aflarea sa mai întâi în Biserica Rusă din afara granițelor, apoi în Patriarhia Moscovei, care ambele au fost în comuniune cu Bisericile care primiseră noul calendar, ne dă motive să credem că păstrarea unității Bisericii ar fi fost un argument decisiv pentru arhiereu. Așa credea și unul dintre ucenicii arhiepiscopului Serafim, episcopul Partenie Stamatov Lefkiski.

În anul 1970, episcopul Partenie scria despre poziția bulgarilor de stil vechi: „La Conferința panortodoxă de la Moscova din 1948, Vlădica Serafim a fost împotriva reformei calendaristice, și basta! Iată mentalitatea lor! Fără argumente, fără raționament, fără multă logică! Le spun că sfințenia nu este perfecțiune, infailibilitate. În caz contrar, va fi necesar să fim de acord cu Roma, deoarece au existat și papi sfinți, ale căror nume apar în calendarul ortodox (...) Oricât le-ai vorbi, ai senzația că vorbești la pereți!”.⁴¹¹

Protoiereul Vsevolod Șpiller, unul dintre cei mai apropiați ucenici ai arhiepiscopului Serafim, și episcopul Partenie erau convinși de faptul că, dacă ar fi fost în viață, arhiepiscopul Serafim nu ar fi fost de acord cu schisma în Bulgaria din cauza schimbării calendarului bisericesc.

„Desigur, îi scria episcopul Partenie părintelui Vsevolod, aveți dreptate, Vlădica Serafim nu ar fi aprobat comportamentul lor. În procesul de dezbate a oricărei probleme, evident, vlădica avea să stea ferm pe poziția sa, dar după decizia finală este de neconceput să-și fi permis să ajungă la schismă. El ar

fi procedat în felul următor (...): ar fi cerut mai întâi instrucțiuni Patriarhiei Moscovei, de unde i s-ar fi răspuns să urmeze calendarul Bisericii Locale. În această situație, dacă nu s-ar fi supus jurisdicției sale, ar fi făcut o schismă nu numai față de Biserica Bulgară, ci și față de Patriarhia Moscovei. Iar acest lucru era de neconceput pentru Vlădica Serafim, nu numai în opinia celor care l-au cunoscut bine, dar și în opinia celor care au locuit cu el tot timpul și nu l-au cunoscut deloc. Este de neconceput cum acești nesăbuiți poslușnici vor să îl ducă pe răposatul vlădica spre schismă în loc de canonizare!”⁴¹².

Episcopul Partenie a vorbit chiar despre un vis pe care l-a avut, în care arhiepiscopul Serafim le cerea celor care s-au separat să „asculte de Biserica Mamă, altfel întreaga lor cauză se va prăbuși”. Dar, deși mesajul primit în acest vis fusese transmis de către episcopul Partenie călugăriței Serafima Lieven, care deja se separase de Biserica Bulgară, a rămas fără niciun răspuns⁴¹³.

Capitolul 12.

Ultimii ani ai vieții sale

În pofida legăturii arhiepiscopului Serafim cu Patriarhia Moscovei, relațiile dintre el și ierarhii din Rusia erau departe de a fi ideale.

„Relațiile vlădiciei cu Patriarhul Alexie, își aminteste P.I. Petkov, așa cum mi se părea mie, erau destul de calde. Însă, în timp, iarăși după părerea mea, un fior a început să se strecoare în relația dintre vlădica și arhieriei din Rusia. Acest lucru nu mă surprinde deloc, căci Vlădica Serafim, nefiind atât de înspăimântat de regimul sovietic, gândea altfel decât episcopii care locuiau în Rusia. Căci și trecerea la un nou mod de viață în Bulgaria comunistă a fost foarte dificilă pentru vlădica”⁴¹⁴.

Fiind obișnuit cu libertatea, arhiepiscopul Serafim nu s-ar fi putut adapta vieții din URSS. La fel cum nu au reușit s-o facă mulți alți episcopi, întorși din străinătate, mult mai loiali regimului sovietic, precum mitropolitul Veniamin Fedcenkov, mitropolitul Nestor Anisimov sau mitropolitul Serafim Lukianov. Cu toate acestea, în 1948, Patriarhia Moscovei făcea planuri pentru a-l implica pe arhiepiscopul Serafim Sobolev într-o ascultare mai responsabilă. În acel an, era prevăzută înlăturarea din funcție a exarhului Bisericii Ruse din Europa de Vest, mitropolitul Serafim Lukianov, care nu se bucura nici de încrederea Moscovei, nici de respect din partea Bisericii Ruse din afara granițelor și a exarhatului vest-european.

În locul mitropolitului Serafim Lukianov urma să fie numit arhiepiscopul Serafim Sobolev.

În vara și toamna anului 1948, arhiepiscopul Serafim se pregătea pentru plecarea la Paris⁴¹⁵. Ca îndrumător al parohiilor ruse din Bulgaria, Biserica Rusă luase în considerare candidatura protoiereului Vsevolod Șpiller⁴¹⁶.

Însă numirea arhiepiscopului Serafim în Europa nu a avut loc, motivul fiind, în primul rând, neîncrederea față de ierarh din partea autorităților comuniste. Cei de la Moscova nu au putut da uitării idealurile sale monarhice și declarațiile făcute împotriva celor fără de Dumnezeu. Prin urmare, comuniștii nu aveau încredere în arhiepiscopul Serafim, văzând în acțiunile sale o manifestare de ostilitate⁴¹⁷.

Împotriva transferului arhiepiscopului Serafim la Paris s-a pronunțat Ambasada URSS din Franța, care se temea că, ajuns în Franța, arhiereul va lua contact cu monarhiștii⁴¹⁸. Astfel, pentru ei arhiepiscopul Serafim nu era de încredere. În a doua jumătate a lunii decembrie a anului 1948, Patriarhul Alexie I trimite o telegramă arhiereului, informându-l că transferul său la Paris fusese anulat⁴¹⁹.

În această perioadă arhiepiscopul Serafim era cam bolnav, mai având de trăit mai puțin de un an. Transferul într-un loc atât de dificil, precum era Parisul, unde se dușmăneau între ele diferite jurisdicții ale Bisericii Ruse, nu putea decât să agraveze starea ierarhului. În anul 1948 arhiepiscopul suferise o mare pierdere, moartea fratelui său mai mic și însoțitorului său constant, arhimandritul Serghie.

Toată iarna lui 1948/49 arhiepiscopul Serafim fusese grav bolnav. I se agravase tuberculoza, pe care o avea încă din tinerețe. În mai 1949, preotul V.

Spiller scria că arhiereul „a fost bolnav toată iarna și de-abia a scăpat cu viață”⁴²⁰.

Totuși, arhiepiscopul Serafim și-a continuat activitatea pentru binele Bisericii. Situația din Biserica Bulgară se agrava din an în an, amintind uneori de Rusia anilor '20, când puterea cea fără de Dumnezeu sprijinea preoții reformatori, creând o schismă renovaționistă, numită „Biserica vie”.

În anii postbelici, unii reprezentanți ai clerului bulgar cereau înlocuirea în biserică a limbii slavone cu cea bulgară, „simplificarea” portului preoțesc și scurtarea slujbelor bisericești. Se propunea îngăduirea celei de a doua și a treia căsătorii pentru preoții divorțați⁴²¹. Exarhul Bisericii Bulgare, mitropolitul Ștefan, fiind indignat de astfel de propuneri, se plânse Patriarhului Alexie I că susținătorii reformei bulgare merseseră chiar mai departe decât renovaționiștii ruși⁴²². O parte din clerul de rând căuta nu numai simplificarea slujbelor divine, ci și restricționarea drepturilor ierarhilor.

Spre exemplu, în octombrie 1948, la cel de-al 30-lea congres al preoților bulgari, s-a luat decizia ca ziarul *Păstorul poporului* să treacă sub conducerea aparatului de stat. Potrivit unui martor ocular, în sala unde avea loc congresul nu exista nicio icoană, un zid întreg fiind ocupat doar de un portret imens al lui Dimitrov, liderul partidului comunist bulgar⁴²³.

În acei ani, preoții radicali veneau cu propuneri de transformare a mănăstirilor în instituții de învățământ sociale și culturale, iar pentru monahii intelectuali, unii lideri ai Bisericii propuneau modelul „pastorului german iluminat”. Protoiereul Vsevolod Șpiller scria: „Mănăstirea Rila a fost grav deteriorată, fiind transformată într-o «stațiune turistică» (...) Toa-

te slujbele de noapte și de dimineață, care-i «oboseau fără rost» pe frați, au fost anulate (...) Au rămas doar doi-trei călugări nevoitori, dar și aceștia au plecat pe la schituri”⁴²⁴.

Arhiepiscopul Serafim făcea tot posibilul pentru a preveni apostazia în Biserica Bulgară. Protoiereul V. Șpiller a adus la cunoștința mitropolitului Grigore Ciukov că tabăra conservatorilor din Biserica Bulgară era formată în mare parte din ucenicii arhiepiscopului Serafim⁴²⁵.

În 1949, publicația Sinodului Bisericii Bulgare *Foaia Bisericească* a publicat un articol al arhiepiscopului Serafim împotriva ecumenismului și a modernismului bisericesc, împotriva celei de-a doua căsătorii a clericilor și a diminuării rolului Sinodului în administrația Bisericii prin înaintarea clerului celib⁴²⁶. Ierarhii Bisericii Bulgare au remarcat ulterior că apariția articolului arhiepiscopului Serafim în presa bulgară a contribuit la încetarea tulburărilor renașioniste care izbucniseră în Biserica Bulgară⁴²⁷. Conducerea sovietică fusese nemulțumită de curajul arhiereului Serafim, procedând imediat demersurile pentru demiterea arhiereului.

Treptat, forțele au început să-l părăsească pe vlădica. Cei care l-au cunoscut îndeaproape mărturisesc că, cu un an înainte de a muri, vorbea tot mai des despre sfârșitul său. Cu câteva luni înainte de moarte, arhiepiscopul a spus: „Am deja 68 de ani, iar evenimentele cele mai semnificative din viața mea au avut loc pe data de 14. Acum suma numerelor vârstei mele, adică 6+ 8, este egală cu 14. Anul acesta voi muri. Mă întristez mult pentru voi, dar vă îndemn să urmați neabătut calea aleasă”⁴²⁸. Cu puțin timp îna-

inte de moartea sa, arhiepiscopul Serafim a prezis cu exactitate ziua în care se va întâmpla acest lucru⁴²⁹.

„Păstrați-vă sufletul curat, își povățuia arhiereul fiii duhovnicești. Feriți-vă de orice legătură cu ecumenismul. Țineți-vă cu tărie de credința ortodoxă și de învățăturile Domnului nostru Iisus Hristos ”.

Unul dintre fiii duhovnicești ai arhiepiscopului, arhimandritul Alexandru Petranov, își amintește că, cu puțin timp înainte de moarte, Vlădica Serafim îl sfătuia ca după ce va muri să-i scrie scrisori, ca și cum ar fi în viață. „Când vă va fi greu, zicea vlădica, să-mi scrieți o scrisoare (...) și să o lăsați la mormântul meu. Dacă voi afla milă de la Domnul, vă voi mângâia și vă voi ajuta”⁴³⁰.

Pe 26 februarie 1950, în Duminica Ortodoxiei, la ora 15.00, arhiepiscopul Serafim Sobolev și-a încheiat călătoria pământească într-un apartament de pe strada Veliko Târnovo. A doua zi, trupul arhipăstorului a fost dus la Biserica Sfântul Nicolae. Până noaptea târziu, locuitorii din Sofia au mers să-și ia rămas bun de la ierarhul care trecuse la Domnul.

Pe 1 martie a avut loc slujba de înmormântare a arhiepiscopului Serafim, condusă de vicepreședintele Sfântului Sinod al Bisericii Bulgare, mitropolitul Paisie Vraceanski, însoțit de cinci arhierei. Alți doi ierarhi se rugau la altar, împreună cu șapte arhimandriți, un egumen, trei ieromonahi, doi protoierei, doi preoți și trei diaconi⁴³¹. La sfârșitul slujbei de înmormântare a fost citită telegrama de condoleanțe a Sanctității Sale Alexei, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii.

În aceeași zi, în conformitate cu decizia Sinodului Bisericii Bulgare, arhiepiscopul Serafim a fost înmormântat în cripta Bisericii Sfântul Nicolae.

Capitolul 13.

Cinstirea și canonizarea arhiepiscopului Serafim

Volumul de față a fost tipărit în anul 2011, fiind o încercare de susținere a canonizării Sfântului Serafim în Biserica Ortodoxă Bulgară și în Biserica Ortodoxă Rusă. Mult-așteptata canonizare a avut loc abia în anul 2016. Informațiile prezentate în acest capitol sunt anterioare acestei canonizări...

Cinstirea arhiepiscopului Serafim a început aproape imediat după moartea sa. În cripta arhipăstorului au început să vină cei necăjiți și suferinzi, aflând acolo mângâiere și vindecare prin rugăciuni în fața mormântului său. Arhimandritul Alexandru scrie, că la scurt timp după moartea sa, arhiepiscopul Serafim i-a apărut în vis și i-a spus: „Deși am murit, pentru voi însă voi fi mereu viu!”⁴³²

Și totuși, cinstirea arhiereului nu era pe placul tuturor. Protoiereul Serghei Kazanțev, numit în 1952 paroh al Bisericii Sfântul Nicolae, a fost surprins să afle că enoriașii aruncă bilețele cu cererile lor în niște deschizături speciale de lângă mormânt. Parohul a poruncit ca aceste găuri să fie cimentate, ceea ce nu a ajutat, căci bilețelele erau deja lăsate chiar lângă mormântul vlădiciei. Atunci parohul a oprit accesul la mormânt, ceea ce a dus la proteste și plângeri la Consiliul pentru afacerile Bisericii Ortodoxe Ruse. Curând, protoiereul S. Kazanțev a fost transferat la Moscova. Părăsind Sofia, protoiereul i-a poruncit adjunctului său, ieromonahului Serghie Konobeiev, „să nu permită a sluji în Biserica Sfântul Nicolae cinstitorilor arhie-

piscopului Serafim și, în special, clerului bulgar, dar mai ales, călugărilor fostei Mănăstiri Kokalian”⁴³³.

Desigur, această restricție nu a dat niciun rezultat. Numărul închinătorilor arhiepiscopului Serafim creștea în fiecare an, iar succesorii protoiereului S. Kazanțev, în calitate de parohi, nu mai repetau greșelile sale. Ajutorul primit prin rugăciunile ierarhului răposat nu a fost singurul motiv pentru cinstirea lui. La fel de importante erau învățăturile ortodoxe ale arhiepiscopului Serafim. Numele arhiepiscopului a devenise astfel un stindard pentru oponenții modernismului atât în Patriarhia Moscovei, cât și în Biserica Rusă din afara granițelor și în alte Biserici Ortodoxe. Având în vedere ortodoxia învățăturilor arhiepiscopului Serafim, precum și ajutorul primit de cei care se îndreptau către el în rugăciune, Biserica a ridicat problema canonizării sale. Mai întâi, arhiepiscopul Serafim, deși fusese ierarh al Patriarhiei ruse, a fost canonizat în anul 2002 în Biserica Ortodoxă de Stil Vechi din Bulgaria, care pe atunci se afla în comuniune liturgică cu Biserica Rusă din afara granițelor.

„Printre sfinții proslăviți de Biserică a strălucit de curând un nou luminător, Sfântul Serafim, făcătorul de minuni din Sofia, care anul acesta a fost canonizat de Biserica Ortodoxă de Stil Vechi din Bulgaria”, scria în revista *Rusia ortodoxă*, publicația oficială a Bisericii Ortodoxe Ruse din afara granițelor⁴³⁴. O altă revistă, *Viața ortodoxă*, anexă la revista *Rusia ortodoxă*, a pus icoana arhiepiscopului pe coperta sa. În același număr al revistei au fost publicate troparul, condacul și o rugăciune către Sfântul Serafim⁴³⁵. Câțiva ani mai târziu, numele arhiepiscopului Serafim de Bogucear a fost inclus în rândul sfinților

Bisericii Ruse din afara granițelor⁴³⁶. Pe atunci, Biserica Rusă din afara granițelor era deja reunită cu Patriarhia Moscovei.

Pentru milioane de locuitori ai Bulgariei și numeroși pelerini, care vin încontinuu la mormântul arhiepiscopului Serafim pentru ajutor, sfințenia sa este de necontestat. Putem spune că arhiepiscopul Serafim este în prezent unul dintre cei mai venerați sfinți ai lui Dumnezeu care s-au nevoit vreodată pe pământ bulgar. Cazurile de ajutor prin rugăciunile arhiereului sunt consemnate la Biserica Sfântul Nicolae din Sofia, iar unele dintre aceste mărturii au fost deja publicate⁴³⁷. Din păcate, nu sunt înregistrate toate cazurile de săvârșire a minunilor. Mulți dintre cei care au primit ajutor nu lasă mesaje scrise, dar adesea locuitorii din Sofia povestesc cu multă evlavie despre grabnicul ajutor primit în diverse situații de la Sfântul Serafim. Numărul închinătorilor arhiereului este mare și în Rusia, unde mulți oameni cunosc atât meritele sale în apărarea Ortodoxiei, cât și învățăturile lui. În prezent, o problemă arzătoare este studierea moștenirii arhiepiscopului Serafim. Biserica poate să fie deschisă față de dialogul cu heterodocșii și chiar rezolvării unor probleme comune cu aceștia. Dar este necesar ca prin toate mijloacele posibile să evităm, după cum ne-a avertizat arhiepiscopul Serafim, căile de compromis în problemele de credință, care inevitabil, mai devreme sau mai târziu, vor duce la contopirea într-o singură grupare de confesiuni și la indiferență religioasă. Nu mai puțin valoroase sunt și scrierile arhiepiscopului Serafim cu privire la relațiile Biserică-stat. Nu există nicio îndoială că moștenirea arhiepiscopului Serafim va fi revendicată și folosită în mod repetat pentru întărirea Bisericii...

¹ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim, arhiepiscopul de Bogușcear, făcătorul de minuni din Sofia*, apărută în *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 8.

² Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire la un an după moartea arhiepiscopului Serafim Sobolev*, apărut în volumul *Viața, minunile și învățăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, editat de Mănăstirea de fecioare Acoperământul Maicii Domnului, Editura Sfântul Apostol și Evanghelist Luca, Sofia, 2001, p. 12.

³ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 8.

⁴ Arhiva de Stat a Federației Ruse (prescurtată, în continuare, GARF), fond 1486, inventar 1, Caz 8, pp. 647-648.

⁵ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *La răspântia celor două epoci*, Moscova, Casa părintească, 1994, p. 94.

⁶ Nikon Rklitski, episcop, *Biografia Înaltpreasfințitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului și Galiciului*, V. 1, Ediție a Eparchiei din America de Nord și Canada, New York, 1956, p. 65.

⁷ Medved, R., protoiereu, *Impresii de călătorie*, *Buletinul clerului militar și marin*, nr. 17/1914, p. 617.

⁸ Liubimov P., *Despre școala noastră duhovnicească*, *Cauza rusească*, nr. 10 – 11/1905, p. 12.

⁹ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Predici*, volum editat de Mănăstirea Pocrov, Sofia, 1998, p. 89.

¹⁰ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 8.

¹¹ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, pp. 13-14.

¹² Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 15

¹³ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 16.

¹⁴ *Lecturi creștine*, ianuarie/1905, p. 4.

¹⁵ *Lecturi creștine*, ianuarie/1905, p. 8.

¹⁶ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *Note ale episcopului*, apărut la Editura Pravila credinței, 2002, p. 25.

¹⁷ Dostoievski F.M., *Idiotul*, Partea a III-a, Cap. X.

¹⁸ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit.*, p. 25.

¹⁹ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 20.

²⁰ *Lecturi creștine*, noiembrie/1908, p. 194.

²¹ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 20.

²² *Op.cit.*, p. 21.

-
- ²³ Op.cit., p. 22.
- ²⁴ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit.*, p. 25.
- ²⁵ *Lecturi creștine*, februarie/1909, p. 38.
- ²⁶ *Lecturi creștine*, noiembrie/1908, p. 221 și februarie/1909, p. 39.
- ²⁷ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit.*, pp. 26, 389-390.
- ²⁸ Mineiul pe noiembrie, Partea a II-a, Ediția Patriarhiei Moscovei, Moscova, 1981, p. 49.
- ²⁹ GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p. 175.
- ³⁰ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit.*, pp. 389, 390.
- ³¹ Ciprian Kern, arhimandrit, *Slujire pastorală ortodoxă. Dintr-un curs de prelegeri de teologie pastorală*, Sankt Petersburg, Satis, 1996, p. 168.
- ³² Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit.*, p. 27.
- ³³ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 22.
- ³⁴ *Idem*.
- ³⁵ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit.*, p. 27.
- ³⁶ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit.*, pp. 28-29.
- ³⁷ Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945, Arhiva Departamentului pentru relații bisericești externe din Patriarhia Moscovei, denumită în continuare Arhiva DECR. Cazul 17 „Bulgaria”, partea a 2-a, fișa 59; Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev față de Biserica Ortodoxă Bulgară și semnificația lui pentru viața spirituală din Bulgaria*, Biserica rusească Sfântul Nicolae din Sofia, Editura Liubomudrie, Sofia, 1995, p. 50.
- ³⁸ *Lecturi creștine*, iunie-iulie/1908, p. 112.
- ³⁹ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, pp. 23-24.
- ⁴⁰ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 9.
- ⁴¹ Vedernikov A., *Arhiepiscopul Serafim Sobolev*, *Jurnalul Patriarhiei Moscovei*, nr 4/1950, p. 22.
- ⁴² *Lecturi creștine*, februarie/1909, p. 43.
- ⁴³ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, Centrul de informații ortodoxe Sfântul Vladimir de la Mănăstirea Novo-Korenaia, Obștea Bisericii Kazanska de la Mănăstirea Novodevici, *Buletinul literar*, 1994, p. 75.

-
- ⁴⁴ Unul dintre proiectele reformei duhovnicești și educaționale, *Терковніе вѣдомости (Înregistrări bisericești)*, *Buletin parohial*, nr. 39/1905, p. 1645
- ⁴⁵ Nikon Rklitski, episcop, *Biografia Înaltpreasfințitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului și Galiciului*, V. 1, Ediție a Eparhiei din America de Nord și Canada, New York, 1956, pp. 109-110.
- ⁴⁶ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *op.cit.*, pp. 24-25.
- ⁴⁷ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 27.
- ⁴⁸ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 26.
- ⁴⁹ *Schimbarea conducerii Seminarului teologic Voronej, Foi eparhiale*, nr. 3/1913, Voronej, p. 17.
- ⁵⁰ P.N.B., *Despre sistemul administrativ-educativ în seminariile teologice*, *Buletinul teologic*, februarie/1907, pp. 323-324.
- ⁵¹ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 8.
- ⁵² Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *La răspântia celor două epoci*, p. 94.
- ⁵³ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 11.
- ⁵⁴ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 28.
- ⁵⁵ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 10.
- ⁵⁶ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Predici*, Sofia, Mănăstirea Pocrov, 1998, p. 224.
- ⁵⁷ *Foi eparhiale*, Voronej, 1913, nr. 22 - p. 673; nr. 23 - pp. 219-130; nr. 25 - pp. 735-738.
- ⁵⁸ *Foi eparhiale*, Voronej, 1913. Anexa la nr. 34, pp. 3, 4, 7.
- ⁵⁹ *Foi eparhiale*, Voronej, nr. 21/1914.
- ⁶⁰ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, pp. 10, 11.
- ⁶¹ *Foi eparhiale Voronej*, nr. 36/1915, p. 988.
- ⁶² Miller L., *Familia regală, victimă a puterii întunericului*, apărută la Editura Velikii Grad, 2005, pp. 144, 152, 172.
- ⁶³ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *La răspântia celor două epoci*, apărută la Editura Casa părintească, 1994, p. 142.
- ⁶⁴ GARF, fond 6343, inv.1, caz. 283. Fișa 6 verso.
- ⁶⁵ Petrov P., preot, *Ai noștri sfinți ipocriți*, *Foi eparhiale*, Voronej, nr. 6/1913, pp. 164, 165.
- ⁶⁶ GARF, fond 6343, inv.1., caz 283, fișa 6 verso - 7.

⁶⁷ Vezi: Șahnovici M., *V.I. Lenin și problemele ateismului*, Editura Academiei de Științe a URSS, Moscova, 1961, p. 172.

⁶⁸ Lenin V., *Scrisoarea către A.M. Gorki nr. 195*, 13 sau 14 noiembrie 1913, *Opere complete*, vol. 48, Editura literaturii politice, Moscova, 1964, pp. 226-227.

⁶⁹ Lenin V., *Cu privire la atitudinea partidului muncitorilor față de religie*, *Opere complete*, vol. 17, Editura literaturii politice, Moscova, 1968, p. 418.

⁷⁰ Citat din Pein R., *Lenin. Viața și moartea*, apărut la Editura Garda tânără, 2005, p. 503.

⁷¹ Șahnovici M., *V.I. Lenin și problemele ateismului*, Editura Academiei de Științe a URSS, Moscova, 1961, p. 602.

⁷² *Arhivele Kremlinului. În două volume*, vol. 1 - *Biroul politic și Biserica. 1922-1925*, Moscova-Novosibirsk, 1997, pp. 142-143.

⁷³ Începând de aici, datele sunt prezentate conform noului calendar.

⁷⁴ *Chipul duhovnicesc și sfaturile părintești ale de-a pururea pomenitului arhiepiscop Serafim, Viața, minunile și învățăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Sofia, volum editat de Mănăstirea de fecioare Acoperământul Maicii Domnului, apărut la Editura Sfântul Apostol și Evanghelist Luca, 2001, p. 48.

⁷⁵ Akinșin A., *Bisericele din Voronej*, Voronej, 2003, pp. 158-159.

⁷⁶ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 11.

⁷⁷ *Foi eparhiale*, Voronej, nr. 22/1916.

⁷⁸ Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev față de Biserica Ortodoxă Bulgară și semnificația lui pentru viața spirituală din Bulgaria*, Biserica rusească Sfântul Nicolae din Sofia, Editura Liubomudrie, Sofia, 1995, p. 52.

⁷⁹ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Predici*, Sofia, Mănăstirea Pocrov, 1998, p. 20; *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 12.

⁸⁰ Boikikeva A., *Meritele Arhiepiscopului Serafim Sobolev față de Biserica Ortodoxă Bulgară...*, p. 52.

⁸¹ Maharoblidze E., *20 de ani de la „Constituția” Bisericii Ruse, Tercovnoe obozrenie*, Belgrad, nr.11-12/1940, p. 10.

⁸² Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945, Arhiva DECR. Cazul 17 „Bulgaria”, partea a 2-a, fișa 59 verso.

⁸³ Wrangel p., *Note*, Minsk: Harvest, 2002, Vol.2, pp. 66, 65.

-
- ⁸⁴ GARF, fond 3696, Inv.1, Caz 3, Fișa. 36.
- ⁸⁵ GARF, fond 3696, Inv. 1, Caz 25, Fișa 43-43 verso.
- ⁸⁶ Tinina Z., *Jurnalul arhiepiscopului Damian de Țarițino*, 1919 – 1922, Lumea Ortodoxiei. Colecție de articole științifice. Vol. 4. Volgograd, Universitatea de Stat din Volgograd, 2002, p. 281; Lomaco G., protoieru, *Referitor la problema diviziunii noastre bisericești*, Buletinul bisericii, 1934, Nr. 3, p. 13.
- ⁸⁷ GARF, fond 3696, inv.1, caz 3, pp. 113-113 verso.
- ⁸⁸ *Mitropolitul Antonie Hrapovițki și vremea sa 1863-1936*. Nijni Novgorod, Frăția Sfântului Alexandru Nevski, 2004, Cartea 2, p. 737. Vezi și: Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Predici*, Sofia, Mănăstirea Pocrov, 1998, p.13.
- ⁸⁹ GARF, fond 3696, inv.1., caz 2, p. 209 verso; caz 3, pp. 39-40.
- ⁹⁰ *Chipul duhovnicesc și sfaturile părintești ale de-a pururea pomenitului arhiepiscop Serafim, Viața, minunile și învățăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Sofia, volum editat de Mănăstirea de fecioare Acoperământul Maicii Domnului, apărut la Editura Sfântul Apostol și Evanghelist Luca, 2001, p. 53.
- ⁹¹ Deși separarea administrativă a avut loc în anul 1927, decretul privind încetarea comuniunii bisericești și de rugăciune cu mitropolitul Serghie Stragorodski a fost adoptat de către Sinodul Episcopilor ROCA din 1931, GARF, fond. 6343, inv.1, caz 2, p. 121.
- ⁹² *Sinodul Bisericii ruse din afara granițelor. Materiale ale comisiei pregătitoare*, ediția întâi, Constantinopol, 1921, p. 12.
- ⁹³ Evloghie Gheorghievski, mitropolit, *Calea vieții mele. Memoarii din povestirile sale adresate T. Manuhina*, apărut la Editura Moscovskii Rabocii, Moscova, 1994, p. 337.
- ⁹⁴ GARF, fond 3696, inv.1, caz 25, pp. 83 verso-84.
- ⁹⁵ Troițki S., *Statutul juridic al Bisericii Ruse în Iugoslavia*, Belgrad, 1940. Imprimări din Notițele Institutului Științific Rus din Belgrad, ediția a cincea, p. 106.
- ⁹⁶ *Ancheta Patriarhului Tihon*, Colecția de documente bazate pe materialele arhivei centrale a FSB din Federația Rusă: *Monumente ale gândirii istorice*, editată de Institutul Teologic Ortodox Sfântul Tihon, Moscova, 2000, p. 695.
- ⁹⁷ Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev față de Biserica Ortodoxă Bulgară...*, p. 54.
- ⁹⁸ Jovanovici M., *Emigrația rusă în Balcani 1920-1940*, Moscova, Fondul de bibliotecă Rusia în străinătate, *Russkii puti*, 2005, p. 123.

-
- ⁹⁹ Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse*, Aletea, 2009, p. 62.
- ¹⁰⁰ GARF, fond 1486, inv. 1, caz 2, p. 660.
- ¹⁰¹ Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse*, pp. 62-63.
- ¹⁰² Evloghie Gheorghievski, mitropolit, *Calea vieții mele*, p. 344.
- ¹⁰³ *Idem*, p. 401.
- ¹⁰⁴ GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, pp. 660-661.
- ¹⁰⁵ Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945, Arhiva DECR, caz 17 „Bulgaria”, partea a 2-a, fișa 59 verso.
- ¹⁰⁶ *Ancheta Patriarhului Tihon*, p. 681.
- ¹⁰⁷ GARF, fond 1489, inv.1, caz 8, p. 681.
- ¹⁰⁸ *Терковние ведомости (Înregistrări bisericești)*, nr.3/1922, pp. 7-8.
- ¹⁰⁹ *Istoria ierarhiei Bisericii Ortodoxe Ruse*, M.: PSTGU, 2006, p. 877. *Înregistrări bisericești*, nr. 9-10/1927, p. 10; Maharo-blidze E., *Cărți despre tulburările bisericești*, în *Înregistrări bisericești*, 1927, nr. 9-10. *Deciziile Sinodului Episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din străinătate*, în *Înregistrări bisericești*, 1930, nr. 1-2, p. 2.
- ¹¹⁰ *Istoria ierarhiei Bisericii Ortodoxe Ruse*, p. 644.
- ¹¹¹ Jovanovici M., *Emigrația rusă în Balcani 1920-1940*, p. 272, Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse...*, p. 60.
- ¹¹² Șcerbatov A., Krivorucikina-Șcerbatova L., *Dreptul la trecut*, Mănăstirea Sretensk, 2005, p. 98.
- ¹¹³ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *La răspântia celor două epoci*, pp. 334-335.
- ¹¹⁴ Șcerbatov A., Krivorucikina-Șcerbatova L., *Dreptul la trecut*, pp. 82-83.
- ¹¹⁵ Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară. Eseu istoric*, Sofia, Liubomudrie, 2005, p. 173.
- ¹¹⁶ GARF, fond 6991, inv.1, caz 418, p. 158.
- ¹¹⁷ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 30.
- ¹¹⁸ GARF, fond 6343, inv.1, caz 222, p. 212.
- ¹¹⁹ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 4.
- ¹²⁰ GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p.645.
- ¹²¹ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 13; nr. 2/2002, p. 3.

-
- ¹²² Govoruhin V., *Biserica Rusă Sfântul Nicolae din Sofia*, Sofia, Editura Liubomudrie, 1995, pp. 15, 16.
- ¹²³ Idem, p. 19.
- ¹²⁴ Idem, p.15.
- ¹²⁵ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 3.
- ¹²⁶ Betts R., Marcenko V., *Duhovnicul familiei regale. Sfântul Teofan de Poltava*, Platina, Frăția Sfântului Gherman din Alaska, Filiala rusă a Societății Valaam din America, 1994, p. 77.
- ¹²⁷ GARF, fond 6343, inv.1, caz 12, p. 11 verso.
- ¹²⁸ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 3.
- ¹²⁹ *Lucrările Sinodului Bisericii Ruse din străinătate din 8-21 noiembrie 1921 (21 noiembrie-3 decembrie) de la Sremski Karlovți*, Tipografia mănăstirii sârbești, 1922, pp. 77-78.
- ¹³⁰ Evloghie Gheorghievski, mitropolit, *Calea vieții mele*, p. 461.
- ¹³¹ Tinina Z., *Jurnalul arhiepiscopului Damian de Țarițin 1919-1922*, Lumea Ortodoxiei. Colecție de articole științifice, ediția a patra, Volgograd, Universitatea de Stat din Volgograd, 2002, p. 316.
- ¹³² *Lucrările Sinodului Bisericii Ruse din străinătate...*, pp. 79-80.
- ¹³³ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, Centrul de informații ortodoxe Sfântul Vladimir din Mănăstirea Nova Korenaia, Comunitatea Bisericii Kazanska a Mănăstirii Novodevici, *Buletinul literar*, 1994, p. 13.
- ¹³⁴ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepție monarhică a lumii*, Centrul de informații ortodoxe Sfântul Vladimir din Mănăstirea Nova Korenaia, Comunitatea Bisericii Kazansk a Mănăstirii Novodevici, *Buletinul literar*, 1994, p. 95.
- ¹³⁵ *Lucrările Sinodului Bisericii Ruse din străinătate...*, p. 45.
- ¹³⁶ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă...*, p. 119.
- ¹³⁷ Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse*, p. 64.
- ¹³⁸ Alexandru Zarkeșev, egumen, *Biserica Ortodoxă Rusă din Persia - Iran 1597-2001*, Satis, 2002, p. 124.
- ¹³⁹ *Soarta Bisericii Ortodoxe din Viena*, Rusia Ortodoxă, nr. 11/1935, p. 6; Arhiva DECR. *Cazul Biserica Ortodoxă Sârbă*, P. „1934”, p. 22.
- ¹⁴⁰ Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse*, pp. 64-65.
- ¹⁴¹ GARF, fond 6343, inv. 1, caz 12, p. 11 verso.
- ¹⁴² Idem.

-
- ¹⁴³ Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse*, p. 65.
- ¹⁴⁴ Veniamin Fedcenkov, mitropolit, *Notițe ale arhiereului*, p. 29; Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 31.
- ¹⁴⁵ GARF, fond 6343, inv.1, caz 97, p. 4.
- ¹⁴⁶ Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse*, p. 69.
- ¹⁴⁷ Nicon Rklițki, arhiepiscop, *Biografia Înaltpreasfințitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului și Galiciului*, V. 7, New York, Publicație a eparhiei din America de Nord și Canada, 1961, p. 366.
- ¹⁴⁸ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 6.
- ¹⁴⁹ Ilarion Țonev, mitropolit, *Amintiri ale arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Arhiva metocului Bisericii Ruse din Sofia.
- ¹⁵⁰ Idem.
- ¹⁵¹ „Nu-ți sunt doar tată, ci și mamă”. *Scurte amintiri ale arhiepiscopului Serafim*, *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 5.
- ¹⁵² *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 5.
- ¹⁵³ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Cuvânt de pomenire...*, p. 31.
- ¹⁵⁴ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, pp. 5, 3.
- ¹⁵⁵ Volokitina T., Murașko G., Noskova A., *Moscova și Europa de Est. Puterea și Biserica în perioada de transformare socială a anilor '40-'50 ai secolului XX: Eseuri despre istorie*, ROSSPEN, Fundația Primului Președinte al Rusiei B.N. Elțin, 2008, p. 244.
- ¹⁵⁶ Se referă la dialogul Sfântului Serafim de Sarov cu Nicolae Motovilov, în timpul căruia cuviosul l-a ajutat să simtă harul Duhului Sfânt. Vezi *Scopul vieții creștine*, Editura Pelerinul, 2001, pp. 49-62.
- ¹⁵⁷ Spiller I., *Amintiri despre părintele Vsevolod Spiller*, PSTBI, 1995, pp. 26-27.
- ¹⁵⁸ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 2.
- ¹⁵⁹ Ilarion Țonev, mitropolit, *Amintiri ale arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Arhiva metocului bisericii ruse din Sofia.
- ¹⁶⁰ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 5.
- ¹⁶¹ Mărturie orală din 13.03.2009.
- ¹⁶² Kosik V., *Un colțisor rusesc la Sofia*, Probel, 2008, p. 33.

-
- ¹⁶³ Spiller I., *Amintiri despre părintele Vsevolod Spiller*, PSTBI, 1995, p. 31.
- ¹⁶⁴ *A se aplica pedeapsa capitală preoților*, sursa nr. 3/1995, p. 116; *Ancheta Patriarhului Tihon...*, p. 154.
- ¹⁶⁵ *Acte ale Preafericirii Sale, Patriarhul Tihon, și documente ulterioare cu privire la succesiunea înaltei autorități bisericești 1917-1943*, Comp. M. Gubonin. Moscova, Institutul Teologic ortodox Sfântul Tihon, Frăția în numele Mântuitorului Multmilostiv, 1994, pp. 193-194.
- ¹⁶⁶ *Acte ale Preafericirii Sale Patriarhul Tihon...*, p. 220.
- ¹⁶⁷ GARF, fond 6343, inv. 1, caz 5, p. 53 verso.
- ¹⁶⁸ Lenin V., *Versiunea originală a articolului „Sarcinile imediate ale guvernului sovietic”, Opere complete*, volumul 36. Moscova, Editura de stat a literaturii politice, 1962, p. 128.
- ¹⁶⁹ GARF, fond 6343, inv.1, caz 4, p. 168.
- ¹⁷⁰ Idem.
- ¹⁷¹ GARF, fond 6343, inv. 1., caz 5, p. 52.
- ¹⁷² Buletinul Mișcării creștine a studenților ruși (RSHD), 1927, martie, p. 29.
- ¹⁷³ GARF, fond 6343, inv. 1, caz 77, pp. 4 – 4 verso.
- ¹⁷⁴ Betts R., Marcenko V., *Duhovnicul familiei regale. Sfântul Teofan de Poltava*, Platina, Frăția Sfântului Gherman din Alaska, Filiala rusă a Societății Valaam din America, 1994, p. 97.
- ¹⁷⁵ Pentru textul documentului, vezi, de exemplu: *Buletinul bisericesc al exarhatului rus ortodox din vestul Europei*, 1956, nr. 5-6 (63-64), p. 13.
- ¹⁷⁶ E vorba de cazul Sacco și Vanzetti.
- ¹⁷⁷ Ștefan, mitropolit, *Gata cu tăcerea!*, apărut în *Viața Bisericii*, nr. 2/1938, pp. 25, 26.
- ¹⁷⁸ Nikon Rklițki, arhiepiscop, *Biografia Înaltpreasfințitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului și Galiciului*, vol. 6, New York, Ediția eparhiei din America de Nord și Canada, 1960, p. 230.
- ¹⁷⁹ Arhiva Departamentului de relații bisericești externe. Cazul „Biserica Ortodoxă Sârbă”, „1934”, p. 24.
- ¹⁸⁰ *Jurnalul Patriarhiei Moscovei în 1931-1935*, Moscova, Consiliul editorial al Bisericii Ortodoxe Ruse, 2001, pp. 228-229.
- ¹⁸¹ „*Ultrasecret. Urgent. Personal. Tov. Tucikov*” - *Rapoarte de la Leningrad la Moscova 1927-1928*/ed., intr. și note de A. Maziri-

na, Colecția teologică, vol. 10, Moscova, PSTBI, 2002, pp. 369-370.

¹⁸² GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p. 52.

¹⁸³ Vezi, de exemplu: *Faptele Sinodului Rus din Diaspora...*, p. 45; Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepție monarhică despre lume...*, p. 95.

¹⁸⁴ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă...*, p. 13.

¹⁸⁵ Vezi, de exemplu: Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Epistola către romani*, Moscova, Departamentul de publicare al Patriarhiei Moscovei, 1994, p. 775; Sfântul Cuvios Isidor Pelusiotul, *Scrisori*, vol. 2, Moscova, Editura Sfântul Ignatie de Stavropol, 2001, pp. 8 - 9.

¹⁸⁶ Viețile sfinților în limba rusă, după Mineiele Sf. Dimitrie al Rostovului, vol. 5, partea 1, Moscova, Tipografia sinodală, 1904, pp. 29-30.

¹⁸⁷ „Dacă un rege domnește peste oameni, iar peste el stăpânesc mulțime de patimi și păcate urâte: iubirea de arginți și mânia, înșelăciunea și nelegiuirea, mândria și furia, și mai rău decât toate necredința și hulirea, un astfel de rege nu este slujitor al lui Dumnezeu, ci al diavolului, și nu mai poate fi numit rege, ci tiran (...) Și să nu-l ascuți pe un astfel de rege și pe slujitorii lui, care te incită la necinstire sau înșelăciune, chiar dacă te va chinui sau te va amenința cu moartea”, Cuviosul Iosif de Voloțk, în volumul *Susținătorul culturii*, Editura Mănăstirii Spaso-Preobrajenski, Valaam, 1993, p. 189.

¹⁸⁸ GARF, fond 6343, inv.1, caz 283, pp. 9-9 verso.

¹⁸⁹ GARF, fond 6343, inv.1, caz 283, p. 9 verso.

¹⁹⁰ *Pâine cerească*, nr. 12/1938, p. 39.

¹⁹¹ GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, p. 212.

¹⁹² *Mesagerul bisericesc*, nr. 8-9/1950, p. 2.

¹⁹³ Arhiva Departamentului relațiilor bisericești externe. Cazul „Bulgaria”, partea a 2-a, p. 46 verso.

¹⁹⁴ Florovski G., protoiereu, *Căile teologiei ruse*, Paris, YMCA PRESS, 1983, retipărit la Kiev, la Editura Calea spre Adevăr, 1991, p. 428.

¹⁹⁵ Antonie Hrapovițki, mitropolit, *Experiența catehismului creștin*, Nicon Rklițki, Arhiepiscop., *Biografia Înaltpreasfințitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului și Galiciului*, Ediția eparhiei din America de Nord și Canada, 1961, vol. 8, p. 53.

-
- ¹⁹⁶ Antonie Hrapovițki, mitropolit, *Dogma răscumpărării*, p. 185.
- ¹⁹⁷ Antonie Hrapovițki, mitropolit, *Dogma răscumpărării*, p. 182.
- ¹⁹⁸ Antonie Hrapovițki, mitropolit, *Experiența catehismului creștin*, p. 45.
- ¹⁹⁹ Betts R., Marcenko V., *Duhovnicul familiei regale. Sfântul Teofan de Poltava*, Platina, Frăția Sfântului Gherman din Alaska, Filiala rusă a Societății Valaam din America, 1994, pp. 101-102.
- ²⁰⁰ GARF, fond 6343, inv.1, caz 6, pp. 344-345.
- ²⁰¹ Betts R., Marcenko V., *Duhovnicul familiei regale. Sfântul Teofan de Poltava*, pp. 97-102.
- ²⁰² *Înregistrări bisericești*, nr. 13-14/1926, p. 3.
- ²⁰³ GARF, fond 6343, inv.1, caz 283, p. 6.
- ²⁰⁴ GARF, fond 6343, inv.1, caz 283, p. 7.
- ²⁰⁵ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Distorsiunile adevărului ortodox în gândirea teologică rusă*, Sofia, 1943, pp. 6-7; A.S. a F.R., fond 6343, inv.1, caz 283, p. 8 verso.
- ²⁰⁶ GARF, fond 6343, inv. 1, caz 10, pp. 28, 30 verso.
- ²⁰⁷ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 18.
- ²⁰⁸ *Prinosul unui american ortodox, Culegere de lucrări ale părintelui Serafim de la Platina*, Platina, Frăția Sfântului Gherman din Alaska, Filiala rusă a Societății Valaam din America, 2001, p. 687.
- ²⁰⁹ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Distorsiunile adevărului ortodox...*, p. 7.
- ²¹⁰ Lopuhin p., *Mitropolitul Antonie. Extras din memorii*, apărut în *Viața Bisericii*, nr 9/ 1937, p. 139.
- ²¹¹ *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 8.
- ²¹² Serafim Rose, ieromonah, Gherman Podmoșenski, egumen, *Fericitul Ioan, făcătorul de minuni. Informații preliminare despre viața și minunile Arhiepiscopului Ioan Maximovici*, apărut la Pravila credinței. Pelerinul rus, 1993, p. 347; Serafim Rose, ieromonah, *Prinosul unui american ortodox. Culegere de lucrări ale părintelui Serafim de la Platina*, Platina, Frăția Sfântului Gherman de Alaska, Filiala rusă a Societății Valaam din America, 2001, p. 687.

-
- ²¹³ Bulgakov S., protoiereu, *Lumină neînserată. Contemplări și speculații*, Moscova, Editura Republica, 1994, pp. 187-189.
- ²¹⁴ Idem.
- ²¹⁵ Bulgakov S., protoiereu, *Rugul aprins. Mica trilogie*, Moscova, 2008, pp. 14-15, 54.
- ²¹⁶ Idem. pp. 94, 96, 103, 115.
- ²¹⁷ Bulgakov S., protoiereu, *Apocalipsa lui Ioan*, Moscova, Frăția „Bucurie și mângâiere”, 1991, pp. 175 - 177, 204, 220, 246.
- ²¹⁸ Bulgakov S., protoiereu, *Prietenul Mirelui. Mica trilogie*, pp. 191, 207-211, 348, 363.
- ²¹⁹ Bulgakov S., protoiereu, *Note autobiografice. Jurnale. Articole*, Oriol, publicat de Compania de Radiodifuziune Oriol, 1998, pp. 98, 102, 103, 105.
- ²²⁰ Evloghie, mitropolit, *Calea vieții mele...*, p. 547.
- ²²¹ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învățătură cu privire la Sophia, Înțelepciunea lui Dumnezeu*, New York, Jordanville, Mănăstirea Sfânta Treime, 1993, p. 27.
- ²²² Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învățătură cu privire la Sophia...*, pp. 277-349.
- ²²³ Serafim Sobolev, arhiepiscop, Mănăstirea Pokrovsk, 1998, p. 130.
- ²²⁴ Bulgakov S., protoiereu, *Prietenul Mirelui. Mica trilogie*, Moscova, 2008. p. 216.
- ²²⁵ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învățătură cu privire la Sophia...*, p. 263; Bulgakov S., protoiereu, *Lumină neînserată*, p. 185.
- ²²⁶ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învățătură cu privire la Sophia...*, pp. 87-89.
- ²²⁷ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă învățătură cu privire la Sophia...*, pp. 31, 38.
- ²²⁸ Idem, pp. 90-94.
- ²²⁹ Idem, p. 90.
- ²³⁰ Idem, pp. 4, 10-14, 36.
- ²³¹ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, Cuvântul ortodox, nr. 2/2002, p. 9.
- ²³² *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, Cuvântul ortodox, nr. 1/2002, p. 17.
- ²³³ *Viața bisericii*, 1938, Nr. 8-9, p. 130.
- ²³⁴ *Înregistrări bisericești*, 1927, Nr. 7-8, p. 3-4.

²³⁵ Vedeți articolele sale *Cum a cinstit și cinstește Sfânta Biserică Ortodoxă pe Maica Domnului și Cinstirea Născătoarei de Dumnezeu și a lui Ioan Botezătorul și noua direcție a gândirii religioase și filozofice rusești* în Ioan Maximovici, arhiepiscop, *Cinstirea ortodoxă a Maicii Domnului*, Wilmuison - Sankt Petersburg, 1992.

²³⁶ Kozirev A., *Subiect gnostic în disputele sophiologice din anii 1930, Rusia și gnoza*, Materiale de conferință, Moscova, Editura Rudomino, 2001, p. 110.

²³⁷ Decretul Patriarhiei Moscovei către Preasfințitul Mitropolit Elefterie al Lituaniei și Vilnius, în Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre apărarea ereziei sophiologice...*, anexa III, p. 12; Lossky V., *Teologia și înțelegerea lui Dumnezeu*, Moscova, Frăția Sfântului Vladimir, 2000, pp. 501-502.

²³⁸ *Viața Bisericii*, nr. 11-12/1935, p. 130.

²³⁹ *Viața Bisericii*, nr. 1/ 1936, p. 15.

²⁴⁰ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 10.

²⁴¹ GARF, fond 6343, inv.1, caz 15, p. 21 verso.

²⁴² Kosik V., *Biserica rusă din afara granițelor*, Moscova, PSTGU, 2008, p. 45; Florovski G., protoiereu, *Dogma și istoria*, Moscova, Ediția Frăției Sfântului Vladimir, 1998, pp. 394-414; Eneeva N., *Dezbaterea despre sofologie în diaspora rusă*, Conferința teologică anuală a Institutului Teologic Ortodox Sfântul Tihon, Lucrări din 2000, Moscova, PSTBI, 2000, p. 406.

²⁴³ Evloghie Gheorghievski, mitropolit, *Calea vieții mele*, p. 588; Zenkovski V., *Istoria filozofiei ruse*, Moscova, Proiect academic, 2001, p. 840.

²⁴⁴ Copie a scrisorii mitropolitului Serghie Stragorodski către mitropolitul Elefterie Bogoiavlenski nr. 142/23.10.1936, Arhiva OVTV, cazul „Biserica Ortodoxă Sârbă”, p. „1936”, p. 7 verso.

²⁴⁵ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 9.

²⁴⁶ *Rusia ortodoxă*, nr. 18/1936, pp. 5-6.

²⁴⁷ GARF, fond 6343, inv.1, caz 12, p. 3 verso.

²⁴⁸ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 2/2002, p. 10.

²⁴⁹ Kosik V., *Biserica rusă din afara granițelor*, Moscova, PSTGU, 2008, p. 46.

-
- ²⁵⁰ *Viața Bisericii*, nr. 2/1938, pp. 23-24.
- ²⁵¹ *Viața Bisericii*, nr. 1-2/ 1939, p. 13.
- ²⁵² *Viața Bisericii*, nr. 8-9/1938, p. 131.
- ²⁵³ GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, pp. 172-173.
- ²⁵⁴ GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, p. 172.
- ²⁵⁵ GARF, fond 6991, inv. 1, caz 132, p. 172.
- ²⁵⁶ *Idem*.
- ²⁵⁷ *Idem*, p. 171.
- ²⁵⁸ Scurat K., *Istoria Bisericii Ortodoxe Locale*, Moscova, Editura Luminile rusești, 1994, Partea întâi, p. 263.
- ²⁵⁹ Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, 2005, p. 144.
- ²⁶⁰ Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Culegere de scrisori*, Vol. 7, Scrisoarea nr. 1134, M. 1900, retipărită la Moscova, Editura Pelerinul, 2000, vol. 2, p. 128.
- ²⁶¹ Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, 2005, p. 144.
- ²⁶² Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, 2005, pp. 166, 169.
- ²⁶³ Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, 2005, pp. 166-167.
- ²⁶⁴ Nikon Rklitski, arhiepiscop, *Biografia Înaltpreasfințitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului și Galiciului*, vol. 6, p. 11.
- ²⁶⁵ *Înregistrări bisericești*, nr. 16-17/1922, pp. 2-3.
- ²⁶⁶ *Jurnalul bisericesc*, nr. 13/1926, p. 130.
- ²⁶⁷ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim...*, *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 16.
- ²⁶⁸ *Jurnalul bisericesc*, nr. 19-20/1922, p. 13.
- ²⁶⁹ *Jurnalul bisericesc*, nr.2/1922, p. 7.
- ²⁷⁰ Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, p. 168.
- ²⁷¹ *Înregistrări bisericești*, nr. 16-17/1922, pp. 2-3.
- ²⁷² Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, 2005, p. 168.
- ²⁷³ Boikikeva A., *Idem*.
- ²⁷⁴ Șkarovski M., *Istoria emigrării bisericii ruse*, p. 61.
- ²⁷⁵ *Biserica Ortodoxă Rusă și statul comunist. 1917-1941. Documente și materiale foto*, Moscova, BBI, 1996, p. 192.
- ²⁷⁶ Nivier A., *Clerul ortodox, teologii și conducătorii bisericești ai emigrației ruse în Europa de Vest și Centrală, 1920-1955*, Moscova, Russkii puti; Paris: YMCA-PRESS, 2007, pp. 56, 65.
- ²⁷⁷ Nikon Rklitski, arhiepiscop, *Biografia Înaltpreasfințitului Părinte Antonie, Mitropolitul Kievului și Galiciului*, vol. 7, New York, editat de Eparhia Americii de Nord și Canada, 1961, p. 194.

-
- ²⁷⁸ *Biserica Ortodoxă Rusă și statul comunist, 1917-1941, Documente și materiale foto*, Moscova, BBI, 1996, pp. 191-192.
- ²⁷⁹ Troițki S., *Istoria organizației necanonice din Karlovac*, Jurnalul de istorie bisericească, nr. 8/2001, p. 41.
- ²⁸⁰ *Jurnalul bisericesc*, nr. 33-35/1924, p. 7; Mitropolitul Antonie Hrapovițki, *Poveste de viață. Scrisori către diverse persoane din 1919-1936*, SPb.: Editura lui Oleg Abișko, 2006, p. 192.
- ²⁸¹ *Jurnalul bisericesc*, nr. 13/1926, p. 130; Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, 2005, p. 168.
- ²⁸² GARF, fond 6343, inv.1, caz 2, pp. 51-51 verso.
- ²⁸³ *Jurnalul bisericesc*, nr. 18/1928, p. 218.
- ²⁸⁴ *Straja Poporului*, nr. 16/1938, p. 5.
- ²⁸⁵ GARF, fond 6991, inv.1, caz 418, p. 158.
- ²⁸⁶ *Jurnalul bisericesc*, nr. 8/1950, p. 2.
- ²⁸⁷ Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, 2005, p. 169.
- ²⁸⁸ Schmemmann A., protoiereu, *Calea istorică a Ortodoxiei*, Moscova, Editura Pelerinul, 1993, p. 189.
- ²⁸⁹ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, pp. 40-43, 47-48.
- ²⁹⁰ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, pp. 49 - 50, 60, 148.
- ²⁹¹ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, pp. 65, 82, 101.
- ²⁹² Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, pp. 15, 82, 84.
- ²⁹³ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, pp. 108, 118.
- ²⁹⁴ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepție monarhică a lumii*, p. 75.
- ²⁹⁵ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, pp 9, 93.
- ²⁹⁶ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, pp. 12, 107.
- ²⁹⁷ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, p. 85.
- ²⁹⁸ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepție monarhică a lumii*, pp. 27, 74.
- ²⁹⁹ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepție monarhică a lumii*, p. 29.
- ³⁰⁰ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Despre adevărata concepție monarhică a lumii*, p.87; *Ideologia rusă*, pp. 85, 74, 129.
- ³⁰¹ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusească*, pp. 128, 130.
- ³⁰² Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusească*, pp. 130, 137, 140.
- ³⁰³ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusească*, pp. 97.

-
- 304 GARF. Fond 6343. Inv.1.Caz 92, p. 11.
- 305 Popov P., *Revolta din Karlovac. Interpretarea tensiunilor dn ierarhia rusă din afara granițelor*, Iuriev, 1927, p. 17.
- 306 *Lucrările Sinodului Bisericii din afara granițelor...*, p. 48.
- 307 Kolberg A., în articolul *Afaceri rușinoase*, publicat în *Gazeta Bisericii*, nr. 9-10/1926, p. 12.
- 308 GARF, fond 6343, inv.1, caz 95, p. 3.
- 309 GARF, fond 6343, inv.1, caz 83, p. 3 verso.
- 310 GARF, fond 6343, inv.1, caz 2, p. 11.
- 311 Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, p. 101.
- 312 GARF, fond 6343, inv.1, caz 15, p. 6.
- 313 *Pâine cerească*, nr. 12/1938, p. 39.
- 314 Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.
- 315 *Biserica Ortodoxă Rusă din afara granițelor, 1918-1968*, vol. 1, Ierusalim, 1968, p. 284.
- 316 Kosik V., *Biserica rusă din Iugoslavia în anii '20-'40 ai sec. XX*, Moscova, 2000, pp. 140, 141.
- 317 Pozdniaev D., preot, *Acceptarea jurisdicției Patriarhiei Moscovei și schisma bisericii din Shanghai*, Alpha și Omega, nr.2 (13)/ 1997, p. 166.
- 318 Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse*, p. 72.
- 319 Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse*, pp. 73-76.
- 320 GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p. 11.
- 321 Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.
- 322 Vedernikov A., *Arhiepiscop Serafim Sobolev*, Jurnalul Patriarhiei Moscovei, nr. 4/1950, p. 22.
- 323 Idem.
- 324 Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev față de Biserica Ortodoxă Bulgară și semnificația lui pentru viața spirituală din Bulgaria*, Biserica rusească Sfântul Nicolae din Sofia, Editura Liubomudrie, Sofia, 1995, pp. 62-63.
- 325 Șkarovski M., *Istoria emigrării Bisericii ruse*, p. 78.
- 326 GARF, fond 1486, inv.1, caz 8, p. 665.
- 327 *Amintiri ale contemporanilor despre arhiepiscopul Serafim*, apărute în *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 10.
- 328 Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev față de Biserica Ortodoxă Bulgară și semnificația acestuia pentru viața spirituală din Bulgaria*, p. 62.
- 329 Govoruhin V., *Biserica rusă Sfântul Nicolae din Sofia*, p. 19.

-
- ³³⁰ Grigorie Ciukov, arhiepiscop, *Raport despre călătoria în Bulgaria din 24.04.1945*, Arhiva OVȚS D., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, partea a 2-a, p. 53.
- ³³¹ *Amintiri ale contemporanilor despre arhiepiscopul Serafim*, apărute în *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 10.
- ³³² Șkarovski M., *Biserica Ortodoxă Rusă sub Stalin și Hrușciov*, Editura metocului din Krutița, 2005, pp. 116-117.
- ³³³ Șkarovski M., *Germania nazistă și Biserica Ortodoxă*, Editura metocului din Krutița, Moscova, 2002, p. 496.
- ³³⁴ Țîpin V., protoiereu, *Istoria Bisericii Ruse (1917-1997)*, vol. 9, Moscova, 1997, p. 347.
- ³³⁵ Șkarovski M., *Biserica Ortodoxă Rusă sub Stalin și Hrușciov*, Editura metocului din Krutița, Moscova, 2005, p. 215.
- ³³⁶ Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, p. 178.
- ³³⁷ Volokitina T., Murașko G., Noskova A., *Moscova și Europa de Est...*, pp. 220, 226-227.
- ³³⁸ Volokitina T., Murașko G., Noskova A., *Moscova și Europa de Est...*, p. 224.
- ³³⁹ GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 66 verso - 67.
- ³⁴⁰ GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 68 - 68 verso.
- ³⁴¹ Boikikeva A., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, p. 182.
- ³⁴² Moss V., *Biserica Ortodoxă la răscruce (1917-1999)*, SPb.: Aletheia, 2001, p. 222.
- ³⁴³ A se vedea, de ex.: Grabbe I., *Retragere sau o nouă metodă de luptă?*, *Viața bisericii*, nr. 6/1937, pp. 89-92.
- ³⁴⁴ Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.
- ³⁴⁵ „Nu-ți sunt doar tată, ci și mamă”, *Scurte amintiri despre arhiepiscopul Serafim*, apărute în *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 6.
- ³⁴⁶ *Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945*, Arhiva DECR, cazul 17 „Bulgaria”, partea a 2-a, fișa 46.
- ³⁴⁷ *Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexie I din 15.04.1945*, Arhiva DECR, cazul 17 „Bulgaria”, partea a 2-a, pp. 46-46 verso.
- ³⁴⁸ De fapt, în 1934.
- ³⁴⁹ *Scrisoarea arhiepiscopului Serafim către Patriarhul Alexei I din 2.03.1945*, Arhiva OVȚV. D., „Biserica Ortodoxă Bulgară”, partea a doua, fila 59 verso.

-
- ³⁵⁰ Pariski L., *Despre Mitropolitul Veniamin. Raport personal*, Arhiva OVȚV. D., *Caracteristici pentru America*, fila 5.
- ³⁵¹ Grigorie Ciukov, arhiepiscop, *Raport despre călătoria în Bulgaria din 24.04.1945*, Arhiva OBȚS D., *Biserica Ortodoxă Bulgară*, partea a 2-a, fila 52.
- ³⁵² GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 210 verso.
- ³⁵³ GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 212.
- ³⁵⁴ *Decretul Patriarhului Alexie nr. 1353 din 30.10.1945*, Arhivele OVȚS. D. 17, cazul „Bulgaria”, partea a doua, fila 172.
- ³⁵⁵ Kosik V., *Biserica Rusă din Bulgaria 1940-1950*, Studii slave, nr. 6/2003, pp. 90-91.
- ³⁵⁶ GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 240.
- ³⁵⁷ GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 218, 240.
- ³⁵⁸ GARF, fond 6991, inv.1, caz 418, fila 157, 158, 161; Vezi și: Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev față de Biserica Ortodoxă Bulgară și semnificația lui pentru viața spirituală din Bulgaria*, volum editat de Biserica rusească Sfântul Nicolae din Sofia, Editura Liubomudrie, Sofia, 1995, p. 63.
- ³⁵⁹ Govorukhin V., *Biserica Rusă Sfântul Nicolae din Sofia*, p. 22.
- ³⁶⁰ *Ziarul bisericii*, nr. 20-23/1946, p. 15.
- ³⁶¹ Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.
- ³⁶² Grigore, mitropolit, *Călătoria Patriarhului Alexei în Bulgaria*, Jurnalul Patriarhiei Moscovei, nr. 6/1946, p. 10.
- ³⁶³ Serafim, mitropolit, *Fără canoane*, Jurnalul Patriarhiei Moscovei, nr. 6/1949, pp. 36-37.
- ³⁶⁴ GARF, fond 6991, inv.1, caz 16, fila 169.
- ³⁶⁵ Arhiva DECR, cazul „Biserica Ortodoxă Sârbă”, Dosar 1945, fila 159 verso.
- ³⁶⁶ Vasilieva O., *Biserica Ortodoxă Rusă în politica statului sovietic în 1943-1948*, Moscova, 1999, p. 166.
- ³⁶⁷ Șkarovski M., *Biserica Ortodoxă Rusă sub Stalin și Hrușciov*, p. 342.
- ³⁶⁸ Țipin V., protopop, *Istoria Bisericii Ruse...*, p. 360.
- ³⁶⁹ *Actele ședinței conducătorilor și reprezentanților Bisericii Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, pp. 430-436.
- ³⁷⁰ Evloghie, mitropolit, *Calea vieții mele*, pp. 202, 527.

-
- ³⁷¹ Lopukhin P., *Elemente de bază ale comunicării ecumenice, Viața Bisericii*, nr. 3/1935, p. 45.
- ³⁷² Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă...*, 1994, p. 57.
- ³⁷³ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *O nouă doctrină a Sophiei...*, p. 5.
- ³⁷⁴ *Actele ședinței conducătorilor și reprezentanților Bisericii Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, p. 370.
- ³⁷⁵ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, 1994, pp. 70-71.
- ³⁷⁶ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Cu privire la adevărata viziune monarhică a lumii...*, p. 216.
- ³⁷⁷ *Actele ședinței conducătorilor și reprezentanților Bisericii Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, p. 250.
- ³⁷⁸ Idem, pp. 253, 255.
- ³⁷⁹ Idem, p. 264.
- ³⁸⁰ Idem, p. 393.
- ³⁸¹ Boikikeva A., *Meritele arhiepiscopului Serafim Sobolev față de Biserica Ortodoxă Bulgară și semnificația acestuia pentru viața spirituală din Bulgaria*, p. 61.
- ³⁸² *Actele Sinodului Bisericii Ruse din afara granițelor...* p. 45.
- ³⁸³ *Actele ședinței conducătorilor și reprezentanților Bisericii Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, pp. 383 - 384.
- ³⁸⁴ Idem, p. 376.
- ³⁸⁵ *Actele Sinodului Bisericii Ruse din afara granițelor...*, p. 77.
- ³⁸⁶ YMCA - Young Men Christian Association (Asociația creștină a tinerilor), organizație caritabilă pentru tineri, fondată la Londra în 1844.
- ³⁸⁷ Talberg N., *La împlinirea a 40 de ani de la periculoasa schismă evloghiană*, New York. Jordanville, Mănăstirea Sfânta Treime 1966, pp. 25, 26.
- ³⁸⁸ Liașevski S., protoiereu, *Biserici Ortodoxe Ruse din Străinătate. Eșeu istoric bisericesc*, Dactilografiat, p. 2, Arhiva Seminarului Sfânta Treime (HTSA), F. „Liașevki”, B. 2, f. 14.

-
- ³⁸⁹ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim..., Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 17.
- ³⁹⁰ *Scurtă biografie a Sfântului Serafim..., Cuvântul ortodox*, nr. 1/2002, p. 18.
- ³⁹¹ GARF, fond 6343, inv.1, caz 10, fila 30.
- ³⁹² GARF, fond 6343, inv.1, caz 6, fila 399, 401.
- ³⁹³ Pantelimon Starițki, arhimandrit, *Memorandum despre exarhatul vest-european de la Paris*, Arhiva DECR, caz „Biserica Ortodoxă Rusă din străinătate”, Dosar „1948”, fila 13.
- ³⁹⁴ Idem.
- ³⁹⁵ Idem.
- ³⁹⁶ Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, pp. 71-72.
- ³⁹⁷ GARF, fond 6991, inv.1, caz 6, fila 176.
- ³⁹⁸ GARF, fond 6991, inv.1, caz 6, fila 177.
- ³⁹⁹ *Actele ședinței conducătorilor și reprezentanților Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, p. 368.
- ⁴⁰⁰ Idem, pp. 371, 372.
- ⁴⁰¹ Idem, pp. 373, 375.
- ⁴⁰² Serafim Sobolev, arhiepiscop, *Ideologia rusă*, p. 69.
- ⁴⁰³ *Decret dogmatic asupra Bisericii*, p. 16. Citat după: Alekseev G., *Catolicism roman și ecumenism*, Moscova, 1996, p. 31.
- ⁴⁰⁴ *Actele ședinței conducătorilor și reprezentanților Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, pp. 306-312.
- ⁴⁰⁵ Idem, pp. 316-317.
- ⁴⁰⁶ GARF, fond 6343, inv.1, caz 104, fila 1 verso – 2.
- ⁴⁰⁷ GARF, fond 6343, inv.1, caz 104, fila 1 verso-2.
- ⁴⁰⁸ GARF, fond 6343, inv.1, caz 2, fila 113 verso.
- ⁴⁰⁹ *Actele ședinței conducătorilor și reprezentanților Bisericilor Ortodoxe Autocefale în legătură cu sărbătorirea a 500 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Ruse, 8-18 iulie 1948*, vol. 2, Moscova, Patriarhia Moscovei, 1949, pp. 432-433.
- ⁴¹⁰ Moss V., *Biserica Ortodoxă la răscruce (1917-1999)*, SPb.: Aletheia, 2001, p. 223.
- ⁴¹¹ *Părintele Vsevolod Șpiller. Pagini ale vieții păstrate în scrisori*, comp. și coment. I.V. Șpiller, Moscova, Editura Raglant, 2004, pp. 381-382.

⁴¹² *Părintele Vsevolod Spiller. Pagini ale vieții în scrisori păstrate*, p. 382.

⁴¹³ Idem.

⁴¹⁴ Mărturie orală a lui P.I. Petkov din 13.03.2009.

⁴¹⁵ *Părintele Vsevolod Spiller. Pagini ale vieții păstrate în scrisori*, p. 96.

⁴¹⁶ Kosik V., *Câteva informații despre construirea de biserici din Bulgaria și soarta clerului rus din străinătate între 1940 – 1950*, editat de Conferința teologică anuală a Institutului Teologic Ortodox Sfântul Tihon, Lucrări, 2004 (pe copertă a fost indicat în mod greșit anul 2005), Moscova PSTGU, 2004, p. 307; Kosik V., *Biserica Rusă din Bulgaria (1940-1950)*, apărut în *Studii slave*, nr. 6/2003, p. 87.

⁴¹⁷ GARF, fond 6991, inv.1, caz 419, fila 85.

⁴¹⁸ Idem, fila 147.

⁴¹⁹ *Părintele Vsevolod Spiller. Pagini ale vieții păstrate în scrisori*, pp. 96, 106.

⁴²⁰ Idem, p. 115.

⁴²¹ GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 33, 156.

⁴²² Idem, fila 64.

⁴²³ Volokitina T., Murașko G., Noskova A., *Moscova și Europa de Est...*, p. 240.

⁴²⁴ GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 33.

⁴²⁵ GARF, fond 6991, inv.1, caz 132, fila 38.

⁴²⁶ Kosik V., *Câteva informații...*, Moscova, PSTGU, 2004, p. 303.

⁴²⁷ Arhimandritul Serafim Alexiev, *fiu credincios și păzitor al legămintelor spirituale ale Sfântului Serafim Sobolev*, apărut în *Cuvântul ortodox*, nr. 1/2003, p. 8.

⁴²⁸ *Amintiri ale contemporanilor despre Arhiepiscopul Serafim*, în *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 11.

⁴²⁹ Trukacev S., protoiereu, *Călăuza ortodoxă*, apărut în *Focul haric*, nr. 8/2002, Moscova, p. 47.

⁴³⁰ *Amintiri ale contemporanilor...*, p. 11.

⁴³¹ Govorukhin V., *Biserica Sf. Nicolae din Sofia*, pp. 24-25.

⁴³² *Amintiri ale contemporanilor despre arhiepiscopul Serafim*, *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 11.

⁴³³ *Amintiri ale contemporanilor despre arhiepiscopul Serafim*, *Cuvântul ortodox*, nr. 4/2001, p. 11.

⁴³⁴ *Unul dintre numeroșii arhipăstori sfinți ai diasporei rusești, Rusia ortodoxă*, nr. 14/ 2002, New York, p.1.

⁴³⁵ *Biografia Arhiepiscopului Serafim, Viața ortodoxă*, nr.6/2002, 629, New York, p. 6.

⁴³⁶ *Calendar bisericesc ortodox pentru 2010*, 13/26 februarie, editat de Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, New York, 2009.

⁴³⁷ A se vedea, de exemplu: *Asceții evlaviei din secolul XX*, Ediția Frăției Ortodoxe Rugul aprins, 1994, pp. 161-200; *Scurtă biografie a Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Salonic, 1991, pp. 97-120; *Minuni ale Arhiepiscopului Serafim de după moartea sa*, în volumul *Viața, minunile și învățăturile Arhiepiscopului Serafim Sobolev*, Sofia, editată de Mănăstirea de fecioare Aco-perământul Maicii Domnului, apărută la Editura Sfântului Apostol și Evanghelist Luca, 2001, pp. 161-204.

ACATISTUL SFÂNTULUI IERARH SERAFIM SOBOLEV, FĂCĂTORUL DE MINUNI

(prăznuit pe 13/26 februarie)

Condacul 1:

Veniți, binecredincioșilor creștini, să îi aducem laude Sfântului Serafim, arhiereul pe care Dumnezeu l-a chemat din Rusia pe pământul bulgar, ca să propovăduiască dreapta credință în fața rătăcirilor de tot felul, și văzând mulțimea minunilor sale să îi cântăm într-un glas: Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Icosul 1:

În toată viața ta ai primit ajutorul lui Dumnezeu, sfinte, și ai fost un dar ceresc pentru cei din jurul tău, iar la sfârșitul vieții tale ai putut spune ca Marele Pavel, apostolul neamurilor: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit”. Și pentru aceasta primește de la noi aceste smerte cântări de laudă:

Bucură-te, Sfinte Serafim, cel ce ești mare făcător de minuni;

Bucură-te, că sub omoforul tău arhieresc pe toți ne aduni;

**Bucură-te, că ai dus viață bineplăcută
Domnului din copilărie;**

Bucură-te, că păzindu-ți sufletul de păcate ai ajuns la sfințenie;

**Bucură-te, că ai ales crucea monahală și
Hristos te-a binecuvântat;**

Bucură-te, că defăimând bucuriile lumesti în bucuria veșnică ai intrat;

Bucură-te, că pe Sfântul Serafim de Sarov cu evlavie l-ai cinstit;

Bucură-te, că el te-a ocrotit și numele lui la călugărie l-ai primit;

Bucură-te, înger care veghezi asupra celor care aleg calea mănăstirii;

Bucură-te, că pentru cei care trăiesc în lume ești far al mântuirii;

Bucură-te, că Dumnezeu te trimite la cei care au nevoie de ajutor;

Bucură-te, că pe calea cea îngustă a mântuirii le ești povătuitor;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 2-lea:

Ai vrut să pătimești pentru Hristos și i-ai cerut arhiepiscopului Dimitrie binecuvântarea pentru a rămâne în Rusia, care era înroșită de sângele mucenicilor, însă din rânduiala lui Dumnezeu ai ajuns pe pământul bulgar, împlinind profeția bătrânului stareț Aaron. Dar ai rămas tare în credință, vorbind cu curaj împotriva fiarei roșii și a slujitorilor ei și, stând împotriva rătăcirilor acestora, I-ai cântat fără frică Domnului cântarea: Aliluia.

Icosul 2-lea:

La începutul păstoririi tale pe pământul bulgar te-ai îmbolnăvit, fiind în primejdie de moarte, și cu smerenie ai cerut ajutorul cerească, zicând: „Doamne, Iisuse Hristoase, Tu deja mă chemi la Tine, dar eu nici nu am apucat să mă curățesc de păcatele mele.” Dar atunci Însuși Domnul a răspuns în cugetul tău: „Tu nu vei cădea de la Mine niciodată, tu totdeauna Îmi vei fi credincios”, iar noi, văzând că împlinind acest cuvânt ai intrat în celele sfinților, îți zicem:

Bucură-te, că în toate încercările prin care ai trecut Hristos te-a păzit;

Bucură-te, că ai iubit pătimirea și de cunună te-ai învrednicit;

Bucură-te, că împotriva înnoirilor reformatoarelor credinței ai stat;

Bucură-te, că învățăturile Bisericii cu multă râvnă le-ai predicat;

Bucură-te, cinstitorule al noilor mucenici și mărturisitori;

Bucură-te, că în lucrarea ta roditoare ți-au fost ocrotitori;

Bucură-te, că ai cerut rugăciunile lor și în încercări te-au sprijinit;

Bucură-te, că văzând viețuirea ta Dumnezeu talanții ți i-a înmulțit;

Bucură-te, că pe cei care erau biruiți de frică i-ai încurajat;

Bucură-te, că prin cuvintele tale au primit putere și s-au ridicat;

Bucură-te, că pe părinții săraci de la Sfântul Munte i-ai miluit;

Bucură-te, că de bolnavi, de bătrâni și de săraci te-ai îngrijit;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 3-lea:

Au ajuns până la noi cuvintele tale, sfinte: „Când vom muri, atunci vom înțelege cât de aproape au fost de noi Mântuitorul, Maica Domnului și toți sfinții, cum cercetau și vindecau neputințele noastre și cum ascultau rugăciunile noastre”. Simțind această cercetare sfântă, inima ta a ars ca o candelă, aducându-I lui Dumnezeu lauda: Aliluia.

Icosul 3-lea:

Ți s-au arătat în vedenie Sfântul Ioan Teologul, Sfântul Ioan de la Rila și Sfântul Ioan de Kronstadt, iar tu ai ingenuncheat în fața lor și ei te-au binecuvântat. Și ai trăit până la sfârșitul vieții tale păzit de această binecuvântare, iar după trecerea ta la Domnul L-ai lăudat împreună cu toți sfinții care te-au ocrotit în timpul vieții tale pământești, și de aceea îți aducem aceste laude:

Bucură-te, că Maicii Domnului viața ta i-ai incredințat-o smerit;

Bucură-te, că sfântul ei acoperământ totdeauna te-a acoperit;

Bucură-te, că ai căutat harul Duhului Sfânt și ai primit mult ajutor;

Bucură-te, că te-ai învrednicit de cercetarea minunată a sfinților;

Bucură-te, că Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan te-a călăuzit;

Bucură-te, că pentru rugăciunile lui tainele Scripturilor ți s-au deslușit;

Bucură-te, că Sfântul Ioan de la Rila te-a întărit să-i urmezi în nevoință;

Bucură-te, că a primit acatistul scris de tine și te-a răsplătit cu prisosință;

Bucură-te, că spre Sfântul Ioan din Kronstadt Domnul te-a îndrumat;

Bucură-te, că binecuvântarea lui cu putere în sufletul tău curat a lucrat;

Bucură-te, că acum împreună cu soborul sfinților te rogi pentru noi;

Bucură-te, că ne izbăvești prin darul lui Hristos din necazuri și din nevoi;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 4-lea:

„O, dacă aș putea să mă întâlnesc în această viață cu un sfânt adevărat”, își zicea băiatul care, citind Viețile Sfinților, râvnea să cunoască o icoană vie a credinței și a evlaviei. Iar Dumnezeu a plinit dorința sa, căci crescând te-a cunoscut și s-a hrănit din cuvintele și din pilda ta, ducând cu jertfelnicie crucea monahală. Și, primind ajutorul tău minunat în multe ispite și încercări, I-a adus Domnului cântarea: Aliluia.

Icosul 4-lea:

Ai venit în întâmpinarea noastră, Sfinte Serafim, când am simțit că vrei să ne acoperi

cu norul rugăciunilor tale, căci floarea nădejzii a înflorit în inimile noastre, risipindu-ne întristarea și deznădejdea, și pentru aceasta te laudăm, zicând:

Bucură-te, că ai vrut să urmezi cuvioșilor pe calea smereniei;

Bucură-te, că încă din tinerețea ta ai căutat icoane vii ale credinței;

Bucură-te, că la Mănăstirea Optina ți-ai aflat iscusit îndrumător;

Bucură-te, că Sfântului Anatolie „cel tânăr” i-ai fost ucenic ascultător;

Bucură-te, că de la el multe harisme duhovnicești ai moștenit;

Bucură-te, că prin deasa descoperire a gândurilor de căderi te-ai ferit;

Bucură-te, că în nevoință și priveghere te-ai ostenit a-î urma;

Bucură-te, că Mântuitorul Hristos S-a sălăsluit în inima ta;

Bucură-te, că ai ajuns la sfințenie hrănindu-te cu scrierile sfinților;

Bucură-te, că ai dobândit dreapta socoteală în lucrarea nevoințelor;

Bucură-te, că prin sfaturile tale pe mulți pe calea filocalică i-ai călăuzit;

Bucură-te, că ei s-au lepădat de patimile lor și Duhul Sfânt L-au dobândit;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 5-lea:

„Deși am murit, voi fi pentru voi mereu viu”, i-ai spus în vis părintelui care se rugase

mult timp lângă sicriul tău. Noi vrem să simțim că ești viu și pentru noi, cei care îți cerem ajutorul cu evlavie, dar știind puținătatea credinței noastre te rugăm să nu te îndepărtezi de noi, ca să îți cântăm Domnului care te-a proslăvit cântarea: Aliluia.

Icosul 5-lea:

„Atunci când veți avea greutate, scrieți-mi o scrisoare și lăsați-o la mormântul meu. Dacă voi afla milă de la Domnul, vă voi mângâia și vă voi ajuta”, le-ai spus ucenicilor tăi, și după moartea ta aceștia au ascultat cuvântul tău. Iar nu după multă vreme au primit ceea ce îți ceruseră, și pentru aceasta mormântul tău s-a umplut de mulțimea scrisorilor prin care oamenii îți cereau ajutor în necazurile lor, și pentru aceasta te laudăm zicând:

Bucură-te, cel ce îi chemi la viața cea adevărată pe cei care te cinstesc;

Bucură-te, că ești viu în sufletele celor care cheamă ajutorul tău ceresc;

Bucură-te, că în împărăția cerurilor Domnul te-a primit între sfinții Săi;

Bucură-te, că moartea ta nu i-a putut lipsi de ajutorul tău pe ucenicii tăi;

Bucură-te, cel ce primești scrisorile noastre și le răspunzi fără amânare;

Bucură-te, că știind minunile tale oamenii necăjiți caută la tine mângâiere;

Bucură-te, că cei care dobândesc cele cerute se întorc să îți mulțumească;

Bucură-te, că te rogi pentru ei, ca Dumnezeu în credință să îi întărească;

Bucură-te, că mulțimea necazurilor prin care trecem o risipești;

Bucură-te, cel ce prin felul în care ne arăți iubirea ta ne uimești;

Bucură-te, că rugându-se în fața icoanei tale păcătoșii vor să se pocăiască;

Bucură-te, că schimbându-și viețile încep să ducă viață duhovnicească;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 6-lea:

„Toată nădejdea noastră e în mâinile tale. Orașul e foarte departe și nu avem timp să chemăm un doctor”, ți-a spus mama ta, cerându-ți să te rogi pentru sora ta Varia, care era grav bolnavă. Și prin rugăciunile tale sora ta s-a tămăduit, iar tu ai cunoscut puterea lui Hristos, care mai apoi a adus prin tine vindecare multor bolnavi, iar ei L-au lăudat pe Dumnezeu, Cel ce ți-a înmulțit harismele, zicându-I: Aliluia.

Icosul 6-lea:

„Ai trecut de linia morții. O minune s-a întâmplat cu tine, pentru că niciunul dintre doctori nu credea că vei supraviețui”, a spus doctorul care îl operase pe monahul care ți-a cerut ajutorul cu credință și l-a primit, iar acesta, tămăduindu-se, a dat mărturie despre darul tău, vorbind altora despre minunile tale, și pentru aceasta îți aducem cântări de laudă:

**Bucură-te, că încă din tinerețe ai primit
darul de a vindeca bolnavii;**

**Bucură-te, că ai adus sănătate celor care
se aflau în fața morții;**

**Bucură-te, că prin rugăciunile tale mulți
bolnavi de cancer ai vindecat;**

**Bucură-te, că prin tămăduirile tale cre-
dința în Hristos ai predicat;**

**Bucură-te, că văzându-le doctorii necre-
dincioși au rămas fără glas;**

**Bucură-te, că ei au cunoscut că ești al lui
Dumnezeu ales vas;**

**Bucură-te, că lepădându-și necredința pe
calea mântuirii au pornit;**

**Bucură-te că prin tine bolnavii și doctorii
pe Domnul L-au mărturisit;**

**Bucură-te, cel ce ai arătat că prin cre-
dință rânduiala firii poate fi biruită;**

**Bucură-te, că femeia care nu putea avea
copii a rămas însărcinată;**

**Bucură-te, că în toată lumea s-a dus ves-
tea minunilor tale celor multe;**

**Bucură-te, că împlinești degrabă lucruri-
le care nu pot fi împlinite;**

**Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot
care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.**

Condacul 7-lea:

**„Doamne, trimite niște pește pentru pă-
rintele Serafim, slujitorul Tău”, s-a rugat pes-
carul credincios și a prins un pește mare,
spre bucuria mamei tale. Noi Te rugăm,
Doamne, trimite cât mai mulți pești duhovni-
cești în plasa Sfântului Serafim, ca izbăvin-**

du-se ei din adâncul păcatelor și al rătăcirii să cunoască viața cea adevărată și să Te laude împreună cu noi, cântându-Ți în toate zilele vieții lor: Aliluia.

Icosul 7-lea:

Cum ai putut, sfinte, să ajungi la sufletul tânărului rătăcit, care primise putere de la diavoli și înșela oamenii, trăgându-i pe calea rătăcirii? Și cum l-ai adus la lumina botezului, ridicându-l din noroiul rătăcirii? O, sfinte, mare este darul tău, și de aceea avem nădejde că îi vei ajuta și pe cei pentru care ne rugăm, ca să vină la dreapta credință și să îți aducă mulțumiri, cântând împreună cu noi:

Bucură-te, că te lupți pentru izbăvirea celor prinși în cursele diavolilor;

Bucură-te, că prin chemarea numelui tău se risipesc lucrările vrăjitorilor;

Bucură-te, că prin binecuvântarea ta se topește lucrarea vrăjmașului;

Bucură-te, că aduci la Hristos sufletele prinse în lanțurile întunericii;

Bucură-te, că prin propovăduirea ta ai rușinat cinstirea idolilor;

Bucură-te, cel ce primești rugăciunile părinților pentru fiii lor;

Bucură-te, rugător pentru cei pe care învățătorii minciunii i-au robit;

Bucură-te, că mulți s-au lepădat de rătăcire când ajutorul tău l-au primit;

Bucură-te, că sufletelor râvnitoare le trimiți duhovnici iscusiți;

Bucură-te, că prin baia spovedaniei să se curățească îi ajută;

Bucură-te, cel ce îi ferești de ispita de a se întoarce la rătăcirile lor;

Bucură-te, cel ce îi păzești pe credincioși de amăgirea ereziilor;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 8-lea:

Pescar de oameni ai ajuns, prin darul lui Dumnezeu, căci bărbatului care a mers în Israel fără să aibă credință în Hristos tu i-ai răsturnat planurile, pentru rugăciunile verișoarei sale, și el a mers de la Tel Aviv la Ierusalim, după care viața lui s-a schimbat, și întorcându-se în Rusia a cerut să fie botezat, cântându-I Domnului: Aliluia.

Icosul 8-lea:

Te-a văzut în chip minunat studentul de la medicină, care venise la cripta ta să se roage pentru ajutor la examene, stând în fața lui și zicându-i: „Botează-te și postește”. Iar după aceasta a cerut să fie botezat, spunând că nici dacă ar fi chinuit pentru Hristos până la moarte nu s-ar clinti în credința în viața veșnică, și dând mărturie despre puterea ta ți-a adus cântări de laudă, iar noi îți zicem:

Bucură-te, dreptar al credinței, care ai apărât predaniile Părinților;

Bucură-te, cel ce mult ai vorbit și ai scris împotriva rătăcirilor;

**Bucură-te, că la lumina botezului multe
suflete ai chemat;**

**Bucură-te, că mulțimea ucenicilor tăi
sporește neîncetat;**

**Bucură-te, păstor înțelept, care ai dat în
vileag minciunile ereticilor;**

**Bucură-te, că prin rugăciuni jertfelnice
ai spulberat uneltirile lor;**

**Bucură-te, că Biserica lui Hristos vreme
îndelungată o ai apărat;**

**Bucură-te, că pe necredincioși spre
dreapta credință i-ai îndrumat;**

**Bucură-te, dascăl al înfrânării, care ai
mărturisit puterea postului;**

**Bucură-te, că îi îndemni pe credincioși să
își strunească pornirile trupului;**

**Bucură-te, că îi înveți smerenia pe cei iu-
bitori de nevointă;**

**Bucură-te, că ai ajuns la sfințenie prin
smerenie și pocăință;**

**Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot
care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.**

Condacul 9-lea:

**„Această ispită este îngăduită de Domnul
pentru întoarcerea la credință”, a spus vecina
credincioasă când a aflat de necazul bărbăți-
lor care fuseseră bătuți cu sălbăticie și care
puteau rămâne fără loc de muncă. Dar, când
unul dintre ei a căzut în deznădejde, fiind
bântuit de ispita sinuciderii, tu ai întors lu-
crurile în bine și el s-a cununat cu femeia sa,
care mai înainte fusese necredincioasă, și**

pentru izbăvirea de necazuri I-au mulțumit Domnului, cântând cu evlavie: Aliluia.

Icosul 9-lea:

Când fetele credincioase l-au rugat pe tatăl lor să le dea bani pentru a-și cumpăra încălțările de care aveau nevoie, acesta le-a refuzat cu dispreț, iar ele s-a mâhnit. Dar, venind la biserica ta, ți-au cerut ajutorul și, primindu-l degrabă, ți-au adus mulțumiri, iar noi te lăudăm împreună cu toți cei pe care i-ai ajutat la vreme de necaz:

Bucură-te, că prin tine cei lipsiți primesc cele de trebuință;

Bucură-te, că în ceasul ispitei îți cerem ajutorul cu credință;

Bucură-te, că ești prieten care ușurezi poverile celor întristați;

Bucură-te, cel ce ne ștergi lacrimile când suntem mâhniți;

Bucură-te, că la vreme de durere ne ajuți să fim răbdători;

Bucură-te, că la vreme de bucurie ne îndemni să fim mulțumitori;

Bucură-te, cel ce vindeci rănila noastre sufletești și trupești;

Bucură-te, că sub acoperământul rugăciunilor tale ne primești;

Bucură-te, muștrare a oamenilor care erau iubitori de păcate;

Bucură-te, că prin rugăciunile tale multe familii au fost întemeiate;

Bucură-te, că îi ajuți pe soți să se ferească de ispita divorțului;

Bucură-te, că îi înveți să poarte fără cârtire crucea familiei;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 10-lea:

„Maică îndurerată, vino la mine și te voi ajuta”, i-ai spus în vis necredincioasei mame a soldatului care fusese condamnat la moarte prin împușcare. Și fiului ei i-a fost schimbată pedeapsa, fiind condamnat la închisoare pe viață, dar după câteva luni a fost eliberat, și de aceea ea s-a întors din tot sufletul la Dumnezeu, Căruia I-a cântat: Aliluia.

Icosul 10-lea:

Vrând să își curme viața, pentru că fusese acuzată pe nedrept că furase mulți bani, femeia credincioasă ți-a cerut cu credință ajutorul, căci și-a adus aminte de minunea pe care ai făcut-o cu soldatul căruia i-ai salvat viața. Izbăvind-o de ceața deznădejdiei, tu i-ai vădit nevinovăția, și pentru aceasta îți zicem cântări de laudă:

Bucură-te, că din primejdia morții mulți oameni ai izbăvit;

Bucură-te, că ai apărut ca o rază de soare și întunericul l-ai gonit;

Bucură-te, că aduci liniște în suflete și durerile le potolești;

Bucură-te, că de la cei deznădăjduiți ispita sinuciderii o risipești;

Bucură-te, că oamenii care se roagă ție primesc ajutor neașteptat;

**Bucură-te, că prin vise și vedenii pe mulți
la biserica ta i-ai chemat;**

**Bucură-te, cel ce nu te scârbești de pă-
cătoșii care se roagă ție;**

**Bucură-te, că aceștia încep să trăiască în
virtute și evlavie;**

**Bucură-te, că se leapădă de poftele lor și
se călesc prin nevoință;**

**Bucură-te, că lepădând mândria dobân-
desc adevărată umilință;**

**Bucură-te, că unii dintre ei devin măr-
turisitori ai credinței în Hristos;**

**Bucură-te, cel ce trimiți fiecăruia lucru-
rile care îi sunt de folos;**

**Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot
care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.**

Condacul 11-lea:

**Mult s-a întristat femeia săracă, neavând
bani pentru plata studiilor fiicei sale, dar
venind la racla ta tu ai ajutat-o să găsească
portmoneul cu banii de care avea nevoie, și
ea, întorcându-se la biserică, ți-a mulțumit
pentru ajutorul primit, iar lui Dumnezeu l-a
cântat: Aliluia.**

Icosul 11-lea:

**Mulțime mare de elevi și de studenți dau
mărturie despre ajutorul pe care l-au primit
de la tine la examene și în timpul studiilor.
Că, așa cum Dumnezeu te-a ajutat pe tine să
faci față examenelor dificile și să termini cu
bine studiile teologice, așa i-a ajutat și pe cei
pentru care te-ai rugat să își folosească ta-
lanții spre mântuire. Și pentru aceasta la**

racla ta neîncetat vin copii, tineri, părinți și bunici care îți mulțumesc:

Bucură-te, sprijinitor al celor care se nevoiesc cu învățătura;

Bucură-te, că pe mulți i-ai ajutat să își înțeleagă chemarea;

Bucură-te, că pe cei care se luptă cu le-nevia îi ajuți să dea bun răspuns;

Bucură-te, văzând cum unii de pe urmă între cei dintâi au ajuns;

Bucură-te, că îi înveți ca pentru notele bune să nu se mândrească;

Bucură-te, sfătuitor al celor care nu au cu cine să se sfătuiască;

Bucură-te, că îi înveți ca numai în Dumnezeu nădejdea să și-o pună;

Bucură-te, că la vreme de cumpănă ne ajuți să luăm hotărârea cea bună;

Bucură-te, că primești rugăciunile părinților pentru luminarea copiilor lor;

Bucură-te, că veghezi asupra învățătorilor și ești sprijinitor al profesorilor;

Bucură-te, cel ce pe tineri de prietenii stricătoare de suflete îi ferești;

Bucură-te, că de căderea în păcate îi păzești și pe calea virtuții îi călăuzești;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 12-lea:

„Cărțile mele sunt sângele meu”, ai spus, sfinte, ca să înțelegem că tot ce ai scris e udat cu sângele nevoinței tale, și de aceea, vrând să rămânem până la sfârșitul vieții noastre în

dreapta credință pe care ai mărturisit-o și apărat-o cu jertfelnicie, te rugăm să ne ferești de rătăcire, de înșelare și de erezie, ca să Îi putem aduce Domnului cu inimă curată cântarea: Aliluia.

Icosul 12-lea:

„Eu nu vă sunt doar tată, ci și mamă”, le spuneai de multe ori ucenicilor tăi, iar noi, deși nu am auzit cu urechile noastre aceste cuvinte, credem că și pe noi ne iubești cu aceeași iubire binecuvântată, și de aceea te rugăm să ne fii ceresc ocrotitor, ca să-ți putem cânta din toată inima:

Bucură-te, arhieru slăvit, laudă a soborului ierarhilor;

Bucură-te, călăuză a preoților și pavază a credincioșilor;

Bucură-te, că familiile credincioase cu credință te cinstesc,

Bucură-te, rugător pentru cei care pe calea mântuirii se ostenesc;

Bucură-te, că învățăturile și canoanele Sfintelor Sinoade le-ai păzit;

Bucură-te, că rătăcirile înaintemergătorilor Antihristului le-ai vădit;

Bucură-te, cel ce îi ridici pe cei care de înșelare au fost amăgiți;

Bucură-te, leac pentru cei care în războiul duhovnicesc au fost răniți;

Bucură-te, că de ispite grele și de noroiul patimilor îi izbăvești;

Bucură-te, că pe cei care cu evlavie cinstesc icoana ta îi ocrotești;

Bucură-te, cel ce aduci bucurie sufletelor aflate în viforul ispitelor;

Bucură-te, întărindu-ne în lupta pe care o ducem împotriva diavolilor;

Bucură-te, Sfinte Ierarh Serafim, clopot care chemi sufletele la Biserica lui Hristos.

Condacul 13-lea:

O, Sfinte Serafim, mare făcătorule de minuni, care ai primit darul de a-i întoarce pe cei rătăciți la Biserica cea adevărată și de a-i călăuzi pe cei credincioși pe calea spre împărăția cerurilor, primește această puțină rugăciune pe care o aducem ție ca pe o scrisoare lăsată la mormântul tău și, citind cuvintele însemnate cu cerneala rugăciunii pe hârtia inimilor noastre, ajută-ne să ne lepădăm de voia noastră și de păcatele noastre și să punem început bun mântuirii, cântându-I lui Dumnezeu: Aliluia.

Acest Condac se zice de trei ori. Apoi se zice iarăși Icosul întâi: *În toată viața ta ai primit ajutorul lui Dumnezeu, sfinte, și Condacul întâi: Veniți, binecredincioșilor creștini, să îi aducem laude...* Apoi se zice această

Rugăciune

Sfinte Ierarh Serafim de Boguceark, ascultă acum puțină noastră rugăciune și vino în ajutorul nostru. Am auzit de mulțimea minunilor tale și știm că ești grabnic făcător de minuni. Știm că femeia care voia să își ia viața, pentru că fusese învinuită pe nedrept că

furase bani, și-a adus aminte cum l-ai izbăvit de pedeapsă pe soldatul condamnat la moarte, și când ea ți-a cerut ajutorul tu ai scos la iveală dreptatea ei. Știm, sfinte, că pe mulți i-ai ajutat, atunci când nu mai aveau nicio scăpare în încercările lor. De aceea te rugăm, îndură-te de noi și arată-te și acum sprijinitor al celor care se roagă ție.

Știm puținătatea credinței noastre, sfinte, dar știm și puterea rugăciunilor tale. Știm răutatea și păcatele noastre, dar știm și că te-ai rugat pentru mulți păcătoși și prin harul lui Dumnezeu ei au pus început bun mântuirii. Te rugăm, Sfinte Serafim, roagă-te pentru noi, cu darul dat ție de sus, să primim iertare de păcate, să primim puterea de a cunoaște și de a face voia lui Dumnezeu. Știm că pe mulți bolnavi i-ai ajutat să se tămăduiască. Așa ajută-ne și pe noi să primim tămăduire sufletească și trupească. Pe mulți elevi și studenți i-ai ajutat la examene. Așa ajută-ne și pe noi la examenele vieții. Pe mulți i-ai rupt de rătăcirii de tot felul și i-ai atras la Biserica lui Hristos. Așa ajută-ne și pe noi, sfinte, să ne rupem de tot păcatul și de toată minciuna. Pe mulți i-ai ajutat să rabde furtuna încercărilor și au ajuns la limanul liniștii. Așa ajută-ne și pe noi să avem răbdare în necazurile prin care trecem, ducându-ne crucea fără să cârtim. Vino în ajutorul nostru, Sfinte Serafim, ca primind cele pe care le cerem să îți aducem mulțumiri și să Îl laudăm în vecii vecilor pe Dumnezeu care te-a proslăvit, pe Tatăl, pe Fiul și pe Duhul Sfânt. Amin.

Rugăciune pentru cel aflat în înșelare sau erezie

Sfinte Serafim, vrednicule urmaș al sfinților mari dascăli ai lumii și ierarhi, care prin învățăturile lor au propovăduit dreapta credință și au risipit întunericul rătăcirilor, primește acum puțină mea rugăciune pentru (numele). Tu știi, sfinte, că mulți au ajuns în chinurile iadului pentru că au fost înșelați de învățături mincinoase. De aceea vezi durerea inimii mele și ridică-l din adâncul rătăcirii. Dezleagă-l de toată legătura cu care l-au legat puterile întunericului, rupe zapisul păcatelor sale și cheamă-l la Biserica lui Hristos.

Am auzit, Sfinte Serafim, de cei care au părăsit rătăcirile în care căzuseră și s-au întors la dreapta credință, chiar dacă fuseseră vătămăți și trupește și sufletește. Am auzit și de mulțimea necredincioșilor care pentru rugăciunile tale au cerut să fie botezați. Cred că la Dumnezeu toate sunt cu putință și de aceea te chem, cu zdrobire de inimă, în ajutorul lui. Scapă-l de prietenii stricătoare de suflet și îndepărtează-l de toți cei care îl țin în mrejele amăgirii. Nu lăsa ca diavolul să îl mai țină legat cu lanțurile sale, nici nu îngădui să cadă în deznădejde și să își piardă mântuirea.

Roagă-te pentru el, sfinte, să aibă râvnă în căutarea adevărului. Roagă-te pentru el, să îi dea Domnul puterea să priceapă învățăturile Sfintei Biserici și să renunțe la învățăturile mincinoase. Să înțeleagă rătăcirea în care se află cei care l-au învățat lucrurile potrivnice

adevărului. Să își înțeleagă îndepărtarea de Dumnezeu și să alerge la biserică, căutând ajutorul unui preot iscusit. Să ducă lupta cea bună cu patimile și cu poftetele, lepădând tot ce este păcătos în sufletul lui. Să iubească rugăciunea, să iubească slujbele Bisericii, să aibă iubire de Dumnezeu și de aproapele. Ca până la sfârșitul vieții sale să ducă lupta cea bună și să îți aducă laude și mulțumiri, slăvindu-L pe Dumnezeu, Cel ce a ajutat atâtea suflete pentru mijlocirile tale. Amin.

Rugăciunea celui care are examen

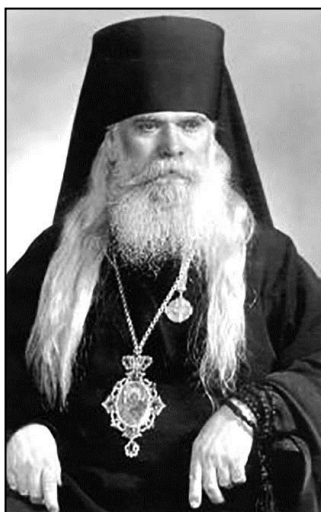
Sfinte Ierah Serafim, primește, te rog, puțină mea rugăciune, și vino în ajutorul meu. Credința mea este slabă și rugăciunea mea este lipsită de putere. Dar am auzit că ai venit nu doar în ajutorul celor tari în credință și virtuoși, ci și al multor păcătoși, care s-au rugat ție după ce au auzit de minunile tale. Am aflat de vindecările pe care le-ai făcut și de oamenii pe care i-ai ajutat să vină la Biserica lui Hristos. Mărturiile despre elevii și studenții care au primit de la tine ajutor la examene m-au ajutat să înțeleg că ești mare făcător de minuni și că mă poți ajuta în această încercare a vieții mele.

Ajută-mă, Sfinte Serafim, că am nevoie de ajutor, așa cum ai avut și tu în tinerețea ta. Pentru sufletul tău curat și pentru evlavia ta tu ai primit atunci degrabă ajutor de la Dumnezeu. Eu te rog, sfinte, ajută-mă să învăț cât

mai mult și mai bine, ajută-mă să scap de lenevie și de nerăbdare.

Cred, sfinte, că dacă te vei ruga pentru mine, Dumnezeu va lumina mintea mea și îmi va da spor la învățat. Ajută-mă, sfinte, să trec cu bine de această încercare, așa cum au trecut elevii și studenții care au venit să se roage la biserica ta din Sofia. Primește această rugăciune a mea ca pe o scrisoare și răspunde-i fără întârziere.

Dă-mi putere, sfinte, să duc o viață curată și să stau departe de păcatele tinereții. Ferește-mă de rele și de prietenii stricătoare de suflet și ajută-mă să duc o viață bineplăcută lui Dumnezeu. Ca primind ajutorul tău să îți mulțumesc și pe Dumnezeu să Îl slăvesc în toate zilele vieții mele. Amin.

Nota editorului

În anul 1992, am plecat în Bulgaria, la Sofia, pentru o conferință a maestrei Swami Shivamurti Saraswati, de la școala de yoga Bihar din India. Acolo am primit numele yoghin (un fel de nume de *botez* indian) și, în urma acestei inițieri, i-am cerut maestrei să îmi dea voie să intru în ashram-ul ei din Grecia. Ea a acceptat, dar mi-a spus că trebuia să mă întorc în țară, pentru a obține aprobarea scrisă a tatălui meu, întrucât nu împlinisem încă 18 ani. Poate că, dacă nu era ajutorul Sfântului Serafim, aș fi fost și acum în acel ashram, practicând yoga și sperând că voi ajunge, la rândul meu, un mare maestru. Dar Sfântul Serafim mi-a schimbat viața... Ca să ne „umplem de energie”, o yoghină ne-a dus la Catedrala Sfântul Alexandru Nevski și la mormântul Sfântului Serafim Sobolev, care pe atunci încă nu fusese canonizat. Am rămas uimit să văd mulțimea de scrisorele prin care oamenii îi cereau cu credință ajutorul. Impresionat, am scris pe un bilețel, în limba română, o rugăciune care era aproape absurdă pentru un yoghin fanatic cum eram eu: „Sfinte Serafim, ajută-mă ca în viață să nu fac voia mea, ci voia lui Dumnezeu cu mine.” Și am plecat. Dar, viața mea s-a schimbat brusc. În câteva luni am cunoscut un sfânt al închisorilor, pe părintele Ioan Iovan de la Recea, care a văzut cu duhul că făceam yoga, fără să îi spus eu nimic, și el m-a certat pentru că mergeam spre iad. Dar, nu a mai durat mult și m-am lăsat de yoga, pornind pe calea Bisericii. Când am fost la biserica rusă din Sofia nu știam că Sfântul Serafim Sobolev avea harisma de a-i chema la Ortodoxie pe cei rătăciți. M-am convins însă din proprie experiență că are acest dar. Așa că vă recomand să îi cereți cu credință ajutorul, dacă aveți cunoscuți vătămați de înșelări de tot felul. Îmi doresc ca, pe viitor, să scriu eu însumi o altă carte despre acest mare sfânt al secolului XX. Acum, după atâția ani de când l-am cunoscut, nu pot decât să scriu cu multă emoție, cu cerneala inimii mele: „Îți mulțumesc...”

Danion Vasile

Cuprins

Introducere	5
Mărturii despre minunile și ajutorul haric al arhiepiscopului Serafim Sobolev	8
Noi mărturii despre minunile și ajutorul haric al arhiepiscopului Serafim Sobolev	50
Amintiri despre arhiepiscopul Serafim ale fiilor săi duhovnicești	
Din însemnările episcopului Partenie Stamatov Lefkiski (1982)	61
Din amintirile arhimandritului Alexandru	67
Amintiri ale monahiei Casinia Vezenkova (1909-1981)	73
Capitolul 1	
Copilăria și adolescența	79
Capitolul 2	
Pe tărâmul educației duhovnicești	97
Capitolul 3	
Arhimandritul Serafim și războiul civil	107
Capitolul 4	
Slujirea pastorală a arhiepiscopului Serafim în Bulgaria	115
Capitolul 5	
Arhiepiscopul Serafim și Patriarhia Moscovei în anii 1920-1930	137
Capitolul 6	
La straja purității Ortodoxiei	154

Arhiepiscopul Serafim împotriva învățaturii mitropolitului Antonie despre răscumpărare	154
Meritul arhiepiscopului Serafim în lupta împotriva „sofianismului”	161
Activitatea antisectantă a arhiepiscopului Serafim	174
Capitolul 7	
Arhiepiscopul Serafim și Biserica Ortodoxă Bulgară.....	177
Capitolul 8	
Concepția arhiepiscopului Serafim despre statul ortodox	184
Capitolul 9	
Poziția arhiepiscopului Serafim în anii celui de-al doilea război mondial.....	193
Capitolul 10	
Trecerea arhiepiscopului Serafim la Patriarhia Moscovei	199
Capitolul 11	
Arhiepiscopul Serafim și Conferința de la Moscova din 1948	211
Capitolul 12	
Ultimii ani ai vieții sale.....	234
Capitolul 13	
Cinstirea și canonizarea arhiepiscopului Serafim .	239
 ACATISTUL SFÂNTULUI IERARH SERAFIM AL SOFIEI, FĂCĂTORUL DE MINUNI	 264
Nota editorului	286